

Mar

533 (1

SUPPLEMENTUM I. CONFERENCE- TIARUM

Theologico - Moralium

R. P. F. Elisæi Sargar,
Prov. Argent. FF. Min. Recoll. SS. Theol.
Lectoris Jubilati,

Quæ ex Materiis

*De Virtutibus Theologicis, Religione, Jura-
mentis, Votis, Præceptis Ecclesiæ, Pietate, Justitia, Do-
minio, & Contractibus Excerptæ,*

Compendiosè propositæ, & resolutæ sunt.

Ad usum

Directorum Conferentiarum Hebdomada-
lium in Monasteriis Usurpatarum,

DD. Parochorum, & Confessariorum;

Authore

P. F. Kiliano Kazenberger, Ord. FF.
Min. Recoll. Prov. Argent. SS. Theol. Lectore
Jubilato, & SS. Canonum Actuali, Diffinitore,
& Cels. ac Reverendis. S. R. I. Principis & Episc.

Passaviensis Theologo.

*Cum Privilegio S. Cæsareæ Majestatis,
& Licentia Superiorum.*

Augustæ Vindelicorum,

Sumptibus Matthiæ Wolff, Bibliopolæ.

Rechtst. U. L. F. Thor. M. DCC. XXV.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DEO

Ter Optimo Maximo,
Sanctissima, Individua, & Increata

TRINITATI,

P A T R I, F I L I O,
S P I R I T U I S.

Creatori, Redemptori, Sanctifi-
catori, ac Glorificatori
Nostro,

IN quem propter ejus infallibilem Veraci-
tatem per fidem infusam credimus,
In cujus summam erga nos Benignitatem
per Spem Theologicam speramus,
Cujus infinitam in se Bonitatem per cha-
ritatem divinam diligimus,

Cujus supremam Majestatem per præci-
puum Virtutis Religionis Actum, scilicet
Latriam, adoramus,

Cujus sanctissimum Nomen per juramenta
in veritate, justitia, & judicio invo-
camus,

Cujus infinitæ Dignitati vota nostra cum
omni submissione reddimus,

Cujus infinitas perfectiones cum sancta per
orbem terrarum Ecclesia confitemur,

Patri misericordiarum, & DEO totius
consolationis,

Justissimo peccatorum, & reproborum
Vindici,

Liberalissimo bonorum omnium Remune-
ratori,

Domino Coeli & terræ, Regi Regum, &
Domino dominantium

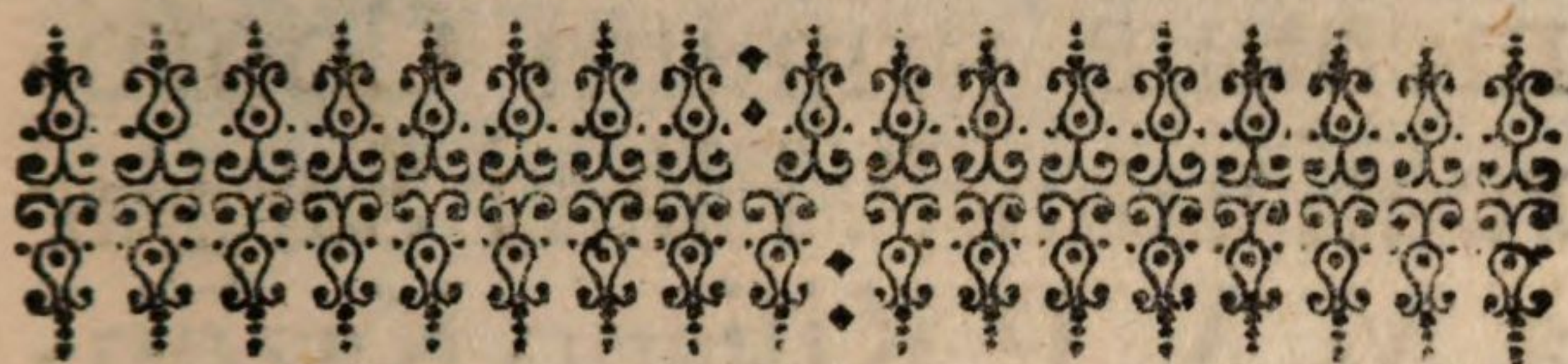
Humillimè, demississimè hoc Supplemen-
tum

D. D. D.

Minima ejusdem creatura

F. K. K. F.

FACUL-

FACULTAS

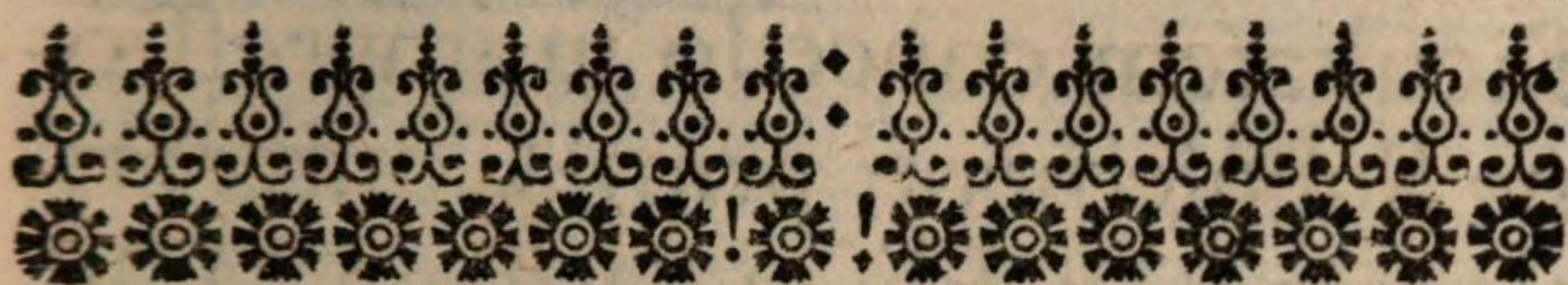
Admodum Reverendi
P. Ministri Pro-
 vincialis.

EGo F. Sebastianus Höfs
 Ord. FFrum Minorum
 S. Francisci Recollecto-
 rum, SS. Theologiæ Le-
 ctor Emeritus, Provinciæ
 Germaniæ Superioris Mi-
 nister Provincialis, hisce
 facultatem concedo, quan-
 tum

tum in me est, ut Supplementum primum Conferentiarum P. Elisæi Sargar à. M. V. P. Kiliano Kazenberger SS. Theologiæ Lectore Jubilato, & Provinciæ Diffinitore compositum, atque à Theologis, ad id deputatis, lectum & censum prælo dari possit. In cujus fidem has Officii mei figillô munitas dedi in Conventu nostro Salisburgensi, die 2. Martii 1725.

Fr. Sebastianus
qui suprâ.

Pri-

Privilegium Cæsareum.

CUm S. Cæsareæ Majestatis Privilegio cautum sit omnibus, & singulis Typographis, & Bibliopolis, ne libros à nostri Ordinis Patribus editos, vel impofterum edendos imprimant, recudent, aut alibi recufos intra S. R. Imperii, Regnorumque ac Ditionum hæreditariarum Domûs Auftriacæ fines adducant, vendant, vel diftrahant absque affenfu & facultate dictorum Patrum sub graviffima mulcta &c. Hinc ego F. Sebastianus Höfs p. t. FF. Min. Recoll. Prov. Superioris Germaniæ Minister Provincialis D. Mat-

thiæ Wolff Bibliopolæ Augustano
facultatem concedo in impressio-
ne Supplementi primi Conferen-
tiarum R. P. Elisæi Sargar à M. V.
P. Kiliano Kazenberger SS. The-
ologiae Lectore jubilato, & Pro-
vinciae præfatae Diffinitore com-
positi, utendi dicto Privilegiò.
In quorum fidem has manu mea
subscriptas, & Officii sigillò mu-
nitas dedi in Conventu nostro
Salisburgensi, die 2. Martii 1725.

Fr. Sebastianus
qui suprà.

Appro-

Approbatio Theologica.

I.

PRæfens Supplementum primum Conferentiarum R. P. Elisæi Sargar, à M. V. P. Fr. Kiliano Kazenberger, Ordinis FF. Min. Recoll. SS. Theologiæ Lectore Jubilato, & actuali SS. Canonum, nec non Almæ Provinciæ nostræ Argentina, Diffinitore Congestum, eâ, qua per erat, attentione legi; in quo Casus obvii, & quasi quotidiani, vel maximè practici proponuntur, simulque ex probatissimis Doctoribus, conformiter ad regulas Orthodoxæ fidei, & bonorum morum à memorato Authore re-

•
solvuntur, haud sanè minori doctrinæ soliditate, quàm styli brevitate & claritate ; quapropter velut opus utilissimum & maximopere profuturum, præli beneficio Orbi litterario divulgandum, & omnibus, qui Theologiæ moralis notitiam sibi comparare intendunt, vel actu jam expositi, curam animarum suscepunt, meritò commendandum censui. Anno 1725. 22. Febr.

Fr. Benjamin Elbel,
in Conventu nostro Passavienfi p. t. SS. Theologiæ Lector Ordinarius.

Appro-

Approbatio Theologica.

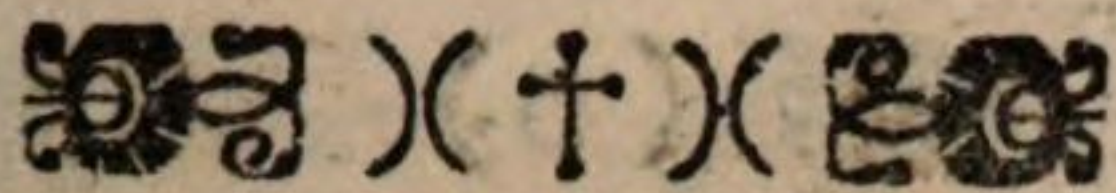
II.

EX Commissione A. R. P. Ministri Provincialis accuratissime perlegi *Supplementum I. Conferentiarum R. P. Sargar*, dilucidâ & nervosâ brevitate conscriptum à M. V. P. F. Kiliano Kazenberger, Ord. FF. Min. Recoll. Prov. Arg. SS. Theolog. Lectore Jubilato, & SS. Canonum actuali, ac Diffinitore: & quia in eo nihil, quod S. Romanæ Ecclesiæ, bonisve moribus non apprimè conforme esset, deprehendi; & prætereà ibi claræ juxta ac solidæ variorum casuum conscientiae decisiones contineantur, hinc nullatenus dubito, quin

quin tam Curandis , quàm Cura-
tis plurimum emolumentum sit al-
laturum. Censeo proin illud lu-
ce publicâ dignissimum. Datum
Passavii in Conventu nostro ad
S. Annam, die 26. Februarii, An-
no 1725.

F. Gebhardus Umbhofer
Ejusdem Ordinis & Provin-
ciæ in Conv. Passaviensi SS.
Theol. Lector Ordinarius.

Ap-

Approbatio Censoris.

Supplementum hoc primum
Conferentiarum Theologico-
Moralium à Clarissimo Au-
thore solidissimè & utilissimè ela-
boratum, luce publica dignissi-
mum censet. Augustæ Vindel.
2. Julii 1725.

Imprimatur H. S.

Ex Vic. Aug. 3. Julii
1725.

Jo. Gotthardus
L. B. de Vöhlin,
Vicarius Gen.

Franc. Joseph de
Handl,

SS. Theol. Lic. Ser.
& Rev. Princip. &
Episc. Aug. Confil.
Eccles. Maj. Pœni-
tentiarius & Libro-
rum Censor.

Lector

Lector Benevole !

SI Legisti Conferentias Theolo-
gico-Morales Nostri R. P. F.
Elisæi Sargar , utique Advertisti,
in Eisdem adhuc desiderari plu-
res materias Morales, Dominis
Parochis, & Confessariis valdè
necessarias & utiles. Quare ut
huic desiderio facerem satis, Ea-
rum potiores in hâc primâ Parte
Supplementi, mediante Typo
Tibi Communicare volui; Reli-
quas in secundâ Parte, DEO vo-
lente, Tibi Communicaturus.

Tu æqui, bonique Consule,
fruere; Vale & DEum
pro me ora.

Sup-

SUPPLEMENTUM CONFERENTIARUM

Theologico-Moralium

R. P. F. Elisæi Sargar, Loco-
politani, Ord. Fratrum Min. Recoll.
Provinciae Argentinae SS. Theol.
Lectoris Jubilati.

PARS PRIOR.

Supplementum hoc continet
in se Duodecim Titulos :

Titulus

- I. Agit de Fide, Spe, Charitate, & Vitiis Oppositis.
- II. De Religione, & Vitiis Oppositis.
- III. De Juramentis.
- IV. De Votis.
- V. De Observatione Festorum.

A

VI.

VI. De Observatione Jejuniorum.

VII. De Præcepto Annuæ Confessionis, & Communionis.

VIII. De Obligatione Pietatis, & Observantiæ erga Majores.

IX. De Obligationibus Justitiæ Legalis, Distributivæ & Commutativæ.

X. De Dominio, & Modis illud acquirendi.

XI. De Contractibus in Genere, & de Gratuitis in Specie.

XII. De Contractibus Onerosis.

Itaque

In Nomine SSS. Trinitatis In-
creatæ PATRIS, FILII,
SPIRITUS S. in-
cipiat

IUTT.

TITULUS I.

De Fide, Spe, Charitate,
& Vitiis Oppositis.

CONFERENCE I.

De Fide Divina.

Andreas Doctus Philosophus I.
post absolutam Philosophiam
frequentare incepit Sacram
Theologiam, in qua cum au-
divisset, *Fidem Divinam* definiri,
quod sit *Virtus Theologica inclinans intellectum*
ad firmiter, & certo, etsi obscure assentiendum
omnibus à DEO revelatis, ob Auctoritatem in-
fallibilem ipsius DEI revelantis, cum pio in DEum
voluntatis affectu, anxie incepit cogitare, &
inquirere, an etiam ipse, cui ex creaturis
clare, & evidenter notum est, unum ve-
rum DEum existere, possit hoc ipsum, ac
teneatur per obscurum fidei assensum cre-
dere, cum juxta Apostolum Hebr. 11.
Credere oporteat accedentem ad DEum, quia
Est ?

RESOLUTIO. Andreas potest, ac tenetur credere DEum esse & existere sub ratione *authoris gratiæ, & ultimi finis supernaturalis*, etenim sub hac ratione DEus non est naturaliter evidens ex creaturis; siquidem nullus adhuc Philosophus DEum sub ratione *authoris gratiæ, & ultimi finis supernaturalis*, lumine naturali, ac cognitione evidenti assequi potuit.

CONFERENTIA II.

De Actu Fidei Divina.

2. Franciscus Novus Theologus audit in Theologia, quòd fides Divina actualis sit actus elicited ab intellectu, qui est potentia naturalis, & necessaria, & consequenter etiam actus fidei deberet esse actus naturalis, & necessarius. Quomodo ergo potest esse actus supernaturalis, meritorius, & præceptus? inquit Franciscus.

RESOLUTIO. Licet fides Divina actualis sit actus elicited intellectus, necessario tamen debet esse actus imperatus voluntatis, pio, ac supernaturali motu imperantis, & moventis intellectum ad assentiendum obscuris fidei veritatibus, juxta illud 2. Corinth. 10. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Nam firma illa, & certa adhæsiō fidei actualis ad veritates revelatas non provenit ex speculatione objecti credendi, quæ obscuritatem non tollit, sed provenit ex *determinatione liberi arbitrii, Spiritus Sancti gratiâ*

gratiâ adjuti, & hinc actus fidei supernaturalis, meritorius, & præceptus esse potest.

CONFIDENTIA III.

Martinus formalis Lutheranus credit DEum esse Trinum in Personis, quia DEus summè verax idipsum revelavit. Quæritur an eliciat actum fidei Divinæ supernaturalem?

3.

RESOLUTIO est negativa. Ratio est: quia ad hoc ut actus sit Fidei Divinæ, & supernaturalis, non sufficit, quòd versetur circa objectum supernaturale tam materiale, quàm formale, sed insuper requiritur ex parte potentiæ aliquod auxilium supernaturale, per quod potentia elevetur ad actum fidei infallibilem, & firmissimum eliciendum. Quamvis ergo *hæreticus formalis* credat quædam mysteria nostræ fidei, quia tamen non omnia credit, ideò ex dispositione Divina privatus est habitu fidei infusò, vel aliò auxiliò supernaturali; DEus enim licet det hæreticis etiam formalibus gratiam sufficientem ad hæresin abjiciendam, & ad Catholicam fidem amplectendam, non tamen vult specialiter, & supernaturaliter concurrere ad aliquem actum fidei eliciendum; nisi prius hæreticus formalis huic gratiæ actuali fuerit cooperatus, & consequenter paratus sit omnibus per Ecclesiam Catholico-Romanam propositis fidei articulis assentiri; Non enim habebit DEum Patrem, qui

Ecclesiam noluerit habere Matrem. Dicitur est: *Hæreticus formalis*. Quia hæreticus materialis, cum non sit privatus habitu fidei infusô, utique poterit elicere actum fidei Divinæ supernaturalem.

CONFERENTIA IV.

4. Justinus Philosophus Christianus ex testimonio creaturarum credit esse DEum unum, omniscium, Omnipotentem &c. Quæritur, an hæc Justini fides sufficiat ad justificationem?

RESOLUTIO est negativa. Ratio est: quia Innocentius XI. damnavit sequentem in Ordine 23. propositionem: *Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.* Ex qua notandum, auctores aliquos dividere fidem in *strictè*, & *latè dictam*; fidem strictè dictam vocant, si sit assensus ad objectum revelatum ex motivo authoritatis DEI revelantis, & propriè loquentis; Fidem latè vocant quamcunque cognitionem supernaturalem objecti credendi, ex quocunque tandem motivo eliciatur, aut saltem si eliciatur ex motivo à creaturis desumpto. Hôc suppositô, certum est ex ista damnatione, ad justificationem requiri actum conceptum ex motivo & objecto formali fidei Divinæ, quod est prima, & summa DEI veracitas in revelando. Ita *La Croix lib. 2. n. 8.*

CONFERENCE V.

Christina Catechumena desiderat credere, quod Catholici credunt, seu habet fidem in voto. Quæritur, an hæc fides sufficiat ad justificationem? 5.

RESOLUTIO est negativa; Sed requiritur *fides in re*. Ratio est: quia S. Scriptura, Concilia, & SS. Patres ad justificationem requirunt fidem *absolutè, & simpliciter*, qualis est fides in re, non autem in voto. Nec obstat, quòd sufficiat baptismus in voto; Nam de baptismo scimus ex Concilio Trident. Sess. 6. c. 4. expressè dicente, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non posse primam justificationem; Nihil autem simile legitur de voto *fidei*. Congruentia est: quia votum baptismi, seu baptismus in voto est contritio perfecta, vel amor DEI super omnia; sed hæc justificant: ergo etiam supplent causalitatem baptismi in re. Econtra in homine nulla datur cognitio supernaturalis, quæ suppleat fidem. Ita Suarez D. 12. S. 2. a. n. 10. La Croix lib. 2. 15.

CONFERENCE VI.

Quadratus puer rationis satîs compos benè scit, & credit, esse unum DEum in Essentia, Trinum in Personis, Creatorem omnium; sed ex ignorantia inculpabili non credit, DEum esse bonorum operum remuneratorem supernaturalem per æter- 6.

nam gloriam. Quæritur, si hic puer moriatur, an salvetur?

RESOLUTIO. Hunc casum in moderna DEI Providentia non eventurum; siquidem defacto necessaria necessitate medii est fides explicita DEI remuneratoris, ut constat ex propositione damnata ab Innocentio XI. in Ordine 22. *Nonnisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris, adeoque etiam nostro quadrato taliter necessaria erit; Consequenter etiam habebit gratiam sufficientem ad illam acquirendam, ideoque non poterit habere ignorantiam inculpabilem. Si verò habeat culpabilem, certum est, illum non salvari, quia non habet fidem explicitam DEI remuneratoris supernaturalis necessitate medii ad salutem necessariam. Vide La Croix l. 2. n. 12.*

CONFERENTIA. VII.

7. Isabella Puella, dum sua peccata in sacro Tribunali panderet Confessario,prehenditur ignorare mysteria SSS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi. Quæritur, an sit capax absolutionis?

RESOLUTIO est negativa. Ratio est: quia Innocentius XI. damnavit sequentem in Ordine 64. Propositionem: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei: & etiamsi per negligentiam*

gligentiam, etiam culpabilem nesciat mysteria sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri JEsu Christi. Hinc Confessarius advertens pœnitentem laborare ignorantia etiam inculpabili alicujus mysterii fidei necessario necessitate medii credendi (qualia sunt 1. Explicitè credere esse unum verum DEum. 2. Principium & finem nostrum ultimum: 3. Bonorum nostrorum operum remuneratorem supernaturalem per æternam in cœlo gloriam, & malorum vindicem per æternam in inferno pœnam: 4. Esse Trinum in Personis, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. 5. Et secundam in SSS. Trinitate Personam, scilicet filium, esse pro nobis Incarnatam, ac esse nostrum Redemptorem) teneatur necessario ipsum prius instruere, alias invalidè absolveret; siquidem nullus adultus justificari possit, nisi prius crediderit ea, quæ necessario necessitate medii sunt credenda. Si verò Confessarius advertat, pœnitentem laborare ignorantia inculpabili alicujus mysterii fidei, tantum necessario necessitate præcepti credendi (qualia sunt cætera, quæ continentur in Symbolo Apostolorum) tunc de hac ignorantia informare debet pœnitentem, & adigere ad propositum addiscendi, alioquin nisi pœnitens sic proponat, ignorantia antea inculpabilis fiet culpabilis, & pœnitens non proponens addiscere, peccaret, & sic rursus fieret incapax absolutionis. Quando autem pœnitens laboravit ignorantia cul-

pabili similis mysterii, peccavit mortaliter, & consequenter per se requiritur firmum propositum emendandi, & addiscendi articulos fidei scitu necessarios; alioquin censetur permanere in peccato mortali, & esse incapax absolutionis. Ita *P. Sporer tract. 2. in 1. Præcept. Decal. cap. 2. n. 15.*

CONFERENTIA VIII.

8. Martianus Parochus, dum in Catechesi examinaret suos parochianos, inter cæteros etiam quærit ex aliquo feniculo, num sciat recitare memoriter symbolum Apostolorum, præcepta DEI, & Ecclesiæ. Qui candidè respondet : *Mi Domine Paroche!* Scivi isthæc omnia recitare ex memoria, sed modò non ampliùs, possum; quia deficit mihi memoria, adeò, ut subinde non sciam, quid in prandio comederim. Quæritur, an hic feniculus propter istam ignorantiam sit condemnandus alicujus peccati?

RESOLUTIO. Licet omnis adultus teneatur sub mortali scire, & explicitè credere Symbolum Apostolicum, Orationem Dominicam, Præcepta DEI, & Ecclesiæ, ac Sacramenta omnibus ad salutem consequendam necessaria, videlicet Baptismum, Pœnitentiam, & Eucharistiam, uti docet comunissima cum *D. Thoma 2. 2. q. 2. a. 2.* Non tamen tenentur fideles sub mortali ea tenere memoriter eò ordine, quò

quô præscribuntur, sed sufficit illa ita scire, & tenere, ut factâ de iis inquisitione, & datâ occasione iis utendi, statim intelligant, credant, & rectè respondeant, ut contra aliquos docet communis sententia DD, cum Sanchez, Laymann, Sporer cit. n. 12. Non est ergo peccatum mortale, non posse memoriter recitare, Decalogum, Symbolum, Orationem Dominicam; est tamen crassum nimis veniale, (nisi hebetudo mentis, vel fragilitas memoriæ, qualis fuit in præfato seniculo excuset) præsertim ob textus juris ita præcipientes; attamen ultra veniale non obligantes, consuetudine ita interpretante, uti observat Navarrus, Lopez, Busenbaum, & alii apud Sanchez, Laymann, Sporer cit. Falsa tamen est opinio quorundam Canonistarum (ait Busenbaum apud La Croix lib. 2. n. 2.) dicentium, rusticis esse satis, articulos fidei, aliâque dicta credere *implicite*, credendo nimirum, quidquid credit Ecclesia; sed tenentur *explicite* ea credere saltem quoad substantiam, & verô aliquô conceptu, etsi confusô, etiamsi sint tantum necessariò necessitate præcepti credenda. Sporer Cit. n. 13. Ex quo colligitur, quàm gravis sit obligatio illorum, qui curam animarum habent, ut sibi commissos benè instruant in fide, utpote quæ omni fideli adeò est necessaria. Quare noster Herinx Disp. 7. n. 42. ait: *Planè longè utiliùs instituerentur coram plebe*

be Conciones Cathedisticae, quàm aliæ, in quibus subtilizantur loca Scripturæ, & Conceptus, ac Discursus captum plebis excedentes proponuntur, prout tamen frequenter fieri videmus.

CONFERENTIA IX.

9. Achatius puer post septennium venit ad usum rationis perfectum, & ei proponuntur articuli fidei Catholicæ tanquam à Deo revelati, & sub obligatione credendi. Quæritur, an teneatur quamprimum illis assentiri, & elicere actum fidei?

RESOLUTIO est affirmativa. Communissima DD. *Sanchez, Lugo, Tannerus, Laymann Sporer Cit. n. 17.* Ratio sumitur ex verbis Christi, Matth. ultimò: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritûs Sancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, Qui autem non crediderit, condemnabitur:* Ergo homo adultus, & rationis compos tenetur statim assentiri articulis fidei sufficienter propositis; saltem tenetur non diu differre assensum in re tanti momenti; ubi mora culpabilis, & mortalis æstimari debet arbitriò prudentis maximè in pueris, cum quibus, ut monet *Sanchez*, quoad impletionem hujus præcepti, & peccatum omissionis non est scrupulose agendum, quia vel ipsis non sufficienter proponuntur articuli fidei, vel non advertunt obligationem credendi; unde vix evenit ut peccent non eliciendò, actum fidei. Severiùs crederem agendum cum

cum parentibus, Ludi-Magistris, vel etiam Parochis, qui similibus pueris & puellis rarò, nec sufficienter proponunt, & explicant articulos fidei necessarios, nec ipsis inculcant obligationem, ut quamprimum moraliter, ad usum rationis pervenerint, eliciant actus fidei, spei, & charitatis, ad quos eliciendos sine dubio renentur.

CONFERENCE X.

Lentulus Lutheranus Opifex, dum ad excolendum suum opificium peragravit Catholicas Civitates, incipit dubitare, annon sua fides Lutherana sit falsa, & fides Catholica sit vera. Quid ipsi faciendum? 10.

RESOLUTIO. Lentulus non tenetur quidem statim assentiri fidei Catholicæ; Quia qui citò credit, levis est corde: tenetur tamen sub mortali diligenter inquirere de veritate fidei nostræ; aliàs enim eò ipsò ignorantia veræ fidei fieret ipsi culpabilis, quæ in rebus ad salutem necessariis sine dubio est peccatum mortale, et si Lentulus sepositis pravis affectibus, DEUM sincerò corde pro agnitione veræ fidei oraverit, diligenterque inquisierit, infallibiliter agnoscat veritatem Catholicæ fidei; Hæc enim ob evidentia credibilitatis motiva est evidenter credibilis.

CONFERENCE XI.

Matthæo Calvinistæ videtur quidem Fides Catholica probabilior; nihilominus eidem 11.

eidem sua secta videtur adhuc probabilis. Quæritur, an possit sequi sententiam probabilem relictâ probabiliore, & manere in sua secta?

RESOLUTIO est negativa. Ratio est: quia Innocentius XI. damnavit sequentem in ordine quartam propositionem: *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.* Disparitas autem, cur in aliis materiis moralibus liceat sequi sententiam minùs probabilem, non verò in materia fidei, est 1. quia vera fides est necessaria necessitate mediæ, consequenter non credens ductus opinione minùs probabili, imò etiam probabiliore, sed minùs tutâ, exponeret se periculo amittendi medium ad salutem necessarium, quod non est timendum in aliis materiis moralibus, ubi agitur de sola honestate Actionis. 2. quia, ut docet *Cardenas in sua Crisi Theologica Disert. 5. Cap. 2.* Probabilitas, quæ invenitur in aliis materiis moralibus, includit ignorantiam invincibilem; cùm nequeat perveniri ad earum veritatem certam; Probabilitas autem apparens in intellectu infidelis circa objecta Fidei Catholicæ includit ignorantiam & incertitudinem vincibilem; quia potest invenire, adeoque etiam tenetur ulteriùs inquirere certam veritatem fidei Catholicæ; cùm hæc sit evidenter credibilis; Si verò infidelis ulteriùs non inquiret, ac ductus

ductus suâ opinione minus probabili, imo etiam probabiliore de sua secta, non assentiatur Fidei Catholicæ, non est mirum, quod mortaliter peccet, cùm maneat in ignorantia vincibili Fidei Catholicæ.

CONFERENCE XII.

Nonna scrupulosa monialis valde sollicita de eliciendis actibus fidei sciscitatur, quoties teneatur elicere actus fidei?

12.

RESOLUTIO. Per se obligatur omnis homo adultus & rationis compos elicere actum fidei, quando venit ad perfectum usum rationis, vel, si fuit infidelis, quando ipsi mysteria fidei nostræ sufficienter proponuntur, uti jam dictum: per accidens autem obligatur sæpissime elicere actus fidei, & quidem toties, ut tradit *Lugo apud Sporer cit. n. 20.* quoties actus fidei est necessarius ad observandum aliud præceptum, quod tunc obligat; quia qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media. Quare tenetur quis elicere actum fidei; quando quis tenetur, vel vult justificari per contritionem, vel attritionem cum Sacramento. 2. Quando quis tenetur, vel vult elicere actum supernaturalem, sive de condigno, sive de congruo meritum, qui necessario supponit fidem, ut spei, charitatis, religionis, v. g. orare, suscipere vel administrare Sacramenta &c. ubi tamen advertit *Lugo D. 13. Sect. 2. n. 51.* In his omnibus necessario quidem inter-

intervenire fidem actualem, non tamen semper explicitam, sed implicitam, quatenus ex memoria notitiæ per fidem comparatæ habet fidelis intentionem, Deum amandi, sperandi, orandi &c. ex fide prius & toties exercita sciens Deum esse. 3. Quando urget gravis tentatio contra quamcunque virtutem, & maximè ipsam fidem, ut reverà aliter superari non posse videatur, quàm assensum fidei eliciendò, tenetur quis hunc elicere. Ratio horum est: quia Innocentius XI. damnavit sequentem in Ordine 17. propositionem: *satis est, actum fidei semel in vita elicere; & aliam in ordine 65. sufficit illa mysteria (SSS. Trinitatis, & Incarnationis) semel credidisse.*

CONFERENTIA XII.

13.

Oswaldus libenter confiteretur sua peccata, & ideò prius vult elicere attritionem de omnibus. Igitur quærit, an etiam ante attritionem debeat elicere actum fidei, & spei?

RESOLUTIO est affirmativa. Ita *La Croix l. 2. n. 18.* citans multos, Ratio est: quia, ut attritio cum Sacramento poenitentiae sufficiat ad justificationem, debet esse supernaturalis, uti est certum; non erit autem supernaturalis, nisi præcedat fides, & spes; siquidem Concilium Tridentinum *Sess. 14. cap. 4.* docet, attritionem posse esse supernaturalem, & disporre ad gratiam in sacramento, si sit cum spe

spe veniæ; spes autem supponit fidem: Ergo. Idem de contritione perfecta docent apud *La Croix cit. D. Thomas, Suarez, Lugo & alii*, quod ad eam eliciendam prærequiratur fides & spes; imò ad omnem actum supernaturalem meritorium debere præcedere fidem & spem, docet *La Croix l. 2. n. 21. & 27.* qui *n. 19.* inquit: Ad attritionem supernaturalem, prout ordinariè elicitur ex spe præmii, vel ex metu pœnæ, necessarium est, ut priùs per fidem supernaturalem cognoscamus hæc objecta. 1. DEum esse, à quo speratur præmium, vel timetur pœna. 2. DEum esse remuneratorem supernaturalem bonorum, & punitorem malorum. 3. Animam nostram esse immortalem. 4. Gratiam Dei esse necessariam ad salutem. 5. Christum pro nobis esse factum hominem, & esse nostrum Redemptorem. Deinde necessarium est elicere actum spei, ac denique attritionem.

CONFERENTIA XIV.

Petrus Confessarius vocatur ad moribundam vetulam pro excipienda ejusdem confessione; invenit autem ipsam valde ignaram articulorum fidei; igitur quærit, qualiter eam in tam brevi tempore (est enim periculum in mora propter vim morbi) debeat instruere?

14.

RESOLUTIO. Si pœnitens laboret ignorantia alicujus essentialiter requisiti

B

ad

ad valorem sacramenti, v. g. doloris aut propositi requisiti, aut alicujus articuli fidei necessario necessitate medii credendi, debet Confessarius necessario eum informare; alias enim sacramentum poenitentiae esset nullum, adeoque gravissimum sacrilegium committeretur; siquidem verus dolor supernaturalis & propositum ad valorem sacramenti requiruntur; qui autem non elicit actum fidei circa necessario necessitate medii credenda, nequit elicere verum supernaturalem dolorem juxta supradicta: ergo. Si verò poenitens laboret ignorantia siue culpabili, siue inculpabili mysteriorum fidei, non necessitate medii, sed tantum necessitate praecepti credendorum, tenetur quidem confessarius admonere poenitentem de praedicta ignorantia, & ab eo exigere propositum, eandem emendandi, & si fuerit ignorantia culpabilis, etiam dolorem; Insuper si commodè possit, debet poenitentem ignarum breviter instruere de articulo fidei ignorato, & actum credendi ab eo elicere. Sin verò id commodè fieri nequeat, non tenetur eum instruere, sed solum propositum de addiscendo ignorato fidei articulo exigere. Optima autem & facilis praxis est, tali poenitenti breviter proponere articulos fidei ignoratos, & ab eo ad singulos actum credendi exigere; v. g. credis DEum Patrem,

trem, Filium, & Spiritum S. esse Tres Personas, & unum DEum? *R. Credo.* Credis JESUM Christum esse verum Filium DEI, verum DEum & Hominem, pro te natum, passum, & mortuum, resurrexisse &c.? *Credo.* & sic de cæteris. Ita *Sporer cit. n. 15.*

CONFERENCE XV.

Rochus mercator Coloniensis propter certa suæ mercaturæ negotia intendit proficisci in Angliam defacto hæreticam. Attamen priusquam iter intentum inchoaret, inquit ex suæ conscientiae arbitrio, An, & quando in Anglia teneretur confiteri, se esse Catholicum? Quid hic Respondit?

15.

RESOLUTIO. Rochus tenetur ex præcepto Divino naturali confiteri fidem Catholicam exterius verbô, quoties ita exigit honor Deo, vel Christo debitus, Fidei confirmatio, propria vel proximi salus; seu quod idem est, & Regula generalis esto: Quotiescunque ex taciturnitate, vel dissimulatione fidei oritur detrimentum honoris DEI, Fidei, & Religionis Catholicæ, salutis propriæ, vel proximorum, quod professione fidei impediri potest, tenetur omnis fidelis ad hoc idoneus, sub mortali fidem suam profiteri, & defendere, etiam cum periculo mortis, aut cujuscunque boni temporalis detrimento. Ita *D. Thomas 2. 2. q. 3.* ab omnibus receptus. Et su-

mitur clarè ex verbis Christi, *Matth. 10.*
Omnis ergo, qui confitebitur me coram homini-
bus, confitebor & ego eum coram Patre meo,
qui in cœlis est: Qui autem negaverit me coram
hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo,
qui in est.

CONFERENTIA XVI.

16. Sebastianus natus Lutheranus in Mar-
 chionatu Bareüthenfi, factus apud Catho-
 licos Catholicus, accessit me, dum eram
 Egræ Lector Theologiæ, dicens, se nunc
 pergere in suam Patriam Lutheranam,
 accepturus suam hæreditatem, quia in
 Austria, nî fallor, intendebat ducere ux-
 orem sibi jam desponsatam. Sciscitabatur
 igitur ex me, quid sibi Respondendum,
 quando in sua Patria de sua fide interro-
 garetur, sicuti infallibiliter interrogabitur?

Respondi: Si à potestate publica v. g.
 à Magistratu, vel Judice interrogetur, cu-
 jus fidei sit, tenetur sub mortali fidem
 suam confiteri, & profiteri positivè & ex-
 plicitè sinè ambiguitate, seu æquivocatio-
 ne verborum, etiam cum mortis pericu-
 lo ob rationem datam in conferentia præ-
 cedenti; nam alioquin Deo, & Christo
 magnus honor detraheretur; verè enim
 magnus est honor DEI & Christi, quòd
 Christianus coram Principibus, & magistra-
 tibus hujus sæculi fidem suam etiam cum
 mortis periculo fateatur. Quare meritò
 damnata est ab Innocentio XI. sequens in
 Ordine

Ordine 18, Propositio: Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut DEO, & fidei gloriosum consulo; tacere ut peccaminosum non damno. Si verò à suis parentibus, vel aliis hæreticis privatis interrogetur Sebastianus, per se loquendò non tenebitur se fateri Catholicum, sed interrogationem tacendò, vel aliò modò elidere potest. Ita Sanchez, Suarez, Laymann, Marchant, & alii apud la Croix l. 2. n. 61. V. g. dicere potest: In eà fide, quam semel accepi (intelligendò fidem Catholicam, quam semel accepit) vivam semper, & moriar: vel potest dicere: Quid somniatis? Quare meam fidem in baptismo acceptam (intelligendò fidem Divinam infusam) deberem mutare? non mutabo eam in æternum. Ratio est: Quia in tali casu nullus DEI aut Christi honor periclitabitur. Quare, dum aliquando multis navigantibus in navi hæretica, quidam hæreticus strictò gladiò discurrens quæreret, quinam ex istis sint Papistæ, minatus eos omnes velle obtruncare, nemo ex permultis Catholicis præsentibus fidem suam Confessus est, & rectè juxta Sanchez. Tabienam, Tamburinum & alios apud Sporer tract. 2. in 1. Præceptum Decalogi, cap. 2. n. 24, Quia ille scurra, cum publicam auctoritatem nullam gereret, adeoque nullus inde honor Christi periclitaretur, explodendus potius fuit, quàm audiendus. Dictum est per se loquendo;

rectè enim monet *D. Thomas*, quòd si vir admodum gravis etiam interrogaretur à privatis hæreticis de sua fide, ipse autem si taceat, vel dissimulet, magnum aliquod scandalum rationabiliter timeat, tacere sanè non posse; quia in illis circumstantiis magnus DEI honor, aut saltem falus proximorum externam ejus fidei confessionem exigit.

CONFERENTIA XVII.

17. Theobaldus Hibernus Franciscanus profectus in Hiberniam ad conservandos ibidem in vera fide fideles, statim in Regionis illius ingressum examinatur. 1. An sit Franciscanus? 2. An sit Sacerdos? 3. An diebus veneris comedat carnes? 4. An sit Papista? 5. An sit Catholicus? quid respondebit?

RESOLUTIO. Certum est. 1. Quòd nullò casu liceat, sive voce, sive aliò signò veram fidem negare, aut falsam profiteri, dicente Christo *Matth. 10. Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Ratio est: quia esset mendacium in re gravi, adeoque perniciosum, & consequenter mortale peccatum. 2. Sive Theobaldus interrogetur publicâ, vel privatâ auctoritate, an sit Franciscanus? An sit Sacerdos? an die veneris abstineat à carnibus? non obligatur Respondere, sed quoquò modò dissimulare potest, etiamsi advertat, ex mente

mente interrogantis idem esse, ac quære-
re, an sit Catholicus. Ita *P. Sporer tr. 2. in*
1. Præcept, Decal. cap. 2. n. 24. Ratio est:
Quia multi sunt Catholici, qui non sunt
Franciscani, nec Sacerdotes, nec etiam ab-
stinent die veneris à carnibus. Secùs di-
cendum de ultimis duâbus quæstionibus,
an sit Catholicus, vel an sit Papista? quia
hæc interrogatio ultima in Terminis æqui-
valet priori, an sit Catholicus? ideóque
Theobaldus fateri debet se esse Papistam,
& Catholicum, si publicâ authoritate in-
terrogetur; secùs si privatâ, juxta dicta in
conferentia præcedente.

CONFERENTIA XVIII.

Valentinianus Princeps hæreticus edi-
dit decretum publicum in odium fidei,
ut, qui sunt Catholici se sistant, & mani-
festent, ut certas vestes gestent, ex quibus
cognoscantur, vel ut omnes è suo Prin-
cipatu discedant, qui sunt Romano Pon-
tifici subjecti. Quæritur, an Catholici in
territorio Valentiniani existentes teneantur
obedire huic decreto?

18.

RESOLUTIO est negativa. Ita *Sporer*
cit. La Croix l. 2. n. 98. Suarez, Lugo, Co-
ninck &c. Ratio est: quia ex una parte in-
juste agit Princeps Valentinianus: ex al-
tera parte, licet hoc decretum sit potesta-
tis publicæ, tamen non censetur esse *inter-*
rogatio, nisi persona aliqua nominatim &
in particulari rogetur; quia nemo pro-

prie in generali interrogatur; consequenter etiam nemo ex Catholicis tenetur profiteri suam fidem, adeoque nec huic decreto obedire.

CONFERENTIA XIX.

19.

Wenceslaus Italus mercator habitat in civitate Lutherana, in qua à Magistratu hæretico ipsi in particulari præcipitur, ut suam officinam Mercatoriam claudat, & abstineat ab operibus servilibus die, quò Lutherana civitas agit diem aliquem festum, vel precatorium. Quæritur an huic præcepto possit obedire Wenceslaus?

RESOLUTIO. Si adsit metus gravis damni, potest obedire Wenceslaus; quia per hoc non censetur approbare festum, vel finem extrinsecum hæreticorum. Ita *Lessius in Auct. V. Hæreticus Casu 9. La Croix l. 2 n. 63.* qui addit: Si etiam publicò edictò præcipiatur, ut omnes omnibus diebus comedant carnes, posito, quòd edictum non fiat in contemptum fidei, vel Religionis, sed tantum ad deprehendendos Catholicos, potero diebus prohibitis comedere carnes, ut rectè *Veri. à. 14.* tum enim non censeretur fieri in contemptum fidei, sed ad licitam occultationem personæ. Si verò à Principe hæretico præciperetur Catholicis comedere carnes diebus veneris &c. *in contemptum fidei*, clarum est, Catholicos non posse obedire, etiam non obstante periculo mortis; siquidem
facere

facere aliquid vergens in contemptum fidei Catholicæ sit intrinsece malum.

CONFERENCE XX.

Zacharias Hibernus mercator, & bonus Catholicus, dum nuper videret persecutionem Catholicorum in sua patria, clam aufugit in Belgium. Quæritur an licite? 20.

RESOLUTIO est affirmativa, estque communissima DD. Ratio est: Quia fuga de se non dicit negationem, vel dissimulationem fidei, multominus simulationem alterius sectæ; quin imò hōc ipsō, quō Catholicus fugit, se Catholicum fateatur, & prodit; adeoque fugere *per se & ratione fugæ præcisè* licitum est; nam aliunde ex ratione personæ vel officii sæpè non licebit fugere. Sic tempore persecutionis fidei non potest Episcopus, vel Parochus fugere, si ex ejus fuga imminet periculum gregi sibi commisso; nam bonorum pastorum est animam ponere pro ovibus suis, idque ex obligatione Charitatis, & Justitiæ, adeò ut si opus fuerit, teneatur etiam sanguine & vitâ fidem pro ovium suarum confirmatione firmare. *Sporer cit.*

n. 28.

CONFERENCE XXI.

Antonia famina paupercula, ideoque panem suum ostiatim mendicare coacta, frequentat etiam oppida hæretica, & ut facilius Eleemosynam acciperet, mentitur se esse 21.

esse Lutheranam, cùm tamen in animo sit verè Catholica. Quæritur, an, & quomodo peccet?

RESOLUTIO. Cùm ex præcepto fidei Divinæ negativo sub mortali, nullò unquam casu, vel periculò etiam mortis, liceat negare fidem sive expressè, sive interpretativè, nimirum verbò, signò, vel factò falsam sectam simulandò, etiamsi quis fidem veram illibatam intùs in corde retineat, ut docet *communissima & certissima omnium orthodoxorum sententia* ex verbis Christi, *Matth. 10. Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est*, clarum est, quòd Antonia peccaverit, & quidem mortaliter; licet enim non peccaverit peccatò internò infidelitatis, nec hæretica facta sit, ut ex communi DD. benè probat *Sanchez lib. 2. mor. cap. 7. n. 8.* peccavit tamen peccatò externò infidelitatis contra præceptum negativum de non negando veram fidem, quod ad semper, & pro semper obligat, & quia est in re gravissima, utique sub mortali; simulque mentita est perniciosè in re gravissimâ, utpote contra veritatem Divinam nobis revelatam, & agnitam. Nec hìc requiritur ut à postetate publica quis interrogetur, aut coram potestate publica fidem neget; Quia negare fidem est intrinsecè malum, quod nunquam licet.

CON-

CONFERENCE XXII.

Basilii Religiosus, ut possit per Turciam penetrare in Persiam ad inchoandam ibi suam Missionem, induit se veste Turcicâ, ita ut Turcæ putaverint, eum esse Turcam; siquidem etiam nutriverat Barbam oblongam, & capiti imposuerat mitram Turcicam. Quæritur an licitè? 22.

RESOLUTIO est affirmativa, & communissima DD. Ratio est: quia Basilii per hoc non negavit suam fidem, nec professus est sectam Turcicam, sed solum dissimulavit, vel occultavit suam fidem; *Dissimulare autem verum* ob certas causas quandoque licitum est; *simulare vero falsum* nunquam licet, cum id sit mendacium intrinsecè malum. Habuit autem Basilii causam sufficientem taliter dissimulandi suam fidem, tum propter suam Missionem inchoandam, tum ad securitatem itineris, ad evadendum periculum vitæ, vel bonorum temporalium, quæ secum habebat. Non enim *sine sufficiente causa* possumus permittere deceptionem proximorum præsertim in re tanti momenti, ut nos judicent falsæ sectæ cultores, ut cum Sanchez Diana & aliis rectè monet Lugo.

CONFERENCE XXIII.

Chilianus Theologus Italus adigitur à quibusdam, etiam cum comminatione mor- 23.

mortis itatim inferendæ, ut neget 1. Benedictum XIII. modernum Papam esse verum Christi Vicarium, ac Petri successorem. 2. ut neget eundem esse infallibilem in decidendis fidei articulis extra Concilium Oecumenicum. 3. ut neget eundem esse suprâ Concilium Oecumenicum. Quæritur an Chilianus possit negare unum ex his tribus, vel potius debeat mori?

RESOLUTIO. Suppono tanquam certum, quemvis Catholicum potius debere mori, quam negare unicum dogma in Sacra Scriptura, vel in Verbo DEI tradito, vel in Concilio Oecumenco contentum, & definitum; siquidem tota S. Scriptura, sicuti & traditiones tum Divinæ, tum Apostolicæ, atque Concilia Oecumenica sunt infallibilis Regula fidei. *Hoc supposito Respondeo*, Chilianum debere potius mori, quam negare unicum ex his tribus. Ratio est; quia certum est, quod si modernus Papa Benedictus XIII. aliquem sanctum canonizaret, vel aliquam propositionem damnaret, ut hæreticam (quorum utrumque potest, cum idipsum fecerint ejus prædecessores etiam extra Concilium) & aliquis etiam metu mortis adigeretur ad negandum, talem canonizatum esse sanctum, aut talem propositionem damnatam ut hæreticam, esse hæreticam, talis deberet potius mori, quam

quàm unum ex his duobus negare; quia Catholicus mortem potius subire, quàm articulum fidei negare debet: ergo etiam noster Chilianus potius mori debet, quàm negare unum ex tribus supradictis; siquidem si unum ex supradictis negaret, eo ipsò negaret etiam, quòd, si modernus Pontifex Benedictus XIII. aliquem canonizaret, vel aliquam propositionem ex cathedra damnet ut hæreticam, talem canonizatum esse sanctum, & talem propositionem esse hæreticam; quod inde patet; si enim non sit de fide, modernum Papam Benedictum XIII. esse Christi in terris Vicarium, aut Eum esse infallibilem extra Concilium in definiendis fidei articulis, aut Eum esse supra Concilium, ita ut Concilium Oecumenicum nequeat aliquid ab ipso Benedicto XIII. tanquam de fide ex cathedra definitum immutare, aut Reformare, etiam non erit de fide, aliquem ab ipso canonizatum esse sanctum, aut aliquam propositionem ab ipso damnatam ut hæreticam esse hæreticam; cùm prædicta tria asserta sint fundamentum, cur Benedictus Papa XIII. aliquem canonizare, aut aliquam propositionem ut hæreticam damnare possit; fundamentum autem debeat esse necessario vel majoris, vel saltem æqualis certitudinis & auctoritatis, cujus est fundamentum. *Mathæucci in Cantela Confessarii lib. 1.*

*cap. 3. n. 19. & lib. 3. cap. 3. à n. 89.
& in Officiali Curia Ecclesiastica cap. 29.*

CONFERENTIA XXIV.

24. Damasus opificiò Pistor venerat ad me tempore Paschali, suam Paschalem Confessionem peracturus. Confessionem autem suam ita incipiebat: *Reverende Pater!* sum Catholicus; de facto tamen per duos jam annos servio in civitate Lutherana alicui Pistori Lutherano. Quia verò est commune Adagium; *Ullula cum lupis, cum quibus esse cupis*; hinc etiam ego frequento Lutheranorum templa, audio ipsorum Conciones, & comedo cum ipsis carnes omnibus diebus, etiam veneris & Sabbathi; Missas audire non possum, quia ibi nullæ leguntur. Quid mihi faciendum cum Damaso?

RESOLUTIO. Cùm sine dubio mortaliter peccet, & fidem implicite negare videatur, quisquis ordinariè, & sine legitimâ causa hæreticorum templa, conventus, & Conciones frequentat, ut merito intuentibus videatur tanquam unus ex illis, adeò quidem, ut etiamsi Princeps hæreticus publicò edictò sub gravissima pœna præciperet subditis, ut omnes hæreticum conventum, & exercitium accedant, peccet mortaliter Catholicus accedens, ut binâ Responsione declaravit S. Pius V. ad Anglos Catholicos, apud Sanchez l. 2. c. 4. n. 27. & Sporer cit, c. 2. n. 39.
hinc

hinc non est dubium, Damasum mortaliter peccasse frequentando Lutheranorum templa, conciones, ut interim taceam periculum subversionis in fide. Dixi supra: *Quisquis ordinariè, & sinè legitima causa frequentat &c.* Qui enim semel aut iterum ex curiositate interesset, aut ex rationabili causa, v. g. ut errores Prædicantis annotaret & confutaret, vel confutandos alteri referret, aut ut Dominum suum ex officio comitaretur, vel aliâ simili ratione, aut venialiter tantum, aut nullô modô peccabit. Quòd Damasus omnibus diebus, etiam veneris & sabbathi, carnes comederit, iterum peccavit mortaliter; quia fidem suam Catholicam per hoc interpretativè negare censebatur, & insuper Præceptum Ecclesiæ de non comedendis carnibus diebus prohibitis transgrediebatur, adeoque duplex per hoc specie distinctum peccatum commisit, unum *contra virtutem fidei*, alterum *contra virtutem abstinentiæ*. Quapropter obligavi Damasum, ut servitium hoc Lutheranum relinqueret, & sibi de servitio, ac Magistro Catholico provideret; tum quia erat in continuo subversionis in fide Catholica periculo, tum quia vix ullum Ecclesiæ præceptum observare, poterat.

CONFERENTIA XXV.

De Peccatis contra Fidem.

25. **F**Abianus in examine pro cura interrogatur: Quid est infidelitas, & quotuplex? Quid respondebit?
- Resp.* Sequentia. Infidelitas generatim est peccatum contra fidem; Alia est *privativa*, quæ est Carentia fidei actualis in homine, qui posset, & deberet habere fidem; Alia est *positiva*, quæ est assensus positivus contrarius, vel contradictorius veræ fidei, estque triplex: *Paganismus*, qui est infidelitas ante susceptam fidem, veritati fidei universaliter contradicens; *Judaismus*, qui est infidelitas post susceptam veram fidem in figuris, eidem veritati clarè revelatæ etiam universaliter contradicens: Et *hæresis*, quæ est erroneus assensus hominis baptizati & fidem professi contra aliquam veritatem fidei. Hæresis iterum est duplex nimirum *materialis*, quæ est hominis baptizati, & fidem professi erroneus assensus contra aliquam veritatem fidei ex sola ignorantia vel errore proveniens, absque pertinacia voluntatis in eo persistendi; & *formalis*, quæ est hominis baptizati, ac Christianam fidem professi error voluntarius ac pertinax contra aliquam veritatem fidei.

CON-

CONFERENTIA XXVI.

De Paganismo.

Gelasius Hungarus Belgradensis mercator sæpiùs excurrit ad vicina oppida Turcica, & ut plus lucretur, valde familiariter agit cum turcis, adeò quidem, ut ipforum Moscheas, seu Tempia frequentet, Cæremonias observet, & denique matrimonio sibi Copulet puellam Turcicam. Quid dicendum de Gelasio? 26.

RESOLUTIO. Quòd Gelasius communicaverit cum Turcis in Actionibus Civilibus V. G. mercatura, contractibus &c, non peccavit, suppositò, quòd hoc factum sit absque periculo subversionis, secùs, si secùs. Quòd verò Gelasius Turcarum Tempia frequentaverit, & cæremonias observaverit, utique peccavit mortaliter. Communis DD. Ratio est: Tum quia S. Paulus ait 2. Corinth. 6. *No- lite jugum ducere cum gentibus*: Tum quia Gelasius taliter agendò, interpretativè abnegavit fidem, & simulavit Turcismum. Denique Gelasius pessimè fecit, in uxorem accipiendo puellam Turcicam; Cùm hoc jure Divino, Ecclesiastico, & Civili prohibitum sit, quia matrimonium est nullum ob impedimentum dirimens disparitatis cultûs. Sed incidentaliter

Quæres. An, quando Baptizatus peccat carnaliter cum non baptizata, vel

C

econ-

econtra, committat duplex specie peccatum?

Respondent *Diana p. 3. t. 4. R. 138. Tamburinus, & Stoz apud La Croix l. 6. p. 2. n. 1044.* probabiliter negativè. Ratio est: quia licet Ecclesia in Reverentiam baptismi prohibeat Matrimonium illorum, non ideo specialiter prohibet copulam, uti nec cohabitationem, aut colloctionem. Contrariam sententiam tenent *Sanchez, Lessius, Lugo &c.*

CONFERENCE XXVII.

De Judaismo.

27. Hilarius Catholicus, cum gravi morbo laboraret, cui Medici Christiani Mederi non poterant, advocat Medicum Judæum, petitque ab eodem sibi Medicinam præscribi. An licitè?

RESOLUTIO. Licet Christiani non possint sine peccato mortali, communicare cum Judæis in rebus sacris, nec cum iisdem inire matrimonia, utpote nulla, ob impedimentum dirimens disparitatis cultus, nec etiam cum iisdem communicare in politicis, ubi est periculum subversionis in fide vel moribus, ut de se patet; Nihilominus his seclusis, licitum est in gravi necessitate uti Judæo Medico, V. G. si hic est notabiliter doctus, vel morbus indigeat multis Medicis, & Christiani non sufficiant. Ita *Sanchez, Bonacina, Suarez, Coninck, Marchant, & Alii apud La*

Titulus I. De peccatis contra fidem. 35

La Croix l. 2. n. 85. qui addit, licitum esse in gravi necessitate ut Judæus venam incidat Christiano, aut Medicinas applicet velut Chyrurgus; uti semper licet permittere, ut à Judæo sibi radatur Barba, vel capilli, & similia; hæc enim nullibi prohibentur, similiter si absit periculum irreverentiæ, potest Judæo dari panis benedictus, Aqua benedicta &c. Item potest Judæus invitari ad Cōmunionem aut Missam, si per hoc sit spes eum convertendi. Ita Lugo, & Alii apud *La Croix cit. n. 83.* ubi *n. 84.* Addunt *Azorius & Coninck*, illam tantum Comestionem prohiberi cum Judæo, in qua Judæi discretionem ciborum observant secundum Legem Mosaicam. Sic etiam illa sola comestio Azymorum est prohibita Christianis, quæ ritu Judaico fit, id est, quæ fit ex observatione Legis Mosaicæ, & illa, ex qua scandalum posset generari. Ita *Suarez, & Coninck*, denique non est prohibitum ire ad nuptias Judæorum spectandas, vel festa, vel ritus in Synagoga, si absit periculum perversionis & scandali; hæc enim in Jure non prohibentur, uti nec ludere, vel saltare cum Judæis, licet Contrarium putet *Azorius* apud *La Croix cit. n. 90.* Item non est prohibitum Christianis, die Sabbathi Judæos adire, & illis coquere, modò non habitent in eadem domo cum Judæis. *La Croix l. 2. n. 86.*

CONFERENTIA XXVIII.

De Hæresi.

28. Jacobellus Jurista, cùm Juri Civili studuisset in universitate Lutherana, nimium inescatus politicò agendi more hæreticorum (sicut ordinariè fit) incipit imprimis tepescere in sua fide Catholica, deinde etiam dubitare de ipsius veritate; cùm apud Lutheranos etiam viderit viros honestos, doctos, & prudentes. Quæritur, num Jacobellus per tale dubium factus sit hæreticus?

RESOLUTIO. Si Jacobellus de veritate fidei Catholicæ deliberatè dubitavit *dubiò positivò*, judicando per actum positivum, fidem Catholicam, vel aliquem ejus Articulum esse dubium, peccavit mortaliter, & si accessit pertinacia, fuit formalis hæreticus. Ita communiter DD. apud *Azorium l. 8. c. 9. q. 5. Toletum l. 4. c. 4. Laymann l. 2. tr. 1. c. 13. n. 5.* Ratio est: quia, qui Actu positivo judicat aliquem fidei Articulum esse dubium, habet assensum voluntarium contra aliquam veritatem fidei, nempe hanc, quòd omnes fidei Catholicæ Articuli sint certissimi: Ergo habet assensum hæreticum, consequenter mortaliter peccat, & si accedat pertinacia, erit formalis hæreticus. Si verò Jacobellus deliberatè dubitavit *dubiò negativò*, hoc est, solum suspensus man-

Titulus I. De peccatis contra fidem. 37

mansit inter assensum & dissensum, absque omni iudicio positivo de certitudine, vel incertitudine fidei Catholicæ, non fuit hæreticus. Ita post alios docet *Filliucius tom. 2. tract. 22. c. 6. q. 7.* estque communis cum *Sanchez l. 2. c. 7. n. 12.* Ratio est: quia hæresis est assensus erroneus positivus & pertinax contra fidem; sed solum negativè dubitans de fide, nullum habet errorem positivum, sed inter assensum & dissensum suspensus manet: Ergo non est hæreticus. Si tamen voluntas Jacobelli imperavit suspensionem assensûs in intellectu ex motivo difficultatum oppositarum ab intellectu, etiam per solam apprehensionem propositarum absque iudicio, quasi absterita, & verita periculum deceptionis vel falsitatis, peccavit mortaliter; Quia tum voluntas Jacobelli implicite saltem & virtualiter approbavit illa motiva contra fidem, quæ non deberet approbare.

CONFERENTIA XXIX.

De hæresi materiali.

Ludovicus aliàs bonus Catholicus, 29.
non tantum ex ignorantia crassa vel supina, sed etiam affectata, credit Lutheranos in sua fide etiam posse salvari; quia sunt valdè Urbani homines, ac etiam frequentant templa, diligenter orant, largiunturque non rarò pauperibus eleemo-

mosynas. Quid dicendum de Ludovico? Estne per hoc factus hæreticus?

RESOLUTIO. Ludovicus imprimis peccavit mortaliter, quòd per ignorantiam non tantum supinam, sed etiam affectatam crediderit aliquid contra fidem Catholicam, videlicet, quòd hæc non sit sola salvifica, sed etiam in fide Luthera-
 rana quis possit salvari, contra illud *ad Eph. 4. unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Quia tamen, ut supponitur, non fuit pertinax, cum tanquam Bonus Catholicus universaliter fidem Catholicam professus sit, atque etiam infallibilem Ecclesiæ Catholicæ Authoritatem in Rebus fidei proponendis agnoverit, paratus ab eadem corrigi; hinc formalis Hæreticus nondum fuit, *dummodò illa ignorantia affectata non processerit ex contemptu Ecclesiæ quoad auctoritatem, & ex falsa opinione de ejus auctoritate fallibili in proponendis rebus fidei.* Ratio est: Quia Ludovicus non fuit pertinax, cum fuerit, paratus corrigere suum errorem, si de contraria mente Ecclesiæ ipsi constiterit. Dictum est: *Dummodò illa ignorantia affectata non processerit ex contemptu Ecclesiæ quoad auctoritatem &c.* Ita ut Ludovicus mente ita fuisset affectus, ut etiamsi constaret de mente Ecclesiæ contrariâ, tamen nollet à sua opinione erronea recedere, tunc sine dubio fuisset formalis Hæreticus, etiamsi alioquin fi-
 dem

dem Catholicam professus sit ; Ratio est: Quia tunc fuisset pertinax in suo errore contra auctoritatem Ecclesiæ. Est Communis DD. apud *Sporer cit. cap. 3. n. 14. & 17.*

CONFERENCE XXX.

Massæus Lutheranus, dum morabar Egræ, me convenit, humiliter petens, ut ipsum in fide Catholica instruerem, & sufficienter instructum Ecclesiæ Romanæ incorporarem. Dum ergo ipsum in Confessione examinarem, an nunquam habuerit dubium de veritate suæ fidei, cum tamen jam per aliquot annos inter Catholicos conversatus fuerit ? Respondit: Nunquam habui dubium de mea fide, sed semper cogitavi, me posse, in mea fide salvari, & Catholicos posse in sua fide salvari ; Quia tamen mihi melius placet fides Catholica, quam Lutherana, ideo volo fieri Catholicus. Quæritur, an potuerim ipsi credere, & consequenter, an fuerit Hæreticus purè Materialis ? 30.

RESOLUTIO. Potui ipsi Credere, & etiam Credidi. Scribit enim *La Croix lib. 2. n. 94.* Probabilius videtur, quòd etiam in Germania sint Hæretici tantum Materiales ; Inveniuntur enim aliqui ita simplices, vel præventi doctrinâ suorum Ministrorum, ut firmiter existiment, se non debere dubitare de sua fide, simulque ita sincerè procedunt cum Deo in

conscientia sua , ut si scirent, fidem suam esse falsam , statim admitterent nostram: Tales autem non sunt Hæretici formales, sed materiales tantum. Et tales esse multos, testantur Confessarii plurimi in Germania , Authoresque Experientissimi, *Tannerus Tom. 3. d. 1. q. 8. d. 1. n. 10. Terillus in Reg. q. 64. à n. 51. Gobat tr. 7. n. 621. Reiffenstuel t. 4. d. 4. q. 2. n. 19, Sporer in moralibus t. 2. c. 3. S. 2. n. 14.* Hoc miserandum est cum illis , si in peccatum mortale inciderint , quod omnino pronum est ejusmodi hominibus , eos gratiâ præcipuorum sacramentorum destitui, & communiter damnari, non ex defectu fidei (suppono enim , quòd credant necessaria necessitate medii) sed propter alia peccata , quæ commiserunt , & à quibus non expiantur , neque per sacramentum poenitentiae , quod apud ipsos non est , neque per contritionem perfectam , vel amorem DEI perfectum, ad quem , præterquam difficillimum sit ejusmodi homines ad eum pertingere , ipsi tamen non attendunt, nec communiter curant, nec student elicere , putantes, se per solam fidem & fiduciam in Christum justificari , quâ damnabili confidentiâ pereunt miserrimè. Ita *La Croix cit.*

CONFIDENTIA XXXI.

De hæresi formali.

Nazarius Lutheranus valdè amat Catholicos, & ideo etiam ipsis multa præstat Beneficia. Qui cùm aliquando interrogaretur, cur non & ipsi fidem amplecteretur Catholicam; quia aliàs bona opera sinè fide viva ipsi non prodesse, Respondit: *Agnosco satis bene, fidem Catholicam esse meliorem, quàm Lutheranam; attamen ne videar esse Homo instabilis, & inconstans, manebo Lutheranus*; qui, cùm ulterius urgeretur, hanc rationem esse nullam, nec eum coram DEO excusare; Respondit indignabundus: *Dicatis, quidquid velitis, certè non fiam Catholicus. Quæritur, an Nazarius fuerit formalis hæreticus?*

RESOLUTIO. Cùm hæresis formalis sit hominis baptizati, & Christianam fidem Professi contra aliquam fidei veritatem assensus voluntarius, & pertinax; Pertinacia autem juxta communem DD. consistat in hoc, quòd quis, etiamsi veritas fidei sibi sufficienter, & credibiliter proponatur, ita ut de ea prudenter dubitare non possit, nihilominus contrarium judicet, à quo nolit avelli quâvis autoritate, nisi evidenter convictus; constat Nazarium fuisse formalem hæreticum; quia ex propria sua confessione cognoverat fidem Catholicam esse meliorem, seu rationabiliorem

Lutheranâ, & tamen ob rationem omnino invalidam nolebat eandem amplecti, & quidem cum addito: *Quidquid dixerint Catholici*, seu qualescunque rationes attulerint Catholici. Quare Nazarii pertinacia videtur pertinere ad secundum, si non ad tertium pertinaciæ gradum; nam pertinaciæ hæreticorum sunt *tres gradus*: Primus gradus formalis hæresis est sentire contra auctoritatem Ecclesiæ *veritate neglectâ*, nimirum per ignorantiam crassam & affectatam cum contemptu Ecclesiæ, ejusque auctoritatis infallibilis in proponendis fidei articulis. Secundus gradus hæresis formalis ac pertinacis est, sentire contra auctoritatem & definitionem Ecclesiæ *veritate sufficienter propositâ*. Tertius denique supremus ac pessimus hæresis formalis ac pertinacis gradus est sentire contra auctoritatem & propositionem Ecclesiæ Catholicæ etiam *veritate jam agnitâ*, qualis est ordinariè in prædicantibus, qui etsi conscientiam stimulante, veritatem fidei Catholicæ satis agnoscant, eandem tamen non amplectuntur, vel ex superbia, ne videantur errare, vel ex amore uxoris, prolium & consanguineorum, vel ex affectu ad bona temporalia, dignitates, honores & officia, quæ jam habent, & ea relinquere, ipsis valde difficile apparet. Vide *Sporer cit. cap. 3. n. 16. & 17.*

CONFERENTIA XXXII.

De malitiâ, & Pœna hæresis.

Otto Confessarius, dum sedisset pro
confessionibus audiendis in sacro tribu-
nali, successivè audivit quinque pœniten-
tes. *Primus* dicebat: Reverende Pater! fui
hactenus Lutheranus, sed semper putavi
fidem Lutheranam esse optimam, nec de
ejus veritate dubitavi. *Secundus* inquebat.
Sum Catholicus, sed hactenus credidi,
propter simplicem fornicationem DEum
non posse aliquem damnare ad infernum;
& ex mera negligentia non inquisivi hujus
rei veritatem; Si tamen scivissem ab Eccle-
sia Catholica contrarium doceri, id cre-
didissem. *Tertius* aiebat: licèt sæpiùs au-
diverim ab Ecclesia Catholica doceri, da-
ri purgatorium, nunquam tamen id cre-
didi, hanc tamen meam incredulitatem
externè non manifestavi. *Quartus* dicebat:
Credo quidem, Christum esse in Eucha-
ristia; at nuper, dum eram apud meos
consanguineos Lutheranos, dixi ad cap-
tandam eorum benevolentiam: *Non cre-
do, quod Christus sit in Eucharistia.* *Quintus*
denique dixit: Heri facta est mihi maxi-
ma injustitia; ideo intrans meum cubi-
culum dixi: *Non credo, quòd DEus sit justus,*
& ita etiam in animo sensi, sed nullus ho-
minum audivit hoc meum dictum. Qua-
le judicium formabit Otto Confessarius
de suis quinque pœnitentibus,

32.

RESO.

RESOLUTIO. Otto Confessarius *de primo* judicabit, quòd sit hæreticus purè materialis, & quòd non peccaverit contra fidem; quia fuit inculpabiliter ignorans, & ideo non ab hæresi, sed ab aliis peccatis, si quæ habet, debet absolvi. *De Secundo* judicabit, ipsum peccâsse mortaliter propter suam negligentiam crassam; Attamen non fuisse hæreticum formalem; quia non erat pertinax in suo errore, utpote paratus corrigi ab Ecclesia. *De Tertio* judicabit, ipsum esse hæreticum formalem, quia pertinax erat; adeoque peccâsse mortaliter; attamen non fuisse excommunicatum in bulla cœnæ Domini. Ratio est: Quia Ecclesia non judicat de merè internis; Quare talis hæreticus internus, qui hæresin suam nullô modô, vel non sufficienter manifestavit exteriùs, à quôvis confessario approbato absolvi potest, & debet. Ita communis apud *Sporer tr. 2. in 1. Præcept. Decalogi, cap. 3. n. 22.* *De Quarto* judicabit, ipsum quidem peccâsse mortaliter contra præceptum fidei negativum de non neganda aliqua veritate fidei; Quia tamen internè credidit, Christum esse in Eucharistia, & externè tantùm hoc negavit, ideò non fuit hæreticus formalis, neque excommunicatus; siquidem omnis & solus *hæreticus formalis internus, atque externus simul*, qui scilicet hæresin animò conceptam, voce, vel actione morta-

mortaliter malâ exteriùs distinctè & assertivè manifestat, ipsò factò incurrit excommunicationem latæ sententiæ, Papæ soli hodie reservatam in Bulla Cœnæ Domini. Ita communis apud *Sporer cit. n. 20.* De Quinto denique penitente judicabit Otto Confessarius, ipsum peccasse mortaliter, esse formalem hæreticum, & excommunicatum ipsò factò excommunicatione contentâ in Bulla Cœnæ Domini, adeoque ipsum non posse absolvere, nisi habeat specialem facultatem à summo Pontifice, qualem aliqui ex Nostriis Patribus per A. R. P. Ministrum Provinciale, Româ obtinent ad quinquennium. Ratio est: Quia habuit assensum erroneum contra veritatem fidei internum voluntarium, ac pertinacem, & externè per vocem manifestatum assertivè, qualem Ecclesia prohibere potest, & de facto prohibuit sub excommunicatione latæ sententiæ, soli Papæ reservatâ in Bulla Cœnæ Domini. Quod autem nullus hominum audiverit verba hæretica hujus quinti penitentis, est omninò per accidens; nam licet sint occulta, adhuc tamen sunt externa. Ita *mastrius, & herincx* cum communi DD.

CONFERENTIA XXXIII.

Pancratius Lutheranus volens converti ad fidem Catholicam, accessit nostrum monasterium petens à P. Guardiano

diano instructorem in fide Catholica, & Confessarium. P. Guardianus assignavit ipsi pro hoc Officio P. Antonium. Qualiter hic funtuose peraget suum Officium?

RESOLUTIO. P. Antonius Confessarius observet sequentia. 1. Cum magna benevolentia & charitate excipiat Pancratium, ut hic tantâ suavitate delibutus, sua vulnera sincerius aperiat, & se totum instructoris directioni permittat. 2. Inquirat, ex qua causa, vel occasione Pancratius permotus velit fieri Catholicus? quâ intellectâ offerat P. Antonius liberaliter suam operam eidem ad instructionem; simul tamen (si Pancratius fortè dicat, se mediis ad sustentandum se necessariis destitutum esse) apertè indicet, se talia media non habere, nec in se curam istam suscipere velle; se tamen DEum rogaturum, ut ei provideat, simulque hortetur Pancratium, ut DEum oret frequenter pro pleniori illustratione, & gratiâ Spiritûs Sancti, & interim eliciat actus fidei, spei, charitatis, & contritionis perfectæ. 3. Inquirat ex Pancratio, an, & ubi sit baptizatus? qualis ibi adhibeatur Materia, vel forma in baptizando? siquidem apud aliquos hæreticos proles baptizantur aquâ rosaceâ, aut aliô simili liquore, ut testatur *Coninck* de Anglia; Apud alios hæreticos ob molestiam frigoris vestes solum Aquâ absterguntur, apud alios est
alius

Titulus I. De peccatis contra fidem. 47

alius defectus substantialis ; & si fuerit rationabile dubium , an Pancratius fuerit validè baptizatus , debet sub conditione rebaptizari , quod potest fieri in quocunque loco , & à quocunque , & finè ullo Patrino , ut docet *Quintanadvennas sing. tract. 1. sing. 17. & 18.* Nec debent Cæremoniæ Baptismales adhiberi , uti docet *Tannerus hic q. 2. n. 117. Laymann l. 5. tract. 2. cap. 8. n. 10.* Si tamen adhiberentur , esset consultum in pueris , & puellis hæreticis , dum amplectuntur fidem Catholicam.

4. Antonius inquirat ex Pancratio , cui hæresi fuerit addiçtus ? Item an nunquam dubitaverit de sua fide , sed semper putaverit , suam fidem esse veram ? Et si sic , tunc non peccavit contra fidem , sed post necessariam Instructionem absolvi potest à quolibet Confessario approbato à reliquis peccatis , si hæc aliunde non sint reservata. Si verò Pancratius dubitavit de veritate suæ fidei , & statim veram fidem inquisivit , atque ad eam amplectendam Antonium accessit , iterum contra fidem non peccavit , sed post instructionem absolvendus est à reliquis peccatis ; Si autem dubitans Pancratius de sua fide , inquirere veram fidem culpabiliter neglexit ob respectus humanos , paratus tamen corrigi ab Ecclesia , si veritas proponeretur , peccavit quidem mortaliter ob suam culpabilem ignorantiam

in re gravissima, non tamen fuit hæreticus formalis ob defectum pertinaciæ, ideoque post sufficientem instructionem, & confessionem à quovis confessario approbato absolvi potest. Si denique veritatem inquirere neglexit Pancratius ex odio & contemptu Ecclesiæ cujus judicio stare noluit, jam erit hæreticus formalis, & multò magis, si veritate fidei Catholicæ sufficienter propositâ, vel etiam agnitâ fidem Catholicam amplexus non est; & consequenter tunc à nullo, nisi habente specialem facultatem absolvendi ab hæresi, absolvi potest. *Sporer n. 21. 5.* Postea Antonius instruat benevolè Pancratium in fide Catholica, quantum Catholico sufficit, exhortetur eundem ad Confessionem omnium suorum peccatorum faciendam, in qua sit ei valde benignus & Clemens; denique post sufficientem in Catholicismo instructionem, & Pancratii ad Professionem fidei Catholicæ dispositionem, determinet ipsi diem, in qua Professionem fidei Catholicæ emittere debeat. 6. Adveniente die præstitutô, Professio sic facienda erit: Antonius Confessarius superpelliceô & stolâ indutus procedit ad altare, ante quod Pancratius inter duos astantes testes, cum candela accensa genuflexus recitat clarâ, & distinctâ voce Professionem fidei (Germanicô, vel latinô idiomate, prout intelligit)

ligit) & in fine ejusdem binos digitos imponens Evangelio, jurat se semper in fide Catholica permansurum. Postmodum ab Antonio habente (ut suppono) facultatem absolvendi ab hæresi, publicè, formâ consuetâ inveniendâ in diurnali, recitatô prius Psalmo: *Miserere mei DEus &c. Versibus, & Oratione: DEus, qui culpâ offenderis &c.* absolvitur ab excommunicatione propter hæresin incurâ. Postea Pancratius ab altari recedens primùm confitetur, cui vult (etiam Confessario non habenti facultatem absolvendi ab excommunicatione ob hæresin incurâ; quia ab hac jam supponitur publicè absolutus, quæ absolutio utique etiam valet in foro conscientiæ) & à reliquis censuris, ac ab omnibus peccatis absolvitur, denique Corpus Dominicum cum devotione suscipit, eique datur testimonium scriptum susceptæ Catholicæ fidei. 7. Antonius non nimis se Pancratio familiarem præbeat, nec dicat, vel faciat aliquid, quod factum nollet, si Pancratius ad vomitum rediret, nec facilè libros, aut res grandioris pretii eidem commodet; quia tales hæretici conversi subinde cum iis aufugiunt, sicut etiam mihi contigit Egræ cum aliquo milite.

CONFERENCE XXXIV.

Ruffinus vehementibus contra fidem
tentationibus victus, negat in animo &
corde suo, Christum esse verè realiter, &

D substan-

substantialiter præsentem in Eucharistia; hanc tamen hæresin externè non profert, nisi in somnio, vel in plena ebrietate, ubi clavis verbis dicit: *Non credo, Christum esse præsentem in Eucharistia.* Quæritur an incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ?

RESOLUTIO est negativa. Communis apud *Sporer cit. cap. 3. n. 23.* Ratio est: Quia ad incurrendam excommunicationem Bullæ Cœnæ requiritur, ut quis hæresin animo conceptam, voce, vel actione externâ distinctè significativâ, & moraliter malâ, assertivè manifestet, & profiteatur; juxta DD. passim cum *Sanchez lib. 2. cap. 8. n. 7. & 17. Laymann. lib. 2. tract. 1. cap. 14. n. 3.* Atqui quando Ruffinus in somno vel ebrietate suam hæresin manifestat, hæc actio non est mala, nec assertiva; cum pro tunc non possit peccare, nec aliquid verè asserere, utpote destitutus usu rationis: Ergo Ruffinus non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ.

Dices. Qui in ebrietate hominem occidit, cum sciret, se in ebrietate solere occidere, irregularitatem, & excommunicationem incurrere potest: ergo etiam qui in ebrietate hæresin externè profert, cum sciret se in ebrietate solere eandem proferre, excommunicationem, incurrit.

R. Nego consequentiam. Disparitas est: Quia hæresis in intellectu consistit, & essen-

5

Titulus I. De peccatis contra fidem. 51

& essentialiter perficitur ; per verba autem exteriora tantum manifestatur ; consequenter prolatio hæretici dogmatis non est peccatum externum hæresis, nisi ab internâ intellectûs hæresi procedat, & exprimatur. At verò in ebrio non procedit ab hæresi mentali, sed ex imaginatione, & consuetudine : homicidium autem in externo opere consistit, ac perficitur, tametsi fiat ab ebrio, qui tunc nihil adverte, seu intelligit, modò priùs adverterit, cum causam præbuit, ob quam indirectè atque imputativè ipsi voluntarium censetur. *Ita Laymann. l. 2. tract. 1. cap. 14. n. 2.*

CONFERENTIA XXXV.

Servatius aliàs Bonus Catholicus nimiam familiaritatem atque amicitiam contraxit cum Sempronio Calvinista, ideoque cum eodem libentissimè conversatur, de sua hæresi Calvinistica dicentem cum gustu audit, approbat ejusdem Doctrinam hæreticam, apud alios eandem laudat, atque defendit. Quæritur an Servatius sit excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ?

RESOLUTIO est affirmativa, & certa. Ratio est: Quia in Bulla Cœnæ Domini statim post excommunicationem hæreticorum nominantur *Credentes, Fautores, Receptores & Defensores Hæreticorum in Causa hæresis*, suppositò tamen, quòd hi suam credulitatem, favorem, receptio-

nem, & defensionem erga hæreticos actu externò demonstrent : atqui noster Servatius hoc fecit : ergo non tantum peccavit mortaliter, sed etiam incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ.

CONFERENCE XXXVI.

36. Tiburtius Catholicus musicus cum Valeriano suo amico sed Lutheranò, frequentat templum Lutheranorum, ibi cum iisdem canit Psalmos Davidicos, & quia Tiburtius simul est virtuosus organista, pulsat in eorum templo organum ad eorum cantilenas; imò agit patrinum in baptismo neo-nati filii, amici sui Valeriani, atque paranympum in nuptiis filiae Valeriani, & dum ejus filia ster, cujus patrinus fuerat, defunctus esset, Comitatur ejus funus in habitu lugubri. Quid Judicandum de Tiburtio?

RESOLUTIO. Juxta communem DD. peccat contra fidei professionem, qui profanæ hæreticorum Cœnæ formaliter, quatenus sacra eorum Cœna habetur; communicat. Item qui hæreticorum exercitiis cooperandò assistit, ministeriorum aliquod ad eorum sectam spectans exercet, hæretico ministro parvulum solemniter baptizandum offert, coram hæretico ministro matrimonium contrahit &c. Quia hæc omnia ex naturâ, vel institutione sua professionem & approbationem falsæ sectæ, adeoque abnegationem

Titulus I. De peccatis contra fidem. 53

nem veræ fidei præferunt: Attamen in Germania, ubi hæretici tolerati cum Catholicis permixti vivunt, subinde audire conciones hæreticorum, assistere baptismo eorum pro patrino, in nuptiis Paranympum agere, funus Comitari in Lugubri habitu, imò, ubi non adest Catholicus Parochus, ita permittente, vel dissimulante ordinariò, etiam parvulos baptizandos ministro hæretico offerre, non habetur pro signo protestativo falsæ fidei, & seclusò scandalò vel periculo subversionis licitè fiunt; ait *Sporer cit. cap. 2. n. 38.* Ex quo patet Resolutio casûs propositi, nimirum, quòd Tiburtius non peccaverit, agendò Patrinum Valeriani neonati filii, Paranympum in nuptiis ejusdem filiæ, fueritque Comitatus funus sui filii in Lugubri habitu; quia supponimus quod hæc facta sint in Germania, absque scandalo, & periculo subversionis. Quod autem Tiburtius cum hæreticis in eorum templo cantaverit Psalmos Davidicos, & ad eorum cantilenas pulsaverit organum, rectè notat *Lessius Casu 10. & 11. apud La Croix, l. 2. n. 68,* Tiburtium illicitè fecisse; Quia in his videtur esse publica approbatio, vel scandalosa communicatio cum hæreticis in sacris.

CONFERENTIA XXXVII.

Udalricus mediocris fortunæ Catholicus, ut majores sibi comparet divitias, 37.

ducit in uxorem, Julianam hæreticam satis opulentam. Quæritur an licite, & valide?

RESOLUTIO. Cùm juxta omnes Orthodoxos, matrimonia Catholicorum cum hæreticis, etsi secundùm leges Ecclesiæ facta, valida sint, cùm hæresis non sit impedimentum dirimens matrimonium; tamen jure Divinô, & Ecclesiasticô illicita sint sub peccato mortali, *nisi rationabilibus causis* excusentur, quæ à Doctoribus, *quatuor* referuntur, nimirum; ut fiant secundùm leges Ecclesiæ, 2. ut absit periculum subversionis in fide, expressô pactô, ut conjugii Catholico liceat quietè in sua fide permanere, 3. ut adsit pactum etiam expressum, quòd educatio omnium prolium in fide, & moribus maneat penes conjugem Catholicum. 4. & adsit causa rationabilis excusans, nimirum vel *utilitas spiritualis*, utpote si conjux hæreticus promittat vel certè magna spes sit, illum fidem Catholicam amplexurum, vel *moralis quædam necessitas*; quia non potest reperiri Persona Catholica suæ qualitatis & conditionis; vel *gravis damni evitatio*, utpote quia aliàs esset periculum exhæreditationis, ruinæ totius familiæ &c. & consentiat Papa, vel ordinarius; quamvis, si prædictæ *Quatuor* conditiones adsint, in Germania non requiri consensum Papæ, vel ordinarii, doceant *Azorius, Sanchez,*

Titulus I. De peccatis contra fidem. 55

Sanchez, Laymann, & alii apud Sporer cit. cap. 3. n. 33. ex his liquidò inferitur Udalricum quidem validè contraxisse matrimonium cum Juliana, cum supponamus, eum finè impedimento dirimente illud coram Parocho Catholico, & testibus contraxisse; attamen illicitè, & cum peccato mortali. Ratio est: Quia non adfuerunt in eodem præfatæ quatuor conditiones reddentes licitum Catholicorum cum hæreticis matrimonium; siquidem non abfuit periculum subversionis in fide Catholica, non adfuit pactum expressum, ut educatio omnium Prolium in fide, & moribus maneat penes conjugem Catholicum, nec adfuit causa rationabilis ex tribus superiùs specificatis, sed sola adeptio divitiarum, adeoque Udalricus contrahens matrimonium cum Juliana, & omnes cooperantes ad illud, inter quos est etiam Parochus eosdem in matrimonium jungens, peccârunt mortaliter. Vide *Sporer cit. n. 32.* Quando verò Persona Catholica contrahit matrimonium cum Acatholica servatis quatuor supradictis conditionibus, adeoque licitè, etiam licitum est Parocho Catholico, matrimonio tali assistere, imò etiam tales nuptias benedicere, idque in gratiam Personæ Catholicæ, quæ jure illò privari non debet, uti docet *Lugo & Arsdekin apud La Croix l. 2. n. 99.* imò in Germania Parochus ex

justa causa licite assistit matrimonio, quod duo hæretici in sua Parochia habitantes contrahunt, uti habent *Laymann, & Gobat apud la Croix cit.* Illicitum tamen est, benedicere illis nuptiis; nam indigni sunt benedictione Ecclesiasticâ, qui cæremonias Ecclesiæ damnant. Ita *Tannerus de Matrim. d. 8. q. 4. n. 93.*

38.

CONFERENCE XXXVIII.

Wilibaldus Catholicus opifex non tantum continua agit commercia cum Lutheranis, sed etiam, ubicunque potest, conversatur cum iisdem, colloquitur, comedit cum iisdem, errores eorum imbibit, salutis suæ obliviscitur, & est quasi unus ex illis. Quid sentiendum de Wilibaldo?

RESOLUTIO. Cum omnis politica communicatio, seu quæcunque conversatio, commercium, convictus cum hæreticis, unde imminet periculum subversionis fidei, vel morum, Catholicis, jure Divinô & naturali sit prohibita juxta omnes Doctores; quia quilibet sub mortali tenetur vitare pericula peccati, & subversionis in via salutis; hinc Wilibaldus mortaliter peccavit, quod absque legitima causa continuis commerciis, conversationibus, & colloquiis cum hæreticis assueverit; nam licet non omnino perversus fuerit, tamen eorum mores, modos, errores &c. imbibit, approbavit, articulo-
rum

rum & morum Catholicæ fidei aut oblitus est, aut obiter æstimavit, & parvipendit; ut constat experientiâ. Hinc execrandus est mos parentum, qui filios ad partes hæreticorum destinant educandos, & consequenter necessariò aliquò modò inficiendos in fide, vel moribus, prætextu addiscendæ mercaturæ, conversationis Politicæ, Studiorum &c. *Ita Sporer cit. cap. 3. n. 34. la Croix l. 2. n. 101.* Ubi verò abest periculum subversionis in fide, vel moribus, maximè ubi Catholici permixti vivunt cum hæreticis, nulla culpa est communicare cum iisdem in Politicis, aliàs indifferentibus. Ubi maximè excusantur opifices juniores, qui artis suæ causâ in Civitatibus Imperii operas suas locant, alioquin parvi æstimantur. Ex quibus omnibus sequitur, quòd Confessarius advertens pœnitentem suum ex conversatione cum hæreticis adire periculum fidei, morum, & salutis, debeat ei injungere, nec possit eum absolvere, nisi promittat devitare, & abscedere, quamprimum absque gravi suo incommodo fieri potest.

CONFERENTIA XXXIX.

Zacchæa Ancilla aliàs Catholica addicit suam operam, & famulatum Domino Acatolico, ubi diebus veneris debet comedere carnes, laborare serviliter diebus festis, & negligere Missam; Tempore

D s

Pascha.

Paschali accedens Confessionem, hæc omnia pandit Confessario. Quid hic incipiet cum Zacchæa?

RESOLUTIO. Si Zacchæa in suo famulatu apud Dominum hæreticum, foret in periculo proximo deficiendi à fide, jure naturali teneretur statim discedere, cum quocunque etiam incommodo; quia non licet permanere in proximo periculo peccandi. *La Croix l. 2. n. 102.* imò licet illud periculum absit, si tamen Zacchæa famula frequenter impediatur in observatione præceptorum Ecclesiæ, v. g. quia debet carnes diebus veneris comedere, diebus festis laborare ferviliter, negligere Missam &c. v. g. singulis mensibus bis, servitium est illicitum, nisi excuset notabile incommodum, uti rectè docent *Navarrus, Bonacina, Sanchez, Suarez, Laymann* & alii communiter cum *Castropalao & la Croix l. 2. n. 103.* Ratio est: Quia præcepta Ecclesiæ ad sui observationem obligant, nisi grave damnum intercedat; tunc autem esset grave damnum, si vel deberet amittere suum salarium, vel non posset invenire Dominum Catholicum, à quo acciperet ultra dimidium illius, quod ab hæretico accipit; si tamen à Catholico tantum accipere posset v. g. 6. florenos, & ab hæretico 7. non esset notabile damnum: quòd si 4. tantum acceptura esset à Catholico, videtur respectu ipsius fore

fore notabile damnum, nisi aliunde haberet, quò ordinariis suis necessitatibus sufficienter provideret. Si verò Zacchæa rarò impediretur ab observatione festi, liceret ei servire hæretico, dummodo aliud nihil obstaret. Ratio est: quia etiam difficile est reperire Dominum Catholicum, qui quandoque ita non impediat famulam, ut notat *Suarez & Laymann*. Addit *La Croix cit. n. 106*. si quis ex justa causa Serviat Hæretico, & diebus vetitis habeat unum ferculum Quadragesimale ultra panem, non licet illi vesci carnibus; quia etiam famuli apud Catholicos talibus diebus debent ita contenti vivere. Si verò omnia alia negarentur; ut famulus sic adigeretur ad carnes, non liceret ei comedere, nisi præviâ expressâ protestatione, quòd ex necessitate faciat; alioquin ageret in contemptum fidei. Causa autem sufficiens ad carnes tunc comedendas non est periculum irrisionis, sed necessitas; quia vita aliter sustineri, vel labor debitus persolvi nequit. Quare antequam quis addicat operam hæretico, debet expressè apponere conditionem, ut permittatur observare Præcepta Ecclesiæ; alioquin exponit se periculis proximis non observandi præcepta illa, ad quæ hic, & nunc tenetur; poterit autem appositâ tali conditione tollere impedimentum proximum: Ergo ad hoc tenetur.

CON-

CONFERENTIA XXXX.

40. Abellius Catholicus promovetur in Universitate Lutherana ad Gradum Juris Civilis; administrat officium politicum apud hæreticos; promovet ad Parochiam aliquem ministrum hæreticum, quem putat minùs nociturum veræ Religioni; consentit, ut hæretici sepeliantur in loco sacro, & cùm sit in loco, ubi adhuc viget Calendarium vetus, observat festa, & jejunia secundùm illud. Quid de præfatis Abellii actionibus sentiendum?

RESOLUTIO. *Quoad 1.* Licitum est promoveri ad Gradus Juris, & Medicinæ, in Universitatibus Acatholicis, dummodo nihil promittatur contra fidem Catholicam, aut bonos mores. Ita *Lessius, Ardekin, la Croix l. 2. n. 70.* Igitur si Abellius nihil promisit contra fidem Catholicam, aut bonos mores, in hoc puncto non peccavit. *Quoad 2.* Licitum est Catholico administrare Officium Politicum apud Hæreticos, si illud nullam habeat communicationem cum ipsâ hæresi, si autem talem communicationem vel cooperationem habeat annexam, est illicitum; quia non licet cooperari ad hæresin; Ita *Petrus Marchant t. 2. t. 2. t. 2. S. 6. q. 3. d. 1.* ex hoc patet resolutio secundi puncti. *Quoad 3.* Si Abellius tanquam Patronus Catholicus ob Jus, quod habet, præsentet, & eligi velit unum Parochum hæreticum præ alio

Titulus I. De peccatis contra fidem. 61

alio pejore, ubi hæreticus præsentari, & eligi debet, non videtur illicitè agere juxta *Lugo d. 14. n. 170.* Nam præsentat illum ad actus, quos ex voluntate saltem præsumpta Ecclesiæ potest exercere; quòd si ipse Parochus hæreticus postea velit sine titulo redditus Ecclesiasticos sibi retinere, aut exercere ministerium suum ritu hæretico, ad hoc permissivè se habet Abelius Patronus Catholicus, qui solum intendit impedire majus malum, nec intendit malum simpliciter, sed præeligit minus, prout est impeditivum majoris. Ita *la Croix l. 2. n. 109.* Quoad 4. Si quis hæreticus ante mortem dederit signa conversionis, quamvis ab hæresi absolutus non sit, potest in loco sacro sepeliri, juxta *Laymann l. 1. tr. 5. p. 2. c. 4. n. 9.* ubi dicit, ad vitandum scandalum prius esse admonendum Episcopum. Nihilominus in quibusdam Germaniæ locis ex longa consuetudine permittitur, ut notoriè hæretici in locis sacris sepeliantur à suis ministris. Ita post Laymann, & alios *Lugo d. 14. n. 159.* docens cum Navarro, & aliis apud *la Croix l. 2. n. 111.* Ecclesiam etiam non violari per sepulturam ullius hæretici, nisi fuerit nominatim denunciatus, vel publicus percussor Clerici. Addit *Lugo n. 160.* si ministri hæretici publicâ Auctoritate usurpent sibi Jus sepeliendi etiam Catholicos, non licere cooperari, sed posse

posse permitti, quod impediri non potest. Addit *la Croix cit. n. 112*. Nullô modô tamen debet sacerdos Catholicus ad sepulturam hæretici concurrere more Catholico, adhibendo cæremonias Ecclesiæ; sic enim profiteretur fuisse ovem suam, & ex Judicio Ecclesiæ dignum esse ejusmodi favoribus, suffragiis, orationibus, quod falsum est, & esset causativum scandalii gravis in populo Catholico. ex quo patet Resolutio ad quartum punctum. *Quoad 5.* Cùm in illo loco, ubi degit Abellius, adhuc vigeat Calendarium vetus, poterit secundùm illud observare festa, & jejunia Catholicorum, ad vitandas plurimas confusiones, quæ aliàs orientur, si vellet secundùm Calendarium novum se dirigere; neque hoc est contra mentem Ecclesiæ, quæ novit ita fieri, & non contradicit. Secùs foret si in illo loco receptum, & usu comprobatum esset Calendarium novum; tunc enim non liceret sequi vetus; quia hæretici non possunt legem Ecclesiæ maximè usu receptam abrogare; multò minùs Catholici: Ergo. Vide *la Croix. l. 2. n. 113*.

CONFERENTIA XXXXI.

De Lectione Librorum Hæreticorum.

- Benedictus Catholicus donô accepit
 41. Librum ab aliquo Prædicante Hæretico
 compositum, continentem Conciones Do-
 mini-

minicales ad piam vitam, & bonam mortem incitantes, nec ullam hæresin continentes; consequenter Benedictus præfatum librum sine licentia Sedis Apostolicæ legit; maximè, quia non timet subversionis periculum. Quæritur an Benedictus incurrerit excommunicationem Bullæ Cœnæ?

RESOLUTIO. Si Benedictus scivit, sub excommunicatione esse prohibitum legere libros hæreticorum, & hunc esse librum hæretici, excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrit, etiamsi liber ille nullam continuerit hæresin, nec in Benedicto fuerit periculum subversionis. Ita communissima apud *Sporer tract 2. in 1. Præceptum Decalogi cap. 3. n. 37. & 41. Item apud la Croix lib. 7. n. 328. & 331.* Ratio est: Quia Bulla Cœnæ Domini sic habet: *Excommunicamus Hæreticorum libros hæresin continentes, vel de Religione tractantes, sine Auctoritate Nostra, & Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quâvis causa, publicè, vel occultè, quôvis ingenio, vel colore.* Atqui liber, quem legit Benedictus, fuit hæretici, & licèt non in se continuerit hæresin, tamen de Religione tractavit; & licèt non fuerit periculum subversionis in fide in Benedicto, tamen incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ; quia hoc periculum non est adæquatus finis
hujus

hujus prohibitionis, sed etiam hæreticorum contemptus ex non lectione eorum librorum enascens, evitatioque omnis, quantum fieri potest, communicationis cum illis, etiam in scriptis, qui finis in hoc casu non cessavit, adeoque Benedictus obligabatur à Bulla Cœnæ, ne legeret librum præfatum, & consequenter eundem legens peccavit mortaliter, & incurrit excommunicationem in legentes hæreticorum libros à Bulla Cœnæ fulminatam.

CONFERENTIA XXXXII.

42. Casparus legit 1. Jus Canonicum ab hæreticis interpretatum. Concionem Hæretici separatim editam. 3. Librum Hæretici manuscriptum. 4. Librum Hæretici de Philosophia, Medicina, vel Jure Civili tractantem. 5. Librum Historicum, ab Hæretico compositum, subinde unam, vel alteram hæresin continentem. Quæritur, an per similibus librorum lectionem Casparus incurreret excommunicationem Bullæ Cœnæ?

RESOLUTIO. *Quoad* 1. Casparus legendo Jus Canonicum ab Hæreticis interpretatum, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ juxta *la Croix l. 7. n. 331*. Ratio est: quia licet Jus Canonicum non sit liber hæretici, tamen interpretationes Juris Canonici factæ ab hæreticis sunt liber hæretici de Religione tractans.

Quoad

Titulus I. De peccatis contra fidem. 65

Quoad 2. Casparus legens concionem hæretici separatim editam, quando non attingit decem folia (tunc enim si attingeret, haberet rationem libri, juxta *Castropolaum, Dicastillo, & Stephanum à S Paulo*) probabiliter non incurrit excommunicationem Bullæ Coenæ latam in legentes libros hæreticorum, quamvis si adfuerit periculum subversionis in fide, peccaverit mortaliter, ita *Sanchez, Laymann, Marchant, Tamburinus, Portel, Neusser, Lugo &c.* Ratio est: Quia talis concio non est liber propriè dictus, ad eoque non leget librum hæretici; maximè cum odiosa sint restringenda. *Quoad 3.* Casparus legens librum hæretici manuscriptum hæresin continentem, vel de Religione tractantem probabiliter non incurrit excommunicationem Bullæ Coenæ, quamvis ob periculum subversionis poterit peccare mortaliter, ita *la Croix l. 7. n. 339.* & apud ipsum *Tamburinus, Viva, Sylvius, Rodriquez, Barbosa, Azorius.* Ratio est: quia manuscripta non sunt in rigore libri, & in odiolis non est facienda extensio. Neque ideo eluditur prohibitio; nam libri impressi faciliùs habentur, & libentiùs leguntur. *Quoad 4.* Si Liber Hæretici de Philosophia, Medicina, vel Jure Civili tractans nec hæresin contineat, nec de Religione tractet, nec sit liber hæresiarchæ alicujus, non est prohibitus legi; si vero sit liber alicujus hæresiarchæ, de quacunque mate-

ria tractet, est prohibitus *Regulâ secundâ Indicis*. Si verò præfati libri non de Religione, aut hæresi, sed de alia profana materia V. G. Philosophia, Medicina, Mathesi, Historiis profanis, Statu politico &c. Principaliter tractantes, unam aut plures hæreses contineant quidem, nullam tamen earum *ex professo, & instituto aut notabiliter propugnent*, sed simpliciter referant, aut obiter duntaxat, brevissimè, simulquæ apertè futiliter propugnent, docet *Reiffenstuel in suo Jure Canonico lib. 5. Tit. 7. n. 51.* eos ab omnibus, non tantùm Germanis, sed etiam aliis absque ulla læsione Bullæ Cœnæ tutâ conscientiam legi posse, nisi alia prohibitio obstet. *La Croix l. 7. n. 332.* verò ait: Sed pro his partibus septentrionalibus paulò mitiùs est loquendum (*intellige de libris privatis*) unde *Laymann c. 15. n. 3, Dicast. n. 1177. Stoz. l. 2. p. 3. n. 534.* & alii rectè notant pro praxi cum *Busenbaum*, prohibitionem non esse hic in eo rigore receptam; nam passim in Bibliothecis inveniuntur tales libri, & quamvis per accidens habeant aliquas hæreses insperlas, leguntur etiam à timoratis sinè scrupulo. Ratio *P. Reiffenstuel cit. est.* quia in præfatis libris deest ratio, & finis legis prohibentis in Bulla Cœnæ lectionem librorum hæreticorum sub excommunicatione, nimirum periculum subversionis in fide, & propagatio hæresum; sicut enim nemo, universaliter loquen-

quando, prudenter præsumitur subire periculum subversionis in fide ex hoc solo, quòd simpliciter & nudè sciat, aut audiat, hæreticos hanc, aut illam hæresin tenere, ita etiam universaliter loquendo, nemo prudenter præsumi potest subire tale periculum ex hoc solo, quòd id nudè & simpliciter vel obiter relatum in præfatis libris legat.

Ubi benè notandum, quod supra à *Reiffenstuel citato* signanter additum fuit; nimirum, si in præfatis libris nulla hæresis ex Professo & instituto aut notabiliter propugnetur, eos legi posse; quia ad incurrendam excommunicationem Bullæ Cœnæ non est necesse, ut principale argumentum vel objectum libri ab hæretico confecti sit de Religione, sed sufficit, si incidenter & per accidens, ita tamen notabiliter de Religione tractet, ut arbitriò prudentis censeatur, ex professo vel instituto, & non obiter de illo agere, ita *Reiffenstuel cit. n. 46. Sanchez lib. 2. cap. 10. n. 34.* Cùm autem modernò tempore multi libri Historici, Juridici &c. ab hæreticis confecti notabiliter de Religione tractent, ac unam vel alteram hæresin notabiliter propugnent, & consequenter ex professo vel instituto saltem implicito hæreticorum, etsi principale argumentum præfatorum librorum non sit materia Religionis; hinc colligitur, legentes tales libros incurrere, excommunicationem Bul-

68 *Supplem. l. Conferent. P. Sargar,*
læ Cœnæ. Quoad 5. quid sit dicendum,
colligi potest ex modò dictis.

43.

CONFERENTIA XXXXIII.

Donatus Regularis Doctor Theologiæ offendit librum aliquem in Bibliotheca, quem cùm aperuisset, & cepisset legere, valde ei placuit; incidit quidem Donato, fortè hunc librum esse àb hæretico compositum, quia modo hæretico tractabat de fide, & Religione; nihilominus Donatus non inquit, nec inspicit frontem libri, sed inescatus cupiditate sciendi pergit legere librum ad satietatem. Postea modò dum frontispicium libri inspiceret, videt Auctorem illius esse Calvinistam. Jam angitur Donatus, an non sit excommunicatus à Bulla Cœnæ? quia non habuit licentiam legendi libros hæreticos.

RESOLUTIO. Cùm ad incurrendam excommunicationem Bullæ Cœnæ in hoc puncto propter lectionem librorum hæreticorum, requirantur IV. Conditiones, nimirum ut quis 1. librum àb hæretico compositum, 2. de Religione tractantem, vel hæresin continentem, 3. sinè licentia Sedis Apostolicæ, 4. scienter legat, hinc licet Donatus librum àb hæretico compositum, de Religione tractantem sinè licentia Sedis Apostolicæ (ut supponimus) legerit, & consequenter jam tres conditiones ad incurrendam excommunicationem Bullæ Cœnæ requisitas habue-

Titulus I. De peccatis contra fidem. 69

buerit; quia tamen non *scienter* legit, hoc est, sciens esse librum hæretici, ideo non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, etiamsi ejus ignorantia fuerit crassa & supina, & consequenter peccaverit mortaliter non inquirendo, & se committendō periculo agendi contra Bullam Cœnæ, ita *Reiffenstuel l. 5. Decret. Tit. 7. n. 55. Sanchez lib. 2. Moral. cap. 10. n. 38. Laymann, Sporer &c.* Universaliter enim, quando in lege ad incurrendam censuram requiritur *scientia*, excusat ignorantia etiam crassa, uti habet communis sententia de Censuris. Secus censet communis sententia de ignorantia affectata, eòquòd ignorantia affectata æquiparetur scientiæ. Tamen probabile & tutum est, etiam ignorantiam affectatam excusare ab excommunicatione ratione particulæ *scienter*, dummodo non sit cum ingenti temeritate conjuncta, ut cum *Sanchez, Castropolao, Bonacina, Tamburino* docet *Sporer cit. cap. 3. n. 42.* Ratio est: quia quando lex imponitur sub hujusmodi terminis: *Qui scienter, consultò, temerariè hoc fecerit*, lex non videtur solum requirere ipsam meram transgressionem legis ad incurrendam pœnam, sed etiam contemptum aliquem & contumaciam, quod saltem verissimillimum est in censuris, quæ finaliter, & principaliter feruntur ad frangendam contumaciam; atqui talis contemptus seu contumacia non potest stare

cum ignorantia quacunque etiam affectata: nam in rigore verborum *scienter* & consequenter contumaciter non facit, qui ex quacunque etiam affectata ignorantia facit; Ergo.

CONFERENCE XXXIV.

44. Franciscus in libro hæretici gallicè conscripto atque de Religione tractante legit, sed quia linguam Gallicam non intelligit, ideo nec sensum libri percipit. Postea natus eundem librum latino idiomate (quod probè intelligit) conscriptum, ne excommunicationem incurreret, solò visu, & mente eum percurrit; Alia vice, suo famulo mandat, ut præfatum librum sibi prælegat; rursus alia vice tantùm unam vel alteram lineam in eodem ipse legit. *estne* Franciscus excommunicatus à Bulla Cœnæ Domini?

RESOLUTIO. Franciscus legendo librum hæretici gallicè conscriptum, quem tamen non intellexit, non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, ita *Suarez, Sanchez, Tamburinus, Krimer, Stoz & alii, apud la Croix l. 7. n. 341.* Ratio est: Quia Franciscus propriè non legit; ad lectionem enim propriam requiritur mente intelligere lecta, qualem lectionem Ecclesia prohibet, quia illa sola est communicatio cum hæretico. Postea verò dum Franciscus eundem librum latinò idiomate (quod probè intellexit) conscriptum
solò

Titulus I. De peccatis contra fidem. 71

solò visu, & mente percurrit, etiam excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrit, ita *Suarez, Sanchez, Bonacina, Pignatelli & alii apud la Croix lib. 7. n. 341.* quia ad lectionem non requiritur, ut voces exterius ore efformentur, sed sufficit, si exterius visu, & simul mente percipiendò percurras verba. tunc enim propriè & sensibiliter dixeris legere, est enim tam lethale venenum hæresis, ut etiam oculis haustum enecet. Quando Franciscus suo famulo mandavit, ut sibi prælegeret librum hæretici, quem intellexit, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, juxta *Sporer cit. n. 43. Suarez, & alios;* quia tunc Franciscus moraliter legit librum præfatum, etsi per alterius ministerium; nam, *quod quis per alium facit, per se facere censetur;* idem docent *Azorius, Sayrus, Reginaldus & alii apud la Croix l. 7. n. 342.* Econtra si Franciscus non mandasset suo famulo, nec induxisset ad legendum, non incurrisset excommunicationem Bullæ Cœnæ si audisset alterum spontè legentem similem librum, etsi mortaliter peccare potuisset ob periculum subversionis. Ratio est: Quia si non induxisset, non censeretur legere, sed tantum audire: et hæc sententia videtur probabilior, ait *la Croix cit.* Attamen etiam probabiliter dicunt *Sanchez, Coninck, Filliucius, Portel, Tamburinus, Castropolao, Stoz, Krimer & alii apud la Croix cit.* nequidem mandan-

tem, ut sibi ad audiendum prælegatur, incurrere; quia ille tantum dicitur legens, qui visu, & mente scripta percurrit. Denique quando Franciscus unam vel alteram lineam in libro hæretico ipsemet legit, non incurrit excommunicationem, quia est parvitas materiæ. Quantum autem legi debeat, ut incurratur prædicta excommunicatio, *Marchant in Tribunali Tom. 1. tr. 2. Tit. 2. q. 2.* quem sequitur *Sporer*, dicit, attendendam esse materiam, quæ legitur in libro hæretico, & finem prohibitionis, qui est periculum subversionis; hinc si aperias librum hæreticum, incidasque in rem, quæ est hæresis, vel contra fidem, dicendum est cum *Toledo*, te peccare mortaliter, & excommunicari, licet legas paucas lineas; quia te exponis periculo perversionis, & agis contra finem legis. Si autem advertas materiam indifferentem, dicendum est cum *Sanchez*, te non peccare mortaliter, licet legas paginam, & fortè amplius *la Croix l. 7. n. 340.*

CONFERENTIA XXXXV.

De Retentione Librorum Hæreticorum.

45. Gotthardus Catholicus hæreditate accepit à suo consanguineo Lutherano Bibliopola Lipsiensi varios libros hæreticos, aliquos curat compingi, & collocare eos in sua Bibliotheca tum pro ejusdem ornatu, tum pro memoria sui consanguinei defuncti; ali-

Titulus I. De peccatis contra fidem. 73

aliquos vendit Catholicis mercatoribus & aromatariis ad involendas merces; aliquos divendit hæretico Bibliopolæ; aliquos comburit propter nimiam eorum temeritatem & impudentiam. Quæritur, quid judicandum de Gotthardo?

RESOLUTIO. Quod Gotthardus aliquos libros hæreticorum de Religione tractantes, vel hæresin continentes, à suo consanguineo hæreditate acceptos curaverit compingi, & in sua Bibliotheca reponi tum pro ornatu, tum pro memoria, peccavit mortaliter, & incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ in qua §. 1. *Excommunicantur omnes illi, qui sine Sedis Apostolicæ licentia similes libros scienter legunt, aut retinent, imprimunt. seu quomodolibet defendunt, ex quavis causa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore.* ita Sanchez lib. 2. moralium disp. 10. n. 52. & 53. Castropolao Tract. 4. de fide, disp. 2. puncto 10. §. 2. eoque teste omnes. Imo etiamsi Gotthardus idioma prædictorum librorum non intellexisset, adhuc præfatam excommunicationem incurrisset, ita la Croix l. 7. n. 349. Quia præter periculum perversionis, fines prohibendi retentionem fuerunt, ut tales libri planè abolerentur, odium Authoris hæretici, detestatio hæreseos contentæ. Hinc inferunt Sanchez & Castropolao cit. excommunicatos etiam esse Bibliopolas, & Bibliopegas, qui hujusmodi libros ad distrahendum, vel

E 5 com-

compingendum retinent. Quod Gotthardus aliquos ex libris prædictis vendiderit Catholicis mercatoribus ad involvendas merces, iterum malè fecit; quia *Sanchez cit. & Reiffenstuel lib. 5. Decret. Tit. 7. n. 73. & apud la Croix cit. n. 349. Filliucius, Castropolao, Dicastillo & alii*, censent tales mercatores & aromatarios propter retentionem talium librorum, vel partis eorum esse excommunicatos. Quod Gotthardus aliquos divendiderit hæretico Bibliopola, vel àb hoc pro illis acceperit libros Catholicos, ne grave damnum incurreret, putat apud *la Croix libro 7. numerò 354. Florentius de cocq. in principio Theol. Tract. 4. c. 4. S. 3.* eum potuisse hoc facere; nam si similibus librorum copia ibidem sit sufficiens, causa Catholicorum non fit ideo multò deterior. Hinc *Lessius in Auctar. V. hæreticus, Cas. 21.* dicit, conversum posse damni gravis vitandi causâ vendere hæreticis Bibliopolis, qui talium librorum copiam habent. Et certum videtur, quòd possit illis vendere, qui habent potestatem legendi. *la Croix l. 7. n. 354.* Denique quòd Gotthardus aliquos ex præfatis libris combusserit, benè fecit, (suppono enim, quòd in Germania fecerit) quia *in locis, ubi inquisitio non viget*, libri hæreticorum debent comburi, vel extradi alicui, vel aliquibus, qui specialem facultatem habent legendi, & retinendi libros hæreticos, qualem specialem

Titulus 1. De peccatis contra fidem. 75

cialem facultatem ferè in quovis monasterio, vel conventu in locis hæresi infectis unus vel alter cùm habeat à Sede Apostolica concessam, in memoratis monasteriis ac conventibus recipi, retineri, ac in separato Bibliothecæ loco asservari solent hujusmodi libri prohibiti, ut si, & quando opus fuerit, gaudentes facultate eos legendi, hæreticorum, & aliorum errores ex eisdem magis deprehendere, illosque, & Authores illorum pro bono communi Ecclesiæ confutate valeant. Ubi tamen superiores locales sollicitè cavere debent, ne libri hujusmodi aliis, quàm speciali facultate præditis legendi concedantur, neve ad manus aliorum devenire valeant. Unde in Bibliothecis debet separatus, & speciali distinctam clavem requirente ferà munitus locus pro iisdem deputari, ut aliquem ex illis accipere nullus valeat, qui non habeat licentiam illos legendi. Dicitur est supra: *In locis, ubi inquisitio non viget &c.* Nam in locis, ubi viget officium inquisitionis, ut in Hispania, Italia &c. præfati libri sub pœna excommunicationis, aliisque pœnis contra hæreticos latis, tradi debent inquisitoribus, ita ut non sufficiat eos propriâ auctoritate comburere juxta Sanchez, Farinacium, Palao, Barbosam apud Reiffenstnel l. 5. Decret. Tit. 7. n. 127. Ex constitutione Julii III. & Pii IV. mandantium tales libros tradi inquisitoribus

cô

- eô fine, ut libri & Auctores fiant noti, & prohiberi, aut etiam comprehendi possint. Adhuc tamen *Sanchez, Filliucius, Pignatelli apud la Croix l. 7. n. 355.* probabiliter dicunt, cum non incurrere excommunicationem, qui combureret, quia quando præcipitur, ut inquisitoribus vel Episcopo tradantur, est ideo præcipuè, ne retineantur, quod
47. non fit, si comburantur. Hoc etiam adnotandum, quod sicut in lectione librorum hæreticorum, ita etiam in eorum retentione detur parvitas materiæ, ut si quis brevi tempore per unum vel alterum duntaxat diem V. G. librum retineat. *Sanchez l. 2. mor. disp. 10. n. 55. Laymann, Palao & alii;* vel si unum, duo, aut tria folia retineas, quia etsi non respectu lectionis, tamen respectu retentionis hæc videntur esse parvitas materiæ juxta *Sanchez cit.* vel si quis etiam longiori tempore librum talem retineret ex eo, quia non habet opportunum tempus, & occasionem illum tradendi inquisitoribus, vel habenti licentiam eos legendi & retinendi, omninò excusaretur à peccato, & censura. *Reiffenstuel cit. n. 75.*

CONFERENCE XXXVI.

De Impressione Librorum Hæreticorum.

48. Heribertus Typographus mandat suis famulis, ut librum aliquem à hæretico compositum & de Religione tractantem
imprimi.

Titulus I. De peccatis contra fidem. 77

imprimant. Quæritur an Heribertus incurrat excommunicationem Bullæ Cœnæ?

RESOLUTIO est affirmativa & communissima. Ratio est: Quia juxta Sanchez l. 2. mor. disp. 10. n. 57. Laymann l. 2. tr. 1. cap. 15. n. 7. Palao, Reiffenstuel & aliis nomine *imprimentium* comprehenduntur omnes, qui ad libri impressionem propinque concurrunt, uti sunt 1. qui librum imprimendum tradunt, vel quorum nomine imprimitur. 2. Typographus, aut patronus officinæ, qui suscipit, etsi propriis manibus non labore. 3. qui collocant litteras, humectant chartam, imponunt atramentum seu colorem nigrum, premunt prælum. 4. qui corrigunt librum impressum, aut faciunt sumptus pro impressione, quamvis proprie non dicantur impressores, tamen ex eo capite etiam excommunicantur, vel quòd legant, uti Corrector, & quidem toties, quoties legit magnam partem, vel quòd faveant hæreticis juxta Ugolinum, Sayrum, Filliucium, Dicastillum, & alios. Econtra vendentes chartam, characteres, atramentum, aut alia instrumenta ad typum necessaria sunt causæ valde remotæ, nec videntur incurrere hanc censuram in imprimentes fulminatam, licet ex alio capite V. G. tanquam fautores hæreticorum excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrere possint.

CON-

CONFERENTIA XXXXVII.

De Defensione Librorum Hæreticorum.

49. Januarius instructus licentiâ legendi libros hæreticos legit librum alicujus Calvinistæ de fide Calvinistica tractantem, ubi imprimis miratur stylum ipsius satis politum, & oratorium, deinde laudat ingenium & perspicacitatem Authoris. Post hæc statim angitur, annon ut defendens hujus libri hæretici, sit excommunicatus?

RESOLUTIO. Si Januarius laudavit stylum & ingenium auctoris, non ut ejus librum tueretur, aut impediret, ne comburatur, aut inquisitoribus tradatur, non est excommunicatus. Si verò hoc fecisset, ut impediret combustionem libri, vel ne inquisitoribus consignaretur, illum defendisset, & incurrisset excommunicationem Bullæ Cœnæ. *la Croix l. 7. n. 359.* Siquidem omnes, qui quôcunque prætextu, vel causâ librum hæretici, quatenus est hæretici, tuentur verbis, vel factô, V. G. abscondendô illum, aut impediendô, ne inquisitoribus tradatur, aut ne comburatur, aut idem verbis svadendô, sive publicè, sive occultè hoc faciant, sunt defendentes, & consequenter excommunicati in Bulla Cœnæ, ita communis DD. apud *Laymann, Sanchez Palao, Reiffenstuel l. 5. Decret. Tit. 7. n. 78. & alios.*

CON-

CONFIDENTIA XXXXVIII.

Leontius librum Catholici Auctoris Ro. 50.
mæ pure confixum legit in Germania.

Quæritur an licite?

RESOLUTIO. Ante quam sciendum,
in indice Romano librorum prohibitorum, 51.
libros prohibitos esse *triplicis Classis*. *Pri-*
mæ Classis sunt illi libri, qui propter ipsos
Authores, hæreticos scilicet, sunt prohibi-
ti. Item omnes ab Authore hæretico, vel
de hæresi publicè suspecto editi libri illi,
qui de Religione ex professo tractant,
etiamsi hæresin non contineant. Ad ean-
dem classem pertinent libri hæresiarcha-
rum & quidem omnes, & singuli, etsi de
Religione non tractent, nec hæresin con-
tineant, sed de aliâ quâcunque tandem
materiâ agant. Ad *secundam Classem* perti-
nent libri, qui prohibiti sunt non propter
ipsum authorem libri, sed propter non sa-
nam, suspectam, aut moribus fidelium
repugnantem doctrinam, quales sunt libri
Authorum etiam Catholicorum de rebus
lascivis & obscænis tractantes, vel doctri-
nam bonis moribus, aut fidei contrariam,
vel saltem suspectam continentes; cujus-
modi plurimi etiam in specie referuntur
in indice Romano librorum prohibitorum
& ejus appendicibus. Ad *tertiam Classem*
pertinent incertorum Auctorum libri pro-
hibiti ob doctrinam, quam continent, ma-
lam

lam five in genere moris, five in genere Religionis aut Fidei; quales libri rursus plurimi referuntur in eodem indice. Hoc notato attendendæ sunt sequentes

52. Regulæ. I. Qui legit librum ab hæretico compositum, hæresin continentem, vel de Religione tractantem, five Auctor libri sit notus, & expressus, five tacitus, modò aliunde sciatur, aut ex ipsa materia indubiè præsumatur, esse hæreticus, incurrit ipsò factò duplicem excommunicationem, unam Papæ reservatam in Bulla Cœnæ, alteram non reservatam latam in *indice Romano Regulâ 10. ita Reiffenstuel l. 5. Decret. Tit. 7. n. 103, 104. & 108.*

II. Qui cujuscunque Authoris sivè Catholici, sivè infidelis scripta, ob hæresin, vel ob falsi dogmatis suspicionem prohibita legit, vel habet, statim ipsò factò excommunicationis sententiam non reservatam incurrit juxta *Reiffenstuel cit. n. 103. Ex Regulâ Indicis Romani decimâ sic sonante: Quod si quis libros hæreticorum, vel cujuscunque Authoris scripta ob hæresin, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, seu habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat.* Ex qua Regula etiam patescit veritas primæ Regulæ.

Clemens VIII. prohibuit sub excommunicatione latæ sententiæ, sed non reservatâ, libros hæresiarcharum, etiamsi non contineant hæresin, nec agant de Religione.

Titulus I. De peccatis contra fidem. 81

ne. Et Sixtus V. sub excommunicatione latae sententiae Papae reservata prohibuit libros Astrologiae judiciariae seu divinationis de futuris contingentibus. *La Croix lib. 7. n. 360.*

IV. Qui legit, vel habet alios libros aliò nomine in indice interdictos (quales praeter in specie prohibitos, sunt universaliter etiam omnes libri, qui res lascivas ex professo tractant, narrant, aut docent, ex *Regula 7. Indicis*; Item libri omnes & scripta Geomantiae, Hydromantiae, Aeromantiae, Pyromantiae, sive in quibus continentur Sortilegia, Veneficia, Auguria, Auspicia, Incantationes Artis Magicae) peccat mortaliter, ex *regula 10. Indicis* sic sonante: Qui verò libros aliò nomine interdictos legerit, aut habuerit, praeter peccati mortalis reatum, quò afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur. Notat tamen Laymann *lib. 2. tract. 1. cap. 15. n. 8.* per lectionem librorum Magicorum, & obscœnorum non contrahi excommunicationem, sed tantum peccari mortaliter, si adsit materiae gravitas. Additur tamen in *regula 7. Indicis*, ubi prohibentur libri res lascivas ex professo tractantes, vel narrantes, quòd permittantur antiqui ab Ethnicis conscripti libri ejusmodi materiam continentes, propter sermonis elegantiam, & proprietatem; nulla tamen ratione pueris praelegendi erunt. Et *regula 9. Indicis* permittuntur judicia, & naturales observatio-

F

nes,

nes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandi gratiâ conscripta sunt.

§3. V. *Regula 4. indicis* etiam prohibetur sub mortali, ne fideles laici legant Biblia vulgari idiomate, sinè Episcopi, Inquisitoris, aut alterius Superioris licentia. Item ne legant controversias contra hæreticos vulgari linguâ editas, item ne disputent publicè, vel privatim cum hæreticis, quod etiam sub pœna excommunicationis prohibetur Jure communi, *c. quicumque tit. de Hæreticis in 6.* Verùm licèt hæ prohibitio- nes æquissimæ sint, tamen in his nostris Regionibus minimè receptæ sunt; maxi- mè, quoad lectionem Bibliorum, ut me- ritò dixerit Serrarius in Prolegomenis Bi- blicis *c. 20. q. 3.* *Non puniuntur, sed laudan- tur, qui in Germaniâ nostra, nullâ diserte petitâ facultate Biblia vulgata & vernaculâ lingua Eckii & Dietenbergii legunt.* Sic ille: Secûs est de versionibus Lutheri, Calvini, aut aliorum hæreticorum dicendum, quæ ob corrupte- las tanquam libri hæreticorum in prima classe; & sub excommunicatione reserva- ta prohibitæ manent. Ita Sporer tract. 2. in 1. *Præcept. Decal. Cap. 3, n. 48. §. IV.*

§4. VI. Librum Catholici Auctoris Romæ purè confixum posse in Germania legi, de- fendit aliquis Professor moralis. Idem censuerunt interrogati à me tres Doctores Theologiæ, ait *la Croix l. 7. n. 371.* Idem
de

Titulus 1. De peccatis contra fidem. 83

de libris secundæ Classis tenent Becanus, Laymann *l. 2. tr. 1. c. 15. n. 4. & 8.* aliique cum Wex, pro locis septentrionalibus, in quibus Bulla Cœnæ non est in eo rigore recepta; cùm in eo rigore non observetur à maiore parte communitatis. Ratio autem est: quia in locis illis Germaniæ nemo est, qui observationem talium prohibitorum cum potestate urgeat, ait *la Croix cit.* Ex hætenus dictis utique patet resolutio casûs supra in Conferentia propositi.

CONFERENTIA XXXXIX.

De Lectione Librorum Famosorum, & Pasquillorum.

Michael ex curiositate legit librum famosum nuper de certa aliqua magnæ auctoritatis persona impressum: Item legit Pasquillum contra varios hominum status nuper ab hæreticis editum. Quæritur, an peccaverit?

RESOLUTIO. *Quoad 1.* Peccavit graviter Michael; quia legerelibros famosos, aut imprimere, est Jure Naturæ illicitum, non aliter ac eloqui, & audire detractionem. Illi autem libri dicuntur *famosi*, qui alicujus famam injustè lædunt, vel continent infamiam necdum publicam, & si sint contra ordinem Religiosum, incurritur excommunicatio ab Alexandro IV lata. *Filliucius tr. 15. n. 126. La Croix l. 7.*

n. 385. Quoad 2. Secluso periculo perversionis putant *Tannerus, & Burghaber cent. 1. casu 8.* non peccasse Michaellem, dum legit pasquillum etiam ab hæreticis impressum contra varios hominum status, dummodo fidem Catholicam, & Papam non tetigerit; tum quia tales pasquilli sunt aliunde publicè decantati, vel quia non creditur ejusmodi pasquillis, vel quia ob difficultatem abstinendi & frequentiam usus contrarii, prohibitio, si quæ fuit, videtur defuisse.

CONFERENTIA L.

56. Nicomedes Regularis nuper Romæ accepit licentiam legendi libros prohibitos per quinquennium, exceptis pestilentibus libris Nicolai Machiavelli, Caroli Molinæi & tractatibus de Astrologia Judiciaria, cum duplici clausulâ: prima erat, ut Nicomedes utatur hac licentiâ *ad salutem animarum, & ad effectum hæreses, & errores redarguendi & confutandi.* Secunda erat, *ut tempore licentiæ elapso libri prohibiti, quos legit, comburantur, ne ad aliorum manus deveniant.* Quærit igitur, qualiter istæ clausulæ sint intelligendæ?

RESOLUTIO. *Prima clausula* sic est intelligenda, quod si Nicomedes non ex fine salutis animarum, & ad hæreses vel errores confutandos, sed V. G. ex sola curiositate passim & communiter libros prohibitos legeret, peccaret graviter; quia in re gravi ageret contra finem saltem extrinsecum;

secum, quem legislator seriò, & efficaciter intendit, non tamen incurreret excommunicationem; concessio enim tunc manet valida in ordine ad cavendam censuram, saltem tunc, quando expressè non adduntur hæ particulæ; *Aliàs non, secùs totum erit irritum & inane &c.* manet enim finis extrinsecus dispensationis, qui est eximere dispensatum àb obligatione legis. *Veriuis, & la Croix l. 7. n. 347.* Secunda clausula intendit, non quòd necessariò libri prohibiti debeant comburi, sed solùm, ne ad aliorum quàm facultate legendi gaudentium manus deveniant, neve ipsi facultate præditi eâ utantur, postquam jam expiravit, ut patet ex ratione clausulæ apposita illis verbis: *ne ad aliorum manus deveniant*, quod utrumq; absque combustionem librorum præfatorum facile cavetur, si decedente aliquò regulari in monasterio specialem facultatem habente, libri prohibiti, quos habuit, ad separatum & benè clausum locum deferantur, quatenus si ad convertendos vel confutandos hæreticos opus fuerit, à successore aliquo similem facultatem habente reassumi & legi valeant, dummodò appropinquante fine quinquennii, ad quod facultas concedi solet, ejusdem facultatis renovatio Romæ in tempore sollicitetur. Nec refert, si modicò tempore post expirationem facultatis, donec nova illius concessio adveniat, retineantur; quia sicut

non agitur contra prohibitionem, si quis librum, quem hæreticum, aut alias prohibitum advertit, modicò tempore absque lectione illius retineat, donec commodam occasionem tradendi illum inquisitoribus acquirat, sic eadem prohibitio non violatur, si hujusmodi libri prohibiti, absque lectione illorum, modicò tempore retineantur, donec nova concessio facultatis, aut renovatio illius moraliter certò obtinenda adveniat, præsertim si interea libri isti in separato & benè custodito loco, ne ad aliorum manus deveniant, cautè asserventur in monasterio. *Ita Reiffenstuel l. 5. Decret. Tit. 7. n. 130. imò Sporer tr. 2. in 1. Præcept. Decalog. Cap. 3. n. 45. ait: In Germania ob permixtionem hæreticorum toleratorum licet in collegiis, conventibus, monasteriis eos libros seorsim asservare, etiamsi actu non adesset, qui habeat licentiam eos legendi, dummodò subinde adesse soleat, ut observat Laymann sæpe cit. Interim nota propositionem 45. ab Alexandro VII. damnatam, quæ sic sonat: Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur.*

CONFERENCE LII.

De Præcepto Spei.

Osmundus dives mercator in Belgio, 57.
 habebat hortos cultissimos; salute verò à
 medicis desperatâ, nihil de præparatione
 ad beatam mortem sollicitus, per hortum
 fellâ gestatoriâ se deferri curavit, atque ubi
 pulchritudinem, amœnitatemque florum,
 fructuumq; contemplatus fuisset emorien-
 tibus jamjam oculis, exclamavit: *Heu! cru-*
dele factum, quod à tanta amœnitate divellis? O
Deus! nunquam à te Cælum petii, cur terram mihi
invides? & sic nec terram impetravit, nec
 Cælum obtinuit. Quæritur occasione
 hujus casûs. 1. Quid sit spes? 2. Quando
 obliget Præceptum Spei? 3. Quid dicen-
 dum de Osmundo?

RESOLUTIO I. *Spes* est Virtus Theo-
 logica supernaturalis, quâ voluntas fertur
 in Deum, quatenus est beatitudo nostra, ex
 promissione Divina per media ordinata
 obtinenda. *Spei objectum materiale* sunt
 omnia bona à Deo nobis promissa in or-
 dine ad ipsum Deum consequendum, qui
 est præcipuum promissum & objectum
 Spei principale, quatenus est summum bo-
 num nostrum, beatitudo, & ultimus finis
 noster. *Objectum verò Spei formale seu moti-*
rum formale sperandi, proximum quidem est
 ipsa Dei promissio; principale verò & ul-
 timatum est summa fidelitas Dei promit-
 tentis,

tentis, qui quod promisit, potest præstare, cum sit Omnipotens; & vult præstare, cum sit benignissimus, & fidelissimus. *Actus Spei* sunt amare Deum tanquam summum bonum nostrum, eundem desiderare ad videndum intuitivè & fruendum, expectare certò per gratiam & auxilia Divina ac media nobis promissa æternam beatitudinem in patria, seu claram Dei visionem, & fruitionem, & timere hujus amissionem.

19. RESOLUTIO II. Præceptum Spei obligat per se sub initium usûs rationis; per accidens autem postea sæpius. *Communissima DD.* Ratio primi est: quia actus Spei infusæ est necessarius necessitate medii, & consequenter etiam in potente sperare necessitate præcepti in adultis, *ad Rom. 8. Spe salvi facti sumus. Ad Colos. 1. si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles in spe.* Siquidem necessitate medii homini adulto ad salutem omninò necessarium est, tendere in ultimum finem cognitione per fidem, affectu verò per spem, & charitatem. Quòd autem sub initium usûs rationis, cum nimirum homini rationis usum adepto primùm DEus & beatitudo æterna tanquam finis ultimus, in quem bonis actibus tendere debet, sufficienter proponitur, obliget præceptum Spei, exinde probatur; quia non potest aliud tempus aptius aut commodius assignari;

nari; nec sine actu spei adultus justificari, nec in gratia sanctificante persistere, nec meritorie operari. Postea verò, per accidens obligat sæpius scilicet 1. quoties homo tentatione desperationis ita angitur, ut eam non posse vincere videatur, nisi eliciendò actum spei. 2. quoties homo teneatur exercere actum necessariò requirentem spem, utpote actum orationis, pœnitentiæ, contritionis, vel attritionis, similes enim actus stare non possunt absque formali, vel virtuali actu spei de gratia, venia, misericordia Divina, ut per se manifestum est. 3. quoties imminet tentatio cujusvis lapsus in peccatum, quamvis tunc omissio spei non sit peccatum distinctum àb illo peccato V. G. Luxuriæ cum omissione spei perpetrato, ut ex communi notat *Laymann. hic. c. 2. n. 1. in fine.*

RESOLUTIO III. Osmundus peccavit mortaliter, dum dixit: *O Deus! nunquam à te cœlum petii, cur terram mihi; nvides?* Ratio est: tum quia non speravit, nec desideravit æternam beatitudinem in patria, ad quam unice à Deo creatus fuerat, atq; à Christo Domino redemptus, quam tamen desiderare, sperare, ac petere tenebatur: tum quia terrena hæc, quæ nihil sunt respectu cœlestium, plus amavit, & concupivit, quàm cœlestia, & desideravit perpetuò degere in hac vita, & Deo cœlum relinquere, modò sibi relinqueret terram,

quod est summè contra rectam rationem
ac Dei bonitatem. *Busenbaum apud la Croix*
l. 2. n. 116.

CONFERENTIA LII.

De Peccato Desperationis.

61. Pachomius peccator inveteratus ob nimiam suorum peccatorum gravitatem, & repetitam toties in eadem recidivam, desperat de beatitudine æternâ consequendâ; quia putat Deum sibi auxilia ad emendationem efficacia non præstiturum, & ob difficultates apprehensas & suam fragilitatem toties & tamdiu compertam se non perseveraturum, adeoque damnandum. Occasione hujus casûs quæritur 1. quid sit desperatio, quale sit peccatum? & 2. quid dicendum ad casum?
62. RESOLUTIO I. Desperatio positiva est *abjectio positiva voluntaria & deliberata omnis spei consequendi beatitudinem, vel media sufficientia ad illam*; estque peccatum mortale gravissimum, ac primum in Spiritum Sanctum, cum per eam homo totaliter & directè se avertat ab ultimo fine, & volens in damnationem præcipitet juxta illud D. Isidori lib. 2. de summo bono, cap. 14. *Perpetrare flagitium mors animæ est, desperare autem est descendere in infernum.* imò desperatio est multorum & gravissimorum peccatorum causa, juxta illud ad Ephes. 4. *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impuditiæ in operationem*

nem

nem omnis immunditiæ; & quandoque est duplex specie peccatum pro diversitate motivi desperandi. Qui enim desperat ex motivo hætetico V. G. quia credit Deum illum salvare non posse, aut non velle, aut sua peccata esse irremissibilia &c. præter peccatum mortale desperationis etiam hæresin incurrit; cùm talis voluntariè & pertinaciter adhæreat propositioni etiam hæreticæ. Qui verò desperat ex eo, quod credat se non esse de numero prædestinatorum, aut quia putat se non posse emendare vitam suam cum auxilio Dei, præter peccatum desperationis, etiam crimen temeritatis in materiâ fidei committit; quia nimirum in materia fidei de occultis DEI Judiciis judicare præsumit, quæ absque revelatione sciri non possunt. Qui autem desperat de misericordia Divina, aut beatitudine absque errore, aut temeritate in materia fidei, utpote quia putat, Deum auxilia efficacia sibi non præbiturum, ob suam fragilitatem se non perseveraturum, ideòque damnandum, mortaliter peccat peccatò desperationis simplici. Denique si desperes de propriâ tuâ virtute, ex consideratione tuorum frequentissimorum lapsuum, si spem Divinæ misericordiæ aut auxilii non excludas, sed retineas, eique totaliter innixus confidas, peccatum non est. Jam sit

RESOLUTIO II. Pachomius pec- 63.
cavit

cavit mortaliter peccato desperationis simplici; cū non ex motivo hæretico, nec temerario in fide desperavit. *Sporer tr. 2. in 1. Præcept. Decal. cap 4. n. 15. & communissima. Patet ex prædictis.*

CONFERENTIA LIII.

De Peccato Præsumptionis.

64. Remigius assuetus à multo tempore peccatis luxuriæ, cū moneretur à suo bono amico de emendatione vitæ, ac fuga peccatorum, respondet: *Tu es timidus & scrupulosus homo; nunquid scis, Deum esse summe bonum & misericordem? nunquid credis, Christum Dominum latroni in cruce jam morienti Paradisum promisisse, qui tamen per totam vitam nihil boni fecit, sed in fine vitæ in Christum credidit & de suis peccatis dolorem habuit. Sic & ego utar creaturis, & voluptatibus, dum eas habere possum; de pœnitentia nondum tempus est cogitandi, in fine vitæ jam pœnitebo, & tunc Deus dabit mihi Paradisum sicut latroni, interim voluptati indulgebo. Pro resolutione hujus casus quæritur 1. Quid sit præsumptio, & quale peccatum? 2. Quid dicendum de Remigio?*

65. RESOLUTIO I. Præsumptio est fiducia præpostera de bonitate & misericordia DEI, exclusō rigore justitiæ, peccatis liberius perpetrando habenas laxans; estque peccatum gravissimum in Spiritum Sanctum, maxime repugnans

pugnans bonitati, & misericordiæ Divinæ, Spiritui Sancto attributæ, quippe virtualiter saltem negans justitiam DEI, & ipsam infinitam bonitatem, ac misericordiam Divinam in occasionem peccatorum, & malitiæ, ac impœnitentiæ ansam detorquens; estque quandoque duplex specie peccatum pro diversitate motivorum præsumendi; qui enim præsumit ex motivo hæretico, V. G. se gratiam, ac æternam beatitudinem ex se ipso, & solis suis viribus consecuturum, præter mortale præsumptionis peccatum, etiam hæreticus est; quia hæresis pelagiana est, credere se posse viribus naturæ propriis, sine gratia Divina vitam adipisci æternam. Qui præsumit de misericordia Divina credens, quòd, quantumvis peccet, aut in peccatis perseveret, Deum tamen se salvaturum, aut de sua prædestinatione credens pro certo, se esse de numero prædestinatorum, aut se certò in gratia perseveraturum, præter præsumptionis peccatum, temerarius est in materia fidei, audens scilicet de occultis Dei circa se judiciis judicare, & præsumere, cùm nesciat homo, an amore vel odiò dignus sit. Qui præsumit, suam beatitudinem, gratiam, donum vel effectum quemcunq; à Deo certò expectans mediis inordinatis, vel miraculosis, seclusis, vel neglectis mediis ordinariis ac naturalibus, ultra peccatum præsumptionis etiam Deum tentat.

Deni-

Denique qui spem suam inordinate in creatura collocat, seclusâ scilicet vel postpositâ spe in Dei auxilio, etiam peccatum mortale præsumptionis incurrit, juxta illud *Jeremiæ 17. Maledictus homo, qui confidit in homine.* his suppositis sit

66. RESOLUTIO II. Remigius utiq; gravissimum peccatum mortale præsumptionis commisit, dum bonitate, & misericordiâ Divinâ abusus est ad repetenda peccata, & ad perseverandum in eisdem usque ad finem vitæ, imò insimul commisit peccatum tentationis Dei, dum credidit, ac speravit, quòd Deus in fine vitæ ipsum mirabiliter modò extraordinariò juvabit, & dabit Paradisum, sicut latroni in cruce. *Sporer tr. 2. in 1. Præcept. Decal. cap. 4. n. 18.*

CONFERENTIA LIV.

De Peccato Præsumptionis.

67. Sabina hærens in luto luxuriæ ideò audaciùs peccat, quia scit Deum esse infinite misericordem: aliâ vice cùm jam cecidisset in unum peccatum luxuriæ, illud peccatum iterat sæpiùs, ideo, quia scit se unâ confessione posse simul omnia ista delere. Quæritur, an Sabina commiserit peccatum præsumptionis?

68. RESOLUTIO. Si in Sabina cognitio & spes illa remissionis ob infinitam Dei misericordiam fuit ipsi ratio audaciùs peccandi, tunc commisit peccatum præsumptionis.

ptionis, si autem non sit ipsi ratio, sed tantum habeat se concomitanter, non est præsumptio, sed actus spei; bonum enim est, etiam tunc, quando quis peccat, vel vult peccare, sperare veniam à Deo, & proponere postea confiteri, vel pœnitere. Quòd etiam Sabina ideo sæpius iteraverit peccatum, quia simile peccatum jam ante commiserat, postea unâ operâ confitendum, non commisit peccatum præsumptionis; licet enim per hoc ostenderit, quòd ejus animus sit malè dispositus, eò quòd à peccato plus deterreatur ob pudorem, vel difficultatem confitendi, quàm per aliud motivum, tamen ex illa intentione peccare, nihil est aliud, quàm se solvere à metu novæ & distinctæ erubescentiæ, seu difficultatis in confitendo, & ideo peccare liberius & sæpius, quod non est præsumptio. ita *Tannerus t. 3. d. 2. q. 1. n. 79.* & post illum *Burghaber centuriâ 1. casu 31.* Si tamen peccans sibi promitteret tam facile remissionem plurium peccatorum, quàm unius, & ideò sæpius peccaret, esset præsumptio, uti rectè *Stephanus à S. Paulo t. 3. d. 2,*

CONFIDENTIA LV.

De Præcepto Charitatis Divinæ.

Theodosius per quinque annos non elici- 69.
cuit formalem & explicitum actum amoris Dei; quia, dum interim confessus est, vel communicavit, elicit tantum actus fidei.

fidei, spei, attritionis, amoris concupiscentiæ &c. Ratione hujus casûs, quæritur 1. quid sit Charitas Dei? 2. quoties obliget præceptum Charitatis Divinæ? 3. quid dicendum ad casum, an, Theodosius peccaverit?

70. **RESOLUTIO.** *Quoad 1. questionem.*

Charitas Divina est virtus Theologica infusa, quâ Deus propter se diligitur, proximus autem propter Deum. Hujus charitatis duo sunt actus, *Amor Dei*, & *proximi*. Amor Dei duplex est, nimirum *concupiscentiæ*, & *amicitiæ*. *Amor concupiscentiæ* est, quô diligimus Deum ut nobis bonum, quatenus nimirum nobis benefacit, & benefacturus speratur in hac & alterâ vitâ, innumeris, immensisque bonis naturæ, gratiæ, ac gloriæ; & hic amor Dei est actus spei theologicæ, adeoque huc non pertinet, nec per eundem adimpletur præceptum charitatis Divinæ. *Amor amicitiae erga Deum* est, quô amamus Deum propter se ipsum, quatenus in se infinite bonus est, atque summum bonum, propter suam intrinsecam infinitam bonitatem essentialem. Amor hic iterum duplex est, nimirum *affectivus*, & *effectivus*; amor amicitiae affectivus erga Deum est, quô Deo volumus ac gratulamur omne & infinitum bonum suum cum affectu unionis, ac eidem desideramus omne etiam bonum extrinsecum tanquam nondum habitum, nimirum ejus majorem glo.

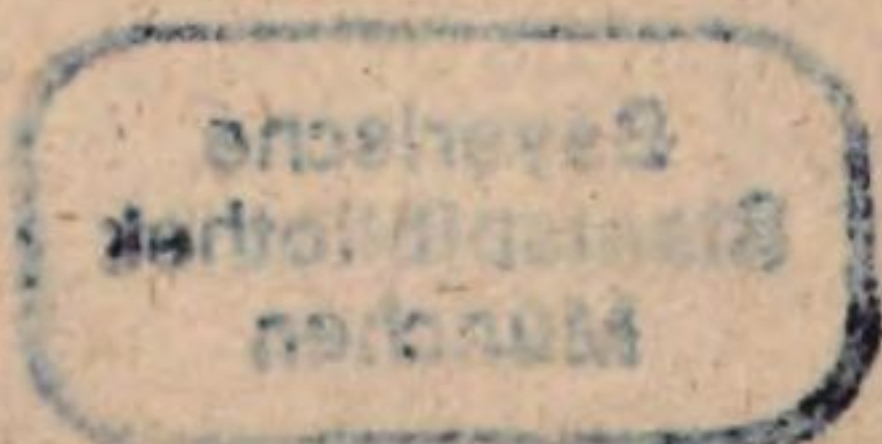
gloriam extrinsecam. Amor amicitiae effectivus erga Deum est, quò efficaciter, & in effectu bonum Dei extrinsecum, ejus gloriam, & beneplacitum in omni actione nostrâ intendimus, & procuramus. Itaq; objectum & motivum formale amoris Dei est ipsa Dei bonitas essentialis.

Quoad 2. questionem, præceptum Charitatis Divinae imprimis obligat sub mortali hominem, ad amandum Deum super omnia appetitativè saltem. Patet, tum ex Deut. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. tum quia præceptum charitatis obligat, & dirigit hominem ad debitò affectu tendendum in Deum, ut summum bonum & ultimum finem suum; atqui affectus debitus tendendi in Deum ut summum bonum & ultimum finem, necessario saltem est amare Deum super omnia appetitativè, ut nihil magis, vel æquè ametur, ac Deus; etenim summo bono ex ipsâ rei naturâ debetur summus amor, ut nimis manifestum: ergo. Et licet creaturæ rationali convenientissimum sit amare Deum super omnia etiam intensivè, hoc est, intensiori affectu tendendo in Deum, quàm in omnia alia, hoc tamen præceptum non est juxta receptam DD. sententiam apud Navarrum, Toletum, Valentiam, Sanchez, Laymann lib. 2. tract. 3. c. 2. n. 3. Ratio petenda est, tum ex Divinae clementiae condescensione, tum ex hominis naturali in-

G

clina-

clinatione, qui naturaliter intensiori affectu fertur in sensibilia & præsentia, quam in insensibilia & absentia. Deinde ex vi præcepti charitatis Divinæ tenetur homo per se elicere actum formalem charitatis Dei super omnia, quando accipit usum rationis sufficientem juxta sententiam summorum Doctorum, D. Thomæ, Laymann, Marchant, Nicolai du Bois, Navarri &c. Ratio petitur ex illa regula Juris l. 14. ff. de Reg. Juris: *In omnibus obligationibus, quibus dies non apponitur, præsentī die debetur: Item in articulo mortis, juxta multorum opinionem apud Marchant & Sporer hic.* Cum enim tunc Spiritus revertatur ad Deum, qui creavit illum, etiam totō corde debet se convertere ad Deum per amorem, cui æternō amore sperat conjungi in beatitudine. Denique certum est de facto, nos obligari ad actum explicitum, & formalem charitatis perfectæ erga Deum sæpius in vita, imò sæpius, quam singulis quinquenniis, & quidem non tantum per accidens, sed per se vi præcepti charitatis. *La Croix l. 2. n. 131.* Patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI. sequentibus: 5. *an peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.* 6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.* 7. *Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quā justificari possimus.*

mus. Quandonam verò, & quoties in anno V. G. obliget hoc præceptum, manet incertum. *Cardenas* apud *la Croix* lib. 2. n. 141. dicit, esse obligationem frequenter eliciendi actum amoris Dei, ita ut videatur ipsi peccatum mortale, si quis ultra unum mensem integrum differat; quia homo graviter obligatur ad observanda reliqua Dei mandata; sed moraliter impossibile est, ea omnia observare, nisi quis frequenter eliciat actum dilectionis Dei, uti experientia probat. Itaque monet *la Croix* l. 2. n. 141. ut sæpius eliciamus actum amoris Dei, tum ut sic assuescamus dilectioni Dei, tum ut etiam certò satisfaciamus præcepto diligendi Deum, tum quia actus dilectionis Dei est nobilissimus, & supra omnes alios meritorius. Dictum est supra: *per se vi præcepti charitatis*; quia per accidens sæpius est obligatio eliciendi actum amoris Dei, ut 1. quoties peccator tenetur justificari, & non est copia Sacramenti. 2. quando urget grave periculum incidendi in odium Dei. 3. quando exercendus est actus heroicus virtutis, aut gravissima tentatio superanda. Vide *P. Sporer tract. 2. in 1. Præcept. Decal. Cap. 5. n. 30.* Ex prædictis patet.

Quid sit dicendum ad casum, nimirum 73. Theodosium *per se loquendo* graviter peccasse, quòd per quinque annos non elicuerit actum amoris Dei super omnia, perfe-

Etum & amicitiae; quia transgressus est præceptum charitatis Divinae utique graviter obligans. Dixi: *per se loquendo*, nisi ipsum fortè excusaverit inculpabilis ignorantia hujus præcepti & obligationis.

CONFERENTIA LVI.

De Charitate, ut est Radix Meriti.

74. Victorina Virgo DEO devota, multorum meritorum avida, quærit ex suo Patre spirituali, qualiter sibi magnum meritorum cumulum apud Deum computare, & consequenter magnam in cœlo gloriam adipisci queat? In specie verò sciscitatur, an omnes actus moraliter boni, ad hoc, ut sint de condigno meritorii gratiæ sanctificantis, & gloriæ, debeant à charitate omnium virtutum forma elici, vel saltem imperari? Quid respondebit confessorius, seu Pater spiritualis Victorinæ?

75. RESOLUTIO. Confessorius dicet Victorinæ, ad hoc, ut sibi magnum comparet cumulum meritorum, & ut ipsius actus sint apud DEum de condigno meritorii gratiæ & gloriæ, debent imprimis esse actus moraliter boni, seu honesti; deinde debent fieri àb eâ in gratia Dei constitutâ; item debent esse actus supernaturales, hoc est, procedere à gratia Divina supernaturali, & habere motivum supernaturale; Denique debent à charitate elici vel imperari, seu in DEum ultimum finem actuali,

actuali, vel virtuali intentione referri, seu propter Deum super omnia dilectum fieri. Ratio est: quia S. Paulus 1. Cor. 13. ait: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Deinde Christus in Evangelio, dum in Evangelio *Matth. 10.* & *Matth. 5.* bonis operibus promittit mercedem gloriæ, addit, *si fiant propter me. propter nomen meum, servis, vel fratribus meis minimis, id est, mei intuitu, ex amore mei &c.* Denique quia soli actus à charitate elicit, vel imperati augent charitatem: ergo etiam illi soli augent gloriam, quia hæc non augetur, nisi prius augeatur charitas in homine.

CONFIDENTIA LVII.

De Odio Dei.

Wenceslaa nobilis Herula donò acce- 76.
perat caniculum valdè formosum, & pulchellum, quem ita intensè cœpit amare, ut nihil cogitaret, nihil loqueretur, nisi de suo caniculo, quem etiam semper in manibus gestabat vigilans & dormiens, ita quidem, ut Dei, & suæ salutis notabiliter obvisceretur. Quid factum? ortâ aliquando tempestate caniculus tangitur fulmine, ex quo repentè mortuus concidit. Quò factò Wenceslaa incipit indignari, fremere, & murmurare contra tempestatem, & tempestatis Auctorem ipsum Deum, quòd mortem intulerit suo dilectissimo caniculo,

lo, &, quod horrendum est, ausa est dicere: *Si ego etiam fulmine possem percutere Deum, etiam ipsi facerem, sicut fecit meo caniculo.* Pro resolutione hujus casûs, quæritur 1. Quid sit odium Dei? 2. Quid sit amor inordinatus creaturarum? 3. Quid pronuntiandum de Wenceslaa?

78. RESOLUTIO I. Odium Dei, quô quis vult malum Deo, aliud est *Abominatio-
nis*, aliud *Inimicitiae*. Odium abominatio-
nis est affectus malignus in DEum, quô non ipsum Deum secundum se, sed secundum effectum nobis contrarium impius averfatur, V. G. quia ipsum punit &c. Odium inimicitiae est affectus malignus in Deum, quo improbus ipsum Deum secundum se averfatur, ei que malè vult. Utrumque est peccatum mortale; quia utrumque graviter repugnat magno mandato charitatis & dilectionis DEI super omnia. Similiter omnis motus deliberatus pravæ & malignæ affectionis erga Deum V. G. confusus in Deum rancor, commotio, murmur, etsi non sit formale & explicitum odium DEI, est peccatum mortale; quia similia directè & formaliter repugnant amorì DEI, eiusque summæ bonitati. Ita omnes.

79. RESOLUTIO II. Amor inordinatus creaturarum est, quò creatura in amore Deo præfertur, vel saltem æquatur, quod potest dupliciter contingere, vel *for-
mali-*

maliter, vel interpretativè. Formaliter aliquis creaturam in amore DEO præferret, vel æquaret, qui actu formali explicito, posthabitò & minùs æstimatò, vel etiam contemptò DEO, creaturam aliquam pluris æstimatam amplecteretur, atque adeò eò ipsò ultimum finem sibi constitueret, quod esset peccatum sanè gravissimum. *Interpretativè, seu affectu interpretativò* creaturam in amore Deo præponunt, vel adæquant, qui ita adhærent alicui creaturæ, ut ejus causâ parati sint legem DEI transgredi, aut certè ita omnem affectum, curam & sollicitudinem in aliqua creatura defigunt, ut Dei ac salutis suæ notabiliter obliviscantur, & hoc etiam est peccatum mortale; cum sit contra præceptum charitatis Divinæ obligans hominem ad amandum Deum super omnia appretiativè; quia tales etsi formaliter & expresse Deum non postponent, vel contemnant, interpretativè tamen, & implicite reverà postpositò Deò, creaturam præferre, ac ultimum finem sibi constituere convincuntur. Ex dictis sequitur

RESOLUTIO III. Wenceslaa im. 80. primis peccavit mortaliter, quòd suum canticulum adeò inordinatè amaverit, ut ipsius Dei, ac salutis suæ notabiliter fuerit oblita, uti monstravit eventus. Deinde iterum Wenceslaa peccavit mortaliter contra præceptum charitatis Divinæ, quòd

contra Deum ex indignatione egregiè murmuraverit. Denique gravissimè peccavit contra charitatem Divinam, quòd voluerit, si potuisset, etiam Deum enecare, ipsumque destruere, cùm hoc sit odium inimicitiae erga Deum, quod est omnium peccatorum gravissimum.

CONFERENTIA LVIII.

De Præcepto amandi Proximum.

81. Zoilus externè quidem dat signa dilectionis proximi, siquidem eum juvat, ac eidem succurrit exterius, quando est in necessitate; non tamen diligit proximum actu internò, & formali. Quæritur, an satisfaciat Præcepto diligendi proximum? Ante Resolutionem

Suppono tanquam certum, dari Præceptum diligendi proximum, *Mutth. 22. Diliges proximum tuum sicut teipsum*, & quidem propter Deum, quatenus nimirum proximus est creatura Dei condita ad ejus imaginem, gratiae, amicitiae Divinae, æternæq; beatitudinis capax; nam S. Augustinus *lib. de Doctrina Christiana c. 2.* ait: *Qui ergo amat homines, vel quia justi sunt, vel ut justi sint, amare debet, scilicet in Deo, vel propter Deum; hoc est, amore supernaturali amicitiae, & quidem ex triplici capite: 1. supernaturali ex parte principii, nimirum amore elicito ex habitu infuso charitatis Divinae. 2. supernaturali ex parte motivi, ut scilicet diligatur*

tur proximus propter supernaturalem, & ipsissimam Divinam bonitatem in proximo participatam. 3. supernaturali *ex parte objecti, seu boni voliti*, ut scilicet proximo principaliter velimus ipsum Deum, & à Deo bona ordinata salutaria tantum, nimirum gratiam Divinam, beatitudinem &c. *per proximum* autem intelligitur omnis homo viator gratiæ Divinæ, æternæque beatitudinis nobiscum capax, vel particeps, five sit fidelis, five infidelis, five bonus, five malus, five amicus, five inimicus noster. Hoc supposito sequitur

RESOLUTIO. Zoilus non satisfecit præcepto diligendi proximum. Ratio est: quia tenemur diligere proximum etiam actu internò, & formali, ut patet ex sequentibus propositionibus damnatis ab Innocentio XI. 10. *Non tenemur proximum diligere actu internò, & formali.* 11. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* Ratio est: Quia sicut nos ipsos tenemur internè diligere, & nobis benè velle, ita etiam tenemur diligere proximum, cùm præceptum *Luc. 10.* dicat: *Diliges proximum sicut te ipsum.* *La Croix l. 2. n. 169.*

CONFERENTIA LIX.

De Odio, & Inimicitia Proximi.

Adamus filius nactus est patrem, & matrem diversæ admodum complexionis; 83.

G 5

liqui-

siquidem mater est valde bibula, nihil incipit, nisi rixas & jurgia in ebrietate, quam sæpius sibi conciliat per vinum adustum. Horum pertæsus Adamus optat ex corde : O si mea mater semel moreretur, attamen SS. Sacramentis Ecclesiæ benè provisa, ut esset finis jurgiorum & peccatorum. Pater verò Adami est vir honestissimus & temperatissimus, at valde tenax rerum. Quare Adamus etiam hujus tenacitatis & avaritiæ pertæsus dicit : O si Deus vellet, vel faceret patrem meum mori, ô quam idipsum optarem ! quam de eo gauderem propter meum commodum ? quia sic succederem in hæreditatem paternam. Occasione hujus casûs, quæritur 1. Quid sit odium proximi, & quale peccatum ? 2. Quale peccatum sit maledicere proximo ? 3. Quid dicendum ad Casum ?

84.

RESOLUTIO I. *Odium proximi* est actus voluntatis, quô malè ferimur in proximum. Duplex est : *abominationis* & *inimicitiae* ; odium abominationis est, quô averſamur proximum tanquam malum, & quidem si aliquis averſetur proximi personam secundùm se velut malam, est *odium abominationis ipsius personæ proximi*, quod semper est gravissimum peccatum contra præceptum charitatis, quô tenemur diligere omnem hominem quoad suam personam, utpote secundùm quam est capax gratiæ & gloriæ. si verò averſetur qualitates pro-

ximi.

ximi, erit odium abominationis proximi quoad qualitatem; si qualitas mala fuerit, non erit peccatum, eam odisse; quia malum odiō haberi debet. Si bona fuerit, V. G. si odio habeas proximum propter ipsius justitiam, pietatem &c. est peccatum mortale contra charitatem. Si denique qualitas, quam odiō habes, indifferens fuerit, etiam odium indifferens erit. *Odium inimicitiae proximi, seu malevolentiae* est actus deliberatus voluntatis, quō proximo ūt malo apprehenso etiam malum volumus, optamus, vel gaudemus. Hoc etiam est peccatum mortale ex genere suō, juxta omnes; quia est contra praeceptum charitatis: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*, quō sine dubio prohibetur sub mortali, grave malum velle proximo, siue deinde sit spirituale, siue corporale; si tamen fuerit malum leve, quod quis proximo vult, etiam leve & veniale tantum erit peccatum.

RESOLUTIO II. Ad hoc tamen, ut quis proximo volendo & optando malum, 85. peccet, debet proximo velle malum, quod ei revera malum est, & quatenus ei malum est, aut ex displicentiā personae. Ita communis apud Sporer tr. 2. in 1. Praecept. Decal. cap. 6. n. 5. hinc licet optare patri seni, & infirmo, aut filiis, vel aliis miseris bonam mortem, ne in tormentis vivant. Quia haec, & similia desideria formaliter sunt de bono proximi, non de malo, ait Castropolao
tom.

tom. 1. tr. 6. d. 4. de Charitate, p. 1. n. 11. sic licet optare mortem inimici, quem scio graviter, & injustè me vexaturum, nec aliter liberare me possum; non enim opto mortem inimici, ut ipsi malum, sed ut mihi justè debitum bonum, scilicet quatenus finis meorum malorum est. Sic etiam licet furi optare furcam, hosti injusto stragem, &c. Quod enim magistratus justè potest, & debet inferre, licitè quivis potest optare.

86. **RESOLUTIO III.** Omnis maledicentia, quâ proximo ex vero odio inimicitiae, seu ex vero animo, ut eveniat, deliberatè in re gravi malum quis imprecatur, est peccatum mortale juxta *omnes*. Ratio est: Quia maledicentia externa sumit suam malitiam à malevolentia interna; atqui proximo ex animo malum velle in materia gravi est mortale: ergo & idem malum proximo imprecari est mortale. Excusat autem à mortali 1. materiae levitas, sive imprecatio mali levis, vel ridiculi. 2. Imperfectio actûs, inadvertentia, indeliberatio &c. 3. Defectus malae intentionis, seu voluntatis, ut eveniat; nam etiam advertenter & deliberatè proximo maledicere, seu gravia quaecunque mala imprecari, non tamen animò, ut eveniant, sed solùm ad expressionem suae indignationis, vel doloris de nocumento, vel injuria accepta, vel solùm ad terrorem alte.

alterius, maximè filiorum, subditorum, militum &c. culpam venialem non excedit, neque verum peccatum contra charitatem, vel iustitiam, sed potius defectus mansuetudinis, & patientiæ est. Ita *Navarrus cap. 23. n. 17. Molina, & alii cum Laymann lib. 2. tr. 3. c. 8. n. 8.* qui tamen in fine addit, eum, qui deliberatè seipsum dæmoni ita devovet, quamvis absque animo, ut ita eveniat, non esse excusandum à peccato mortali ob fœditatem, horrorem ac perversitatem rei.

RESOLUTIO IV. Adamus filius in 87. calu proposito non peccavit, quòd suæ matri bibulæ, rixosæ, & ebriosæ optaverit mortem felicem & beatam, ut semel esset finis jurgiorum & peccatorum; quia non optavit ei malum, scilicet mortem, quod revera ei malum erat; siquidem talis mors melior erat suæ matri, quàm vita cum tot peccatis. Sic enim pater vel mater effrænato filio licitè optant mortem, ne longâ vitâ, graviora peccata committat, graviùsque damnetur. Quòd autem dixerit: *O si Deus vellet, vel faceret patrem meum mori, & quam idipsum optarem! quàm de eo gauderem propter meum commodum, quia sic succederem in hæreditatem paternam,* probabiliter non peccavit; quia objectum hujus actûs non est malum; est enim commodum sequens ex morte, quod est bonum & conforme rectæ rationi, & ideo mors est objectum deside-

desiderii non absolute, sed tantum ex suppositione, quod sit disposita à Deo, quod non est desiderare malum proximi, sed suppositò, quod illud sit habiturus, gaudere de ipso, ut de causa mei boni. Ita *Emanuel Sa, Azorius, Castropalaus, Tamburinus, Joannes Sanchez, Eligius Bassæus Capucinus in floribus. Verbò: Caritas. n. 32. apud Sporer cit. n. 10.* Aliud fuisset, si Adamus non affectu consequente & conditionatò, sed affectu antecedente & absolutò desiderasset mortem sui patris, volendo nimirum, & optando, ut Deus velit, patrem suum mori, quò hæreditate potiatur, tunc enim peccasset mortaliter. Ita communis DD. *Navarrus, Toletus, Reginaldus, Bonacina &c.* Ratio est: quia vita proximi (præsertim tam conjuncti) debet præferri cuicunque commodo proprio temporali juxta rectum ordinem charitatis: ergo optare mortem proximi propter proprium commodum est peccatum contra charitatem; quod confirmant sequentes propositiones ab Innocentio XI. damnatæ: 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illum inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* 15. *Licetum est, absolutò desiderio cupere mortem patris, non quidem, ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

CON-

CONFIDENTIA LX.

De Dilectione Inimicorum.

Barbara nobilis familiae contra volunta- 88.
tem parentum contraxit matrimonium
cum indigno; quare illam parentes nec ad
domum, nec ad colloquium vel aspectum
admittere volunt, ac etiam veniam peten-
ti constanter ignoscere recusant. Pro re-
solutione hujus casus, quaeritur 1. Ad quid
homo teneatur suo inimico? 2. Quid di-
cendum ad casum?

RESOLUTIO I. Omnis homo suo 89.
inimico, quantumvis in inimicitia, vel in-
juria perseveranti obligatur sub mortali
1. Non odisse, seu malum velle, quod re-
vera ipsi malum est, & quatenus ipsi ma-
lum est, aut ex displicentia personae ipsius;
2. Offensam remittere, non item inju-
riam, aut damnum illatum, 3. Exhibere
actus, & signa charitatis communia (*nisi*
ipsa charitas, aut justitia aliud suadeat, aut ratio-
nabilis causa excuset) non item specialia, per
se loquendo. Secus faciendū peccabit
pro ratione intentionis internae, vel signi-
ficationis externae offensivae inimici. *Est*
tota in re communis & certa Theologorum do-
ctrina. Ratio primi, quod homo suo ini-
mico obligetur non malum velle, patet
ex praecepto charitatis: *Diliges proximum*
tuum sicut te ipsum, & 1. Joann. 3. Qui odit fra-
trem suum, homicida est. Ratio secundi, quod
teneat-

teneatur offensam remittere, patet ex *Matth. 6. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Non tamen teneris inimico remittere injuriam, multò minùs damnum illatum juxta *communissimam DD.* quia ex præcepto charitatis teneris proximo solùm remittere malum ipsi indebitum, non autem bonum tibi debitum; atqui sola offensa tua, aversio & indignatio animi, quâ proximo malè vis ad injustam vindictam, est malum indebitum inimico; satisfactio verò tibi pro injuria factâ, & maximè restitutio pro damno tibi illato est bonum tibi debitum: ergo non teneris remittere, sed omni jure justè exigere potes tam satisfactionem pro injuria, quàm restitutionem pro damno, dummodò offensam deponas. *Ratio tertii*, quòd homo suo inimico obligetur exhibere actus, & signa charitatis communia, exinde delumitur: quia ex charitate obligamur, nulli esse scandalo, atqui nisi proximo inimico nostrum remittendi offensam animum signis externis communibus charitatis ostendamus, sumus in causa, ut ipse quoque perseveret in inimicitia: ergo ne hoc fiat, tenemur ipsi exhibere *signa charitatis communia*, nimirum omnibus communiter exhiberi solita, uti sunt orare pro omnibus, salutantem resalutare, allo-

Titulus I. De Charitate proximi, 113

alloquenti respondere, communia præstare obsequia, quæ omnibus passim in communitate, civitate, monasterio, vel domo aliqua exhiberi solent, *nisi ipsa charitas vel iustitia aliud prudenter suadeat*, V. G. quando ex negatione talium signorum speratur proximus emendandus, vel quando per exhibitionem talium signorum proximus timetur deterior futurus; tunc enim ad tempus possunt intermitteri signa charitatis communia. Similiter si rationabilis alia causa intercurrat, V. G. ad ostendendum iustum dolorem ob acceptam injuriam, non verò in signum odii vel vindictæ, licebit per aliquod tempus intermittere signa charitatis communia, juxta *Dianam p. 2. tr. 15. Resolut. 62. citans Lorcam, & p. 1. tract. 13. Resolut. 89. Hurtadum*. Dictum est suprâ: *signa charitatis communia*. Quia signa specialia charitatis non tenemur exhibere inimico *per se loquendo*; cum enim signa charitatis specialia nulli sint debita ex generali præcepto charitatis, non potest ex eorum omissione inimicus præsumere actuale aliquod odium, aut vindictæ affectum. Ita communis *DD. cum D. Thoma 2. 2. q. 83. art. 8.* Dixi: *per se loquendo*; quia per accidens sæpius obligamur inimicis exhibere signa vel beneficia specialia charitatis. 1. quando ipse inimicus veniam petit, amice salutatur, &c. tunc enim teneris ad reconciliationem, adeoque speciale signum cha-

H

rita-

ritatis exhibendum. 2. In quâvis extremâ, vel gravi necessitate corporali, vel spiritali cuivis, quantumvis inimico, in defectum saltem aliorum, specialia beneficia charitatis exhibenda sunt juxta exigentiam necessitatis. 3. Ratione scandali vitandi, utpote si negando signa charitatis inimico specialia, quæ antea exhibere solitus eras, majus in te odium concites, vel alios id advertentes scandalizes. 4. Quando exhibitione ejusmodi signi, vel beneficii specialis charitatis, animum inimici tibi, ac principaliter Deo facilius reconciliandum speras. Ita *Azorius*, & alii cum *Laymann lib 2. tract. 3. cap. 4. n. 5.* Ex his sequitur

90.

RESOLUTIO II. Quòd mortaliter peccent contra charitatem proximi sequentes: 1. Qui orans pro omnibus solum suum inimicum positivè excluderet ab oratione. 2. Qui tribuens eleemosynam omnibus loci pauperibus, eandem soli inimico negaret. 3. Qui cognatos omnes ad convivium invitaret, solis inimicis exclusis. 4. Qui deliberatè, & ex proposito à longè conspecto inimico in via declinant aliorum, ne debeant eundem salutare, quem tamen antea semper salutare consueverant; vel ne debeant salutantem inimicum resalutare. 5. Qui nolunt inimico alloquenti, vel interroganti respondere. 6. Qui longò tempore omnino non loquuntur cum suis inimicis, nec eisdem in mensa

mensa propinant, nisi quis moraliter certò sciret, inimicum non acturum gratias.

Tamburinus lib 5. c. 1. §. 3. n. 25.

RESOLUTIO III. Ad casum propo- 91.
situm in conferentia dicendum est: Si parentes Barbaræ eandem in perpetuum, seu ad dies vitæ nollent ad colloquium, vel aspectum admittere, nec ignoscere, peccarent mortaliter, nec possent absolvi; tum quia tunc permanerent in odio ac vindicta excedente delictum filix, tum quia huic essent perpetuò scandalò. Si verò parentes Barbaræ solum ad aliquod tempus negarent eidem colloquium, aspectum, ac reconciliationem, quousque videbitur expedire ad ejus emendationem, & postea eidem velint ignoscere, ac in gratiam recipere, non peccabunt, & à confessorio possent, & deberent absolvi. Idem dicendum de aliis consanguineis Barbaræ, ac etiam de ejusdem parentum famulis, vel ancillis, qui eorum jussu Barbaram ad domum, vel consortium non admittunt, tanquam justæ vindictæ paternæ executores. Ita *Laymann lib. 2. tr. 3. caq 4. n. 4.*

CONFERENTIA LXI.

De Reconciliatione cum Inimicis.

Canutus accedens ad Tribunal Sacramentale, inter cœtera confitetur dicens: 92.
Pater reverende! quoties video Petrum, à quo fui graviter offensus, toties mihi san-

guis in venis ebullit, experior me coram ipso trepidare, & expallescere, & cuperem eum non videre, non quidem ex odio, quia ipsi ignosco, sed quia tam grandis injuriæ mihi innocenti illatæ oblivisci haud valeo; cùm mihi semper ad memoriam recurat. Pro resolutione hujus casûs quaeritur 1. qualiter quis debeat cum inimico à se offenso reconciliari? 2. qualiter tenearis reconciliari inimico, qui te offendit? 3. quid dicendum ad casum?

93. RESOLUTIO I. S. Joannes Chrysostomus in *Matthæi cap. 11.* tradit hanc regulam: *Qualis præcessit offensio, talis debet esse reconciliatio; si cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare; si verbis offendisti, verbis reconciliare; si operibus offendisti, operibus reconciliare.* Itaq; si solum inimicitia internâ alteri offensus fuisti, sufficit, si internè reconcilieris, hoc est, ex corde omne odium deponas, & elicias contrarium actum amoris in proximum. Si verò ex inimicitia alterum læsisti exterius signò, verbò, vel factò, tenearis ex charitate ad reconciliationem externam, ut nimirum, quantum commodè fieri potest, per te vel per alium signò, verbò, vel factò ab ipso veniam postules. Tunc autem est gravis obligatio ad petendam veniam, vel quaerendam reconciliationem, quando alterum graviter offendisti, nec superest aliud medium reconciliandi, quia sicuti tenebaris non ponere offen-
- sam

sam, ita teneris eam tollere. *La Croix l. 2. n. 188.* Non est autem obligatio petendi veniam 1. si injuria non fuerit gravis, aut si alter intulerit graviolem. 2. quando aliter satisfieri potest læso, v. g. per pecunias, per alia signa honoris, vel amicitiae, per intercessionem aliorum. 3. quando illatae injuriae mutuae se compensant. 4. quando læsus petitionem veniae non curat, vel cenletur remittere. 5. si læsus per illam magis exacerbaretur. 6. quando apud aliquos, V. G. nobiles viros, illa in usu non est, sed aliter fieri solet reconciliatio. 7. quando offendens est longè superior offensò, nisi fortè enormitas injuriae urgeret, ut etiam à subdito veniam peteret. 8. quando prudenter præsumitur alterum non acquieturum, nec corresponsum, si tu pro tua parte veniam peteres, & satisfacere velles. 9. quando alter exigit insuetam humiliationem; nam ad extraordinariam & ita arduam non teneris ante sententiam judicis. *Ita Castropalao d. 1. p. 6. Tamburinus in Decal. l. 5. c. 1. §. 3. la Croix l. 2. n. 189.*

RESOLUTIO II. Qui prius offendit, etiam prius contraxit obligationem satisfaciendi, ideòque per se loquendo, & cæteris paribus, ipse tenetur prius veniam petere, aut dare signa reconciliationis. Ita *Navarrus, Bonacina & Coninck.* Si tamen prior offendens levem injuriam intulisset,

& posterior graviolem, vel si prior est longè nobilior, posterior autem inferior, prior poterit suspendere satisfactionem, usque dum posterior etiam debitam præstet. Ita cum Bonacina, Coninck, Reginaldus, Castropalao cit. n. 13. addit Tamburinus n. 27. Si omnibus consideratis non sit major ratio, cur unus potius, quàm alter debeat esse prior in venia petendâ, tunc utrumque teneri pro data occasione incipere, nisi consuetudo esset, ut unus deberet prævenire; sic enim moris est, ut ille, qui transit, vel accedit, prius salutet illum, qui stat.

95. RESOLUTIO. III. Qui fuit etiam quantumlibet offensus ab altero, tenetur nihilominus sub mortali ad veram & sinceram reconciliationem cum illo, & imprimis quidem *internam*, tam odium internum deponendo, quam actum positivum charitatis erga ipsum eliciendo, quò velit ipsi omnia vera & salutaria bona: ac etiam *externam*, significando per aliquem actum externum hanc internam reconciliationem; non tantum per exhibitionem signorum communium charitatis, sed etiam per dationem veniæ, quando offendens veniam petit; quia veniam petenti nolle dare, & negare signa aliqua, quibus inimicitia deposita significetur, esset odii retenti demonstratio, & peccatum mortale, nisi vel superior ad correctionem subditi per aliquod breve tempus negaret prudenter dationem.

tionem veniæ, ut notat *Laymann lib. 2. tr. 3. c. 4. n. 4.* vel nisi ab offenso per breve tempus non in signum odii, sed ad ostensionem justitiae & vehementis doloris differretur concessio veniæ, ut notat ex communi Tamburinus apud *Sporer cit. cap. 6. n. 44.* Non tamen tenetur aliquis offendenti injuriam, aut damnum illatum remittere, sed potest tam actionem injuriarum pro satisfactione injuriæ, quam actionem civilem pro restitutione damni illati instituere contra quemlibet inimicum. De actione civili ad recuperandum jus suum, vel pro restitutione damni illati, nemo dubitat. De actione injuriarum ad accipiendam satisfactionem congruam etiam patet, quia petis, quod tibi justè debetur. Ita cum communi *Valentia, Reginaldus, Tannerus, Lessius, Suarez & alii.* Ulteriùs quotiescunque tenetur homo se reconciliare cum Deo, aut vult facere opus meritorium apud Deum, toties tenetur ad reconciliationem saltem internam cum proximo, juxta omnes. Quia inimicitia voluntariè continuata absque reconciliatione saltem interna, & cùm opus est, etiam externa est unum peccatum mortale continuum; atqui nullus existens & permanens in peccato mortali potest reconciliari cum Deo, vel aliquid de condigno mereri apud Deum: ergo. Ex quibus sequitur

RESOLUTIO IV. Quòd confessarius 96.

pœnitentem in inimicitia perseverantem, videlicet nolentem ex animo deponere odium & vindictam injustam, item nolentem signa charitatis communia exhibere proximo inimico, absolvere nequeat sub peccato sacrilegii tam ipsius confessarii absolventis, quàm pœnitentis absoluti; quia talis pœnitens vult permanere in peccato mortali, adeoque est indispositus ad absolutionem. Noster tamen Canutus, de quo in conferentia agimus, potuit validè & licitè absolvi, modò Petro, à quo fuit graviter offensus, exhibeat signa communia charitatis. Ratio est: Quia Canutus erga Petrum non habet odium, eique ignoscit, exhibetque signa charitatis communia: ergo facit, quantum tenetur. Quòd autem Canuto ad conspectum Petri sanguis in venis ebulliat, quòd trepidet, expallescat, injuria illata itentidem in memoriam redeat &c. per hoc non statim peccat, modò ad malè eidem desiderandum non procedat; quia illi sunt motus naturales necessariò sequentes ex præsentia objecti apprehensi ut sibi molesti, non verò actus voluntarii de malo alterius. Ita *Sancius apud Tamburinum lib. 5. c. 1. n. 1. Matthæucci in cautela confessarii lib. 2. Cap. 8. n. 18. Felix Potestas tom. 1. parte 2. n. 314.*

CONFERENTIA LXII.

97.

Dorotheus religiosus toties gaudet, quoties

ties à superiore confrater Dositheus corripitur, & eò magis, quando coram aliis religiosis evenit, & mortificationibus castigatur, idque eidem desiderat. Quæritur, an Dorotheus peccet mortaliter contra charitatem?

RESOLUTIO est affirmativa cum *P. Matthæucci in cautela confessarii lib. 2. cap. 8. n. 20.* Ratio est: Quia Dorotheus certè odiò habet Dositheum, & ex affectu vindictæ (nulli personæ privatæ licitæ) movetur ad grave malum ipsi desiderandum, & gaudendum de malo Dosithei sui confratris; nam leve malum non reputatur confusio, & bonæ opinionis amissio, quæ ex similibus reprehensionibus & castigationibus Dositheo obvenit. Fortè Dorotheus posset excusari, si non ex odio moveretur, sed solùm ex zelo Religionis, ut nimirum correptus cessaret à delictis, quæ cum scandalo populi, & in Religionis præjudiciū frequenter committit, quia sic videtur odiò habere non personam, sed delictum, & velle non malum Dosithei, sed emendationem, & bonum Religionis, quod ex charitate tenemur diligere, & præferre minori malo fratris criminosi, erga quem non odium inimicitiae & personæ, sed abominationis & qualitatis haberet, quod erga homines non est semper malum juxta supra dicta. Sed videat Dorotheus, ne ex isto ad illud inimicitiae procedat.

Sed quid si Dositheus doleat, Dorotheum factum esse ipsius praelatum?

98. *Respondeo:* Si doleat tantum, quia non obtinuit ipse, quod obtinuit Dorotheus, non peccavit, ex supposito, quod Dositheus sit etiam dignus praelaturâ; benè verò peccavit, si doleat Dorotheum accepisse praelaturam, quia sic est inferior Dorotheo; siquidem commisit peccatum invidiæ, quatenus tristatus est de Dorothei praelatura apprehensâ ut diminutiva propriæ excellentiæ.

Sed quid si Dositheus doleat Dorotheum accepisse praelaturam, quia eâ est indignus, vel quia ipsâ abutitur?

99. *Respondeo:* Si doleat præcisè, quia ea est indignus, quamvis contra charitatem non peccet, potest tamen peccare judiciô temerariô, præsumendo ex levibus fundamentis malè de Dorotheo, vel quod Electores in eligendo justitiam non observaverint; si verò doleat, quia Dorotheus praelaturâ abutitur in damnum spirituale subditorum, non peccat; quia dolor est solum de malo usu, non de praelatura, ut est bonum Dorothei; in quo casu foret actus charitatis, si Dositheus Deum oraret pro Dorotheo, ut ex malo praelato in bonum mutaretur.

CONFERENCE LXIII.

De Scandalo Activo.

Eva procax & garrula mulier coram juvenibus, & puellis narrat, nescio quæ turpia & obscœna exempla, per quæ innocentes aliàs animæ non leviter scandalizantur, licet Eva directè non intenderit earundem ruinam spiritualem. Hòc positò, quæritur 1. Quid sit scandalum, & quale peccatum? 2. Qualiter Eva peccaverit?

RESOLUTIO I. *Scandalum activum* est dictum vel factum minùs rectum præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis. Aliud est *directum*, cùm quis directè ex proposito intendit alterum inducere in peccatum; & si intendat peccatum quoad formalem ejus malitiam, quatenùs est offensa DEI, tunc est scandalum omninò diabolicum; & rarò reperitur, nisi in hominibus desperatissimæ malitiæ, Magis, & Sagis. Si verò intendatur directè peccatum quoad ejus materiale & physicam entitatem, delectabilitatem, utilitatem &c. est valde commune apud homines. Scandalum aliud est *indirectum*, cùm quis non vult directè alterum inducere ad peccatum, nihilominùs suò actu, vel omissione præbet alteri occasionem peccandi; V, G. dum aliquis coram aliis lascivè se gerit, turpia dicit, vel cantat, nimis familiariter agit cum fæminis &c. advertens vel advertere debens

debens alios exinde scandalizari.

102. RESOLUTIO II. Omne scandalum activum sive directum, sive indirectum, est peccatum mortale ex genere suo, vel etiam veniale pro ratione materiæ, seu peccati, ad quod inducit, est certa doctrina ex verbis Christi, *Matthæi 18. Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Ratio est: Quia scandalum repugnat præcepto charitatis, ne proximo noceas, & multò magis, ne proximum inducas in peccatum, quod est omnium damnorum gravissimum: ergo scandalum est ex genere suo peccatum mortale, nimirum, si inducatur in peccatum mortale; si in veniale, erit tantum veniale. Porro certum est apud omnes, scandalum directum esse peccatum speciale contra charitatem, ideoque specialiter explicandum in confessione, unà cum specie peccati, & circumstantiis personæ inductæ. Quantum ad scandalum indirectum, pariter certum est, quod scandalizans alterum præter actum suum peccaminosum peccet aliò distinctò peccatò ratione peccati proximi, quod, si mortale sit, in confessione utique distinctè explicandum necessariò erit. Vide de his plura apud *Lugo, & Tamburinum.*

103. RESOLUTIO III. Eva in casu proposito utique mortaliter peccavit peccatò scan-

scandali indirecti ; quia per narrationem similium turpium exemplorum præbuit innocentibus animabus occasionem ruinæ spiritualis, teneturque in confessione explicare numerum scandalizatorum ; Tamburinus tamen *de Exped. Confess. l. 2. c. 1. §. 1.* ait, quoad scandalizatos sufficere, si dicat : *Fui multis occasio peccandi meâ turpi locutione.* Insuper tenetur Eva ex charitate corrigere suum errorem, & procurare scandalizatorum emendationem ; si enim quilibet Christianus tenetur ex lege charitatis corrigere errantem, multo magis ad hoc tenetur ille, qui proximum in errorem vel peccatum induxit.

CONFERENTIA LXIV.

Fidelis habet amicum nomine Furibundum? hic Fideli sub secreto naturali insinuat, quòd hâc nocte velit occidere peregrinum divitem mercatorem quem hospitio receperat. Fidelis, ut impediret tam grave malum, studiò inebriat Furibundum, ita quidem ut vix ampliùs se movere, multò minus enecare potuerit suum hospitem. Peccavitne Fidelis? 104.

RESOLUTIO. Secundùm *Laymann* 105. & alios peccavit ; quia nunquam licet inducere ad actionem intrinsecè malam. Econtra secundùm *Lessium* (cujus sententiam *Diana, Gobat* & alii censent probabilem) non peccavit ; fatenturque *Laymann* & *Di-*

& *Dicastillo* etiam, licitum esse, nostro *Furibundo* offerre vinum fortissimum, cujus vires nesciat, quô absque peccato suo inebrietur, sicque omittat majus peccatum; imò *Lessius* & *Baldellus* excusant eum, qui ad ebrietatem provocaret latrones, à quibus detineretur, vel alios, à quibus injustè custodiretur, quod *Gobat* in *Quinario* tr. 5. 6. 13. n. 30. admittit, si ad materialem tantum ebrietatem provocet. Ratio autem, cur *Sanchez*, *Lessius* & alii doceant, nostrum *Fidelem* non peccasse, profertur à *Gobat* cit. n. 18. Nimirum quia nihil malitiæ continet actus, quô *Fidelis* diceret *Furibundo*: *Mi Furibunde ! quia pravâ tuâ passione induratus decrevisti occidere tuum hospitem, quod est majus peccatum & malum coram Deo, hinc rogo te, ut potius admittas aliquid quod non est tam grave malum ; sic enim præcisè rogando, vel hortando, non intenderet Fidelis aliud formaliter, quàm minoritatem, ut ita loquar, seu minutionem peccati, ex supposito, quòd Furibundus obfirmatò animò rapiatur in majoritatem, seu majus peccatum: atqui potest utique contingere, ut per inductionem ad ebrietatem tam formalem, quàm materiale impediatur majus malum, quàm sit ipsa ebrietas : Ergo.*

CONFERENCE LXV.

106. *Gelasius* nobilis habet aliquem stultum, quem subinde egregiè inebriat. Quæritur, an peccet ?

RESO.

RESOLUTIO Cum *Gobat in Quinario* *tr. 5. cap. 13. n. 39.* Licet nemo possit propriè inebriare stultum seu amentem, cum jam antea sit destitutus ratione; qui tamen tantum vini illi ingerit, quantum sufficeret ad eum ratione, si quam haberet, spoliandum, potest dici aliquò modò illum inebriare. Censeo tamen non esse damnandum gravis peccati, nisi prævideat ex ejusmodi ebrietate ægritudinem aliquam in iis amentibus orituram, vel aliis quidpiam mali illaturos, Ratio est: quia non apparet hìc per se ullum grave inconveniens; & quamvis ebrietas soleat impedire usum sensuum exteriorum, non videtur tamen hoc impedimentum esse in amente tanti momenti, ut idcirco prædicta inebriatio contrahat malitiam mortalem. Idem docet *Joannes Caramuel in sua Theologia Intentionali, lib. 2. cap. 3. n. 1057.* qui *n. 1056.* præmittit, idem dicendum esse de inebriante puerum, intelligendò per puerum illum, qui necdum est capax usùs rationis: excipiendo autem, & meritò, casum, quò illa inebriatio pueri sæpiùs contingeret; quia Judico, inquit *Caramuel*, gravem injuriam fieri illi, qui ita educatur, ut veniat ad usum rationis infectus malis moribus, est enim in periculo peccandi certissimo, qui incipit ratione uti imbutus malis moribus, quibus vix resistunt prudentes. Addit *Gobat cit. n. 40.* aliam rationem:

nem: quia frequens inebriatio pueri sum-
mopere obest ejus corporali valetudini;
etenim vinum humectat, calefacitque ni-
miùm puerulos, quæ superfluitas est ipsis
valde noxia, uti nôrunt medici, & com-
probat experientia; hinc etiam qui in ju-
ventute jam assuescunt similibus excessi-
bus, non diu vivunt.

CONFERENTIA LXVI.

108. Hilarius ex amicitia & urbanitate in-
vitat Jucundum ad ebibendum vini po-
culum, ex quo prævidet, eum inebria-
tum iri. Quæritur, an graviter delinquat
Hilarius?

- RESOLUTIO est affirmativa. Go-
109. bat in *Quinario, tract. 5. cap. 13. n. 6. & 19.*
Ratio est. 1. Quia Hilarius dat Jucundo
occasionem gravis ruinæ spiritualis. 2.
Quia ita docent omnes Theologi teste
Pasqualigo, in Praxi Jejunii, Decis. 371. post
S. Thomam 2. 2. q. 150. a. 2. ad 3. 3. Quia
finè gravi causa non licet aliquem seriò
invitare ad faciendum id, quod ipse nequit
finè peccato etiam materiali facere; nam
peccas utique mortaliter, si die jejunii ap-
ponas carnes illi, qui nescit esse diem jeju-
nii: *Laymann lib. 1. tract. 4. c. 10. n. 3.* aut
si amentem incites ad libidinem. *Tannerus*
tom. 2. disp. 4. q. 8. dub. 7. n. 127. 4. Quia
S. Ambrosius cap. 14. de Elia & jejunio pul-
cherrimè in hanc rem scribit sequentia:
Nec vos excusamini, qui vocatis ut amicos, &
emit-

emittitis ut inimicos. Quando melius in terram tua vina fudisses? Quid te delectant damna sine gratia? rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem; invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum; cibos promittis, tormenta irrogas; vina prætendis, venena suffundis.

CONFERENTIA LXVII.

Jucundus nuper instituerat solemne convivium, in quo multi inebriati fuere; quia Jucundus incipiebat propinare & bibere in multorum sanitatem, & quidem ex vitris satis magnis. Die sequenti Jucundus sibi solemmniter applaudebat, quod heri tam multos (*ut loquuntur*) contexerit, hoc est, inebriaverit. Quid judicandum de Jucundo? An jucunde?

RESOLUTIO I. *Cum Gobat in Quinario tract. 5. cap. 13. n. 63.* Qui gloriantur, quod alios inebriaverint, videntur communiter non peccare mortaliter; nam cum tam multi hoc genere peccati delinquant, & tamen tam pauci de illo in confessione se accusent, signum est, quod hæc jactantia non apprehendatur ab ipsis graviter mala; & ratio esse potest; quia scilicet non tam se jactant, de ipso peccato inductionis, quod fecerunt, quam de modo & dexteritate, quâ illud admiserunt, aut de jocis, quorum occasionem ebrietas aliorum dedit, aut de suo calore naturali, quô vinum magis, quam alii domare possunt. Quod si, ut non rarò fit, se jactent de ipsamet

famet formali inebriatione, adeoque de sua provocatione mortaliter mala, peccant mortaliter, & ita quidem, ut, *si sibi complacent in illa ebrietate*, teneantur in confessione indicare speciem peccati, de quo se jactaverunt, ut docent *omnes*; non autem teneantur, si in illa non habeant complacentiam, sicuti contra *Sanchez lib. 1. Moral. cap. 3. n. 13.* docet *Ferdinandus de Castropalao tr. 2. disp. 2. punct. 11.* Nam diversitas specifica peccatorum mortalium, de quibus se quis, *absque complacentia in illis*, jactat, habet se solum materialiter, & proinde omnes jactantiæ de peccatis mortalibus, sine complacentia in illis, sunt ejusdem speciei infimæ, ut etiam docet, fuseque declarat *Dicastillo de pœnit. disp. 9. dubit. 8. à n. 54. ad 59.*

112. RESOLUTIO II. Propinare aut bibere in sanitatem alicujus, cum addita mentali, aut vocali precatatione, quâ propinans petit à Deo sanitatem illi, in cujus sanitatem bibit, per se non est peccaminosa, imò est laudabilis, quia dirigitur ad bonum finem. Et utique convenit (*ait Gobat cit. n. 70.*) ut religiosi, qui quandoque provocantur ad bibendum in ejusmodi sanitatem, præeant bonò exemplò sæcularibus, & altâ voce, atque ex animo petant à Deo incolumitatem illi, cujus sanitas bibitur. Imò si præfata propinatio fiat præcisè ad excitandam memoriam illius, in cujus

jus sanitatem bibitur, tum etiam ut sic culpâ vacat. Si verò illa propinatio fiat cumpericulo ebrietatis, aut invaletudinis, continet malitiam mortalem, si savitas aut ratio graviter lædatur in propinante, aut illo, qui respondere debet; venialem autem, si tantum leviter lædatur. Pergit Gobat cit. n. 72. Et quia ferè in omnibus conviviiis, in quibus plures id genus salutiferi, ut vocant, potus in Gyrum eunt, aliquod indicatorum incommodorum reperire est, ideò damno peccati ut plurimum frequentationes illorum; damnat & Fornerus lib. 3. de temulentia malo, cap. 19. Qui proinde suadet principibus viris, ne permittant hujusmodi vinaria vota pro sua salute fieri, ne Deus irritatus peccatis, quæ intervenire solent, morbo potius illos plectat, quam sanitate donet. Hic juvat audire S. Ambrosium de Elia, & jejuniis, cap. 7. dicentem: Quid autem obtestationes potentium loquar? Quid memorem Sacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, & qui non biberit, sit voti reus in devotione; videtur enim non amare Imperatorem. | qui pro ejus salute non biberit. O piæ devotionis obsequium! Bibamus pro salute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum sanitate. Et hæc vota ad Deum pervenire credunt. O stultitiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant!

CONFERENTIA LXVIII.

Leovigildus audit Petrum dicentem : hodie infallibiliter occidam meum inimicum Paulum, & quidem ex improvviso, ut moriatur in omnibus suis peccatis. Leovigildus misertus Pauli, suadet, imò rogat Petrum, ne occidat Paulum, sed potius, *si non possit aliter persuaderi*, auferat ipsi mille florenos. An licitè processerit Leovigildus?

113. RESOLUTIO est affirmativa. Ita *Cardenas in Crisi Theologica Dissert. 23. cap. 4. art. 4. n. 148.* citans pro hâc resolutione *Innocentium, Ostiensem, Angelum, Sylvestrum, Cajetanum, Medinam, Sotum, Navarrum, & multos alios.* Hanc resolutionem probat *Thomas Sanchez ex S. Augustino, cap. si quod Verius 33. quæst 2.* ubi de volente occidere uxorem, ut frueretur alia muliere, ait: *Si facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut vivente uxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.* Ratio est: Quia qui Petro intendenti occidere Paulum, suadet, ut non auferat vitam, sed pecuniam, non inducit illum, ut auferat pecuniam, sed actu conditionali suadet, ut si aliquod Paulo damnum illaturus sit, non fiat in vita, sed in pecunia. Deinde, quia, qui suadet, ne Paulus patiatur detrimentum vitæ, sed ad summum pecuniæ, rectè gerit negotium Petri, cui si daretur

daretur optio alterutrius damni infallibiliter inferendi, eligeret potius ablationem pecuniæ, quàm vitæ, & propterea Paulus debet gratias agere hujusmodi suasori Leovigildo. Dictum est in Casu: *Si non possit aliter persuaderi Petrus*; quia si Leovigildus posset suò consiliò impedire omnimodè damnificationem Pauli, peccaret graviter suadendo minus damnum, & teneretur restituere: non quia ex justitia teneatur impedire alterius damnificationem (homo enim privatus non tenetur ex justitia, sed solum ex charitate eam impedire) sed quia cùm possit impedire, suadet illud damnum minus; tunc enim illa suasio non est conditionalis, non enim dicit: *si infallibiliter illaturus es damnum majus*, cùm supponatur posse fieri, quòd ea damnificatio suasionem impediatur.

CONFERENTIA LXIX.

Medardus firmissimè se resolverat ad 114. furandos mille aureos Titio, quod rescians Mauritius Medardi consanguineus, suadet, & inducit Medardum, ut centum aureos furetur Cajo. Quæritur, an justè, & licitè?

RESOLUTIO est negativa; siquidem 115. Mauritius peccavit contra justitiam & tenetur ad restitutionem. Ita omnes Theologi teste Cardenas in Crisi Theologica dissert. 23. cap. 4. art. 4. n. 162. Ratio est: quia quamvis liceat consulere minus inale, quan-

do alter infallibiliter est resolutus ad perpetrandum malum majus; hoc tamen intelligitur esse licitum, dummodò non sit *in præjudicium tertii*, & ita si Medardo volenti furari à Titio mille aureos, suadeat Mauritius, non furari ab eo eam quantitatem, sed à Cajo centum, jam determinat furem Medardum in præjudicium Caji, & est causa moralis damnificationis ejus, atque ideò tenebitur restituere, si fur Medardus non restituat. Deinde quia Cajo habet jus, ne suâ jussione, aut consiliò Mauritius illi damnum inferat, quod jus eò consiliò violatur, postulatque restitutionem. Hæc tamen Resolutio patitur quatuor limitationes. *Prima est*, in casu, quò ipse tertius tenetur se subicere illi damno minori, ne alter patiatur illud majus, v. g. si quis intendat occidere Regem, & Joannes videat malefactorem non posse deterreri à tali facinore, poterit illi suadere, ne occidat Regem, sed ejus famulum, quia famulus tenetur exponere vitam pro bono publico. *Secunda limitatio est*, in casu, quo passurus minus damnum non sit rationabiliter invitus, v. g. si fur velit subripere à Petro quantitatem magnam, per quam reducendus est Petrus ad extremam necessitatem, tunc potest illum inducere ut subripiat aliquantulum à Paulo prædite; nam in eo casu Paulus non est rationabiliter invitus, eoquòd teneatur prospicere,

cere, ne Petrus incidat in extremam necessitatem. *Tertia limitatio est pro casu, quo fur velit furari à Petro, & illi suadeas, ne noceat Petro, sed alteri, nullam determinandò personam, nempe ut illi damnum inferat, cui minùs nocebit; ut si velit furari à Petro paupere, & suadeas, ne ab eo furetur, sed ab aliquo divite indeterminatè.* Quæ tres limitationes apponuntur à *P. Thoma Sanchez l. 7. de matrimonio, disp. 11, n. 24.* Quartam limitationem addit *Lugo Cardinalis tom. 1. de Just. disp. 19. sect. 2. n. 46.* Scilicet pro casu, quo fur velit inferre damnum utrique homini, vel alterutri ex duobus, nec superest spes avertendi illum ab utroque, potes illi aperire veritatem speculativam dicendo: majus peccatum est furari ab hoc viro pauperrimo, quàm ab illo viro prædivite. Cujus asserti rationem reddit: quia per hoc solùm explicas illi veritatem quandam certissimam, quòd scilicet majus peccatum & malum sit hoc, quàm illud: nemo autem potest rationaliter esse invitatus, aut conqueri, quòd veritatem utilem & honestam explices indigenti; nam licèt Petrus jus habeat ad rem suam, non tamen habet jus, ut non explices proximo veritatem honestam.

CONFERENTIA LXX.

Nugivendulus Comœdus nuper in nundinis populosæ cujusdam civitatis exhibuit turpes & obscœnas comœdias coram frequenti

quenti auditorio, non tantum Laicorum, sed etiam Ecclesiasticorum. Quæritur, an Nugivendulus, ejusque spectatores, ac auditores peccaverint?

117. RESOLUTIO I. *Ex Comædio-Crisi, sive Theatro Hieronymi Florentinii*: peccant mortaliter, qui componunt, vel agunt comædias notabiliter obscœnas ratione verborum, factorum, gestuum, vel nutuum. Ratio est: tum quia non possunt non seiplos exponere periculo saltem probabili peccandi mortaliter: tum quia ponunt actiones excitativas spirituum genitalium, & de se inchoativas pollutionis, tum denique quia sunt causa peccatorum in spectatoribus & auditoribus.

RESOLUTIO II. Spectatores talium obscœnarum comædiarum peccant mortaliter, quia seiplos exponunt periculo probabili peccandi mortaliter. Item censentur velle inchoatam in se pollutionem, & prætereà cooperantur peccato comædorum.

RESOLUTIO III. Peccant mortaliter non tantum primi spectatores, & auditores, qui sunt causa determinativa, ut agatur comædia, sed etiam alii, qui superveniunt, & sinè quibus adhuc ageretur. Ratio est: quia licet non sint cooperantes, cum sinè illis adhuc poneretur comædia, tamen sunt approbantes eam actionem graviter peccaminosam, imò solvunt agen-

agentibus mercedem, favent, applaudunt, & hoc ipso positive cooperantur, & concurrunt.

RESOLUTIO IV. Clerici accedentes tales comœdias peccant insuper ratione gravis scandali. Nec refert, quod multi accedant, nam vel ideo gravius peccant, quia quò plures Clerici à laicis ibi videntur, eò magis laici confirmantur, ut & ipsi interfint liberiùs, sicque incauti videant, & audiant, per quod certò peccant mortaliter.

RESOLUTIO V. Magistratus permittentes, ut comœdi obscœnas comœdias exhibeant, peccant mortaliter, etiamsi permittant ad vitandam in populo majorem licentiam. Ratio est: Quia tanta est gravitas & multitudo peccatorum, quæ causatur per has comœdias partim in componentibus & actoribus, partim in spectatoribus & auditoribus, ut quidquid alio loco harum comœdiarum essent acturi, non viderentur ponenda tot, tamque gravia peccata.

RESOLUTIO VI. Justè posset, & meritò deberet Episcopus edictò suò, ac etiam poenis spiritualibus cogere comœdos ad non agendas comœdias, nisi priùs à deputatis recognitas. Sic enim fecit S. Carolus Borromæus. Et ratio est: Quia laicus propter peccatum populo ita scandalosum efficitur de foro Episcopi, uti

probant *Menochius l. 2. de Arbitr, casu 69. n. 33. aliisque cum Barbosa in collect. n. 5 & de Offic. Episc. alleg. 82. n. 17.* Has resolutiones quoad substantiam habet etiam *la Croix lib 2. n. 237. & seqq.*

CONFERENTIA LXXI.

De Ornatu Mulierum superfluo, ac turpi.

118. Ottilia Virgo nobilis, ut se conformet moderno tempori, & consuetudini cœterarum fœminarum, ornat etiam suum corpus, fricandô faciem, gerit pectus apertum, etiam mamillis ex parte discoopertis. Quæritur an licitè?

119. RESOLUTIO I. *Ex P. Marchant in suo tribunali tom. 3. tract. 2. tit. 2. Quæstione incidental, resolut. 3. §. 1. regulâ 1.* Quando-
cunque forma, vel figura vestimenti sive ornatûs, juxta ordinariam hominum infirmitatem est *excitativa in alio libidinis, & concupiscentiæ carnis*, illis vestibus, vel ornamentis uti, est ex natura sua peccatum mortale. Ratio est: quia, qui similibus utitur, censetur dare causam peccati naturâ suâ mortalis, quod confirmat auctoritatibus SS. Patrum. Dictum est; *quando est excitativa in alio libidinis, & concupiscentiæ carnis*; tunc autem censetur excitativa libidinis, quando nuditas aliqua magna apparet, ut est videre in illis, quæ pectus apertum gerunt, etiam mamillis ex parte discoopertis. Item quando, etsi non sit plena nuditas,
- tas,

tas, apparentior tamen caro redditur transparente lino. Nec refert, quòd dicant mulieres, se malum non intendere, se libertate suâ uti, culpam autem esse eorum, qui turpibus se illaqueant desuper cogitationibus & delectationibus: hæ sanè excusationes in peccatis sunt. Etenim qui ponit carbones ignitos ad stipulam, ineluctabiliter vult excitationem ignis, etiamsi millies protestetur, se nolle ignem accendi; quia vult causam de se excitativam ignis, sic etiam mulier millies protestetur, se suò obscæno ornatu non intendere excitationem libidinis, & concupiscentiæ carnalis in alio; quia tamen per suum obscænum ornatum corporis, ponit causam de se libidinis excitativam, ineluctabiliter convincitur velle saltem indirectè alterius concupiscentiam & ruinam. Quod verum est, etiamsi per accidens nullus exinde scandalizatus fuerit; equidem S. Chrysostomus *Homil. de compunctione*, quem citat *Hostiensis*, c. 1. *Ne Clerici, vel Monachi*, optimè ait: *mulier, si se decoraverit, & vocaverit ad se oculos hominum, etiamsi plagam non intulerit, vindictam tamen dabit extremam: venenum enim obtulit, etsi nullus, qui biberit, inventus sit.* Nec valet excusatio, quam afferunt mulieres maritatæ dicentes, se debere ornare, ut placeant suis maritis; non enim licet mulieri maritatæ, aut viro uxorato, in publico uti vestitu & ornatu libidinoso, ut sibi invicem
pla.

placeant ; quamvis enim mulieri christi-
 næ licitum sit uti aliquo ornatu, qui amo-
 rem mariti aut conservet, aut etiam alli-
 ciat, & hoc coram marito, non tamen ei
 licitum est, ut alienis oculis se in vestitu
 ac ornatu libidinoso ostendat ; quia non
 potest alienos, sicut suum maritum, exci-
 tare ad libidinem, & propterea maritus
 hoc nec justè aut rationabiliter à sua uxore
 petere, imò nec ei permittere potest.
Concludit Marchant citatus : Et sententia hæc
 hoc modo explicata, est omnium Aucto-
 rum ; pertinet enim habitus libidinosus ad
 impudicitiam, quæ *ad Galatas 5.* excludit
 à Regno DEI. Unde etsi inveniantur ali-
 qui Doctores cum *S. Thoma 2. 2. q. 169.*
a. 2. Excusantes interdum fucos, & vani-
 tates muliebris ornatùs à peccato mortali,
 quatenus ob aliquam circumstantiam non
 videntur ita periculosa esse ; nihilominùs
 nullus libidinosi habitùs seu vestimenti u-
 sum unquam excusavit à peccato morta-
 li : de ratione autem libidinosi, & inhonesti
 habitùs penès Doctores judicium sit ; ma-
 lo ego stare judiciò scripturæ, conciliorum,
 & sanctorum Patrum, quàm speculativis
 quibusdam considerationibus, parietem li-
 nire absque temperamento. Unum mihi
 certum est, & omnes concedunt . quòd
 quidquid incentivum est ad libidinem, il-
 lo non licet uti, & juxta rationem incen-
 tivi gravioris, peccatum esse mortale.

RESO.

RESOLUTIO II. Ottilia in casu pro- 120.
posito, fucando faciem suam non pecca-
vit mortaliter, quia per hoc non excitavit
alios ad libidinem, saltem non notabiliter;
gerendô autem pectus apertum etiam ma-
millis ex parte discoopertis peccavit mor-
taliter, uti sequitur clarè ex dictis resolutio-
ne primâ. Nec juvat, si Ottilia se excuset
per alias, dicendo : *Ista & ista facit* : nam
hic circulus est vitiosus ; omnes enim,
quæ faciunt, in hoc malè faciunt. *Vide la*
Croix lib. 2. n. 248. apud quem *Busenbaum*
loc. cit. n. 243. Resp. V. n. X. ita docet : Si
mulier non in particulari, sed in genere tan-
tùm, aliquos in se scandalizandos putet,
modò eorum lasciviam non intendat, nec
ei placeat (licet ei placeat, quòd laudetur
ut formosa) non videtur teneri abstinere
ab illo ornatu etiam superfluo, sub mor-
tali, v. g. fucando faciem, imò etiam de-
nudando ex communi consuetudine pe-
ctus, nisi tamen denudatio, vel ornatus es-
set valde turpis per se, ac directè ad libidi-
nem provocans. Ratio est : tum quia est
scandalum potius acceptum, quàm datum,
& ornatus ille, ac pulchritudo remotè tan-
tùm ad peccatum provocat, ut docet *Lay-*
mann, & Bonacina : tum quia nimis grave
esset isti sexui, præsertim si maritum quæ-
rant, perpetuò sic abstinere ; cùm illa oc-
casio sit universalis & perpetua, nec for-
mosiores unquam licitè irent foràs, cùm
pulchri-

pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis. Plura de hac re vide *Dianam p. 11. t. 4. misc. res. 32. Baldellum tom. 1. l. 3. d. 5. n. 15.* Interim foeminam nudum pectus gerentem non malâ intentione, etsi quidam excusent â mortali, ego tamen, inquit *Sanchez*, difficilè absolverem; & certum est, quòd confessorio incumbat, hujusmodi ornatum dissuadere, & deterere ab eo. *Sa. V. ornatus, Busenbaum cit. &c.*

CONFERENCE LXXII.

122. Pantaleon opifex in quadragesima capit aliquos in sylva lepores atque aliquas aves; captas aves vendit in terris hæreticorum; lepores verò apponit in quadragesima comedendos suis hæreticis famulis valdè peritis, qui nolunt apud eum in quadragesima manere, nisi carnes apponat, quos tamen absque gravi rei familiaris jactura dimittere non potest. Quæritur, an licitè egerit Pantaleon?

RESOLUTIO. I. Omnis, qui non est obligatus specialiter, impedire peccatum proximi, sed ob justam causam illud potest permittere, etiam licitè potest remotè, & materialiter cooperari ad proximi peccatum, actione de se omninò indifferenti, ob justam, & rationabilem causam, dummodò semper absit mala intentio ad ipsum peccatum, sed suam actionem referat ad bonum finem, seu justam causam necessitatis, vel utilitatis suæ. *Communis DD.*

DD. Ratio est: quia in hoc casu cum talis actio sit de se omnino indifferens & non peccaminosa, & accedat iusta & rationabilis causa talem actionem ponendi, censis moraliter non posse impedire peccatum proximi, sed potius hoc procedere ex mera proximi libertate, & malitia: Ergo.

RESOLUTIO II. Si abfuit scandalum, 123.
potuit Pantaleon in quadragesima capere feras, & eas vendere in terris hæreticorum; quia opus illud per se est indifferens, & valdè remotè cooperatur violationi præcepti Ecclesiæ; sic enim in plerisque locis tunc venditur caro pro iis, quibus licet comedere, quod eorum conscientia relinquitur. Ita *Lessius & la Croix l. 6, n. 258.* Similiter Pantaleon, quia habuit famulos hæreticos valdè peritos, qui noluere apud eum in quadragesima permanere, nisi carnes apponantur, quos tamen absque gravi rei familiaris jactura dimittere non potest, si abfuit scandalum, potuit illis apponere carnes juxta *Burghaber cent. 1. casu 21. & Ardekin* apud la Croix cit. quia hoc non videtur esse formaliter cooperari peccato, sed solum illud permittere, & pluribus locis, ubi Catholici hæreticis permixti vivunt, id usu receptum esse dicunt.

CONFERENCE LXXIII.

Ruffinus caupo, ut plures hospites habeat, 124.
permittit ad ædes suas venire meretrices,
& in-

& inservire mensis: *Raymundus Judex* ad explorandum, an aliquis sit magus, inducit eum, ut exerceat coram se opus maleficii, vel magiæ, v. g. ut faciat mures: *Rolandus auriga vel nauta* vehit ab uno loco in alium herulam aliquam, quam scit eò proficisci ad peccandum: *Rudolphus famulus* scribit, vel defert litteras, aut nuntia *Lucretiæ* ad *Pompejum*, directè tendentia ad commit- tendam fornicationem: Quid de his qua- tuor sentiendum?

125. RESOLUTIO I, *Ruffinus caupo*, ut plu- res habeat hospites, permittens ad ædes suas venire meretrices, & inservire mensis, peccavit mortaliter; quia dedit occasio- nem proximam peccatis tum meretricum, tum hospitem. Ita *Beja* apud *la Croix l. 2. n. 261.* *Raymundus Judex*, qui ad exploran- dum, an aliquis sit magus, induxit eum, ut exerceat coram se opus maleficii, vel magiæ, v. g. ut faciat mures, etiam pecca- vit mortaliter; quia induxit ad opus, quod nunquam licitè fit; cum semper fiat ex pacto cum dæmone. Similiter non licet petere à inago, vel quoquam alio, ut fu- rem occultum ostendat; quia hoc non fit, nisi recurrendò ad dæmonem, vel utendò aliquò pacto cum illo. Ita *Lessius V. Magia casu 5. apud la Croix l. 2. n. 271.* Similiter qui materiam præparat mago, circa quam operetur, v. g. qui tenet speculum, ut ma- gus in eo ostendat furem, aut qui ponit cribrum,

cribrum, vel pelvim, intendens, ut ipse arte sua utatur, graviter peccat; quia actioni magicæ cooperatur. *Ita Lessius cit.*

RESOLUTIO II. Rolandus auriga vel 126.
nauta vehens ab uno loco in alium herulam, quam scit, eo proficisci ad peccandum, non peccavit; quia remotè tantum cooperatus est ad malum, per actionem de se indifferentem. *Ita Navarrus, Merolla, Diana, apud Tamburinum, & la Croix l. 2. n. 274. Rudolphus verò famulus scribens, vel deferens litteras, aut nuntia Lucretiæ ad Pompejum, directè tendentia ad fornicationem committendam, peccavit graviter. Ita Sanchez, Bonacina, Rebellus, Rationem dant; quia hæc nuntia, & hæc literæ sunt intrinsecè malæ, & per se, ac proximè se habent ad peccatum. Vide la Croix cit. n. 273. & nota propositionem in ordine 51. damnatam ab Innocentio XI. quæ ita sonat: Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur. Dubitat Cardenas in secunda Crisi Theol. dissert. 31. n. 4. an talis cooperatio licita foret illi famulo, si ab hero timeret gravissimum malum, v. g. lethale vulnus, mutilationem, mortem: Illsung t. 3. n. 114. putat excusandam*
K à mor-

â mortali; sed *la Croix cit. n. 254.* probabilius putat non excusandam; quia cooperatio posita in illis circumstantiis videtur per se, & proximè tendere ad peccatum, adeoque esse intrinsecè mala, nec posse ex ulla causa cohonestari.

CONFERENTIA LXXIV.

De Bello.

127. Severus Capitaneus alicujus compagiæ, dum ipsius milites moriuntur, accipit pro se stipendium, quòd milites defuncti lucrati jam fuere, sicut & credita defunctorum, Quæritur an justè?

128. RESOLUTIO. Si milites moriantur, jus ad stipendium, quòd lucrati sunt, devolvitur ad eorum hæredes, sicut etiam aliæ actiones, & credita defunctorum, nec apparet, unde hoc jus capitaneis, aut aliis officialibus competere possit. *Arsdekin, apud la Croix l. 3. p. 1. n. 879. Laymann tamen. & Dicastillo n. 464.* fatentur, consuetudine receptum esse, ut trium, vel quatuor mensium stipendia retineantur quasi in deposito ad milites in officio continendos; quòd si moriantur, dicunt, nihil reddi hæredibus, sed nil certi afferunt, per quòd excusent, nisi fortè, quòd prævaleat bonum commune, aut quòd dantes nomen militiæ videantur in hoc consensisse, quod tamen non præsumitur; ait *la Croix cit.*

CON-

CONFERENTIA LXXV.

Terentianus cogitans experiri militarem vitam, conscribitur pro milite à Principe, qui nuper bellum incepit, de cuius iustitia dubitat Terentianus. Quæritur, an bonâ conscientia Terentianus possit prædicto Principi servire in militia? 129.

RESOLUTIO I. Ad hoc, ut bellum aliquod sit iustum, requiruntur quatuor conditiones, nimirum 1. *Authoritas publica, & legitima.* 2. *Causa iusta.* 3. *Intentio recta.* 4. *& modus exequendi debitus*, scilicet cum prævia indiçtione, moderatâ poenâ nocentium, & indemnitate innocentium. Ita Doctores Catholici omnes. Quas omnes conditiones benè considerare, expendere & ponderare debent omnes Principes, Reges &c. bellum incipientes; aliàs se, suosque in mille peccata (ut fileam damna temporalia) præcipitabunt. Ubi etiam Principum Consilarii, Theologi, & Confessarii benè attendere debent, ne & ipsi cum suis Principibus descendant in profundum inferni; siquidem etiam in bello iusto tot committantur peccata, & tot animæ in suis peccatis decedentes æternum damnentur; quid modò fiet in bello iniusto? 130.

RESOLUTIO II. Certum est, Terentianum practicè dubitantem, de iustitia belli, ac etiam practicè dubitantem, an in tali bello militare possit, peccare mortaliter, 131.

taliter, si in dicto bello militare proponat. Ratio clara est: Quia se exponit periculo peccandi mortaliter. Ita *omnes*; adeoque militare cupiens debet se practicè resolve-
 re. Ubi etiam certum est apud *omnes*, sub-
 ditos Principis, non tantum cives, sed etiam
 milites conscriptitios, qui jam ante tale
 bellum excitatum sub tali Principe milita-
 bant, practicè se resolvendo posse sententiâ
 Principis stare, & jussos bellare etiam debe-
 re, quantumvis speculativè dubii sint de ju-
 re, vel justitia belli, vel ignari, modò certò
 non constet, causam esse injustam. *Comu-*
nis DD. cum Molina, & Laymann lib. 2. tract.
3. cap. 12. Ratio est: quia dicit Glossa in *cap.*
quid culpatis. 23. q. 1. In dubio quisque debet obe-
 dire Principi, vel superiori; siquidem tunc pos-
 sessio juris stet ex parte ipsorum. Quan-
 tum verò ad milites non subditos, sed ex-
 traneos, & liberos, etiam hos in bello du-
 bio se posse practicè risolvere ad bellan-
 dum, & consequenter licitè militare posse,
 concedunt graves Doctores, *Suarez. Petrus*
Navarrus, aliisque citatis Diana p. 4. tract. 3.
Resol. 7. & Tamburinus l. 1. Decal. c. 3. §. 8.
verbò: Bellum. Ratio est: Quia in dubio
 melior est conditio militis possidentis suam
 libertatem ad serviendum in militia cuivis,
 dum non constat, bellum esse injustum:
 Item quia in dubio non debeo damnare
 talem Principem peccati mortalis: ergo
 bellantem militando sequi & adjuvare pos-
 sum.

sum. Sententia non improbabilis (*ait Sporer tract. 5. in 5. præceptum Decalogi cap. 2. sect. 2. n. 103.*) & fortè in praxi regulariter vera. Negat autem meritò communior sententia DD. *Cajetanus, Vasquez, Molina, Sanchez &c.* Ratio est: Quia tales milites nullâ cogente & excusante necessitate obediendi, voluntariè se exponunt periculo gravissimæ injuriæ inferendæ, adeoque mortaliter peccant. Nihilominùs *Tannerus tom. 3. disp. 2. dub. 3. assert. 3.* rectè monet, etsi causa belli speculativè dubia sit, interdum tamen præsumptionem esse probabilem, Principem cum consiliariis suis, re diligenter examinatâ, bonâ fide, & probabili ratione ac opinione bellum movere; & si præsumptio talis sit pro utraque parte bellantium, ut bonâ fide, & opinione practicè probabili ad bella procedant, non possunt damnari milites, si de justitia belli dubii vel ignari, pro libitu sive huic, sive illi parti pro stipendio militent. Illud autem apud omnes in confesso est, militem paratum, quemcunque sequi ad bellum seu justum, seu injustum, dummodo stipendium solvatur, versari in statu pessimo peccati mortalis, ut, nisi propositum mutet, à confessorio absolvi non possit. Ratio evidens est: quia talis se committit periculo peccandi contra justitiam, & perpetrandi plurima alia peccata in bello injusto committi solita.

- 132.** Deinde nullos milites sive subditos, sive extraneos scienter & voluntariè posse militare in bello patenter injusto, nimis certum est apud omnes; cùm non liceat cooperari in malo cognito, & manifesto. Interim tamen, quamdiu ex bello sinè gravi incommodo & periculo recedere nequeunt; aut à Principe subditi in bello manifestè injusto coguntur bellare, excusantur quidem à culpa, & præstare tenentur, quæ justè præstare possunt, ut vigilias servare, stationem tenere, fodere &c. abstinere autem debent, quantum sinè periculo æquali possunt, ab omni injusto damno ex injustitia belli proveniente, v. g. occisione, incendiò, spoliatione, explodendo in aera, ita nimirum, ut solam partem defensivam sui Principis teneant, non offensivam. *Sporer cit. n. 107.*

CONFERENTIA LXXVI.

- 133.** Verecundus miles aliàs Catholicus, in Paschate purgaturus conscientiam, inter cœtera confitetur, se jam à sex annis militasse Principi Acatolico, per annum vix unâ vel alterâ vice audivisse Missam, carnes comedisse omnibus diebus, sicut Acatolici faciunt, à tribus vel quatuor circiter annis ultimò confessum esse, & communicasse, & se debere iterum redire ad suum Acatolicum Belliducem; quia non fuisset licentiatus ad omninò abeundum & emanendum, sed tantùm ad visitandos suos amicos

micos per aliquot septimanas. Quid incipiendum cum Verecundo?

RESOLUTIO. Certum est, nulli mi- 134.
liti Catholico licitum esse, bellare sub infideli, vel hæretico Principe, aut republica, si inde certò consequatur, aut in futurum consecutura prævideatur aut in communi ruina, vel grave damnum Ecclesiæ, veræ fidei, & Religionis; aut in particulari certò subsit grave periculum subversionis personæ in fide, & moribus, aliorumque peccatorum. Hæc est regula generalis apud nostrum *Marchant tom. 2. tract. 6. tit. 3. quæst. 1. §. 3. dub. 4. resol. 2.* Ratio clara est: quia nemo potest se tantis sanè gravissimis in tali bello occurrentibus, & nimis manifestis periculis licitè exponere; nam teste *Eccles. cap. 3. Qui amat periculum, peribit in illo.* Ex quo patet, quòd Verecundus non potuerit militare apud Principem Acatholicum, etiamsi Princeps Acatholicus habuisset justum bellum v. g. contra alios Acatholicos ex causa justa (si enim habuisset bellum injustum, vel contra Catholicos, ex quo grave Ecclesiæ, & fidei Catholicæ nocumentum inferretur, per se non posset militare Verecundus apud eundem) cùm, sicuti patet ex ejusdem confessione, vix unquam observaverit præcepta Ecclesiæ, fueritque in præsentissimo periculo subversionis in fide, & moribus, aliorumque peccatorum; nec poterit re-

dire ad Principem A catholicum militaturus, etiam si non fuerit licentiatus; quia salus animæ præferenda est bonis temporalibus, plusque obligamur Deo servire, ejusque Ecclesiæ Catholicæ, quam Principi A catholico cum tanto æternæ salutis periculo; adeoque si Verecundus nolisset obtemperare confessario, non potuisset absolvi; quod *noster Marchant Tomo 3. tribunalis, in Resolutionibus notabilibus variorum casuum, casu 2. responsione 3. confirmat* dicens: eos, qui merâ voluntate (utique qui nec Principum, nec Reipublicæ mittentium ad bellum sunt subditi) bellum suscipiunt, teneri omnino hujusmodi militiam suæ salutis adversariam relinquere, nec debere absolvi, nisi firmiter proponant, & promittant relinquere. Ratio est: Quia sicut voluntariè se periculis salutis exposuerunt, sic voluntarie possunt, & tenentur pericula evitare. Ita *Marchant cit.*

CONFERENTIA LXXVII.

135. Wigandus belli Dux distimulat, quâ viâ velit exercitum ducere, ut sic à diversis oppidis transitum redimentibus pecunias acciperet: Item pro pluribus militibus recipit pecunias, quos tamen non habet à parte rei, sed tantum in papyro: Item pecunias militibus debitas sibi reservat, & sic milites vel furantur, vel infirmantur, vel aufugiunt. Quid judicandum de Wigando?
- RESO.

RESOLUTIO. De Wigando judi- 136
candum est, cum in his tribus casibus, e-
tiam tribus vicibus peccasse mortaliter, &
teneri ad restitutionem. Ratio primi est:
Quia Wigando belliduci, ac ejus subditis
militibus unô tantum locô debetur transi-
tus, nec potest ipse transitum venalem fa-
cere, aut pro libitu suo hos præ illis grava-
re, neque Princeps ipse hoc concedere po-
test cum tanto Reipublicæ detrimento.
*Molina, Bonacina, Dicastillo, Arsdekin t. 2. p. 2.
t. 6. in Resolut. castr. q. 3.* Ratio secundi est:
Quia Wigandus nullum habet jus ad reci-
piendas pecunias pro militum non existen-
tium salario; imô non licet ratione stipen-
dii dimidiati, aut malè antehac persoluti,
postea in lustratione militum ficta nomina
conscribere, ut suppleatur stipendium de-
bitum, tum quia non licet compensatio,
si fieri debeat cum fallacia, & falsitate: tum
quia fit cum periculo gravis damni Reipub-
licæ, quæ putat se habere tot milites, &
nihil minùs habet. *La Croix l. 3. p. 1. n. 878.*
Ratio tertii clara est: Quia Wigandus læ-
dit strictum jus militum ad pecunias sibi
pro salario debitas, quando illas retinet pro
se, adeoque peccat mortaliter, teneturque
ad restitutionem; Insuper est causa pecca-
torum, & damnorum sequentium, adeoque
etiam ad illa refarcienda obligabiiur. *Bu-
senbaum, Sporer, Molina & alii.*

CONFERENTIA LXXVIII.

137. Zoefius miles gregarius licet in conspectu hostium sit lepus timidissimus, erga rusticos tamen exhibet se tanquam generosum leonem; siquidem nuper in hibernis non contentus suo stipendio militari, rusticos mirum in modum exagitavit, & pecuniam ab iisdem vi & minis extorsit; cum verò appropinquante vere debuisset ad bellum procedere, exercitum deseruit, abiit, excessit, erupit, evasit. Quid iudicandum de Zoefio?

138. RESOLUTIO I. Milites stipendiis suis contenti esse debent juxta præceptum S. Joannis Baptistæ, *Lucæ 3.* ideòque homines innocentes in terris non hostilibus, spoliationibus, vel indebitis exactionibus gravare non debent. Et licet etiam in solutione stipendii injustam diminutionem, vel dilationem patiantur, non ideò licebit incolas innocentes bonis suis spoliare; quia bona aliena non sunt oppignorata militibus pro stipendio, ait *Cajetanus, V. Bellum* propè finem. Neque eos excusat autoritas, vel dissimulatio Ducis, nisi id fiat, aut necessitate urgente ad necessarium victum, & vestitum, quæ deficiente stipendio etiam ab innocentibus milites licetè auferunt; cum alimenta sint juris naturalis, intra tamen exigentiam necessitatis (quò casu Princeps, vel bellidux, si injustâ detentio-

ne

ne stipendiorum in causa fuit damnorum innocentium, in conscientia obligatur ad compensationem, quatenus moraliter potest, alioquin excusabit impotentia) aut in poenam justè infligendam nocentibus; aut consuetudine ita obtinente, ut hospites militibus tectum, lectum, paleas &c. præbeant; tunc enim per accidens, & quasi fortuito evenit, ut una pars Provinciæ præ alia gravetur. Ex quibus clarum est, Zoesium, de quo casus noster, peccasse mortaliter, rusticos exagitando, & ab iisdem pecuniam vi, & minis extorquendo, adeoque teneri ad restitutionem; cum nullum jus ad præfatam pecuniam extorquendam habuerit.

RESOLUTIO II. Zoësius iteratò pec- 139.
cavit mortaliter, exercitum sinè causa deferendo; siquidem milites stipendium merentes ex officio suo, & justitia sub mortali obligantur, ut sinè belliducis consensu, & licentia exercitum non deserant: Quia tali pactò à belliduce conducti sunt milites, ut illi quidem liberum sit, cum voluerit, eos solutò stipendiò dimittere: iis verò liberum non sit, cum voluerint, discedere, nisi negatò injustè stipendiò, ut gravem necessitatem pati cogerentur, tunc enim in foro conscientiae à peccato excusantur ejusmodi fugitivi; at in foro externo puniuntur, & pro tali delicto capite ple-
ctuntur,

Etuntur, ut decernitur in jure; *L. omne delictum. ff. de re militari.*

140. **RESOLUTIO III.** Dominium rerum immobilium in bello justo captarum acquiritur Principi, vel Reipublicæ bellanti. Econtra bona mobilia acquiruntur capientibus; *§. 17. Instit. de rerum divis.* Quòd si talia capiantur, quæ hostes injustè rapuerant, de jure naturæ restitui deberent dominis; Jure tamen Cæsareo ad vitandas lites fiunt capientium, si hostes ea deportarant ad præsidia vel loca tecta; valet tamen illa dispositio tantum pro subditis Cæsareis, & tantum circa bona fortunæ pertinentia ad laicos. Ita *la Croix lib. 3. p. 2. n. 113.*

TITULUS II.

De Religione, & Vitiis oppositis.

CONFERENTIA LXXIX.

A Malia juvencula, dum est in Eccle-
sia, sæpissimè coram altari genu-
flectit, elevat manus, & recitat ex
libello precatorio satis multas ora-
tiones, non quidem ex intentione colen-
di, aut invocandi Deum, sed præcisè, ut
laudetur à sua matre coràm præsentè, &
ab eadem domum reversa accipiat aliquod
munusculum, vel novam vestem. Quæ-
ritur, an Amalia exercuerit Actum Reli-
gionis? 141.

RESOLUTIO I. *Religio est virtus mo-*
ralis, quâ DEO ut supremo omnium crea-
turarum principio ac Domino, & bono-
rum omnium Auctori debitus cultus exhi-
betur. Communis apud Marchantium no-
strum, tom. 2. tribunalis, tractatu 2. parte 2. ti-
tulo 1. quæst. 1. conclusione unicâ. Est autem
duplex cultus Dei à virtute Religionis pro-
cedens, nimirum *interior tantum, & interior*
ac exterior simul. *Cultus interior tantum* dici-
tur 142.

tur actus virtutis Religionis nullis exterioribus signis manifestatus. Talis est interior adoratio, & reverentia, quâ in corde homo Divinam Excellentiam agnoscit, & ei se omnimodè submittit. Talis est oratio, quam *mentalem* nuncupamus, ut contra *vocalem* distinguitur. Tales sunt omnes affectus interni, qui ad colendum Deum referuntur. *Cultus interior, & exterior simul est*, qui non tantum actibus interioribus exhibetur, sed etiam exterioribus signis, & actionibus manifestatur, ut sunt sacrificia, orationes vocales, genuflexiones, prostrationes corporis, elevationes manuum &c. Nullus autem datur actus *tantum externus Religionis*, qui ab actu interno virtutis Religionis non procedat. Unde si quando actus externi similes actibus religiosis absq; interno exhibentur, tantum materiales sunt. Ratio est: Quia, cum verus Dei cultus à virtute religionis eliciatur, aut imperetur, ideò ad hoc, ut externus cultus sit verus Dei cultus, debet ab actu interiori Religionis procedere; aliàs actus Religionis non erit, sed fictus quidam actus, similitudinem quidem cum actibus Religionis habens, in veritate tamen à virtute Religionis non procedens. Ex his sequitur

143° RESOLUTIO II. Amalia, de qua casus præsens, genuflectendò, elevandò manus, & recitandò satis multas orationes, sed

sed præcisè, ex intentione adipiscendæ laudis, & munusculorum, non verò ex intentione formali aut virtuali colendi Deum, non exercuit actum virtutis Religionis. Patet ex prædictis. Quare *Marchant cit.* ponit sequentem regulam generalem: *Omnis cultus externus, qui vel formaliter, vel virtualiter ab actu interno Religionis non procedit, est vanus, & inutilis, nec ad virtutem Religionis ullò modò pertinet.*

CONFERENTIA LXXX.

De Oratione.

Beatrix Monialis, dum horas canonicas persolvit in lingua latina, quam non intelligit, putat se non orare verè, & formaliter, sed tantùm materialiter; siquidem oratio sit tantùm duplex, nimirùm *mentalis tantùm, & mentalis ac vocalis simul*; Beatrix autem existimat, se mentaliter non orare, quia non intelligit, quid oret, adeoque nauseat, recitare horas canonicas in lingua latina, quia judicat omnem talem recitationem nihil impetrare à Deo, cùm ipsamet nesciat, nec intelligat, quid petat à Deo. Quid judicandum de Beatrice?

RESOLUTIO I. *Oratio propriè dicta* est actus virtutis Religionis, quò homo Deo omnium bonorum Autori ac principio se subiectum agnoscens, ei pro impetrando aliquo bono fit supplex. Hanc orationem præcedere debet fides omnipotentia,

tentiæ, & misericordiæ DEI; item cognitio indigentia, infirmitatis & necessitatis nostræ, vel alienæ; demum spes impetrandi, quod petitur, prout colligitur ex illo *Jacobi 1.* *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans.* Dividitur verò oratio in orationem mentalem tantum, & in orationem mentalem & vocalem simul. Oratio mentalis dicitur, quæ in animæ potentiis internis perficitur, absque eò, quòd voce, vel aliquò signò externò manifestetur. Oratio mentalis & vocalis simul dicitur, quæ simul internò cordis affectu, & externâ voce, vel signò exprimitur. Talis est oratio, quam Christus facere nos docuit *Matth. 6.* *Pater noster, qui es in Cælis.* Studiò autem in hac orationis divisione non est facta mentio orationis vocalis tantum; quia oratio, quæ fit voce, aut aliò exteriori signò tantum, excludendò omnem animæ actum internum, orationis nomen non meretur; quia essentia orationis illi deest, nimirum actus interiores animæ ad essentiam orationis requisiti. Ulteriùs dividitur oratio in publicam, & privatam. Oratio publica est, quæ auctoritate publicâ, & publicò Ecclesiæ nomine offertur, ut sunt horæ canonicæ, officia Divina ab Ecclesia instituta, utpote, officium parvum B. V. Mariæ, septem Psalmi Pœnitentiales, Psalmi Graduales &c.

les &c. Privata oratio dicitur, quæ privatâ voluntate, & nomine offertur, uti sunt orationes, quas sibi quilibet propriâ voluntate assumit, siue publicâ auctoritate sint approbatæ, siue propriô instinctu assumptæ, vel compositæ.

RESOLUTIO II. Oratio non tantum 146.
est homini utilis & conveniens, sed etiam generaliter adultis necessaria ad salutem; siquidem absque Dei gratia, tentationum victoria, & dono perseverantiæ, nemo salvari potest; sed absque oratione, illa à Deo impetrari non possunt: ergo absque oratione nemo salvari potest. Minor patet ex verbis Christi *Matth. 7. Petite, & dabitur vobis, quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis, & Matth. 26. Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem, & Luc. 18 Oportet semper orare, & non deficere.* Iam ad casum in Conferentia propositum sit

RESOLUTIO III. Beatrix Monialis, 147.
dum horas canonicas in lingua latina persolvit, etiamsi eandem non intelligat, modo habeat intentionem Deum orandi, illaque impetrandi, quæ in horis canonicis continentur, verè & formaliter orat, estq; talis oratio apud Deum meritoria & impetratoria, si cætera requisita non desint; nec dici debet, talem orationem esse *orationem vocalem tantum*, quam supra à divisione orationis exclusimus; etenim dupliciter oratio *vocalis tantum* considerari potest;

L

primo,

primò, excludendò omnem actum internum tam intellectus, quàm voluntatis, & talis oratio non est vera oratio. *Secundò*, oratio *vocalis tantum* dicitur respectu sensus & intelligentiæ verborum, quibus oratio perficitur; ita ut *vocalis tantum* dicatur, quia, qui eam pronunciat, non intelligit verborum sensum: verum hæc non benè dicitur *vocalis tantum*; si nimirum orans, etsi verba non intelligat, finem tamen, ad quem oratio dirigitur, intelligat, & intendat; finis autem ille est, Deum istâ oratione colere, DEO supplicare pro salute sua, pro salute proximorum, pro necessitatibus Ecclesiæ; Et hunc finem intellectu & affectu intendere præsumuntur Moniales, quæ ignotò aut latinò idiomate in Ecclesia orant, aut psallunt, ut dum verba pronuntiant, verè orare dicantur; unde non minùs, quàm intelligentes, & frequenter affectuosius cum Apostolo orant *Spiritu, orant & mente, psallunt Spiritu, psallunt & mente*, & consequenter tales earum orationes impetratoriæ sunt, atque meritoriæ. *Marchant cit. tit. 2. q. 3. conclusione 1.*

CONFERENTIA LXXXI.

De Horis Canonicis.

148. Corbinianus Sabbatho quatuor temporum ordinandus in subdiaconum circa horam undecimam antemeridianam, de manè recitat omnes horas canonicas illi dici

diei correspondentes, etiam Vesperas. Occasione hujus casus quæritur 1. Quinam obligantur ad recitandas horas canonicas? 2. An Corbinianus satisfecerit suæ obligationi?

RESOLUTIO. I. *Titulô sacri ordinis* 149. obligantur recitare horas canonicas omnes majoribus ordinibus initiati, nimirum Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, Episcopi; tum ex Jure Ecclesiastico, tum ex generali Ecclesiæ consuetudine. Quod verum est, etiamsi Clerici in sacris constituti sint excommunicati, suspensi, interdicti, aut incarcerati, quia non debent reportare commodum ex suo delicto, nec sunt in statu alieno ab hac obligatione horarum. *Titulô Religionis professæ choro adstrictæ* tenentur omnes religiosi & Moniales, professi Religionem choro adstrictam, atque ad chorum deputati (exceptis nimirum novitiis & laicis conversis) recitare horas canonicas, vel publicè in choro, vel privatim, sive culpabiliter, sive inculpabiliter à choro absint, etiamsi majoribus ordinibus non sint initiati. Cujus obligationis causa petitur ex specialibus statutis, & consuetudinibus cujuslibet Religionis in particulari, ut rectè notat *Gobat tract. 5. casu 23. sect. 1. n. 568.* insuper eam obligationem religiosorum, ac regularium monialium recitandi horas etiam privatim extra chorum, esse sub peccato mortali docet com-

munior sententia DD. idque ex generali consuetudine, quæ in omnibus Religionibus choro addictis cum tanta obligatione inducta, & acceptata sit; etsi de hac obligatione nec in regulis multarum Religionum mentio fiat, nec alius Canon Ecclesiasticus existat. Ita *Navarrus, Paludanus, Sotus, Suarez, Sanchez Tamburinus, Gobat, Laymann, Sporer & alii.* De fratribus minoribus etiam nullis ordinibus initiatis dubitari non potest propter verba regulæ *cap. 3. Clerici faciant Divinum officium secundum ordinem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.* Nihilominus religiosos ac Moniales choro deputatos, si ex regula, vel voto speciale præceptum non habeant, sub nullo saltem gravi peccato obligari ad horas extra chorum persolvendas, docent sanè graves *DD. Medina, Alphonsus à Castro, Armilla, Bordonus, Caramuel Marchant, Lessius,* aliique apud *Dianam.* Ratio solida & sufficiens est: Quia tantum onus absque ullo expresso præcepto, vel titulo assignabili imponere sub mortali peccato, est intolerabile. Consuetudo autem vim legis habens à Doctoribus assignata, supponitur tantum, non verò probatur, neque ullâ ratione probari potest. Quando igitur Monachus nondum sacris ordinibus initiatus, vel Monialis confitetur, se horas canonicas non recitasse, expediet interrogare, quisnam in ejus monasterio sit communis sensus de gravitate culpæ admissæ

â negligentibus recitationem horarum canonicarum, & juxta illum communem sensum judicabit confessorius; cum ex Doctorum diversis sententiis de gravitate culpæ mortalis meritò dubitari possit. *Titulò beneficii Ecclesiastici* sub mortali non tantùm ex virtute Religionis, sed etiam justitiæ, ad horas canonicas recitandas obligantur beneficiati omnes, seu qui habent beneficium sive curatum, ut Episcopi, Abbates, Præpositi, Decani, Parochi &c. sive non curatum, ut Canonici, Vicarii, Capellani, aliique beneficiati simplices. Constat ex Concilio Lateranensi sub Leone X. ubi exprimitur famosissima & verissima illa regula: *Beneficium datur propter officium, & ex Bulla Pii V. Constit. 135.* Jam sit.

RESOLUTIO II. Corbinianus reci- 150.
tando omnes horas canonicas, etiam vespers ante susceptionem subdiaconatûs in Sabbatho quatuor temporum probabilius non satisfecit suæ obligationi recitandi horas canonicas, sed tenetur illâ die adhuc semel recitare vespers. Ita Bonacina, Castropalaus, & Stoz apud la Croix l. 4. n. 1187. Ratio est: quia non satisfit per solutionem factam, antequam sit obligatio, nisi specialis conventio interveniat; tamen etiam probabiliter satisfactum esse dicunt Lugo, Tamburinus, Gobat, Trullenhus apud la Croix cit. quia est veluti anticipata solutio debiti certò prævisi, & in propinquo

obligaturi; unde etiam censi potest jam moraliter adesse, & fieri posse solutionem illius.

CONFERENTIA LXXXII.

De Restitutione Fructuum ob horas omissas.

151. Dionysius Parochus confitetur se decies per annum horas canonicas omisisse. Igitur quæritur, an à confessario sit obligandus ad restitutionem perceptorum fructuum, omissioni præfatæ correspondentium?

152. RESOLUTIO. I. Beneficiatus omit-
tens culpabiliter (secus, si inculpabiliter ob impotentiam, oblivionem &c.) officium divinum canonicum, obligatur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis, seu respondentium tempori, quò omisit. Certum apud omnes ex Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 9. & Bulla Pii V. Constit. 135. ubi sic statuit Pontifex: *Qui horas canonicas unò, aut pluribus diebus intermisserit, omnes beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderunt, si quotidie dividerentur: qui verò matutinum tantum, dimidiam: Qui cæteras horas, alteram dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum ejus diei amittat.* Ubi notandæ sunt duæ propositiones ab Alexandro VII. damnatæ, nimirum 20. sic sonans: *Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eò quòd sit pœna.* & 33. sic sonans: *Restitutio*

restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas antea beneficiatus ex fructibus sui beneficii fecerit. Ex his damnationibus constat, beneficiatum, qui neglexit horas, teneri in conscientia ante omnem sententiam & declarationem restituere fructus tali negligentiae respondentes, neque hanc restitutionem compensari per eleemosynas ante neglectam recitationem datas ex fructibus beneficii, ob quod tenetur ad horas. Restitutio autem huiusmodi fructuum ex Bulla Pii V. debet fieri aut fabricae Ecclesiae, in qua quis habet beneficium, aut alteri Ecclesiae pauperi, aut pauperibus, etiam, qui secundum statum sunt pauperes, ut Religiosi, etiam si sint Patres vel cognati Beneficati, etiam alienigenae, vel etiam ipsi Beneficiato, si sit verè pauper. Ita communis DD. vel etiam oblatio stipendii aequali, curandò fieri sacra, vel alia suffragia pro defunctis, seu pro expiatione peccati admissi in neglectu pensii canonici, vel in partem satisfactionis computando omnes eleemosynas datas à tempore neglecti Breviarii, esto tunc beneficiatus negligens horas non cogitaverit de satisfactione hac. Ita ex communi Suarez, & Sporer in tract, Append. de horis canonicis, cap. 1. n. 40.

RESOLUTIO II. Ad praefatam fructuum restitutionem non tenetur i. qui primis sex mensibus accepti beneficii omit-

tit officium; quia hunc ipse Pontifex eximit, etiam quoad forum internum. 2. qui inculpabiliter omittit omnes, vel aliquas horas, utpote ex oblivione inculpabili, impotentiâ ex morbo, vel aliâ justâ de causâ. 3. qui post primum semestre negligit officium tantum semel, vel bis in anno. ita probabiliter *Lessius, Filliutius, Gobat, Sotus, Covarruvias, Menochius, Sporer*, etsi talis peccet mortaliter. 4. juxta probabilissimam & in praxi tutam sententiam apud *Sporer cit. n. 36*. Beneficiatus solum tenetur restituere de fructibus unius diei v. g. pro omisso officio, quantum habitû respectu ad alia onera Ecclesiastica Beneficiarii, judiciû prudentis respondet officio horarum canonicarum unius diei, tantum nimirum detrahendû & sibi reservandû, quantum merentur aliæ ejus functiones & onera, quæ revera stipendium merentur. Ratio petitur ex ipsa rei æquitate, & probabilissima legis Epikia. Ex hoc fundamento eruitur ad casum propositum.

154. RESOLUTIO III. Dionysius Parochus decies per annum omittens pensum canonicum non tenetur ad restitutionem aliquorum fructuum, si habeat tenues redditus. Ratio est 1. quia apud *Gobat tract. 5. casu 23. Sect. 1. n. 583*. Joannes Crucius, teste *Dianâ, Possevinus & Lopez apud Bonacinam* docent, non teneri ad restitutionem illum, qui

qui in anno octies, vel decies omittit pen-
sum canonicum, ubi tamen *Gobat* addit:
sed ne sequaris hos, utpote nimium re-
cedentes à verbis Bullæ. 2. quia *Laymann*
l. 4. tract. 2. cap. 5. n. 2. scribit: Si Parochus
omnibus computatis 350. florenos; Ca-
pellanus quotidie celebrans 200. florenos
annuos rhenanos accipiant, probabiliter
dici potest, eos ad nullam, vel modicam
restitutionem obligari. Ex quo infert *Gobat.*
cit. n. 585. & ex hoc *Sporer cit. n. 38.* Ergo
mi Paroche, mi Capellane, vel Coopera-
tor, quando in officio canonico, tuo
officio functus non es, computa, quan-
tum ex fructibus, seu redditibus à te per-
ceptis debeatur tuæ curæ & labori pasto-
rali, adeoque etiam sacris, quæ quot sep-
timanis celebras titulô foundationis, arbi-
trio boni viri (certe tantum, & paulò am-
plius, quàm deberes dare, si alium tuæ
conditionis & statûs tantô tempore pro
te constituere deberes) hoc totum re-
pone in arcam tuam, seu pro te computa.
De reliquo (si quid tamen reliquum esse
potest) dispone juxta Bullam S. Pii V. &
modos in resolutione prima supra addu-
ctos. Ex quibus colliges Dionysium, si
haberet pingues redditus parochiales, plus
ex fructibus restituere debere.

CONFERENTIA LXXXIII.

Fortunatus Sacerdos omittit mediam
partem alicujus parvæ horæ canonicæ v. g. 155.

L 5

Tertiæ

Tertiæ, item per totum officium interruptim omittit, quantum est integra parva hora: denique Sabbatho sancto omittit totas Vesperas. Quæritur an peccaverit mortaliter?

156. RESOLUTIO I. Fortunatus Sacerdos omittendo mediam partem horæ Canonice parvæ, v. g. Tertiæ non peccavit mortaliter. Ita multi cum *Gavanto, Stoz, & la Croix l. 4. n. 1202.* Ratio est: Quia omissio mediæ partis horæ minoris non notabiliter officit fini ab Ecclesia per recitationem alicujus parvæ horæ intento. Improbabilis autem videtur eorum sententia, qui dicunt unam horam minorem v. g. Tertiam totam, non esse materiam peccati mortalis. Ita *la Croix cit. Tamburinus, Stoz l. 1. p. 3. n. 380.* citans decretum S. Congregationis. Unde recte docet *Gobat in Experient. tr. 5. n. 608.* cum peccare mortaliter, qui etiam tantum semel in anno omittit Tertiam, & pro hac sententia 24. Authores affert *Diana p. 6. t. 6. R. 6.* Quod si quis omittat minus, quam totam parvam horam, non peccat mortaliter juxta *Lessium, Bonacinam, Laymann, Tamburinum, Gobat, cit. n. 611.* Si tamen quis modicam tantum partem unius horæ parvæ recitaret, v. g. hæc verba: *DEus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum &c.* Censeretur totam negligere, adeoque peccare mortaliter; quia ita parum pro nihilo

lo reputatur. Quòd si ex matutino o-
mittatur, quantum est parva hora, pecca-
tur mortaliter juxta *Illsung t. 5. n. 39.*

RESOLUTIO II. Fortunatus Sacer- 157.
dos per totum officium Canonicum in-
interruptim omittens, quantum est integra
parva hora, probabilius peccavit mortali-
ter. Ita *Tamburinus, Stoz, la Croix l. 4. n.*
1203. Ratio est: Quia partes spectantes
ad unum totius diei officium, coalescunt
in unum, & conficiunt tandem notabilem
quantitatem. Plures tamen apud *Gobat*
cit. n. 609. & 618. contradicunt, docentes,
eum non peccare mortaliter, qui ex om-
nibus horis omitteret, quantum est inte-
gra parva hora, eò quòd ad mortale vi-
deatur requiri, ut in una, eademque hora
omittatur pars notabilis, quæ sententia
non videtur omninò improbabilis. Vide
la Croix l. 5. n. 296. ubi rationem hujus
sententiæ affert sequentem, nimirum,
quòd singulæ horæ breviarii seorsim præ-
cipiantur, ideoque toties peccetur morta-
liter, quot horæ omittuntur, & conse-
quenter illæ partes omissæ pertinerent ad
diversas horas: ergo non unirentur in or-
dine ad unam materiam gravem consti-
tuendam.

RESOLUTIO III. Fortunatus Sabba- 158.
thô sanctô omittens totas Vesperas pecca-
vit mortaliter juxta communem DD. a-
pud *la Croix l. 4. n. 1204.* non ob quantita-
tem

tem, sed qualitatem, quia nempe sunt integra hora, & continent magnum mysterium. Attamen Fortunatum tantum peccasse venialiter, probabiliter putant *Marchant, Pellizarius, Tamburinus, & alii apud Gobat cit. n. 609.* Quia vespere in Sabbatho sancto sunt parva oratio, & quidem in die lætitiæ, quò horæ aliæ satis magnæ præcesserunt.

159. CONFERENTIA LXXXIV.

Gumbertus Parochus diebus Rogationum & S. Marci omisit Lytanas majores, & in die Animarum officium defunctorum. Item aliis diebus in breviario notatis neglexit recitare officium B. V. Mariæ, officium defunctorum, Psalmos Graduales, & Pœnitentiales. Quæritur an peccaverit mortaliter?

RESOLUTIO. Gumbertus omitendo diebus Rogationum & S. Marci Lytanas majores, & in die Animarum officium defunctorum, peccavit mortaliter juxta communem & veriore sententiam apud *Sporer de horis canonicis, cap. 2. n. 95.* Omittens verò aliis in breviario notatis diebus officium defunctorum, Psalmos Pœnitentiales & Graduales, officium B. V. Mariæ, non peccavit; Quia S. Pius V. adstrictos breviariò Romanò ab hac obligatione liberavit, ut testatur *Sporer cit. n. 115. circa finem.*

CON-

CONFIDENTIA LXXXV.

Honoratus Religiosus in die Palmarum 160.
recitat officium Paschale, item diebus Dominicis, quando fit de Dominica, recitat officium de feria quarta. Quæritur an satisfaciat obligationi de recitandis horis canonicis?

RESOLUTIO est negativa. Ratio est: Quia Alexander VII. damnavit sequentem in ordine 34. propositionem: *In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.* Ex qua damnatione Doctores communiter contra Caramuelem, peccati mortalis damnant eum, qui loco officii Dominicæ aut alterius longioris recitat officium Paschale, aut Pentecostes. Idem meritò censent Suarez, Torres, Bassæus, & alii apud Sporer cit. n. 119. Si quis loco officii Dominicæ recitaret officium feriæ tertii, vel quartæ, aut de communi martyrum; quia nimis notabili parte officium divinum defraudaret; quare Honoratus noster recitans officium Feriæ quartæ loco officii de Dominica etiam graviter peccavit. Cæterum, qui semel ac iterum, aut aliquoties per annum, absque ulla rationabili causa ex sola commoditate vel desidia commutat officium unius diei in aliud, etiam brevius, dummodò non nimis notabiliter brevius, sine omni contemptu, vel animò faciendi passim pro libitu, non peccat mortaliter, sed venialiter tantum.

tum. Ita Auctores plurimi apud *Gobat cit. n. 860.* Ratio est: quia præceptum Ecclesiæ sic adhuc servatur quoad substantiam recitationis horarum; quod verò non servetur quoad modum præscriptum officii in particulari hujus diei, est sanè peccatum contra ordinationem Ecclesiæ; attamen quod tam rarò fiat in anno, non potest prudenter judicari grave peccatum, sed ex levitate materiæ excusante, meritò judicari potest veniale. Si tamen adsit rationabilis causa, v. g. impotentia aliqua, vel notabilis difficultas, vel servanda cum aliis conformitas, vel societas in orando &c. omni culpâ vacabit aliquoties ita commutare officium divinum in aliud, juxta omnes.

CONFERENTIA LXXXVI.

162. Joannellus Capellanus mirabiles habet difficultates circa faciendam intentionem ad recitandas horas Canonicas, quia nisi faciat intentionem formalem, & explicitam, per eas colendi, laudandi & orandi DEum, putat, se non habere sufficientem intentionem vel saltem de ea dubitat. Item pro qualibet horâ Canonica facit novam semper intentionem; & quando matutinum cum laudibus diei sequentis recitat pridie vespere, si non fecit intentionem, quòd pro crastina die velit recitare, putat non valere. Quæritur, quid Joannello consulendum?

RESO.

RESOLUTIO. Joannello consulendum est, & dicendum, quòd ad satisfaciendum Præcepto Horarum Canonicarum non requiratur intentio formalis & explicita, sed sufficiat virtualis & implicita, quæ censetur adesse, quando quis accipit breviarium, & recitat officium, ita ut si interrogaretur, quid faciat, responsurus esset, se orare, quod semper præsumetur, cùm accipiat breviarium ut homo rationalis ad aliquem finem, non autem ad alium, quàm ut oret: ergo accipit, ut oret, & consequenter habet intentionem sufficientem. Ita *Navarrus & alii apud la Croix l. 4. n. 1326.* qui *n. 1328.* addit: Item certus est de intentione sufficiente, si timeat, ne hanc non habeat, si attendat ad ea, quæ recitat, &c. Deinde dicendum est Joannello, quòd, si plures horas recitet consequenter, non sit opus ad singulas novam intentionem facere, vel primam renovare; quia hæc se extendit sufficienter ad omnes, quamvis non sit facta intentio de continuandis pluribus horis; si enim pergat ad horas reliquas, hoc fit ex virtute intentionis quâ orare voluit priorem. Quòd si interrumpat etiam absque causa, & postea prosequatur horam, non est opus intentionem renovare, quia hæc resumptio fit ex imperio & virtute prioris intentionis. Ita *la Croix cit. n. 1329.* similiter, quando Joannellus vesperti recitat matutinum & laudes diei sequen-

tis,

ris, quamvis tunc de die crastina nihil cogitet, satisfacit pro ea; quia orat intra tempus, quô pro die sequenti orari permittit Ecclesia, quæ non requisivit intentionem satisfaciendi, sed tantum ponendi opus debitum. *La Croix ibidem, Sporer. cit. n. 62.*

CONFERENTIA LXXXVII.

163. Leopoldus Canonicus, dum in Choro cum aliis cantat horas Canonicas, confabulatur cum suis Concanonicis, alterâ parte Chori canente; *Aliâ vice*, dum recitaret suum Breviarium, prospexit per fenestras domûs suæ in præterlabentem fluvium, & hortos adjacentes: *Tertiâ vice*, dum erat in convivio, & haberet adhuc recitandas Vesperas cum completorio, easdem recitavit in ipso loco conviviali, ubi circa ipsum fiebant fabulationes, tumultus, cantus & pulsabantur tympana. *Quartâ vice*, oravit Leopoldus suum Breviarium solus in suo oratorio, sed cum meris distractionibus deliberatis, & plenè voluntariis. Quæritur, quomodo peccaverit Leopoldus &c.

RESOLUTIO. *Quantum ad primum*, Leopoldus peccavit mortaliter, dum cantaret horas Canonicas & confabularetur cum suis Concanonicis, alterâ parte canente. Patet ex cap. *dolentes. de celebratione Missar.* ubi expresse vetatur effusio auditûs ad sermones indebitos inter recitationem Horarum Canonicarum. Quia talis confa-

confabulatio sine dubio incompatibilis est cum externa attentione; eademque est ratio de aliis actionibus similibus. *Quoad secundum*, quod Leopoldus inter recitationem sui Breviarii, prospexit per fenestras in præterlabentem fluvium, & hortos adjacentes, non peccavit mortaliter; quia cum tali prospectione adhuc potest consistere attentio interna; Nihilominus per hanc prospectionem, cum fuerit causa distractionum voluntariarum sub recitatione Breviarii, peccavit venialiter, cum certum sit distractiones voluntarias sub qualibet oratione esse saltem veniale; ergo etiam dans causam voluntariam eisdem, peccat venialiter. *Quantum ad tertium*, quod Leopoldus in loco Convivali, ubi fiebant confabulationes, tumultus, cantus &c. recitaverit Vesperas, non peccavit, si ad prædicta cogitationes non defixerit, nec animum ad ea voluntarie applicaverit. Quia cum hujusmodi actionibus, quæ non fiunt ab ipso orante, sed tantum circa ipsum, potest consistere attentio externa, & interna sufficiens ad orationem; cum sufficienter possit attendere ad verba, ut ea articulatè, & ordinatè proferat; nec etiam necessaria est attentio ad singula verba, sed moralis & generalis, qua quis scit orare, & curat rectè proferre sacras sententias. *Quantum ad ultimum*, quod Leopoldus suum breviarium recitaverit cum

meris distractionibus deliberatis, & plenè voluntariis, certum est, quòd peccaverit venialiter; quia est irreverentia, velle loqui cum DEO, & non applicare mentem, sed voluntariè alia volvere animò. Attamen non peccavit mortaliter, si voluit sequi sententiam clementiorem sassenrentem, attentionem internam in horis non esse sub mortali præceptam ab Ecclesia; siquidem hæc sententia est verè probabilis, sicuti plurimi Auctores censent apud *Sporer de Horis Canonicis cap. 2. n. 71.* & apud *la Croix lib. 4. n. 1342.* Ratio ipsorum est 1. quia lex positiva Ecclesiæ, quæ sub mortali obligaret ad attentionem internam, non est satis promulgata, cùm gravissimi Auctores eam dari negent, alii de ea dubitent: ergo non obligat, cùm lex non promulgata non obliget. 2. summi Pontifices sciunt sententiam, quæ ejusmodi obligationem negat, defendi, & tamen, cùm facile possent, non contradicunt: Ergo agnoscunt legem illam non esse certam: ergo nec obligat, sed libertas nostra in possessione contra eam. Ad capitulum autem. *Dolentes, de celebr. Missar.* respondetur, quòd in eo præcipiatur tantum actus religionis externus, uti etiam in Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 12. de Reform.* Nam ibi agitur contra illos, qui in choro sub officio fabulantur; ex quo cer-

certum est, attentionem externam requiri sub mortali.

CONFERENCE LXXXVIII.

Majolus Subdiaconus recitans cum 165.
Socio Breviarium, rogat Socium, ut omnes antiphonas, capitula, responsoria, lectiones & orationes recitet; Majolus verò tantum audit, & alternatim cum socio recitat Psalmos, qui tamen, antequam Majolus absolverit suum versum, jam incipit suum versum. Anxiatur postea Majolus, an satisfecerit præcepto recitandi horas canonicas?

RESOLUTIO. Majolus quantum ad 166.
primum satisfecit præcepto, quod rogaverit Socium, ut omnes antiphonas, capitula, responsoria, lectiones, & orationes recitaret, ipse verò attentè audiverit, & Psalmos alternatim cum Socio recitaverit. Ita *Reginaldus, Filliucius, Bonacina, Arnaudus, Tamburinus, Stoz apud la Croix l. 4. n. 1298.* Ratio est, quia sic fit etiam in choro. Quantum ad secundum, quòd Majoli in recitando Breviario Socius jam inceperit versum, antequam suum Majolus absolverit, si factum est in magna quantitate, non satisfecit præcepto recitandi horas canonicas. Ita *Toletus, Reginaldus, Bonacina, Castropalao apud la Croix lib. 4. n. 1301.* Ratio est: quia quæ simul proferuntur, non constituunt orationem ab Ecclesia præscriptam, quæ essentialiter de-

bet esse successiva, & habere unam partem post alteram.

CONFERENTIA LXXXIX.

167. Nonnatus Religiosus matutinum & laudes diei crastinæ jam recitat hodie circa horam quartam pomeridianam, & quidem semper sedens; semel verò contigit, quòd vespertas distulerit orare in seram noctem ex inadvertentia, usque dum sonuerit hora duodecima; quare consternatus, quòd suas vespertas cum completorio nondum oraverit, animatur à Parocho loci dicente, quòd in suo loco seu Parochia sint duo horologia communiter bene regulata, adeoque licet unum jam sonuerit horam duodecimam, tamen alterum nondum sonuit eandem, adeoque adhuc poterit recitare suas vespertas cum Completorio. Quæritur an Nonnatus possit, imò debeat sequi Parochi sententiam?

168. RESOLUTIO I. Omnibus sæcularibus & regularibus licitum est orare matutinum & laudes privatim vespere antecedente, uti cum communi docet *Gobat, Sporer, la Croix & alii*. Tuta etiam est sententia, inchoari posse matutinum cum laudibus pro omni tempore anni, horâ quartâ pomeridianâ. De cætero in Hyeme licitum est maturius incipere, quàm in æstate, quia in Hyeme prius advenit vespere. Unde etiam anno 1706. prodiit Romæ typis cameræ Apostolicæ sequens tabella, ad ho-

ras nostri horologii sic accomodanda, quam adducit *la Croix l. 4. n. 1314.*

Quâ horâ pridie inchoari possit matutinum.

- 20. Januarii, horâ 2. cum quadrante.
- 13. Februarii, mediô 3.
- 1. Martii, horâ 2. cum 3. quadrantibus.
- 18. Martii, horâ 3.
- 4. Aprilis, horâ 3. cum quadrante.
- 20 Aprilis, mediô 4.
- 10. May, horâ 3. cum 3. quadrantibus.
- 8. Junii, hora 4.
- 1. Augusti hora 3. cum 3. quadr.
- 21. Augusti, mediô 4.
- 7. Septembris, horâ 3. cum quadrante.
- 24. Septembris, horâ 3.
- 11. Octobris, horâ 2. cum 3. quadrantibus.
- 20. Octobris, mediô 3.
- 18. Novembris, horâ 2. cum quadrante.
- 15. Decembris, horâ secundâ.

Ex quibus patet, Nonnatum rectè recitâsse suum matutinum cum laudibus pridie circa horam quartam pomeridianam, sive fuerit in Hyeme, sive in æstate. Quòd autem sedens oraverit, etiam non peccavit; quia nullus situs est de præcepto; siquidem Rubrica solum consilium dat ad majorem devotionem, & reverentiam habendam. Ita plures Authores apud *Sporer, & la Croix l. 4. n. 1321.* idque etiam verum est de publicâ recitatione Divini Officii in Choro. *Sporer cit.*

RESOLUTIO II. Obligatio recitandi horas Canonicas incipit ab hora duodeci-

ma noctis præcedentis, & durat usque ad horam duodecimam noctis sequentis. Hoc tamen tempus non debet attendi de momento in momentum *Mathematicè*; quia momenta Mathematica non sunt à nobis cognoscibilia; sed attendi debet de momento in momentum *Ecclesiasticè*, id est, sicut ex voluntate vel consuetudine Ecclesiæ designatur per horologia communiter benè regulata; Non enim intelligi potest tale tempus *præter propter* (utì docuerunt *Cavamuel*, & *Pasqualigus*, sed improbabiliter juxta *la Croix l. 1. n. 583.*) nimirum, quòd aliquis tantùm venialiter peccâret, si quis quadrante post duodecimam sequentis noctis oraret completorium pro hâc die, vel si quis die Sabbathi quadrante ante mediam noctem incipiat comedere carnes, &c. Quia commune omnium aut ferè omnium Judicium facit certitudinem moralem; sed omnium Judicium est, exceptò fortè solò *Caramuele*, & *Pasqualigo*, quòd si quis paulò post mediam noctem comederit carnes, frangat jejunium, nec maneat jejunus pro communione, & idem est de similibus casibus: aliàs sequeretur, quòd etiam mediâ horâ post duodecimam noctis recitans Completorium præcedentis diei, non peccaret mortaliter; quia etiam ille quadrans à *Caramuele* & *Pasqualigo* admissus & concessus ultra duodecimam noctis, deberet sumi *præter propter*; ergo tempus per leges huma-

humanas determinatum debet numerari de momento ad momentum Ecclesiasticè: Et hoc verum est, si alicubi unum sit horologium communiter benè regulatum, tunc enim illò standum est; si autem sint plura, stari potest singulis; quia singula sunt veluti Author bonus faciens probabilitatem; si tamen in uno horologio sit audita duodecima, & non in altero, manet obligatio orandi; Quia lex certa orandi est in possessione, & excusatio ob præteritam duodecimam est dubia, (& consequenter Nonnatus non tantum potuit, sed etiam debuit, in casu proposito, adhuc recitare suas Vesperas cum completorio) Econtra si tunc adhuc biberis, aut comederis, poteris cras adhuc communicare; quia libertas tua est in possessione, & prohibitio dubia. Denique si sis in loco, ubi nullum est horologium, & nescias, an sit tempus mediæ noctis, nec ne, si adsint probabiles conjecturæ pro vel contra, hæ habent vim horologii. *Ita la Croix lib. 1. n. 586.*

CONFERENTIA XC.

Optatus Regularis incidit nuper in morbum, de quo dubitavit, annon sit ita gravis, ut excuset à recitando breviario. Quia verò non aderat medicus, nec suus superior, se resolvit; & breviarium omisit. Aliâ vice, dum erat sanus, per duodecim horas unâ die audivit confessiones in fa-

cro tribunali; propterea etiam se resolvit, & breviarium omisit. Denique cum aliquando peregrè proficisceretur, oblitus est sui breviarii, adeoque iterum totius breviarii recitationem omisit, licet memoriter sciverit horas minores, ex hoc fundamento; quia memoriter non sciverat matutinum: Pars autem major trahit ad se minorem. Occasione hujus Conferentiæ inquiritur 1. Quænam sint causæ excusantes à recitatione horarum Canonicarum? 2. Quid dicendum ad casum?

171.

RESOLUTIO I. Causæ excusantes à recitatione horarum Canonicarum sunt 4. *Prima est* impotentia non tantum physica, sed etiam moralis, ad quam reducitur inculcata oblivio unius vel plurium horarum, inculcata carentia breviarii, cæcitas oculorum, nisi quis sciat memoriter recitare horas canonicas. *Secunda causa est* infirmitas, quæ judicio medici, vel superioris, vel alterius viri experti, & prudentis censetur gravis. *Tertia est* charitas tum propria sui, tum proximi, quando nimirum, nisi breviarium totaliter, vel partialiter omittas, incurris grave incommodum, vel magnum opus charitatis proximo negare debes. Similiter excusat omnis superveniens repentina, & improvisa occupatio gravis & necessaria, vel multum utilis, quæ absque scandalo, aut suo, vel aliorum detrimento omitti non potest

test, cum qua tamen recitatio officii in toto vel in parte consistere non potest. Ita *communissima DD.* ratio horum omnium est. Quia Ecclesia utpote pia mater, occurrente una ex tribus causis præcedentibus; vel non potest, vel non vult obligare ad recitationem breviarii. *Quarta causa* excusans est dispensatio legitima à summo Pontifice, vel urgente necessitate & in casibus frequenter occurrentibus ab Episcopo, vel à Prælato regulari exempto etiam Conventuali concessa suis respectivè subditis, ob justam & rationabilem causam.

RESOLUTIO II. Optatus in primo 172.
casu se benè resolvit, & sinè peccato omittit breviarium. Ratio est: Quia in dubio, an morbus sit gravis, vel levis, & an recitatio breviarii sit illatura grave nocumentum, vel non, standum est judiciò Medici, vel superioris, aut in horum defectu, alterius viri prudentis, aut etiam stare potes opinione propriâ juxta *Gobat cit. n. 474.* si sis ita prudens, ut per te possis de talibus ferre judicium. Si autem nec illi, nec tu possitis resolvere dubium, sed illud permaneat, dicit quidem *Suarez* esse obligationem recitandi; quia præceptum est in possessione. Sed *Bonacina, Castropalao, Neusser, Sporer, Stoz, la Croix l. 4. n. 1225.* & alii dicunt, te non obligari; quia quando periculum, an illa recitatio sit graviter nocitura, est certum, Ecclesia non obligat;

cum non obliget ad exponendum se certo periculo, & hoc probabile esse dicit *Iamburinus l. 1. c. 3. §. 7. verbo: Hora Canonica.* In secundo casu Optatus se malè resolvit, & peccavit omittendo breviarium ideò præcisè, quia per duodecim horas excepit pœnitentium confessiones. Ita *la Croix l. 4. n. 1229.* dicens, hoc esse certum contra *Caramuelem*, & *Cardenas in Crisi. d. 32.* Ratio est: Quia supersunt adhuc aliæ duodecim horæ, in quibus confessarii sicuti possunt habere tempus comedendi, & dormiendi, cur non & orandi? inquit *Bordonus apud Dianam p. 10. tr. 11. Resol. 20.* In tertio casu iteratò se malè resolvit Optatus, & graviter peccavit, uti colligitur ex damnatione hujus 54. Propositionis facta ab Innocentio XI. *Qui non potest recitare matutinum & laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.* Nec se excusare potest, quòd non habuerit breviarium; quia tamen memoriter scivit horas minores, tenebatur illas recitare; uti rectè docent, *Navarrus. Suarez, Bonacina. Valentia, Azorius, Sanchez, Lessius,* & plures alii; & videtur certum; quia sola impotentia physica vel moralis excusat, qualem Optatus non habuit.

CONFERENTIA XCI.

De Idololatria.

173. Publia ex cupiditate impetrandi à dæmone divitias, voluptates & honores, adorat

rat dæmonem, eique exhibet cultum divinum, benè tamen sciens, & credens, dæmonem non esse DEUM; quæritur an committat idololatriam?

RESOLUTIO. Cùm idololatria sit 174.
superstitio, quâ divinus cultus tribuitur creaturæ; hinc Publia commisit peccatum idololatriæ gravissimum; siquidem tres sunt species idololatriæ: *Prima est idololatria interna & externa simul quoad existimationem, & affectum*, cùm quis & intellectu existimat erronee, creaturæ aliquid inesse Divinitatis, & ideò voluntate intendit eam colere. Hanc idololatriam committens committit duplex specie peccatum, nempe idololatriæ & simul hæresis, adeoque etiam incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ. *Secunda est idololatria externa, & interna simul quoad affectum tantum, non quoad existimationem*; cùm quis scilicet credit, huic creaturæ nihil inesse Divinitatis, tamen ex pravo affectu v. g. Ex odio erga Deum, ex cupiditate aliquid impetrandi à dæmone &c. exhibet creaturæ cultum Deo debitum. Talis idololatra non est hæreticus, incurrit tamen excommunicationem latam à Joanne XXII. non reservatam Papæ. *Tertia est idololatria externa, & simulata tantum*, cùm quis absque æstimatione Divinitatis, & sine omni affectu interno colendi aliquid pro Deo, tamen ex infirmitate vel metu &c. Creaturæ

turæ cultum divinum exhibet; & licet hæc idololatria non sit formalis, sed tantum materialis, utpote destituta affectu internò colendi aliquid pro Deo, est tamen gravissimum peccatum mortale tum contra professionem externam fidei, tum etiam contra virtutem Religionis; cum sit mendacium perniciosum in cultu publico Religionis, Deo injuriosum, & hominibus scandalosum. Itaque Publia commisit idololatriam secundæ speciei, uti patet ex ejus descriptione, & incurrit quidem excommunicationem, non tamen Papæ reservatam; quia non fuit simul hæretica.

CONFERENCE XCII.

De Divinatione superstitiosa.

174. Ruffina virgo curiosa desiderans habere sponsum, ejusque qualitates, divitias &c. præscire percupiens, consulit mulierem Ægyptiacam, seu Ziginam, ut præfata & petita indicare velit, quæ statim inspicies Ruffinæ dexteram, prædicit ipsi, se habituram sponsum ditissimum, cum eo suscepturam novem liberos, quinque nimirum masculos, & quatuor fœmellas, ex his autem tantum duos masculos ad adultam ætatem perventuros, & magnos dominos futuros. Pro hoc tam felici, & fortunato prognostico Ruffina suæ divinatrici liberale stipendium dedit, & plena gaudiis, ac desideriis abiit. *Quæritur, quid*

quid dicendum ad hunc casum? ante cuius solutionem præcedat.

RESOLUTIO I. *Divinatio superstitiosa* est significatio, seu prædictio rerum per se homini occultarum vel futurarum, ex pacto cum dæmone sive expresso, sive tacito & implicito tantum, estque multiplex, præcipue autem fit per *Astrologiam judiciariam*, quando ex astris prædicuntur effectus omninò fortuiti, & liberi, ab hominum libero arbitrio dependentes: *Per sortilegium*, quando occulta scire tentantur ex dispositione rerum ab hominibus ad id consultò factarum, electarum, & dispositarum, ut projectione taxillorum, apertione fortuità libri &c. *Per Physiognomiam*, quando ex signis corporis prædicuntur prosperi, vel adversi hominis casus, longa vel brevis vita, divitiæ, paupertas, quòd sit fur, meretrix &c. & *per somnia*, quando nimirum ex somniis, de quibus non constat, quod à Deo supernaturaliter sint immissa, prædicuntur eventus occulti, vel futuri merè liberi, vel fortuiti, v. g. si somnies, tibi dentem excidere, statim judicas, consanguineum tibi moriturum, & similia innumera. Porro divinatio superstitiosa est ex genere suo peccatum mortale; quia per eam invocatur diabolus ad cognitionem rerum occultarum vel futurarum adipiscendam vel per pactum cum dæmone expressum, vel saltem

tem per implicitum, nimirum, tunc cum media ad hujusmodi cognitionem consequendam adhibentur talia, quæ neque ex natura sua, neque ex Dei institutione connexionem habent cum hujusmodi cognitione. Nec refert, quod homines similia media adhibentes protestentur, se nullum cum dæmone pactum, aut commercium intendere; siquidem protestatio est facto contraria. Etenim non invocant DEum, quippe qui talia media non instituit, imò severissimè prohibet; nec invocant Angelum bonum, quia talis contra voluntatem DEI non cooperatur: ergo convincuntur invocare Dæmonem. Jam sit.

175. RESOLUTIO II. Ruffina si cum firmâ fide, & animò credendi consuluit mulierem Ægyptiacam seu ziginam de prædictis futuris eventibus, dupliciter peccavit mortaliter, *primò*, peccatò superstitiosæ divinationis; quia voluit scire futura libera per media inutilia, nec ex natura rei, nec ex Divina institutione connexionem habentia cum similibus futuris liberis, & eventibus contingentibus, adeoque per pactum saltem implicitum, cupit ea scire à dæmone, quod est peccatum mortale. *Secundò* peccavit peccatò scandali, quia mulierem Ægyptiacam induxit ad peccandum mortaliter, scilicet ad superstitiosè divinandum, quod etiam est peccatum mortale. Si verò Ruffina tantum ex curiosi-

riositate, joci vel risûs causâ non verò animo credendi consulisset mulierem Ægyptiacam, quantum est ex hoc capite, non peccâisset mortaliter, sed tantum venialiter; adhuc tamen ratione scandali peccâisset mortaliter, inducendô mulierem Ægyptiacam ad peccatum mortale, nimirum divinationem superstitionem ex animo faciendam, nisi tamen Ruffina ex circumstantiis prudenter collegisset, mulierem Ægyptiaam etiam non ex animo, sed tantum joci, vel risûs gratia similia prædicere & divinare; tunc enim etiam quantum est ex hoc capite, tantum venialiter peccâisset; quia non fuisset vera, & seria divinatio. Ita communis Doctorum apud *Sporer, Busenbaum, la Croix l. 3. p. 1. n. 11. Matthæucci in Cautela Confessarii lib. 1. cap. 17. n. 112.*

CONFERENTIA XCIII.

De Vana Observantia.

Silvester mirabiles habet observationes; siquidem 1. nullum vult adire convivium, in quo tredecim convivantur; quia credit unum ex iisdem brevi certò moriturum, sicuti à convivis tredecim in ultima cœna unus mortuus est, nempe Christus, aut Judas 2. Nunquam die martis incipit iter, ne in milites incidat, 3. Singulis diebus orat certas preces, ut B. Virgo ipsi in morte appareat, omninò certò putans Eam apparituram, 4. Solet ungere gla-

gladium adhuc calentem sanguine alicujus vulnerati, ut hic distans sanetur; subinde infigit gladium, quô aliquis læsus est, lario porcino, ut gladio læsus sanetur. 5. Si adest mulier, de qua suspicatur, quòd sit saga, invertit scopas, ut si est saga, abire non possit, nisi gressu aversò, seu cancrinò. 6. Ad pellendos morbos utitur annulò confectò ex oblatis crucifixo die Veneris sancto. 7. Gestat nummum Benedictum & insignitum figurâ S. Georgii, ne cadat ex equo, vel si cadat, non lædatur. 8. Habet pulverem sympaticum, quem miscet cum sanguine vulnerati hominis, & sic eum etiam longè distantem sanat. 9. Transplantat etiam sanguinem hominis infirmi ex ejus carne vel vena emissum in arborem, ut sic infirmitas desinat in homine, & transferatur in arborem. 10. Utitur Virgâ Avelanâ ad inveniendas res absconditas, thesauros, vestes, &c. Quid judicandum de similibus?

177.

RESOLUTIO I. *Vana observatio* est superstitio, qua Mediis inutilibus, & impertinentibus à Deo minimè ordinatis intenditur, & certò expectatur aliquis effectus, nimirum aut consequi aliquod bonum, aut avertere aliquod malum, aut inferre aliquod damnum. Est triplex, videlicet. 1. *Vana observatio signorum*, cùm quis ex observatione variorum signorum divinans de prospero vel adverso adventu, aliquid facit, vel vitat. 2. *Vana observatio pre-*

precum & characterum, alias *incantatio dicta*, cum pro aliquo effectu consequendo adhibentur certæ preces, vel characteres vel verbô proferendæ, vel in collo, brachio &c. gestandæ. 3. *Observatio mediorum innaturalium*, cum ad certum effectum causandum adhibentur res quædam per modum causarum naturalium ad certos effectus; cum tamen revera nullam ad id causalitatem habeant. Vana observatio est peccatum mortale ex genere suo; quia involvit contemptum DEI, reverentiam verò & cultum dæmonis. Quando tamen prudenter dubitatur, an res aliqua habeat vim naturalem ad causandum aliquem effectum, nec ne, licitè præsumi potest, quòd sic; cum enim multæ & mirabiles sint naturalium causarum virtutes. & nos plurimas nesciamus, non debemus statim eas negare, sed licebit cum expressa protestatione, quod quis non velit habere effectum à dæmone, simili re uti ad obtinendum effectum. Quando verò probabiliter constat, rem applicatam ad effectum aliquem v. g. morbum curandum non habere ullam vim naturalem ad illum effectum causandum, dubitatur autem an habeat vim à Deo, vel dæmone, censenda est superstitio, ideòque ab ea abstinendum juxta communissimam DD. Ratio est: quia in dubio non præsumitur factum, hoc est, quòd Deus simili rei dederit virtutem

aliquam supernaturalem; hoc enim constaret ex S. Scriptura, vel revelatione, vel sensu Ecclesiæ: ergo cum talis res etiam non habeat virtutem naturalem ad effectum talem causandum, præsumere & concludere debemus, quod eam habeat

178. ope dæmonis. Ex his sequitur

RESOLUTIO II. Sex primæ Observationes Sylvestri sunt superstitiolæ, adeoq; peccaminolæ; quia omnia in eis contenta media, nec naturalem, nec supernaturalem habent virtutem ad similes effectus causandos, quoad 7. Observationem, dum gestat nummum benedictum, & insignitum figurâ S. Gregorii cum fiducia se non casurum ex equo, vel si cadat, casum fore innoxium, excusatur à superstitione à *P. Gobat. apud la Croix l. 3. p. 1. n. 33.* Si non infallibiliter sibi promittat talem effectum, sed piè eundem speret per merita, & intercessionem S. Georgii Equitis. Quoad 8. Observationem, *Gobat apud la Croix l. 3. p. 1. n. 31.* Non omnino damnat certæ superstitionis eos, qui putant sanguine vulnerati misto cum quodam pulvere sympatico sanari posse recens vulnus hominis ad trecentos passus distantis; quia fortè verum est, quod aliquæ qualitates diffundantur per medium, uti cadavera odorem emittunt per multa milliaria teste S. Thomà, multisque Philosophis. Sed rem illam reliqui communiter damnant; videtur enim incredibile,

bile, quod qualitates talis pulveris possint ita longè per muros & media corpora interjecta undequaque diffundi; Et licèt aliqui admittant actionem in distans, non tamen in omnibus causis præsertim tam exiguis, nec ad omnem distantiam. Unde noster *Matthæucci in cautela Confessarij lib. 2. cap. 35. n. 38.* dicit, *Doctores medicos Lovanienses, & Duacenses apud Garciam Tom. 2. Cur. Philosoph. Dist. 2. q. 7. Art. 3. §. 3. n. 1862.* judicasse sanationem talem non virtute naturali pulveris sympathetici (cujus Author dicitur fuisse *Paracelsus*) sed arte dæmonis contingere. Quantum ad 9. Observationem, videtur esse ejusdem farinae, & superstitiosa sicut prior, & certum est, esse superstitiosam, si sanguis in hyeme, vel in autumnno (ubi arbores non amplius attrahunt humorem) vel cum capillis, & præcisus unguibus, vel tribus feriis sextis, vel petitò & scriptò infirmi nomine, vel aliis inutilibus circumstantiis infodiatur, vel, ut ajunt, *inforetur* arbori; siquidem non apparet virtus naturalis in arbore, quæ posset infirmum ab infirmitate mediante inforatò sanguine liberare ab infirmitate, & eandem in se transferre; quia dicunt, talem arborem postea arefieri, & vitâ vegetativâ privari. Si tamen sanguis ex infirma corporis parte emissus, sine ullis additis aliis circumstantiis, arbori juveni, nec adeò distanti in

vere, dum humorem attrahere incipit, inforaretur, cum prævia protestatione non fore superstitiosum, audivi, sensisse aliquos etiam Religiosos. An verò benè senserint, & judicaverint, relinquo aliorum sentimento, & judicio. Denique quantum ad ultimam Observationem, virgâ avellanâ quâcunque, & ubicunque natâ uti ad detigendos thesauros quoscunque, vel res latentes, & ubilibet locorum, etiam supra terram &c. Certò superstitiosum est; ut habet *Sporer & alii*. Si tamen virga avellana nata sit in loco, sub quo latent venæ fontium & metallorum, eâ sine alia admixta circumstantia uti ad fontium & metallorum venas indagandas, & consequenter etiam thesaurum occultum auri, argenti, & alterius metalli, non erit superstitiosum. Ita *Sporer* hic.

CONFERENTIA XCIV.

De Maleficio.

Terentio praxatori, & ejus uxori Terentiæ duo nuper contigerunt infortunia? siquidem dum Terentius praxaret cerevisiam, â quadam, uti putant, prætervolante sagâ, cerevisia ita est deteriorata, ut non potuerit inservire usui humano: itaque edoctus â nescio quo Doctore, ut partem aliquam de præfata cerevisia super ignitos carbones primùm poneret, & deinde omninò super ipsos projiceret, infalibiliter comparituram sagam præmagnitudine

tudine caloris in ipsam transfusi; hanc doctrinam Terentius practicavit, & sic etiam saga comparuit. Similiter uxor Terentii Terentia, dum nequiverat lac coagulare in butyrum, edocta fuit, ut illud igni admoveret, infallibiliter comparituram sagam, quæ coagulum lactis in butyrum impediabat; siquidem calor ab igne causatus in lacte fuit in sagam translatus, & ideo hæc nolens volens comparuit, ut à sua calida febre liberaretur. Quæritur, an Terentius & Terentia benè vel malè fecerint?

RESOLUTIO I. *Magia generatim est* 180.
Ratio operandi mira præter communem & ordinarium modum naturæ. Est duplex, *naturalis, & superstitiosa. Magia naturalis* est ratio operandi mira per applicationem agentium naturalium, applicandò scilicet activæ Passivæ. *Magia superstitiosa* est ratio operandi mira ope dæmonis. Hæc iterum est triplex, nimirum *ars notoria, ars mirifica, ars malefica.* *Ars notoria* est, quæ per certa verba, preces, aut alia signa variæ scientiæ, vel doctrinæ, subitanè, & absque labore acquiruntur, vel certò acquirendæ expectantur. *Ars mirifica* dicitur, quæ sanitas, morborum vel vulnerum curatio in hominibus, vel jumentis, aliarum rerum incolumitas, aut quodvis bonum corporale procuratur per media vel signa prorsus vana, inutilia, &

impertinentia, quæ nullam naturalem aut supernaturalem vim ad talem effectum habent. *Ars malefica est*, quâ per certa signa, & media, ope dæmonis, alicui nocumentum infertur. *Ars malefica*, seu maleficium est duplex, nimirum *Veneficium*, quô per certa signa ope dæmonis hominibus in ipso corpore, vel rebus suis nocumentum infertur; & *Amatorium*, quô per certa signa, vel media, ope dæmonis immutatio in affectibus causatur, utpote vel excessivi amores carnales, vel capitales inimicitia, præsertim inter conjuges. His prænotatis sit

181. RESOLUTIO II. Maleficium tripliciter solvi potest 1. Præcisè auferendô signa magica. 2. Ponendô signa contraria positiva, quibus diabolus solum cogatur abstinere â maleficio inferendo, vel illato continuando. 3. Novum maleficium ponendo, seu signa contraria positiva, quibus diabolus de novo invocetur, vel ex pacto cogatur, de novo aliquod novum maleficium operari, vel aliquem effectum causare pro illo priori tollendo. Jam certum est, licere per se, vel per alium, etiam maleficum, vel sagam solvere maleficium, solummodo auferendô, vel destruendô signa magica. Ratio est: quia semper sunt destruenda opera dæmonis. Imò etiam certum videtur, licere solvere maleficium per se, vel per alium (etiam male.

maleficum, vel sagam) adhibendô signum positivum contrarium maleficio, ex pacto conditionato diaboli, quô signô positô diabolus præcisè cogatur abstinere à maleficio inferendo, vel continuando, absque alia ejus operatione, vel novo effectu malefico, modo illud signum de se sit licitum, vel indifferens. Ita communis DD. *Laymann l. 4. tr. 10. c. 4. n. 9. Suarez, Sanchez, Lessius, & alii.* Ratio est, quia intentio bona est, & medium, seu signum est licitum, nec dæmon ullô modô invocatur ad aliquid operandum, sed cogitur abstinere ab operando seu inferendo damno: ergo. Nunquam tamen licet maleficium solvere novô maleficiô, aplicando nimirum aliquod signum, quô dæmon moveatur ad novum aliquid operandum ad prius maleficium tollendum, v. g. ut febris, vel alius morbus hominis transferatur in canem, catum, vel alium hominem v. g. ipsum maleficum, vel maleficam, ut sic hic vel hæc cesset à maleficio illato. Ratio est. quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; Novum autem maleficium intrinsecè malum est; atqui in hoc casu fit novum maleficium: ergo. Hinc non licet petere à Mago, ut maleficium novo maleficio solvat. Jam fit ad casum propositum.

RESOLUTIO III. Terentius & Terentia peccârunt per se loquendô mortali- 182.

liter, nisi ignorantia, vel imperfectio actûs excusaverit; quia maleficium novo maleficio solverunt, ponendo nimirum cerevisiam & lac super ignem, ad quod signum positum dæmon transtulit calorem in cerevisia & lacte ab igne causatum in sagam, quæ, ut ab hoc cruciatu liberaretur, comparuit, & destitit à maleficio ipsis illato. Aliud est, si quis percussus à saga, illam repercutiat, vel timens se incantatum, aquâ se lavet &c. Talis enim non peccat; nec enim invocatur diabolus ad aliquem effectum causandum, sed tantum ponit aliquod signum, quod cum saga à dæmone fuit conventum, ut ad ejus positionem dæmon debeat abstinere à maleficio inferendo, vel continuando.

Hic breviter nota, omnes Divinationes, Observationes vanas, ac Magias universas esse peccata mortalia ejusdem speciei formaliter, & differre solum materialiter penes diversitatem mediorum adhibitorum, & effectuum causatorum, quæ in confessione explicandæ non sunt seclusâ aliâ malitia diversa Apostasiæ, hæresis, blasphemiæ, Sacrilegii &c. Communis DD. quia per se in ratione superstitionis tota ratio formalis malitiæ eadem est in omnibus.

CONFERENTIA XCV.

De Cultu Divino indebito.

Severinus Sacerdos in Sacrificio Missæ 184.
semper dicit *novem Alleluja* in honorem novem ordinum Angelorum, semper dicit *credo*, osculatur hostiam & calicem, collectam semper addit *de B. Virgine* Quæritur, an & qualiter peccet Severinus?

RESOLUTIO I. Cultus Divinus in- 185.
debitus duplex est; *falsus*, & *superfluous*. Cultus falsus est, quô colitur DEUS per aliquod falsum significans, v. g. si quis coleret Deum cæremoniis Legis Mosaicæ, vel falsa miracula & revelationes proponeret, vel inter officia divina cantus turpes admisceret, vel si quis non Sacerdos Missam vellet celebrare &c. Cultus superfluous est, quô Deus colitur per aliquid superfluum vel inane, vel inutile.

RESOLUTIO II. Omnis cultus falsus 186.
de se est peccatum mortale; quia falsitas in re Religionis est res gravissima, perniciofa, imò sæpè sacrilega, nisi ignorantia, & aliquando etiam parvitas materiæ excuset, aut veniale reddat. Cultus autem superfluous (seclusô scandalô, contemptu, transgressionem notabili præcepti Ecclesiæ) per se est tantum peccatum veniale; quia non est ibi gravis deformitas contra honorem & cultum DEI, juxta communissimam DD. cum Navarro, Lessio, Suarez, Sanchez, & aliis; Per accidens ta-

men talis cultus fiet peccatum mortale ratione scandali, contemptus &c. nunc sit

187. RESOLUTIO III. Severinus Sacerdos in proposita conferentia non quidem peccavit mortaliter, sed tamen venialiter, dicendo in Missa semper *novem Alleluja*, & semper *credo* &c. quia licet hæc & similia secundum se spectata non sint inania, sed idonea ad gloriam DEI, positò tamen contrario Ecclesiæ decreto, & usu sunt inutilia, superflua, & peccato obnoxia, ut notant *Cajetanus, Laymann, Marchant, Sporer*, & alii.

CONFERENTIA XCVI.

De Tentatione DEI.

188. Vigilius Parochus sæpius sine ullo studio & præparatione ascendit Cathedram, & concionatur suis Parochianis. Quæritur, an committat peccatum Tentationis DEI, & quale?

189. RESOLUTIO I. *Tentatio Dei* est irreligiositas, per quam ex dubitatione de aliquo attributo Divino vel perfectione Dei, verbis aut factis petitur experimentum, an DEUS illam perfectionem habeat, vel exerceat, v. g. an Deus sit Omnipotens, Omniscius &c. ideoque involvit malitiam dubitationis contra fidem, & præsumptionis contra spem, & irreligiositatis contra virtutem Religionis. *Tentatio DEI* alia est *formalis & expressa*, quâ quis

quis reipsa dubitando, vel diffidendo de divina aliqua perfectione, ex proposito, & expressa intentione tentat Deum, aliquid ab eo petendo, vel agendo, animo illam perfectionem experiendi; Et hæc est semper peccatum mortale, nullâ parvitate materiæ excusabile; quia directè lædit perfectionem aliquam divinam infinitam; quin etiam, si dubium sit positivum & pertinax, quô dubiam judices aliquam perfectionem divinam, nisi eam experimento cognoveris aliàs non paratus corrigi, eris hæreticus formalis, & id exterius manifestans, etiam excommunicationi Bullæ Cœnæ obnoxius. Alia est *Tentatio Dei interpretativa*, cùm quis etsi actu non dubitet de perfectione divina, neque expressè intendat, de DEO experimentum sumere, reipsâ tamen agit, vel petit, quod ex sua natura refertur ad tentandum Deum; v. g. dum quis in morbo lethali respuit medicinam commodè parabilem, a solo Deo miraculosè sanitatem exspectans, vel dum quis sine justa causa utilitatis, vel necessitatis ad Martyrium se offert. Hæc Tentatio est etiam peccatum mortale ex genere suo ob irreverentiam gravem erga Deum commissam; Excusatur tamen sæpè â mortali, & fit venialis ex imperfecti-one actûs, ac etiam ex levitate materiæ; ut si quis in levi morbo respuat medicinam, confidens à DEO sanitatem conse-

qui

qui generali providentiâ, nullo petito miraculo. *Sanchez, Lessius, Laymann, Sporer, & alii.*

190. **RESOLUTIO II.** Vigilius Parochus juxta *Navarrum cap. 11. n. 80.* peccat mortaliter; quia non adhibet media ordinaria & necessaria ad concionandum, nimirum prævium studium, & sic temerè confidit, Deum ipsi miraculosè aliquid inspiraturum. Accedit etiam peccatum scandali, dum suis Parochianis ita luridè & insulsè concionatur, ut ipsimet benè advertant, Vigilium suum Parochum nihil studuisse in ordine ad concionem habendam. *Sanchez* tamen cum aliis mitiùs procederet cum Vigilio, & eum tantùm condemnaret ad purgatorium, quando absque prævio studio suis concionatur Parochianis, modò hoc non sæpè, nec cum animo tentandi Deum, & cessante scandalo, aliòve detrimento proximi practicaret. *Sporer tr. 2. in 1. præcept. Decal. cap. 10. n. 7.*

CONFERENTIA XCVII.

De Blasphemia.

191. Wendelinus Rusticus confitetur: ich hab gescholten / ich hab sacramentirt / und gesflucht / und dises zehenmal. Confessarius non contentus tali confessione ulteriùs interrogat ex Wendelino: Bone vir! qualia verba pronuntiâsti his decem vicibus? Respondet Wendelinus: binâ vice dixi: du tausend Sacraments-Kind / semel dixi: du hun-

hundert tausend Sacers Mensch. Semel dixi: du Sacraments-Hund. Semel: du Sacraments-Hur. Semel dixi: du Stern-Sacraments-Kind. Semel dixi: du tausend Saperments-Esel. Semel dixi: holl mich der Teuffel. Semel dixi: du Million tausend safferments-Glegel. Et semel dixi uxori meæ: O hätten dich alle Teuffel/ damit ich deiner einßmals loß würde. Quæritur, quale iudicium confessariis de mox dictis Wendelini peccatis formare debeat. Sit

RESOLUTIO. I. *Blasphemia* est convitium, seu verbum contumeliosum ad-^{192.}versus Deum; est duplex, *formalis*, quæ fit cum directâ, vel saltem indirectâ intentione inhonorandi Deum, & *materialis*, quæ sine omni tali intentione, vel advertentia Deum inhonorandi erumpit. Blasphemia formalis rursus duplex est, *directa*, & *indirecta*, idque dupliciter 1. *ex parte voluntarii*. 2. *ex parte objecti*. Blasphemia directâ ex parte voluntarii est, quæ fit cum directâ intentione inhonorandi Deum, eaque triplex est; Nimirum *simplex*, quæ est locutio contumeliosa de DEO, nullam tamen significans hæresin; *Hæreticalis*, quæ est verbum contumeliosum adversus Deum, hæresin significans, sed sine interno assensu erroneo contra fidem, sed solum ex pravo voluntatis affectu; & *hæretica*, quæ est verbum contumeliosum adver-
sus

sus Deum hæresin significans, & cum assensu interno erroneo. Blasphemia *formalis indirecta ex parte voluntarii* est, quæ fit cum indirecta tantum intentione inhonorandi DEUM; cum quis nimirum scienter & seriò loquitur verba significantia Dei contemptum. Blasphemia *directa ex parte objecti* est, quæ fit contra ipsum Deum, vel aliquid ipsius Dei. *Indirecta verò ex parte objecti* est, quæ indirectè tantum tendit in Deum, quatenus nimirum tendit in aliquid DEO sacrum, vel ad Deum peculiariter relatum, v. g. in Sanctos, in Sacramenta, & res quascunque DEO sacras, in homines etiam, & alias creaturas, quatenus DEI creaturæ, vel aliquid Dei sunt, seu cum aliqua relatione ad DEUM.

193. RESOLUTIO II. Blasphemia quæcunque directa semper est peccatum mortale juxta *omnes*. Quia nihil magis legi naturali repugnat, quam creatori maledici à creatura. Blasphemia formalis indirecta seriò & advertenter prolata etiam est peccatum mortale etsi minus grave, quam directa; quia etiam graviter lædit honorem divinum; excusat tamen imperfectio actûs à mortali. Blasphemia materialis tantum, quando nullò modo advertitur malitia, nullum est peccatum, utpote si fiat ex motu primo, vel proferatur tantum recitativè aut docendi gratiâ. Porro pro-

probabile est, omnes blasphemias in ratione blasphemiae esse ejusdem speciei infimae peccata, ob eandem semper malitiam formalem inhonorandi Deum, ideoque in confessione non esse necessario explicandas blasphemias in specie, sed sufficere, si dicatur: *Blasphemavi graviter toties. ita Sporer cit. n. 23.* Nihilominus certum est, deberi explicari circumstantias speciem mutantem, ut v. g. si blasphemia fuit haeretica, vel ex actuali odio Dei, vel desperatione &c. processit.

RESOLUTIO III. Wendelini Confessarius, sicuti fecit, sic debuit interrogare ex Wendelino, qualia verba pronuntiaverit, quia sicuti constabit ex ejus confessione, falsum est, quod decies blasphemaverit, & maledixerit. Itaque Confessarius judicabit Wendelinum, quod binam vice dicendo: *du tausend Sacraments-Kind* / binam vice peccaverit mortaliter ex genere suo; quia haec verba continent in se veram blasphemiam propter haeticam ex se, & cum vilipensione, ac contemptu, multiplicationem Sacramentorum; ita Tannerus, Laymann, Gobbat, Sporer & alii. Per accidens tamen ex imperfectione actus potuit Wendelinus peccasse tantum venialiter, si non plenè & deliberatè advertit ad gravitatem malitiae, quod tamen non tam saepe, sicuti multi putant, praesumendum censeo, maximè de illis, qui toties à Confessariis

fariis moniti & instructi, & reprehensi fu-
 ère ob similes blasphemias, & quibus ha-
 rum gravis malitia toties inculcata fuit;
 Non videtur enim, qualiter plenè neque-
 ant advertere gravem similium blasphe-
 miarum malitiam, utpote toties audi-
 tam, iteratam, & inculcatam à Confessa-
 riis, & Concionatoribus. Quantum ad
 2. dicendo: du hundert tausend Sacerds
 Mensch/ Wendelinus non peccavit morta-
 liter; quia hæc verba de se non continent
 blasphemiam, nisi fortè exinde ortum es-
 set scandalum. Quantum ad 3. dicendo:
 du Sacraments-Hund / peccavit ex genere
 suo mortaliter Wendelinus; siquidem hæc
 verba censenda sunt verè blasphema ob
 nimis contemptibilem combinationem,
 & gravissimam Sacramentorum irreve-
 rentiam. Quantum ad 4. dicendò: du
 Sacraments-Hur / iterum Wendelinus
 peccavit mortaliter, ob eandem modò
 dictam rationem. Quantum ad 5. di-
 cendò: du Stern Sacraments-Kind/
 Wendelinus quoque graviter peccavit;
 quia hæc verba important contemptum,
 & vilipensam multiplicationem Sacra-
 mentorum *instar stellarum*. Quantum ad
 6. dicendo: du tausend sapperments-Esel/
 non videtur peccâsse, saltem non gravi-
 ter; quia verba præfata non continent
 blasphemiam, sed tantùm proferuntur ad
 incutiendum terrorem & timorem, atq;
 ob

ob reverentiam Sacramenti ita corrum-
puntur. Neque aliquis exinde scandali-
zatur, sed sæcularis habetur pro conscien-
tioso potius, qui sic loquitur volens vitare
blasphemiam: At Religiosus ita loquens
meritò habetur pro irreligioso. ita *Gobat,*
& *Sporer.* Quantum ad 7. dicendò: *holl*
mich der Teuffel/ Wendelinus non blasphe-
mavit, sed sibi ipsi maledixit; & si delibe-
ratè ex animo sibi imprecatus fuisset dia-
bolum, utique peccâisset mortaliter, con-
tra charitatem sui, imprecando sibi tan-
tum malum. At quia tantum ex consue-
tudine, vel ad manifestationem suæ indi-
gnationis prædicta verba protulit, nec ex
animo, ut verificentur, ideò tantum ve-
nialiter peccavit. Addit tamen *Laymann*
lib. 2. tr. 3. c. 8. in fine: Eum, qui delibe-
ratè se ipsum dæmoni ita devovet, quam-
vis absque animo, ut ita eveniat, non esse
excusandum à peccato mortali ob fœdi-
tatem, horrorem, ac perversitatem rei.
Quantum ad 8. dicendò: *du Million tau-*
send sasserments Glegel/ non videtur pec-
câsse mortaliter ob eandem rationem,
quam dedimus in Resolutione ad 6. *Quan-*
tum ad ultimum dicendò suæ uxori: *Ohâte*
ten dich alle Teuffel/ damit ich einsmahl dei-
ner loß würde / dicendum est, quod dixi-
mus in Resolutione ad 7.

CONFERENTIA XCVIII.

De Sacrilegio personali.

195. Xantippe conventâ mercede conductâ à Sacerdote ut cum ipso carnaliter peccaret, fecit ipsius malam voluntatem; post opus verò perpetratum Sacerdos mercedem solvere nolebat, ideo Xantippe ipsum egregiè percussit. Quid judicandum de Xantippe?

196. RESOLUTIO. I. *Sacrilegium* est violatio rei sacræ; Res autem sacra dicitur omnis illa, quæ publicâ institutione, auctoritate, & ritu ad DEI cultum deputata est. Ejusmodi rerum sacrarum triplex est genus, *Persona, Locus, & Res*, & ideo triplex species Sacrilegii, *personale, locale, & reale*. Sacrilegium personale est, quô persona sacra, seu publicâ auctoritate & solemnitate ad cultum Dei consecrata indignè violatur, idq; contingit quatuor modis: 1. Inferendô manus violentas in Clericum, vel Religiosum, percussione, mutilatione, occisione, aut aliâ atroci injuriâ. 2. Personas Ecclesiasticas subjiciendô fori sæcularis judicio. 3. Ab iisdem Personis Ecclesiasticis tributum exigendô. 4. Luxuriosè violando corpus Personæ DEO sacratæ per votum solemne continentiae perpetuæ, idq; quocunque concubitu, pollutione, tactibus ad hoc ordinatis. Jam sit

RESO.

RESOLUTIO II. Xantippe duplex 197.
commisit Sacrilegium personale, primò
carnaliter peccando cum Sacerdote; li-
cèt enim Xantippe non fuerit Persona
DEO sacrata, tamen Sacerdos fuit Persona
DEO sacra, cui ad peccatum carnale co-
operata fuit. Secundò | commisit Sacri-
legium personale, percutiendò Sacerdo-
tem, quem percutiendi ob negatam mer-
cedem nullum jus habuit, ideòque etiam
incurrit excommunicationem latæ sen-
tentia.

CONFERENTIA XCIX.

De Sacrilegio locali.

Zachæus juvenis lascivus in Ecclesia 198.
non semel habuit deliberate delectationes
venereas, dùm curiosè aspexit variarum
fœminarum formas, imò in ipsa Ecclesia
cum sua Amasia non semel habuit collo-
quia luxuriosa, eandemque sollicitavit ad
fornicationem alibi perpetrandam, &
quod adhuc turpius in ipso templo procu-
ravit aliquoties pollutionem, detraxitque
aliis graviter famam. Quid sentiendum
de Zachæo, & ejus peccatis?

RESOLUTIO. I. *Sacrilegium locale est* 199.
Ecclesiæ, vel loci sacri publicâ auctoritate
ad cultum Dei deputati indigna violatio.
Per *Ecclesiam* propriè intelligitur locus pub-
licâ auctoritate, aut consecratione Epis-
copi aut crucis erectione, vel aliâ ratione
deputatus ad publicè peragenda Officia

Divina, Missas celebrandas, Verbum Dei audiendum &c. *Locus verò sacer* hic dicitur omnis locus ad usum pium & religiosum publicè destinatus & DEO dedicatus. comprehenditq; Ecclesias omnes, Sacella, Cœmeteria, Monasteria & Xenodochia, Episcopi auctoritate erecta; nam sola sæculari auctoritate erecta absque auctoritate Episcopi, non censentur loca religiosa. Itaque

200. RESOLUTIO II. *Sacrilegium locale* fit 1. Violandô immunitatem Ecclesiæ, & locorum sacrorum, fores effringendo, spoliando, & ibidem Asylô gaudentes violenter extrahendo. 2. Polluendô Ecclesiam, vel Cœmeterium per injuriosam sanguinis effusionem, aut homicidium etiam sine sanguinis effusione factum in Ecclesia: vel cujus causa in Ecclesia data fuit. Vel per illicitam & voluntariam humani seminis intra Ecclesiam effusionem. Vel per sepulturam infidelis non baptizati, aut excommunicati non tolerati. 3. Exercendô actionem judicialem & maximè criminalem in Ecclesia; vel negotiationem, aut emptionem, vel venditionem solemnem, vel tripudia, & clamores profanos, vel commestationes aut compotationes; Nihilominus extra casum necessitatis vel pietatis in Ecclesia comedere vel bibere more solitô pro refectiione, seclusô scandalo vel contemptu, non excedit

dit culpam venialem, juxta *Cajetanum*, *Sal-*
Laymann, & alios,

RESOLUTIO III. Zachæus habendô 101.
in Ecclesia delectationes venereas, lascivâ-
que colloquia, item sollicitandô suam
Amasiam ad fornicationem alibi perpe-
trandam, ac detrahendo aliis graviter fa-
mam, non peccavit peccatô Sacrilegii, nec
tenetur hanc circumstantiam in Confessi-
one explicare; quia hæc peccata non sunt
specialiter prohibita fieri in loco sacro, nec
per ea polluitur Ecclesia, At committen-
do in Ecclesia pollutionem, peccavit pec-
catô Sacrilegii localis, cûm per hanc pol-
luatur Ecclesia, & licet secundum com-
munem & probabilem sententiam ad pec-
catum mortale Sacrilegii sufficiat, etiamsi
pollutio occulte fiat, non tamen est im-
probabilis sententia *Vasquez*, & aliorum
cum Basilio Pontio lib. 10. de Matrim. c. 10.
n. 15. Copulam, vel pollutionem oc-
cultam factam in Ecclesia, vel loco sacro,
non esse speciale peccatum Sacrilegii, nec
consequenter in Confessione necessario
explicandam circumstantiam loci sacri.
Ratio ipsorum est: quia in tantum est
Sacrilegium, in quantum polluitur Eccle-
sia; at non polluitur per occultam copu-
lam, vel pollutionem: Ergo. Quod si
copula vel pollutio occulte facta in Eccle-
sia, postea post aliquot dies fiat notoria,
polluitur quidem in foro externo Eccle-

fia, & reconciliatione indiget: at copula vel pollutio præcedens tunc non fuit sacrilega, nec per illam Ecclesia tunc reverà fuit violata; *ut notat Tamburinus lib. 7. c. 2. §. 1.*

CONFERENTIA C.

De Sacrilegio reali.

202. Fabianus nuper in statu disgratiæ communicavit, quia sine efficaci proposito confessus fuerat. Deinde ex templo calicem furatus est, & viro nobili Missam in Ecclesia audienti Horologium ex sacco abstulit. Quæritur, quot Sacrilegia commiserit?

203. RESOLUTIO I. *Sacrilegium reale est rerum quarúmvis publicâ authoritate ad cultum divinum sacratarum, vel deputatarum indigna violatio. Res autem ejusmodi sacræ sunt Sacramenta, vasa consecrata ad ministerium & usum Sacramentorum, Ædes sacræ, Altaria, Crux & imagines Christi ac Sanctorum, eorúmque reliquiæ, chrisma, &c. Item omnia pertinentia ad Ornatum Altarium, & Ministrorum, sicut & bona mobilia, & immobilia deputata ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, Templorum fabricam, Deposita in Ecclesiis, pia Legata ad pias causas, bona pauperum in Xenodochiis, & his similia. Harum omnium rerum sacrarum indigna violatio est Sacrilegi-*

legium reale, fitque tribus modis, scilicet indignè tractando, injustè usurpando, & profanè vendendo, vel emendo per Simoniam, de qua in conferentia sequenti.

RESOLUTO II. Fabianus quatuor 204. commisit Sacrilegia; primum fecit, indignè communicando, nimirum in statu peccati mortalis. Secundum perpetravit invalidè confitendo, utpotè sine firmo, & efficaci proposito; & consequenter Sacramentum pœnitentiæ invalidandô. Tertium commisit, calicem, utpote rem sacram furandô, & quia eundem calicem abstulit ê loco sacro, nimirum templo addidit quartum Sacrilegium, scilicet violationem loci sacri, specialiter explicandam in Confessione: dum autem Fabianus viro nobili Missam in Ecclesiâ audienti ex sacco abstulit Horologium, probabiliter non commisit Sacrilegium; juxta *Dianam p. 1. T. 7. R. 27. ex Fagundez*, & sex aliis, item *Sbogar tract. 84. cap. unico n. 30. citans Tamburinum & Bonacinam*. Ratio est: quia in hoc casu non aggravatur Ecclesia. Aliud fuisset, si Fabianus rem aliquam in templo depositam, & in ejus fidem ac immunitatem susceptam abstulisset; tunc enim Sacrilegium commisisset; quia in hoc casu gravis fuisset, illata injuria Ecclesiæ: siquidem aggravaretur Ecclesia, cùm de similibus Ecclesia debeat dare rationem. Ita commu-

nissima apud *Sporer tr. 2. in 1. Præcept. De cal. cap. 10. n. 31.*

CONFERENTIA CI.

De Simonia.

205. Sempronius Clericus sæcularis libenter haberet certam aliquam Parochiam; hinc accedit magnum & potentem amicum Episcopi, & dicit ad illum: *Sua dominatio intercedat pro me apud Episcopum, ut accipiam hanc Parochiam, & ego ero gratus.* Præfatus amicus intercessit, Sempronius accepit Parochiam, & ut foret gratus, suo intercessori rependit centum ducatos. Quæritur an in hoc casu commissæ sit Simonia?

206. RESOLUTIO I. Simonia est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum*; ideo ad peccatum Simonie tria concurrunt, nimirum *materia, pretium, & pactum.* *Materia Simonie* debet esse res spiritualis vel annexa spirituali, v. g. Gratia Divina, Sacramenta, Officia Divina, Actus Jurisdictionis Ecclesiasticæ, Absolutio à peccatis & censuris, collatio indulgentiarum, omnia beneficia Ecclesiastica, & ipsis annexa; item omnia vasa, & paramenta sacra &c. *Pretium Simonie* debet esse quid temporale, sive deinde sit pecunia, sive aliquid aliud, estque triplex, nimirum *pretium, vel munus à manu*, v. g. pecunia. aurum, vestes, equus, & cætera bona, emi, & vendi solita, seu mobilia, seu

seu immobilia: deinde *pretium seu munus à lingua*, nimirum omnis laus, commendatio, patrocinium, intercessio apud alium. Denique *pretium, seu munus ab obsequio* est quodcunque ministerium temporale, v. g. famuli. In Simonia tamen Juris Ecclesiastici *pretium* potest esse etiam aliquid spirituale, v. g. in materia beneficiorum, quæ licet sint quid spirituale, nihilominus si propria autoritate fiat illorum commutatio, &c. committitur Simonia Juris Ecclesiastici; ut notavit *Reiffenstuel in 5. Decret. tit. 3. n. 57.* Tandem ad Simoniam requiritur pactum onerosum & obligatorium per modum emptionis, & venditionis, vel cujuscunque commutationis, seu restitutionis onerosæ & obligatoriæ quomodocunque exprimatur.

RESOLUTIO II. Simonia alia est *Juris divini*, & intrinsecè mala, qua videlicet venditur & emitur res propriè spiritualis ut talis; v. g. Sacramentum, reliquiæ; Alia est *juris positivi humani Ecclesiastici*, quâ venditur non quidem res aliqua propriè spiritualis, sed rei spirituali annexa, vel ad eam ordinata, utpote venditio Beneficiorum, etiam secundùm id, quod in ipsis temporale est, nimirum quoad Jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, venditio Officiorum Ecclesiæ intrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras, ut Sacristæ, Oeconomi, Thesaurarii Ecclesiæ, permutatio

& resignatio beneficiorum sine licentia Superiorum, exactio pecuniæ pro collatione ordinum, admissione ad Religionem &c. Ulteriùs Simonia alia est *mentalis*, alia *conventionalis*, alia *realis*, & alia *confidentialis*, *Mentalis Simonia* juxta *Laymann, lib. 4. tract. 10. cap. ult. n. 67.* dicitur hõc loco, non ea, quæ in sola mente, five proposito consistit committendi Simoniam, sed quæ in externum opus transit, quod tamen nullõ signõ externõ apparet esse Simoniacum, estq; nihil aliud, quàm voluntas seu intentio interna, quâ quis, dum confert alteri rem spiritualem, intendit illum obligare ad reddendum aliquid temporale, aut e-contra, sine ullo pacto externo. *Simonia conventionalis* est, quæ fit cum pacto externo, explicito, vel tacito dandi vel recipiendi quidpiam spirituale pro temporali, aut temporale pro spirituali; pactum tamen nondum est impletum ex utraque parte. *Simonia realis* est, quando pactum ex utraque parte completum est saltem inchoativè, spirituali scilicet datõ, & temporali saltem ex parte receptõ. *Simonia* denique *confidentialis* est, cùm quis alteri dat, vel confert, vel resignat Beneficium Ecclesiasticum vel ad illud præsentat, eligit, instituit cum certa confidentia & obligatione, ut tanquam ex debito illud sibi met, vel alteri in sui favorem certõ tempore resignet, aut ex eo pensionem, vel

certam partem fructuum tribuat, & potest esse *mentalis tantum*, aut *conventionalis*, aut *realis* juxta mox dicta. Simonia mentalis nullam inducit pœnam canonicam, sicut nec conventionalis inducit pœnam canonicam, nisi ex utraque parte pactum completum sit. Sed Simonia realis & completa inducit pœnas canonicas, in triplici tamen solum casu, nimirum, si Simonia commissa sit *in ingressu Religionis, in sacro ordine, & beneficiis*. Committentes Simoniam in ingressu Religionis, si sint personæ singulares, incurrunt ipsò factò excommunicationem; Si verò sit Capitulum, vel Conventus, suspensionem ab officio capitulari ad Jurisdictionem, vel Administrationem pertinentem, si tamen Professio fuerit secuta, & sint viri regulares; Moniales enim propterea non incurrunt aliquas pœnas, etsi veram Simoniam committant. Ita *Reiffenstuel in 5. lib. Decret. tit. 3. n. 256.* Ob simoniacam collationem, & susceptionem sacrorum Ordinum etiam primæ tonsuræ incurritur excommunicatio, Suspendio Papalis & Ordinantis & Ordinati, *Extravag. cum detestabile. De Simonia.* Ob Simoniam realem in beneficio Ecclesiastico à conferente & acquirente incurritur eadem excommunicatio Papalis Papæ reservata, eadem *Extravag.* irrita est electio, confirmatio, præsentatio, institutio, nullumque jus tribuit; Unde

Unde sic recipiens beneficium non facit fructus suos, sed restituere tenetur; etiamsi crimen sit occultum, efficiturque inhabilis ad illud beneficium etiam ex dispensatione Episcopi obtinendum; Aliis tamen beneficiis ritè obtentis ipsò jure non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam Judicis. Ita *Laymann lib. 4. tr. 10. c. ult.* Denique Simonia confidentialis, modò ex parte unius tantum sit completa, datò scilicet & accepto beneficio cum tali pacto, etiamsi accipiens promissionem nondum impleverit, inducit pœnas canonicas decretas in motibus propriis *Pii IV. & Pii V.* nimirum excommunicationem Papalem utrique parti contrahenti, annullationem collationis, & resignationis beneficii illius ipsò facto, adeò, ut accipiens non faciat fructus suos, & inhabilitatem ad imposterum obtinendum illud ipso jure; Insuper privat omnibus beneficiis, & pensionibus antea obtentis, sed hoc per - & non ante sententiam Judicis. Tandem beneficia sic simoniace collata soli Papæ reservantur. Ita *Laymann, Sporer, Reiffenstuel cit. n. 284. & alii.*

208. RESOLUTIO III. Si Sempronius, de quo procedit conferentia, dum dixit: *sua dominatio intercedat pro me, ut accipiam Parochiam, & ego ero gratus*, tantum in genere hoc dixit & sincere processit sine intentione dandi temporale pro spirituali, aut con-

contrahendi novam obligationem, sed solum exponendi suam obligationem *Antidoralem*, cui postea liberum sit satisfacere per quidcunque, non commisit Simoniam, si ex parte alterius, nimirum cui vult esse gratus, absit scandalum. Ita *Cardenas in Crisi Theologica Dissert. 27. cap. 1. & 2. Reiffenstuel in 5. Decret. tit. 3. n. 113. la Croix l. 3. p. 1. n. 102.* Ratio est: quia nemo prohibetur id pacisci & promittere, ad quod jure naturali, & divino obligatur, atqui jure naturali tenetur quis ex obligatione Antidoralis, seu ex gratitudine pro beneficio etiam spirituali esse gratus, gratumque se exhibere, dando, vel faciendo aliquid pro arbitrio suo in bonum benefactoris: Ergo id etiam potest promittere, dummodo promittendo se gratum fore, temporale dare non intenderit. Siquidem recte notat *Cardenas apud la Croix cit.* Si tales adfuissent circumstantiæ, ut his attentis Sempronius promiserit, vel significaverit, se determinatè daturum temporale, commisisset Simoniam; quia quamvis ea nuda prolatio istorum verborum id non significaverit, tamen ex circumstantiis, & communi modo loquendi, quem inter se satis intelligunt homines hoc tempore, verè significant promitti determinatè compensationem temporalem, idque ex obligatione aliqua saltem gratitudinis, distincta

Etā ab obligatione antidorali, quod à posteriori colligitur; nam si ille, qui beneficium accepit, nihil det temporale, censetur mereri nomen *ingrati*, pati debet *exprobrationem*, aut *justum pudorem*, uti inter homines persuasio est; sæpè etiam admoneatur, ut gratitudini satisfaciāt: Ergò manifestum est adfuisse pactum saltem implicitum de dando temporali. Unde *Cardenas cit. n. 67.* dicit per illa verba: *Et ego ero gratus*, sic prolata, & acceptata incurri Simoniam, non tantum mentalem, sed etiam conventionalem subjectam poenis juris. Proportionaliter ad prædicta respondendum est, ac resolvendum, num Sempronius post acceptam Parochiam rependens suo Intercessori centum ducatos, commiserit Simoniam; siquidem si illos dedit ex mera gratitudine, & ad satisfaciendum obligationi antidorali, nullam commisit Simoniam; Sin verò dedit vi alicujus pacti etiam tantum impliciti, vel taciti (de quo nos mox suprà loquebamur) commisit Simoniam, ob rationes etiam mox supra datas. Ita *Reiffenstuel cit. n. 116. & 117.*

CONFERENCE CII.

De Simoniacè Acceptorum Restitutione.

209. Honorius Clericus habitā notitiā vacantis Parochiæ, vel Canoniciatûs, aut alterius beneficii Ecclesiastici, quod ipse liben-

benter haberet, confert se ad Collatorem, vel Præsentatorem, eique se commendat, & pro collatione beneficii, aut præsentatione ad illud supplicat, simul etiam offert eidem poculum aureum, absque ullo quidem pacto externo, conditione, aut externè imposita obligatione, ut pro tali temporali Honorario sibi conferatur beneficium, hâc tamen internâ intentione, fine, & animo, ut intuitu talis Honorarii Collatorem vel Patronum moveat, & obliget ad beneficium sibi conferendum. Quæritur, an in hoc casu sit commissæ Simonia, & an, ac cui Honorarium debeat restitui?

RESOLUTIO I. Honorius commi- 210.
sit veram Simoniam; ita *Cardenas in Crisi Theologica Dissert. 27.* super damnata propositione 45. & 46. & de hoc post decretum Innocentii XI. mox allegandum, non ampliùs licere dubitare, ait *Reiffenstuel cit. n. 78.* Ratio est: Quia Innocentius XI. damnavit sequentem propositionem ordine 45. *Dare temporale pro spirituali, non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.* Quare si Honorius, postquam tali animò obtulit poculum aureum, etiam propterea à Collatore vel Præsentatore accepit beneficium, commi-
sit

fit Simoniam etiam realem, & incurrit poenas juris huic decretas. *Reiffenstuel cit. n. 86.*

211. RESOLUTIO II. Nihilominus, si Honorius Clericus obtulisset poculum aureum Collatori, vel Præsentatori *sub spe* consequendi beneficium, vel econtra Collator contulisset Beneficium Ecclesiasticum, *cum*, aut *sub spe* obtinendi poculum aureum, & Honorius *pro fine & motivo principali* non habuit consecutionem beneficii, sed tantum *secundario per accidens* illud sperasset, & intendisset, et si fuisset causa impulsiva, & excitativa, & si Collator vel Præsentator beneficii *pro fine aut motivo principali* non intendisset acquirere aureum poculum, sed illud tantum *secundario, & per accidens* sperasset, ac intendisset, nec Honorius, nec Collator, aut Patronus beneficii, commisissent Simoniam. Ita teste *Reiffenstuel cit. n. 89.* Sententia in re communissima Theologorum, & Canonistarum. Ratio est: quia in hoc casu nullum intervenisset pactum nec explicitum, nec implicitum, nec per se paratur via mediante temporali consequendi spirituale, nec per temporale principaliter intenditur consecutio rei spiritualis, aut econtra: Ergo non committitur Simonia, quod confirmatur universali praxi & consuetudine *Urbis, & Orbis*, quâ videmus, quod timorati quoque ubivis locorum servi-

ferviant etiam Cardinalibus, Episcopis, & Patronis, eisq; præstent obsequia temporalia, primario ac principaliter ob finem & causam licitam; Secundario verò, ac minus principaliter sub spe, directè, aut indirectè consequendi ab eis spiritualia, seu eâ spe, & intentione, ut captent eorum benevolentiam & amicitiam in ordine ad consequendum spirituale; quam praxin damnare, foret temerarium, dummodò ut mox dictum, *hujus spei objectum principale* non sit assecutio rei spiritualis per præstationem rei temporalis, vel econtra, sed tantum objectum secundarium & per accidens.

RESOLUTIO III. Poculum aureum debet à Collatore, vel Præsentatore beneficii restitui Honorio, si nondum est secuta collatio, vel præsentatio ad beneficium; quia non est ratio cur alteri debeat restitui poculum aureum, quàm ipsi danti; Imò etiam factâ jam collatione beneficii, & Simoniâ utrimque completâ, poculum aureum pro collatione vel præsentatione beneficii acceptum, probabiliter potest, ac debet etiam restitui ipsi danti saltem ante judicis sententiam, eoquòd nulla Lex Ecclesiastica afferi possit, statuens ante judicis sententiam Ecclesiæ restituendum esse. Ita Sotus, Bannes, Matthæus de Moga, Reiffenstuel cit. n. 296. & alii. Ratio est: quia simoniace, dans temporalia
P pro

pro beneficio non transfert, sed in effectu reverà adhuc retinet Dominum illorum temporalium; cùm enim illud in nullum alium, quàm in illum, qui directè vel indirectè dedit beneficium, transferre intendat, hic autem illius recipiendi sit incapax, clarum est, quòd apud dantem remaneat, consequenter ante Judicis sententiam eidem tanquam vero Domino restitui debeat. Insuper, si Honorius, mediante Simoniâ, accepit beneficium, intuitu cujus poculum aureum obtulerat, teneatur illud beneficium, sub gravissimo peccato mortali ante omnem Judicis sententiam unà cum omnibus perceptis fructibus restituere, ac dimittere, etiamsi Simonia sit occultissima, & quidem, si Simonia sit confidentialis, etiam pretiò non solutò; si verò est communis Simonia, tunc, quando utrimque saltem ex parte jam est completa, accipiendò spirituale, & tradendò temporale, saltem secundum partem. Ita *unanimis, ac certa sententia*, & patet ex *Extravag. Cùm detestabile. de Simonia. Exceptis autem Beneficiis Ecclesiasticis*, non datur obligatio restituendi *simoniacè accepta spiritualia*, juxta communem sententiam, quia nullum nec divinum, nec humanum reperitur jus hujusmodi obligationem inducens; Similiter temporalia simoniacè accepta in ingressu religionis pro honesta sustentatione etiam non est obligatio restituendi

tuendi ante Judicis sententiam, dummodo non in privatum Abbatis, vel Abbatissæ, vel alterius, sed in communem usum convertantur. Ita habetur in *Extravag. sanè de Simonia*. Attamen temporalia simoniacè accepta pro Collatione Ordinis, aliorumque Sacramentorum, vel Sacramentalium, aut rerum quarumcunq; tandem spiritualium, quæ conferuntur sinè damno, aut incommodo temporali conferentis, cujusmodi sunt *Dispensationes, Absolutiones, Indulgentiæ &c.* Jure divino consequenter ante omnem Judicis sententiam restitui debent. *Suarez lib. 4. de Simonia cap. 59. num. 11. Lessius, Laymann, Pirhing, Reiffenstuel cit. n. 299.* Ratio est: quia, cum ex mandato divino *Matth. 10.* hæc & similia spiritualia gratis conferre debeant dispensatores (cujusmodi, & non Dominus respectu Spiritualium, est quivis conferens illa) injustè agit, & injuriam facit alteri, qui ab illo pro tali re spirituali gratis exhibendâ, pretium exigit: Ergo jure divinô tenetur ad restitutionem ante omnem Judicis sententiam; quod etiam procedit in Simonia mentali, cum hæc obligatio restituendi non sit pœna juris, sed obligatio ex justitia, & jure divinô procedens ob injuriam illatam tertio, consequenter afficit delicta, etiam occultissima.

Ex quo colligitur, quòd licet ignorantia inculpabilis excuset à peccato Simo-

niæ, ac etiam ejusdem pœnis tunc, quando nec accipiens beneficium, nec conferens, nec alius tertius cooperans peccavit formaliter, adeò, quòd provisio beneficii sit valida juxta *Lessium, Lugo & la Croix lib. 3. p. 1. n. 205.* quia nullitas provisionis est pœna in odium delicti Simoniaci; tamen hæc ignorantia inculpabilis non excuset ab obligatione suprà dicta restituendi temporalia pro collatione ordinis, Sacramentorum & Sacramentalium, aut aliarum rerum spiritualium quæ conferuntur sine damno, aut incommodo temporali conferentis, accepta, quando postea venit in notitiam commissæ Simonix, tantum materialis. Ratio est: quia hæc obligatio non est pœna juris; sed procedit ex justitia, & jure divinò, adeoque etiam ignorantes, posteaquam rei veritatem cognoverunt, obligat, sicuti si quis ex ignorantia inculpabili possidet alienum, tenetur illud restituere, postquam cognovit esse alienum, & non suum.

TITULUS III.

De Juramentis.

CONFERENCENTIA CIII.

De Juramenti Quidditate, seu Natura.

ABraham Mercator, ut efficacius persuadeat emptoribus suarum mercium bonitatem, sæpius dixit: *In veritate, meæ merces sunt optimæ: diabolus me rapiat, si falsum dicam: DEUS scit, quòd merces meas tali pretiò comparaverim.* Quæritur an Abraham his verbis verum juramentum protulerit?

RESOLUTIO I. Juramentum est in-215.
vocatio Divini Nominis in testimonium veritatis; hinc tria essentialiter requirit, nimirum 1, ut fiat per Deum verum tantum. 2. cum vera voluntate invocandi DEUM in testem. 3. & cum petitione Testimonii Divini. Juramentum aliud est *explicitum*, quod fit cum directa & expressa invocatione DEI; aliud *implicitum*, quod fit cum indirecta solùm invocatione Dei in testem, v. g. dum juratur per creaturas in DEUM relatas. Rursus juramentum aliud est *Affertorium*, quod est invocatio Divini Nominis ad faciendam fidem de veritate sui dicti; Aliud

est *Promissorium*, quod est invocatio Divini Nominis ad faciendam fidem de actione propria futura, v. g. *Juro me Religionem ingressurum &c.* Iterum juramentum aliud est *simplex*, quod fit per simplicem Divini Nominis invocationem, aliud est *Execratorium*, quô jurans ad fidem faciendam de re aliqua malum imprecat sibi ipsi, aut aliis ad ipsum specialiter pertinentibus, â Deo teste veritatis, & vindice falsitatis per se, vel per creaturam inferendum, ni verum sit, quod dicit.

216. RESOLUTIO II. Quando aliquis profert verba verum juramentum significantia, *in foro conscientia* attendenda est intentio ea proferentis ad dignoscendum, an verè juraverit, nec ne. Si enim quis positivè intendit Deum invocare in testem, certò facit juramentum: Si verò positivè non vult Deum invocare in testem, certò non facit juramentum; denique si negativè se habens, vel ignorans præscindit ab invocatione Dei, iterum non est juramentum; quia eò ipso Deus non invocatur ut testis. Quando autem aliquis profert verba verum juramentum non significantia, attamen per illa intenderet, verè jurare, verum juramentum faceret in foro conscientia, quia esset invocatio Divini Nominis in testimonium veritatis.

217. RESOLUTIO III. Abraham mercator, de quo procedit conferentia, dicendô:

in veritate meæ merces sunt optimæ, non fecit juramentum, quia vi illorum verborum non invocavit DEUM in testem. Et hæc est communis sententia DD. idem dicendum de illa jurandi formula: in conscientia mea, vel per meam conscientiam. At verò jurare per animam, vel in animam, vi verborum ordinariè est juramentum, quia idem est, ac dicere: pereat anima mea, si falsum dicam, adeoque est juramentum execratorium; quale etiam fecit noster Abraham mercator, dum dixit: diabolus me rapiat, si falsum dicam, si tamen verò, & seriò animò ita dixit, & non tantum ex consuetudine, vel motu primo, vel secundo primo. Similiter dum Abraham dixit: Deus scit, quod merces meas tali pretio comparaverim; non juravit, si tantum per modum enuntiationis hæc verba protulit; secus erit, si ea protulit per modum invocationis divinæ scientiæ, & testimonii, tunc enim verum fecit juramentum.

CONFERENTIA CIV.

De Juramento promissorio.

Bethsabea, quando nuper gravem rixam & contentionem cum Sara vicina sua habuerat, & in multa verba contumeliosa eruperat, juravit, quod per totam vitam nolit ullum amplius verbum loqui Saræ, nec unquam amplius ejus domum frequentare. Postea tamen humanissimè

salutata à Sara, & ad domum suam invitata, humaniter iterum respondet, Saræque domum invisit. Quæritur, an Bethsabeæ juramentum promissorium fuerit validum, & an ipsa sit pejurii rea?

219. RESOLUTIO I. Ad juramentum promissorium ut sit validum, requiritur. 1. ut sit emissum cum plena deliberatione, qualis nimirum requiritur ad peccatum mortale; quia juramentum obligat sub mortali ex genere suo. 2. ut fiat cum intentione Deum invocandi in testem, & se obligandi, cum in hoc consistat essentia juramenti promissorii, intentio tamen implendi promissum non requiritur ad ejus valorem, sed tantum, ut licitum sit; quia de essentia juramenti promissorii est solum obligatio implendi, non autem actualis impletio. 3. Ut non sit emissum ex errore, vel dolo versante circa ipsam substantiam rei juramentò promissæ; siquidem ad valorem quarumvis promissionum, essentialiter requiritur consensus voluntarius positivus circa substantiam rei promissæ; error verò vel dolus versans solum circa accidentalem circumstantiam, vel qualitatem rei juramentò promissæ, non invalidat juramentum promissorium; quia non tollit consensum substantialem in ipsam rem promissam, *nisi tamen accidentalis illa qualitas vel circumstantia à jurante principaliter intenta sit*, tunc enim hæc ingrederetur mora-

moralem substantiam rei promissæ.
4. ut sit de re possibili, & licita; quia nemo potest obligari ad impossibile, aut ad peccandum. Et quidem, si juramentum promissorium fiat ipsi Deo, ipsius materia promissa necessario debet esse res honesta, seu moraliter bona, & majoris boni non impeditiva, quia alias Deo non placeret. Aliud est, si juramentum promissorium fiat homini; tunc enim est validum, etiamsi res juramentò promissa sit indifferens, vel minùs bona, modò sit licita; quia homines etiam tales res acceptant, ipsisque placent. 5. Juramentum promissorium ex metu gravi & injusto, ab extrinseco incusso ad extorquendum actum *probabiliter* est validum; quia ob reverentiam Divini Nominis juramenta observanda sunt, nisi eorum observatio vergat in interitum Salutis æternæ juxta *cap. Quamvis, de pactis in 6.* quamvis apud *Sporer tr. 3. in 2. Præcept. Decal. cap. 1. n. 23.* aliqui Recentiores non improbabiler doceant oppositum. Attamen qui juravit Usurario nolenti mutare, nisi cum iniqua usura,olvere usuras, tenetur juramentò secundùm omnes, ex *cap. Debitorum de jure jurando*, ubi dicitur: *Debitorum ad solvendas usuras, de quibus se obligaverant, cogi non debent; si verò de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt, Domino reddere Juramentum.* Ex his sequitur.

220.

RESOLUTIO II. Bethsabeæ juramentum quòd per totam vitam nolit ullum amplius verbum loqui Saræ, nec unquam amplius ejus domum frequentare, fuit nullum; quia fuit de re mala, & cùm ex inimicitia nolle loqui cum suo inimico per totam vitam sit peccatum mortale contra charitatem proximi, hinc Bethsabea jurans se hoc facturam insuper peccavit mortaliter ratione hujus invalidi juramenti contra virtutem Religionis; quia per tale juramentum constituit Deum testem & fidejussorem, & ideò velut complicem iniquitatis suæ, gravissimâ erga Deum irreverentiâ. Propterea Bethsabea benè fecit, hoc impium juramentum non servandò, dum Saram suam vicinam iterum humaniter allocuta fuit, ejusque domum invisit, nec fuit perjurii rea, nisi fortè ex conscientia erronea.

CONFERENTIA CV.

De Juramenti promissorii obligatione.

221.

Caleb juvenis inivit jurata sponsalia cum Rebecca virgine; hæc tamen postea seducta fuit, & imprægnata ab Isaaco, sed proles vix in lucem edita mortua fuit. Quæritur, an Caleb vi sui juramenti teneatur nihilominus ducere Rebeccam in uxorem, cùm hujus juramenti observatio non vergat in interitum salutis æternæ?

RE.

RESOLUTIO I. Juramentum promissorium sub mortali ex genere suo obligat ad promissionem juratam servandam secundum omnes: Quia est res gravissimi momenti, verum reddere invocatum Divinum testimonium & fidejussionem, adimplendô rem juramentô promissam; Obligat autem juramentum ex virtute Religionis, & quidem si juramentum promissorium sit *simplex*, seu *per se stans*, nimirum quô quis absolute jurat se aliquid facturum, vel omitturum sine ulla promissione erga alterum, tunc hoc juramentum continet unam simplicem obligationem verum faciendi suum dictum ex virtute Religionis tantum; cum hic nulla sit obligatio annexa ex virtute fidelitatis, aut justitiæ. Si verò juramentum promissorium sit *Confirmatorium promissionis factæ*, ipsi Deo tantum, quod dicitur *votum juratum*, tunc duplicem habet obligationem ex virtute Religionis, unam ex vi promissionis factæ Deo, seu voti, alteram vi Divini Nominis in confirmationem istius promissionis invocati, seu juraumenti, & consequenter talis juramenti promissorii transgressio duplicem habet malitiam contra virtutem Religionis, unam *votifragii*, alteram *perjurii*. Rursus si juramentum promissorium sit *Confirmatorium promissionis factæ tantum homini acceptanti*, quod vocatur *pactum juratum*, etiam duplicem habet obligationem, unam

222.
ex

ex virtute Religionis propter juramentum, & alteram ex virtute fidelitatis, & justitiæ erga alterum Promissarium propter promissionem factam & acceptatam, & consequenter ejus transgressio duplicem habet malitiam, nimirum perjurii contra Religionem, & injustitiæ ac infidelitatis. Denique si juramentum promissorium fit *Confirmatorium promissionis factæ Deo, & homini acceptanti simul*, quo dicitur *votum cum pacto juratum*, tunc triplicem continet obligationem, duas ex virtute Religionis, scilicet ex vi voti, & juramenti, & tertiam ex virtute fidelitatis, ac justitiæ. Ubi notandum, quod juramenti promissorii obligatio ex virtute Religionis sit personalis, neque ad hæredes vel successores jurantis transeat; secus est de obligatione ex virtute justitiæ. Ita communissima cum *Sanchez lib. 3. moral. n. 13. & Sporer cit. cap. 1. n. 65.* Ratio est: quia nullus potest contrahere obligationem ex vi juramenti, nisi habeat intentionem jurandi; atqui solus ipse jurans, non autem ejus hæres, vel successor jurantis unquam habuit intentionem jurandi, etsi subinde habeat, & habere debeat intentionem contrahendi debitum justitiæ: Ergo. Jam ad casum fit

223. **RESOLUTIO. II.** Caleb, licet inveni-
rit jurata sponsalia cum Rebecca, non ta-
men tenetur eam ducere in uxorem. Ra-
tio est: quia juxta communissimam regu-
lam

lam Theologorum & Juristarum, *Juramentum promissorium sortitur conditiones, & qualitates actûs, cui adjicitur*; Atqui in præsentî casu sponsalia, quæ inivit Caleb cum Rebecca, non ampliùs obligant; cum Caleb habebat justissimam causam dissolvendi sponsalia Contracta cum Rebecca ob ejus fornicationem, & imprægnationem; Ergò nec juramentum obligat, ut Caleb ducat Rebeccam in uxorem, prout clarè decisum habetur in *c. Quemadmodum, de Jurejurando*, additâ hac ratione: *Quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa (intellige sponsa) contra regulam desponsationis non venerit*. Siquidem juramentum non auget obligationem actûs *extensive*; quia promissionem non extendit ad plures casus, quàm ea extenderetur, si non vestiretur juramentô, sed auget tantùm *intensive*, quia efficit, ut promissio, cui additum est juramentum, obliget arctiùs, nam juramentum superadditum præter obligationem fidelitatis, vel justitiæ, superaddit obligationem ex virtute Religionis. Unde juramentum eôdem modô interpretandum erit, quô explicatur ipsa promissio per se, seclusô juramento. Hinc etiam juramentum promissorium, quantumvis absolutum, tacitè tamen semper includit, & subintellectas habet conditiones sequentes: nimirum I. *Si potuero*; quia *impossibilium nulla est obligatio*. II. *Salvò jure,*

jure, & auctoritate Superioris: nisi hic juramentum sibi præjudicans irritare, vel in eo dispensare velit. III. Si is, in cujus gratiam, & utilitatem juratum est, voluerit acceptare, aut nisi is obligationem expressè, vel tacitè remittat. IV. Si res in eodem statu permanserit, seu notabiliter mutata non fuerit. V. Conditio in contractibus mutuis onerosis, & consequenter etiam in juramentis additis semper subintelligenda est: Si alter quoque promissis suis steterit, ut patet ex cap. pervenit. 2. de Jurejurando. Quia frangenti fidem fides frangatur eidem.

CONFERENTIA CVI.

De Conditionibus ad licitum juramentum requisitis.

224. Dalila filia interrogata à sua matre Eva, an hodie manè fuerit in Schola, jurat se fuisse in schola, cum tamen ibi non fuerit. Rursus Dalila jurat se hodie pauperi alicui Lazaro daturam pro Eleemosyna denarium, nec tamen facit. Quæritur, quomodo Dalila in his casibus peccaverit? & quid requiratur ad licitum Juramentum?

225. RESOLUTIO I. Ut juramentum sit licitum, debet fieri *in veritate, & justitia, & judicio*, juxta illud Jeremiæ 4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & justitia, & judicio.* Veritas juramenti consistit in eo, ut divinum testimonium non adducatur in confirmationem falsi, vel mendacii. Hinc jura-

juramentum assertorium carens veritate, semper est peccatum mortale in quacunq; materia, nec ex levitate materiæ potest fieri peccatum veniale, uti patet ex propositione damnata ab Innocentio XI. in ordine 24. quæ sic sonat: *Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.* Item peccaminosum est jurare sinè animo jurandi; ut iterum patet ex propositione damnata ab Innocentio XI. in ordine 25. quæ sic sonat: *Cùm causa licitum est jurare sinè animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis; & quidem si quis sine animo jurandi juret rem falsam, omnes communiter dicunt, eum peccare mortaliter, quia est grave vilipendium Dei, & directè contra finem juramenti, qui est assecurare de veritate, qui finis evertitur, si homines intelligant, posse absque gravi peccato fictè & falso jurari.* Ita *la Croix lib. 3. parte 1. n. 276.* Si verò quis sinè animo jurandi vocet in testem rei veræ, certò peccat venialiter; quia mentitur; & quamvis aliqui dicant, quòd peccet mortaliter, attamen *Suarez, Sanchez, Lessius Illsung, Dicastillo, Cardenas, & Castropalao* apud *la Croix* cit. n. 277. Probabiliùs docent esse veniale tantùm, nisi fiat in contractu, aut in judicio legitimo, aut in simili circumstantia, quando est gravis obligatio seriò jurandi, ut si pro-

ximus

ximus alioqui pati posset grave damnum. Ratio est: quia extra hos casus non apparet, unde colligi possit illa gravis malitia. Rursus qui jurat promissorie, sine animo implendi peccat mortaliter; quia vocat Deum in testem voluntatis implendi, quam tamen non habet. Si verò quis verè juret sine animo sese obligandi, etiam peccat mortaliter; quia jurat se promittere, vel jurat suam promissionem, quod tamen à parte rei falsum est, cum nullam omninò faciat promissionem; nam promissio sine animo se obligando nulla est, adeòque facit perjurium assertorium.

226. *Iustitia juramenti consistit in eo, quòd Divinum testimonium non adducatur in confirmationem dicti, vel facti peccaminosi. Hinc juramentum assertorium de re sive mortaliter, sive venialiter mala, si non assumatur ut medium ad peccandum, sed præcisè ad veritatem rei malæ propriæ, vel alienæ confirmandæ, est solum veniale contra Virtutem Religionis; quia Deus tantum invocatur in testimonium veritatis rei malæ, quod non videtur esse gravis irreverentia, sed levis tantum. Si verò juramentum assumatur ut medium ad peccatum mortale committendum, v. g. si cum juramento contesteris tuum turpem amorem erga puellam, ut eam ad fornicationem permoveas, peccas dupliciter mortaliter, nimirum contra castitatem*

tatem & contra virtutem Religionis; quia est gravis irreverentia, DEI testimonium assumere pro medio ad ipsum graviter offendendum; similiter peccatum mortale contra virtutem Religionis est juramentum promissorium de re mortaliter peccaminosa facienda ob eandem rationem. Si verò juramentum assertorium assumatur ut medium ad peccandum tantum venialiter, vel juramentum promissorium sit tantum de re venialiter mala committenda, tunc est tantum peccatum veniale contra virtutem Religionis; quia non videtur esse gravis, sed tantum levis contra Divinum Testimonium irreverentia. Ita communis apud *Sanchez, Laymann, Sporer*, & alios. Idem dicendum, dum quis jurat rem indifferentem, vel oppositum consiliis Evangelicis. Judicium in juramento requirit, ut Deus non temerè, non irreverenter, nec sine justa causa adducatur in testem. Hinc juramentum sive assertorium, sive promissorium constans veritate, & justitia, & solò carens judiciò per se loquendò est tantum peccatum veniale, cum non videatur gravem continere irreverentiam erga Deum, sed solum venialem abusum Divini Nominis. Nihilominus per accidens fieri potest mortale, v. g. Si quis sine judicio jurans committat se periculo falsum

Q

jurandi,

jurandi, vel si fiat ex contemptu, vel cum contemptu Divini Nominis, &c. Jam sit

227. RESOLUTIO II. Dalila verè & deliberatè jurans se fuisse in schola, cùm tamen non fuerit, peccavit mortaliter, etsi res fuerit levis, ut clarè patet ex Resolutione I. & Propositione damnata ibidem adducta. Dum autem Dalila juravit pauperi dare denarium in Eleemosynam, & tamen non dedit, peccavit tantùm venialiter, juxta communiozem DD. apud *Laymann l. 4. t. 3. c. 14. n. 6.* Ratio est: tum quia votum in re levi violans non peccat mortaliter; Ergò etiam violans juramentum promissorium in re levi non peccat mortaliter, sed tantùm venialiter. Tum quia obligatio, quam inducit juramentum promissorium, est divisibilis, major, & minor, prout res promissa est major vel minor: Ergò etiam juramentum promissorium magis vel minùs obligabit, videlicet, si res promissa fuerit gravis, graviter, seu sub mortali; si levis, leviter, seu sub veniali; Aliud est in juramento assertorio, in quo non datur parvitas materiæ; cùm falsum jurans etiam in re levi peccet mortaliter. *Disparitas enim est, quia in juramento assertorio Deus vocatur in testem veritatis, aut falsitatis; Veritas autem & falsitas consistunt in indivisibili, nec datur magis, aut minùs falsum: adeoque Deum invocare in testem falsitatis cujus-*
cunq;

cunq; semper est peccatum mortale. At in juramento promissorio quoad veritatem futuram Deus non invocatur in testem ipsius veritatis, vel falsitatis, sed solum quasi in sponso rem obligationis adimplendi rem promissam cum juramento; sed obligatio ad rem promissam non consistit in indivisibili, sed major vel minor est juxta rationem materiæ majoris vel minoris: Ergo etiam ejusdem violatio potest esse major vel minor, consequenter peccatum veniale in parva materia.

Idem dicendum de juramento non propriè promissorio, habente tamen objectum, honestum, v.g. Si Pater juraverit. se puerum ita meritum castigaturum, & postea sine causa intermittat, peccabit tantum venialiter ob materiæ levitatem. Est enim irreverentia quædam adversus Deum, propositum bonum Divini Numinis autoritate firmatum sine causa immutare. Ita *Laymann citatus.*

CONFERENTIA CVII.

De Juramento Amphibologico.

Eleazarus contraxit valida sponsalia cum Juditha virgine; hæc autem postea sæpius 228. fornicatur cum Davide, licet nullâ prole exinde concepta. De hac repetita fornicatione suæ sponsæ Judithæ certioratus Eleazarus renuit eam ducere, prætendens sponsalia cum eadem contracta non am-

plius obligare obrepetitas Judithæ fornicationes, de quibus ipsi certò constat. Juditha urget matrimonium inire cum Eleazaro, & quia hic non vult, eum accusat apud Judicem: Judex cogit Eleazarum, ut vel ducat Juditham in uxorem, vel juret, quòd non contraxerit sponsalia cum eadem. Quæritur: an Eleazarus teneatur ducere Juditham in uxorem, vel an possit jurare, quòd non contraxerit cum eadem sponsalia, subintelligendo, *quæ adhuc obligent*, suppositò, quòd Eleazarus in foro judiciali nequeat legitime probare repetitas Judithæ cum Davide fornicationes; quia testes nolunt ex malitia testificari pro Eleazaro contra Juditham?

229. RESOLUTIO I. Ut quis licitè juret, debet esse certus moraliter de veritate rei. quam jurat; aliàs se committeret periculo pejerandi; sufficit tamen ad juramentum licitum, si res secundum modum & sensum humanum sumpta ita se habeat, sicut juratur; sic v. g. Juras Petrum Sacerdotem quotidie celebrare, non est opus, ut Petrus integrò annò nunquam omittat Sacrum, sed sufficit, Petrum quasi quotidie celebrare. Omnes tamen consentiunt, majorem requiri certitudinem, & plerumq; evidentiam facti, cum quis jurat de facto proprio, quàm si juret de facto alterius. Ulteriùs, ut quis juret de facto alterius, requiritur notitia certa, & experimentalis, qua-

qualis habetur per visum, & hoc vel maxime in iudicio, quia in hoc non petitur, an quis aliquid noverit quacunque certitudine morali, sed certitudine sua propria, qualis habetur ex visu.

RESOLUTIO II. *Amphibologiam, seu* 230.

Aequivocationem tripliciter fieri posse 1. *Per verba equivoca ex sua institutione*, usurpandō illa in significatione rariori, ac ab audientibus non intenta, ut v. g. si Jures te non occidisse *Gallum*, intelligendo *Gallinacium*, cum tamen quæstio esset de homine Gallo, seu nato in Gallia. 2. *Per verba licet ex se falsa, attamen ex adjunctis circumstantiis vera*; ut v. g. si hic & nunc inquiram Patrem tuum, cupiens loqui ei, quæram ex te: *vidistine Patrem tuum?* tu respondeas: *non vidi*, & hanc responsonem firmes juramento. In tali casu verba: *non vidi*, sunt falsa in se, nam ut supponitur, quotidie vidisti Patrem tuum; nihilominus in illis circumstantiis sunt vera illa tua verba: *non vidi*; quia quæro, an eum videris visione valente mihi hic & nunc demonstrare, ubi reperiat Pater tuus? Tali autem visione tu eum non vidisti, ut supponimus: ergo tua verba: *non vidi*, sunt vera ex circumstantiis. 3. *Per restrictionem purè mentalem*, quando verba nec ex sua institutione, nec ex circumstantiis significant veritatem, sed sunt falsa; in mente autem ea proferentis

aliquid subintelligitur, per quod fierent vera, ita tamen, ut illud subintellectum nullô signo externo manifestetur, neque in illius cognitionem humano modô venire potest: v. g. tu me interrogas, *an viderim Petrum*; ego respondeo: *non vidi*, & in mente subintelligo, *non vidi heri*, cùm tamen hodie viderim, est Amphibologia, æquivocatio seu restrictio purè mentalis; quia nec ex verbis, nec ex circumstantiis prudenter colligi poterat, te interrogare de visione hesternâ, aut me de illa respondere.

231. RESOLUTIO III. *Tertius modus Amphibologiæ seu restrictio purè mentalis* semper est mendacium, ideoque & juramentum ei additum semper est perjurium. Ita Cajetanus, Sanchez Azorius, Lopez, Coninck, Sporer, la Croix, & alii multi. Ratio est. quia ille mentitur, qui profert verba externa, quæ nec ex iua institutione, nec ex circumstantiis significant illud, quod habet in mente; sed qui utitur Amphibologia tertii modi, hoc est, restrictione purè mentali, profert verba externa, quæ nec ex sua institutione, nec ex circumstantiis significant illud, quod habet in mente: ergô talis mentitur, & consequenter, si tale mendacium juramentô confirmet, pejerat. Primus verò, & secundus modus Amphibologiæ est verus & sine mendacio, quia verba ex institutione sua, vel ex cir-

circumstantiis significant illud, quod ea proferens habet in mente, consequenter etiam juramentum primo vel secundo modo Amphibologiae superadditum non est perjurium. Nihilominus utens Amphibologiae primi vel secundi modi sine justa causa peccat; quia sine justa causa permittit aliorum deceptionem, quod est contra bonum societatis humanae, & si quidem fiat in re gravi, maxime accedente gravi damnò proximi, aut gravi aliorum scandalò, erit peccatum mortale contra sinceritatem societatis humanae contra justitiam & charitatem, & si addatur juramentum, vel maxime in judicio, erit insuper peccatum mortale contra Religionem; quia juramentum usurpatur pro instrumento alterum decipiendi. Unde *Laymann lib. 4. tract. 3. c. 14. n. 8.* rectè notat, eum, qui tali Amphibologicò Juramento alteri aliquid promisit absque animo præstandi in proprio sensu ab alio intellecto, etsi nullam contrahat obligationem adimplendi pròmissionem in illo proprio sensu ab alio intellecto ex vi juramenti, & virtute justitiae per se, posse tamen obligari per accidens ad implendam rem exterius promissam partim ratione scandalì, ne ab aliis perjurus censeatur, partim ratione nocumenti alteri personae exinde proventuri. Justa autem causa utendi Amphibologiae primi vel secundi

modi tunc adest, quando attentô eô motivô sic loquendi ambiguè, melius est Amphibologiam adhibere, quàm omittere.

232. RESOLUTIO. IV. Eleazarus potest coram Judice deponere juramentum, quod non contraxerit sponsalia cum Juditha, subintelligendo: *sponsalia adhuc obligantia*. Communis DD. apud Laymann, Sporer, Sogar, & alios. Ratio est: quia Judex censendus est cogere Eleazarum ad jurandum: *An non contraxerit sponsalia adhuc ipsum obligantia ad matrimonium contrahendum cum Juditha?* siquidem Judex inquit de sponsalibus in ordine ad cogendum Eleazarum ad contrahendum cum Juditha matrimonium; Sed cogere non posset, si sponsalia non amplius obligarent: ergò Judex inquit ab Eleazaro, annon contraxerit sponsalia adhuc obligantia: Atqui sponsalia Eleazari cum Juditha non amplius obligant Eleazarum, cùm habeat certam & justam causam ea dissolvendi ob repetitas Judithæ cum Davide fornicationes: Ergo jurare potest Eleazarus se cum Juditha non contraxisse sponsalia, subintelligendo: *adhuc obligantia*, utendô Amphibologiâ secundi modi, vel speciei, siquidem habet justissimam causam eâ utendi, tum quia testes ex malitia nolunt coram Judice testificari contra Juditham: tum quia alias Eleazarus injustè cogeretur ad matrimonium cum Juditha meretrice in-
- eundum,

eundum, quod esset ipsi gravissimum onus & dedecus.

Pro confirmatione dictorum, nota 233.
tres ab Innocentio XI. damnatas propo-
sitiones; prima, quæ inter alias damnatas
est 26. ita sonat: *Si quis vel solus, vel coram
aliis, sive interrogatus sive propriâ sponte, sive
recreationis causâ, sive quôcunque aliô sine juret, se
non fecisse aliquid, quod reverâ fecit, intelligendô
intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam
viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud addi-
tum verum, reverâ non mentitur, nec est perjurus.*
Secunda, quæ est 27. dicit: *Causa justa
utendi his Amphibologiis est, quoties id necessa-
rium, aut utile est ad salutem corporis, honorem,
res familiares tuendas, vel quemlibet alium vir-
tutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur
tunc expediens, & studiosa.* Tertia, quæ est
28. dicit: *Qui mediante commendatione, vel mu-
nere ad Magistratum, vel Officium publicum pro-
motus est, poterit cum restrictione mentali præ-
stare juramentum, quod de mandato Regis à si-
milibus solet exigi, non habitô respectu ad inten-
tionem exigentis; quia non tenetur fateri cri-
men occultum.* Per quas propositiones certò
damnata est Amphibologia tertii modi,
seu restrictio purè mentalis; quia hæc sem-
per est mendacium, & additum juramen-
um est perjurium, & consequenter nun-
quam, & ex nulla causa licet.

CONFIDENTIA CVIII.

De Consuetudine jurandi.

234. Faustinus miles vix non ad quodvis verbum falsò jurare solet *per animam suam, DEUS me puniat, diabolus me rapiat*; advertitque per frequentata perjuria sibi ingenerasse habitum, & consuetudinem subinde deliberatè jurandi falsum, subinde indeliberatè jurandi falsum. Quæritur, an Faustinus contrahendò prædictam consuetudinem peccaverit peccatò distincto à perjuriis, à quibus fuit causata, & an prædicta consuetudo, si culpabiliter retineatur à Faustino, sit distinctum peccatum à perjuriis inde secuturis?

235. RESOLUTIO. Faustinus scienter & voluntariè frequentatis perjuriis contrahens consuetudinem jurandi sive deliberatè, sive indeliberatè falsum (*idem est de consuetudine blasphemandi &c.*) graviter & dupliciter peccavit mortaliter. 1. actualibus perjuriis 2. voluntariè ponendò causam secuturis perjuriis. *Communis DD.* ratio clara est: quia ipsa perjuria deliberatè facta per se sunt peccatum mortale; Cùm autem per illa etiam posuerit causam secuturis perjuriis, novum peccatum mortale commisit, & quidem de secuturis perjuriis deliberatis res videtur clara; de secuturis autem perjuriis indeliberatis probatur, quia licèt hæc formaliter peccata non sint ob defectum voluntarii, si omnino

ninò indeliberatè fiant, ipsa tamen voluntas ponendi eorum causam, scilicet consuetudinem, sufficienter voluntaria fuit, adeoque mortaliter peccaminosa. Similiter modò dicta consuetudo deliberatè vel indeliberatè pejerandi distinctum peccatum mortale est à secuturis exinde perjuriis, si culpabiliter retineatur. Ratio est: quia omnis voluntariè se relinquens in periculo proximo peccati mortalis peccat mortaliter; sed culpabiliter retinens, seu omittens extirpare consuetudinem talem, voluntarè se relinquit in proximo periculo peccati mortalis, scilicet perjuriorum, ut patet: Ergo culpabiliter retinens talem consuetudinem, committit peccatum mortale, etiamsi per accidens non sequantur perjuria, adeoque peccatum mortale distinctum à secuturis perjuriis perpetratur; quod etiam verum est, etiamsi vi talis consuetudinis tantùm sequantur perjuria indeliberata, quæ non sunt peccata formaliter, sed tantùm materialiter. Ratio est: quia licet perjuria indeliberata non sint formaliter peccata ob defectum deliberationis & liberatis, tamen consuetudo inducens ad talia perjuria indeliberata est formale peccatum, quia retinens illam culpabiliter facit hoc deliberatè & liberè; jam autem deliberatè & liberè se constituens, vel remanens in periculo proximo faciendi *rem intrinsecè,*

trinsecè, etsi tantum materialiter malam, peccat mortaliter, sicuti patet de eo, qui stultum aliquem inducit ad blasphemandum, vel fornicandum: Ergo. Quare etiam non licet alterum inducere ad jurandum falsum, quod tamen ipse omnino credit esse verum juxta communissimam DD. cum Suarez lib. 3. de Jurament. c. 14. n. 8. Ratio est: quia talis deliberatè & libere facit, ut Deus reverà in testem falsi adducatur, quamvis jurans propter bonam fidem excusetur à peccato, & hoc ob supradictam rationem.

TITULUS IV.

De Votis.

CONFERENTIA CIX.

De Voti Natura.

236. **S** Alomea virgo dicit suo Confessario: Reverende Pater! à multis jam annis quotidie recito rosarium B. Virginis; nunc autem dubito, an ex voto, num verò ex mera devotione illud hætenus recitaverim. Quæro igitur, an teneam præfatum rosarium ex obligatione voti recitare? Deinde dum eram tredecim annorum, promisi Beatissimæ Virgini Mariæ servare castitatem integram ac perpetuam;

tuam ; iterum quæro : an tenear sub peccato mortali servare castitatem, quia, sicut dixi, eandem Beatissimæ Virgini Mariæ præcisè, & non Deo promisi? quid respondebit, & resolvet Confessarius?

RESOLUTIO I. *Votum est promissio* 237.
deliberatè facta Deo de meliori bono ; adeoque
 votum debet I. esse *vera promissio*, nimirum cum vera voluntate promittendi, & se obligandi; hinc quando pœnitens dicit: *Ego vovi recitare rosarium, vel jejunare singulis per annum Sabbathis*, Confessarius debet ipsum interrogare, *an se sub peccato obligaverit ad prædicta?* & siquidem pœnitens respondeat (sicuti mihi sæpe responderunt pœnitentes, præsertim fœminæ) quòd non sub peccato se voluerit obligare, vel promittere, Confessarius debet judicare eundem non fecisse votum, sed tantum bonum propositum, quod non obligat sub peccato. II. *Votum essentialiter debet esse promissio plenè deliberata*, & quidem tantâ deliberatione, quanta requiritur & sufficit ad peccatum mortale; quia vovens per votum imponit sibi obligationem, quam nullus censetur velle sibi imponere, nisi agat ut *simpliciter homo*, seu cum plena deliberatione & consensu. Unde qui ex motu primo, primo vel secundo primo, vel ex semiplena advertentia & deliberatione aliquid vovet, nec sub veniali ad illud tenetur, uti contra *Paludanum, Navarrum,*

varrum & alios ex communi rectè docet *Sanchez lib. 4. Mor. c. 1. n. 8. apud Sporer tract. 3. in 2. Præcept. Decalogi cap. 2. Sect. 1. n. 22.* Ratio est: quia, licet ad venialiter peccandum sufficiat defectus quicumq; quomodocumq; volitus, qualis etiam est in motibus secundò primis circa objectum malum, tamen ad obligationem voti requiritur directà, & deliberata voluntas: quia ad hoc, ut quis obligatorie disponat de suis actibus, requiritur, ut habeat perfectum Dominium suorum actuum, quale non habetur in primis motibus, ac etiam secundò primis, III. *Debet esse promissio voluntaria, ac libera, ac cum pleno voluntatis consensu facta; cum nullus censeatur sibi velle obligationem per propriam voluntatem imponere, nisi cum plena libertate.* Hinc votum emissum ex ignorantia, errore, vel dolò versante circa substantiam rei promissæ, est invalidum; quia incogniti nulla voluntas. Si verò ignorantia versetur tantum circa accidentia rei promissæ, votum validum erit, nisi quis *errore positivò* circa accidentalia rei promissæ, quæ secundum voventis intentionem notabiliter objectum alterant, erraret, & deciperetur. v. g. Si vovisti Religionem Carthusianam, solum ignorans, in ea esse perpetuam abstinentiam à carnibus, valet votum; Si verò proprio errore, vel alterius dolò deceptus

tus vovisti eandem Religionem, positivè credens in ea licere esum carniū, votum est invalidum. Ita communis apud *Sporer cit. n. 27.* Excipitur votum solemne Professionis, quod ob nullum errorem, vel dolum substantiam rei non attingentem infirmatur. Rursus votum metu gravi, ab extrinseco injustè incussò extortum est invalidum; quia, ut ait *S. Bonaventura 3. Dist. 39. art. 3. q. 2. Deus vult Sacrificia voluntaria, non coacta*, ne videatur approbator injuriæ. IV. Votum debet esse promissio facta Deo, ita ut per eam homo principaliter, & immediatè obligetur ipsi Deo. Communis cum *S. Thoma 2. 2. q. 88. a. 5. ad. 3.* Ratio est: quia votum est actus Religionis seu latriæ, qui soli Deo competit. Hinc si promissio aliqua non fiat principaliter ipsi Deo, sed primariò & absolutè fiat *Sanctis* ad eorum honorem, non est votum propriè dictum; adhuc tamen erit promissio sacra ex virtute *Dulix*, vel *Hyperdulix* obligans sub mortali vel veniali, pro qualitate materiæ, & intentione voventis. V. Denique votum debet esse *de meliori bono*, de qua conditione dicemus in conferentia sequenti.

RESOLUTIO II. Salomea dubitans, 238. num rosarium, quod à multis jam annis recitare consuevit, ex voto, vel ex mera devotione recitaverit, non tenetur prædictum rosarium ex obligatione voti recitare.

tare. Ratio est: quia in dubio, an aliquis voverit, non obligatur voto; siquidem tunc melior est conditio dubitantis, possidentis suam libertatem, ut docet communiter DD. cum *Suarez, Sanchez, Bonacina, Laymann, Sporer, la Croix l. 3. p. 1. n. 382. aliique plurimi*, quos referunt, & sequuntur *Joannes Sanchez, & Gobat. Oviedo* cum aliis addit, id verum esse, etiamsi quis magis propendeat in partem affirmantem votum. Nec obstat, quòd videatur esse dubium facti: nam recte probat *Terillus in Reg. Mor. q. 55. à. n. 32.* reipsa etiam esse dubium Juris; quia est de lege, quam sibi quisque imponit vovendo, à quo voto præsupposito oriri deberet omnis obligatio; de tali autem lege dubitatur, & libertas est in possessione: Ergo Salomea non tenetur recitare rosarium ex obligatione voti. Hac Resolutione accepta quoad suum primum quælitum, interloquitur Salomea, & dicit:

239. *Reverende Pater!* incidit mihi, quòd dum eram novem annorum, ut perfectè discerem cantum, qui mihi valde difficilis apparebat, voverim omni Sabbatho audire Missam, tamen nihil cogitavi de Deo, vel de Sanctis, quibus promitterem, nec scivi distinctionem inter *proponere*, & *vovere*, & quantum memini, non cogitavi de obligatione sub peccato; memini tamen, quòd primò Sabbathò voluerim audire

dire Missam, putans me peccaturam etiam graviter si non audirem; Cur autem sic putaverim, unica mea ratio erat, quia sic mihi incidebat. Jam quid putat sua Reverentia de hoc casu? Resp. cum *la Croix* l. 3. p. 1. n. 366. Omnibus consideratis videtur hoc Salomeæ votum dubium, & consequenter non obligare ex ratione modò supradatæ Resolutioni subnexâ; Nam licet Salomea apprehenderit se peccaturam, id frequenter evenit rudibus, etiamsi fecerint nudum propositum ad honorem Dei, & tunc jubemus eos deponere conscientiam erroneam, ac judicare, se non obligari sub peccato.

Jam ad secundum quæsitum Salomeæ 240. Resp. Salomeam dum tredecim annorum promisit B. V. Mariæ castitatem integram, & perpetuam, & quidem præcisè B. V. Mariæ, & non Deo, non fecisse quidem votum propriè dictum; quia votum debet esse promissio Deo facta; fecisse tamen veram, validam & sub mortali obligatoriam promissionem B. V. Mariæ, servandam ex virtute Hyperdulæ. Potest verò ex justa causa in hac promissione dispensare vel commutare Confessarius regularis ex ordine mendicantium virtute suorum Privilegiorum, ut infra dicetur. Ratio supradatæ Resolutionis est; Quia, si ego possum aliquid sub peccato gravi,
R vel

vel levi obligatorie promittere Deo, cur non id possem erga Sanctos?

CONFERENTIA CX.

De Voti Materia.

241. Nympha virgo, ut acciperet sponsum, vovit Deo jejunare singulis feriis quartis per annum. Accipit igitur Nympha sponsum, cum quo contraxit clam & insciis Parentibus sponsalia; à quo sollicitata ad fornicationem, vovet iterum Deo singulis feriis sextis per annum audire Missam, si per fornicationem, in quam consentire parata erat, non imprægnaretur. Nympha denique non imprægnata volebat inire matrimonium cum suo sponso, sed dum hoc Parentes Nymphæ & ejusdem sponsi rescivere, omni modo & conatu illud impedire moliuntur; Quare Nympha, & ejus sponsus ex indignatione erga suos Parentes, ut eis dolorem inferant, & se vindicent, quia non sunt permitti contrahere matrimonium, vovent ingredi Religionem. Quæritur, quid sentiendum de talibus votis?

242. RESOLUTIO. I. Voti materia debet esse I. *Res moraliter bona*; quia alias non foret Deo grata, nec à DEO acceptaretur. Hinc invalidum est omne votum de re moraliter mala, sive sit intrinsecè, sive extrinsecè mala: Item invalidum est omne votum emissum de re etiam bona, sed ob

ob finem malum afficientem ipsam materiam promissam, utpote quando vovens intendit per ipsam rem promissam consequi illum finem malum, v. g. voves dare Eleemosynam pauperi puellæ, ut per hanc pertrahas eandem ad fornicationem; Si verò finis malus non afficiat ipsam rem promissam, sed solum ipsum votum, vel voventem, nimirum ut vovens intendat consequi finem illum malum non per rem votò promissam, sed solum per ipsum actum vovendi, votum est validum, v. g. si quis coram multis voveat dare Eleemosynam magnam, ut per ipsum actum vovendi captet vanam gloriam, votum valet: quia adhuc est de re moraliter bona. Rursus invalidum est omne votum emissum ad consequendum ab ipso Deo rem illicitam, quatenus illicita est, aut ingratiarum actionem pro obtenta re illicita, quæ talis est. Ratio est, quia talis res tali votò promissa est moraliter mala & peccaminosa. Denique invalidum est omne votum de re omninò indifferenti, *quatenus indifferens est*; Sic enim omninò vanum ac inutile erit, nec honestum, nec DEO acceptum esse poterit. At verò validum evadet ejusmodi votum, si fine, vel circumstantia bonâ additâ res indifferens fiat moraliter bona, ac Deo grata. II. Materia voti debet esse *de meliori bono*, juxta voti definitionem: Ratio est: quia votum

est promissio facta Deo; DEO autem gratus est, quod melius est, quàm oppositum minus bonum, consequenter DEO acceptum non erit, si quis se obliget ad faciendum minus bonum omittendo meliori bono; *Per melius bonum* autem ut sit materia voti validi, intelligitur opus melius suo per se oppositò, utpote contradictorio, vel jam habitò à vovente. Hinc invalida sunt vota omissionis cujuscunque operis boni, quod est in Consilio, ut non ingrediendi Religionem, non jejunandi &c. item invalida sunt vota ludendi, comedendi etiam moderatè. Item ordinariè per se invalidum est votum ineundi matrimonium, quia non est de meliori bono; cùm status oppositus continentiae & castitatis simpliciter melior sit; per accidens tamen votum matrimonii ineundi valebit, v. g. quando est obligatio ineundi matrimonii, vel quando aliquis expertus, credit se non posse continenter vivere, & ideò vovit matrimonium, votum valet, non quidem absolute, dummodò paratus sit adhibere alia remedia pro vitanda incontinentia, sed conditionatè, si nolit adhibere alia media pro vitanda incontinentia; tunc enim verum est illud Apostoli: *melius est nubere, quàm uri*, id est, ut explicat S. Hieronymus; melius est maritum ducere, quàm fornicari. III. Si votum emissum sit de materia mixta, hoc est, partim apta, partim inepta, & partes voti sint promissae

di-

divisim, seu sine dependentia adinvicem, tunc valet votum circa materiam aptam, & non valet quoad materiam ineptam. Ratio est illa *Regula Juris* 37. in 6. *utile per inutile non vitiatur*, si utile ab inutili separari possit. Quando verò partes voti promissæ sunt copulativim per modum unius totius, ita ut obligatio partis dependeat ab obligatione alterius, ac totius promissi, tunc si una pars sit vel fiat inepta, ruit etiam obligatio alterius partis, ac totius voti; non enim tunc fuit voventis intentio, servare unam partem sine altera. Ubi etiam observanda est illa *Regula Juris*: *Accessorium sequitur suum principale*; non e contra. Et ruente principali ruit & Accessorium, non e contra. Quare si pars principalis voti sit, & maneat apta materia, licet pars accessoria sit vel fiat inepta, impossibilis, inhonesta, obligatio principalis manebit. Contra, si pars principalis voti sit, vel fiat inepta, licet accessorium aptum sit, & maneat, obligatio tota corrumpitur. In omnibus tamen principaliter attendenda est intentio voventis, quæ est causa voti. Quod si de intentione voventis non satis constet, attendenda est ipsa materia, utrum non ex natura sua, vel ex communi æstimatione hominum apta sit promitti, & impleri copulativim, vel divisim. Jam sequitur 243.

RESOLUTIO II. Omnia tria Nymphæ vota fuerunt valida: Primum quidem

R 3

fuit

fuit validum: quia bonum & moraliter honestum erat jejunare singulis Feriis quartis per annum, ut accipiat sponsum, & quidem melius est sic jejunare, quàm non jejunare: Ergo hoc votum fuit de meliori bono. Deinde secundum Nymphæ votum, quòd velit singulis per annum feriis sextis audire Missam, si ex fornicatione jamiam intenta, non fieret gravida, etiam fuit validum; quia ex fornicatione non concipere prolem, non est aliquid mali, adeoque etiam audire Missam, ut ex fornicatione non concipiatur proles, non est aliquid mali, sed potius bonum, & melius, quàm non audire Missam: Ergo est apta materia pro voto valido. Denique ultimum Nymphæ & sui sponsi votum de Religione ingredienda emissum, etsi ex indignatione erga suos Parentes, & ut eis dolorem inferant, & se vindicent, editum, etiam validum fuit: Quia licet graviter peccaverint contra pietatem suis Parentibus debitam, tamen fuit de meliori bono, scilicet de Religione ingredienda; siquidem ille finis malus exacerbandi Parentes, & sese vindicandi non affecit ipsam rem promissam, sed tantum ipsum actum vovendi. *Gobat hic casu 2. n. 77.*

CONFERENTIA CXI.

De Voti Obligatione, & Interpretatione.

244. Jacobus confitetur: Pater Reverende! fregi tria, quæ feci vota: primum votum
emisi

emisi de Confessione Sacramentali ob-
unda in præterlapso Festo S. Jacobi, mei
Patroni, cujus nomen indignus gero, & in
cujus Festo in hunc mundum natus sum;
hanc Confessionem ex negligentia omisi,
sed quando eam voveram, non me deter-
minavi expresse, an sub mortali, vel ve-
niali tantum velim me obligare. Secun-
dum votum emisi de recitandis quinque
Pater & Ave &c. ex devotione ad quinque
sacratissima Christi vulnera, & quidem
me obligavi ad hoc sub mortali, & tamen
ex pigritia omisi. Tertium votum emisi,
quod velim semel curare legi Missam in
honorem B. V. Mariæ; & hoc jam per
quatuor annos culpabiliter distuli, attamen
proxime hoc votum implebo. Jam qua-
liter Confessarius judicabit peccasse Jaco-
bum per sua tria votifragia?

RESOLUTIO I. Votum juxta *omnes* 245.
obligat sub mortali ex genere suo ad sui
impletionem. Ratio est: quia obligatio
voti oritur ex virtute Religionis & fide-
litis Deo præstandæ, adeoque de se gra-
vis est, ejusque transgressio ex genere suo
mortalis, nimirum si sit de materia gravi;
si enim sit de materia tam ex natura, quam
ex circumstantiis levi, v. g. recitandi Li-
tanyas B. V. Mariæ, vel aliquot Pater no-
ster, obligat tantum sub culpa veniali,
etiam tunc quando materia levis
est tota materia voti. Ita com-
munis

munis cum Navarro, Sanchez, Laymann, Sporer, & aliis plurimis. Ratio est: quia votum, cum sit lex quædam privata, obligat per modum aliarum legum latarum à Deo, vel Ecclesia; Aliæ autem leges non obligant sub mortali in materia simpliciter levi, ut patet: Ergo nec votum. Imo votum in re ex natura & circumstantiis levi nequit etiam de expressa intentione voventis volentis se obligare sub mortali, obligare ad peccatum mortale. *Communis DD. apud Sporer tract. 3. in 2. Præcept. Decalogi Cap. 2. Sect. 3. n. 89.* Ratio est. 1. Quia materia omninò levis non est capax obligationis gravis; id enim repugnaret infinitæ bonitati, & benignitati divinæ, propter materiam omninò levem, aliquem æternis cruciare tormentis. 2. Quia votum de re omninò levi, sub peccato mortali utpote imprudenter, & stultè factum, non acceptatur à DEO tanquam obligans sub mortali; *displicet enim Deo infidelis, & stulta promissio. Eccles. 5. v. 3.* quia Legislator in materia omninò levi nequit obligare sub mortali, ut communiter docetur in materia de legibus: ergo nec vovens poterit se obligare ad materiam omninò levem sub mortali. Quamvis ex conscientia erronea, in re omninò levi se sub mortali obligans, si cum hac conscientia erronea postea transgrediatur votum, utiq; sit mortaliter peccaturus; at non vi voti, sed

sed vi conscientiae erroneae, ut docetur
in materia de conscientia.

RESOLUTIO II. Voti obligatio prin-^{246.}
cipaliter mensuranda, & interpretanda est
ex intentione voventis, quia intentio voven-
tis est anima voti; deinde modò *ex ma-*
teria voti; quia obligatio voti non ex sola
voventis intentione, sed etiam ex voti
materia dependet. Hinc quando vovens
absolutè intendit se obligare ad aliquid fa-
ciendum, vel omittendum, nec determinat,
an sub mortali, vel sub veniali, aut post fa-
ctum ignorat, vel dubitat, an sub mortali vel
veniali se obligare intenderit, recurrendum
est ad materiam, quam vovit, quæ si ex na-
tura sua, vel circumstantiis sit gravis, cense-
bitur obligare sub mortali, si verò levis, sub
veniali tantum. Nam ut latè probat *Me-*
nochius de præsumptionibus, l. 6. *Præsumptione*
10. per totam: Actus præsumitur in dubio fa-
ctus secundum ejus naturam. Censebitur au-
tem communiter res gravis, quæ specta-
tis omnibus circumstantiis censeretur gra-
vis, si de ea lex aliqua publica à Papa, vel
Ecclesia ferretur. Nihilominus potest vo-
vens etiam rem gravem vovere sub culpa
tamen veniali, imò solum sub poena; Ra-
tio est: quia obligatio voti non excedit
intentionem voventis; cum hæc sit anima
& causa voti, & ejusdem obligationis. In
dubio autem de obligatione voti primò in-
spicienda est intentio voventis; secundo
materia voti; tertio verba, quibus vovens
R 5 fecit

fecit votum; Denique omnibus confideratis, & nullò obftante, in dubio votum femper ftrictè interpretandum eft in favorem voventis, ita ut illi liberum fit, utramlibet partem dubii eligere. *Ita communis.* Ratio eft: quia in tali cafu melior eft conditio voventis poffidentis fuam libertatem, Sic qui vovit caftitatem, & omnibus confideratis dubitat, an in, vel extra Religionem, an perpetuam, vel temporalem tantum, poteft eligere temporalem vel fæcularem extra Religionem, &

247. fic de cæteris.

RESOLUTIO III. Votum obligat ad fuam impletionem pro tempore determinato ab ipfo vovente. Res certa apud omnes. Jam verò tempus voti adimplendi poteft eſſe à vovente determinatum vel ratione ipſius temporis v. g. ob ſpecialem devotionem talis temporis, & tunc tempus cenſetur determinatum *ad finiendam obligationem*, ideòque ſi eò tempore non adimpleatur votum, jam peccatum commiſſum eſt grave vel leve pro ratione materiæ; obligatio autem voti prorsus extinguitur, ut quis illud poſtea non teneatur ampliùs implere. Vel tempus poteſt eſſe determinatum non ratione temporis, ſed ratione ipſius voti adimplendi, & tunc tempus determinatur ſolùm *ad non differendam obligationem*, ideòque vovens omninò eò tempore tenetur votum implere prout ſe obligaverat, & inſuper eò tempore, cum,
vel

sine culpa elapsô, absque impletione vôtî, adhuc manet obligatio voti adimplendi tempore proximô comôdô, Ita comûnissi-
ma apud *Sanchez, Laymann, Sporer cit. n. 106.* Si verô votum fuit emissum absque de-
terminatione certi temporis, obligat ad
impletionem tempore proximô commo-
dô, ac opportunô juxta omnes cum *D.*
Thoma 2. 2. q. 88. art. 3. ad 3. & sumitur
ex S. Scriptura Deut. 23. Cum votum voveris
Domino, non tardabis reddere, quia requiret il-
lud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris,
reputabitur tibi in peccatum. Quanta autem
dilatio voti censenda sit peccatum mortale,
colliges ex regula sequenti, videlicet: *In*
votis continentibus obsequium temporale tantum,
ex dilatione nullum patiens incommodum aliud,
nisi meram temporis moram, quantacunque dilatio
culpabilis (seclusô periculô omissionis, vel oblivionis)
probabiliter nunquam excedet culpam venialem: se-
cûs est in votis perpetuum Dei obsequium continen-
tibus. ita Tamburinus lib. 3. Decal. cap. 12. §. 3. n.
11. Sporer cit n. 116. Ratio est: quia nemo,
cûm dat totum, quod promisit, & nullum
damnum ex mora creditori, vel promif-
sario facit, condemnandus esse videtur
gravis culpæ, sed tantum de levi negli-
gentia: At in prædictis votis post quam-
cunque dilationem, seclusô periculô omis-
sionis, vel oblivionis, vovens adhuc dat
totum, quod promisit, nec ex illa dilati-
one

one ullum damnum Deo facit (dispar enim est ratio de creditore humano, cui semper ferè officit aliquid dilatio longa debiti) ergò illa dilatio non gravis, sed levis tantum malitiæ censeri debet. Scùs dicendum *in votis perpetuum Dei obsequium continentibus*, ut Religionis ingrediendæ, suspiciendi sacros ordines, perpetuò inserviendi in Xenodochio, &c. In his enim notabilem dilationem esse mortale peccatum, certum est, quò enim diutius quis differt, eò plus aufert de obsequio DEO promisso.

248. RESOLUTIO IV. Voti obligatio simpliciter personalis est, & propria voventis, ut proinde nullus per se possit obligari votò alterius. *ita communissima.* Ratio est: quia obligatio voti, sicut & cujuslibet alterius promissionis, debet oriri ex propria voluntatis intentione, & consensu: Ergò votum non potest obligare alium, nisi ipsum voventem, & consentientem. Et hinc, si quis liberè suscipiat in se obligationem, exequendi votum alterius, jam non ex vi voti alterius, sed ex vi propriæ voluntatis & promissionis obligabitur. Hinc etiam nullus potest per alterum satisfacere voto suo personali, v. g. qui vovit jeiunare, orare, &c. nequit implere per alterum; quia per votum personale promisit factum proprium. Quare etiam, qui votum suum personale per se ip-

ipsum implere nequit vel culpabiliter, vel inculpabiliter, non tenetur alium substituere, qui locô sui impleat. *Communis DD. cum Navarro, Sanchez, Laymann, Sporer &c.* ob mox datam rationem, Unde etiam obligatio *voti personalis*, vovente mortuô, non transit ad hæredes, Aliud est *in voto reali*, per quod promittitur aliqua res danda, expendenda, vel fieri curanda, ut votum dandi Eleemosynam pauperibus, calicem Ecclesiæ &c. Hoc enim votum potest & debet impleri per alium; attamen ex propriis bonis ipsius voventis, & si hic moriens reliquerit bona propria, debet ex his votum impleri ab hæredibus. Ratio est, quia in voto reali principaliter vovetur res aliqua danda, vel expendenda si-
ve per se, si-ve per alium, hoc enim voto reali per accidens est. Idem dicendum de voto mixto (quod est partim personale, partim reale) secundum illam partem, secundum quam reale est; siquidem secundum illam partem, secundum quam personale est, dicendum erit de eo, sicut de voti personalis obligatione mox suprà diximus.

RESOLUTIO V. Confessarius Ja- 249.
cobi, de quo procedit Conferentia, judi-
cabit Jacobum *quantum ad i. votum*, pec-
casse mortaliter, omittendô Confessio-
nem Sacramentalem in Festo S. Jacobi.
Ratio

Ratio est: quia votum erat de re gravi, adeoque graviter obligabat; nec refert, quod expresse non determinaverit, an se sub mortali, vel veniali voluerit obligare; quia, cum absolute voverit materiam gravem, censetur se voluisse obligare, sicuti materia exposcebat; hæc autem erat materia de se capax gravis obligationis: Ergo. Insuper hoc votum post omissam in Festo S. Jacobi Confessionem non amplius obligavit Jacobum; quia tempus voto adimplendo præstitutum erat determinatum ratione ipsius temporis, nimirum quia S. Jacobus erat ipsius Patronus, cujus nomen gessit, & in cujus Festo progenitus erat. *Quoad II. votum*, imprimis Confessarius dicet Jacobo, quod non potuerit prædicta quinque Pater & Ave, vovere sub mortali, ut supra diximus; quia erat materia levis, & quod imposterum ad ea recitanda tantum sit obligatus sub veniali; quia voluit se saltem obligare, quantum potuit; potuit autem tantum sub veniali: Ergo. Si tamen Jacobus interim ex conscientia erroneâ putasset, se teneri sub mortali ad recitanda prædicta quinque Pater & Ave, & tamen omisit, utique peccavit mortaliter, non quidem vi voti, sed vi conscientiæ erroneæ. *Quoad 3. votum*, Jacobus peccavit tantum venialiter, quod non curaverit legi Missam votò promissam, seclusò periculò oblivionis, quia

quia totum, quod promiserat, adhuc præstitit, nec B. Virgo, in cujus honorem Missam promisit, exinde damnum passa fuit, nec tempus pro voto adimplendo determinatum fuit, adeoque Jacobus tantum venialem negligentiam commisit tamdiu executionem illius differendò.

CONFERENCE CXII.

De Votorum Divisione, & Violatione.

Carolina aliquoties jam lapsa in peccatum fornicationis, vovit Deo, se Religionem ingressuram, si ab ipso per hunc annum à peccato fornicationis fuerit gratiose præservata. Postea hujus voti poenitens, ne debeat fieri monialis, & ingredi Religionem, studiò fornicatur. Nihilominus ne annò sequenti in idem peccatum reincideret, vovet singulis Sabbathis jejunare, & se flagellis cedere per mediam horam; hoc votum licet adimpleat, sæpissimè tamen ipsius poenituit, & dixit: *O utinam hoc non vovissem.* Quæritur, qualiter Carolina sua vota violaverit & peccaverit? 250.

RESOLUTIO I. Votum est multiplex, dividitur enim votum 1. *In personale, reale, & mixtum*, de quibus jam dictum Conferentiâ præcedente. 2. *In temporale*, quod ex intentione voventis solum ad certum tempus obligat; v. g. per unum Annum, per Mensem &c. & *perpetuum*, 251.

tuum, quod tota vita obligat. 3. *In simplex & solemne.* Simplex est, quod solum privatâ voventis voluntate, & auctoritate concipitur, non interveniente publicâ Ecclesiæ acceptatione, ut in hætenus allatis exemplis. Votum *solemne* dicitur, quod concipitur cum publica Ecclesiæ auctoritate in professione Religionis solemni, & susceptione sacri Ordinis. 4. *In absolutum, & conditionatum.* Votum absolutum est, quod ex intentione voventis absolute obligat, nullâ admixtâ conditione arbitrariâ extrinsecâ; conditionatum est, quod ex intentione voventis obligat dependenter ab aliqua conditione arbitrariâ extrinsecâ ponendâ, idque rursus duplex est, *simplex, & pœnale.* Votum conditionatum simplex dicitur, quod dependet â conditione favorabili, seu quæ non sit pœna. V. g. *Voveo peregrinationem ad talem locum, si Deus me â morbo liberet.* Pœnale est, quô vovetur aliqua pœna sub conditione lapsûs subeunda. V. g. *Si me inebriavero, voveo jejunium trium dierum.*

252. RESOLUTIO II. Votum conditionatum parit obligationem suspensam, utpote dependentem ab eventu futuro in conditione appposito, quâ conditione impletâ evadit votum absolutum, & statim obligat pro tempore aut præfinito â vovente, aut proximô commodô. Si tamen vovens conditionem, quæ de se bona est

est, vel saltem non mala, siue dependeat à propria voventis voluntate, siue alterius, impediat seclusà vi, vel fraude, ne eveniat, non peccat, etsi hoc faciat ob eam solùm causam, ne voti obligationem contrahat. V. g. qui vovit, se Eleemosynam daturum, si luserit, vel si Pater consenserit, potest non ludere, vel veris rationibus Patri persuadere, ne consentiat; quia hoc nihil est mali, nec se ad hoc non faciendum obligavit. Si autem conditio voti licitè impediri nequeat, peccat dupliciter, qui conditionem impedit, ne votò obligetur, V. g. vovet quis servare castitatem, si hoc annò per divinam gratiam evitaverit peccatum ebrietatis, si talis se inebriat, ne castitatem servare teneatur ex voto, peccat dupliciter, nimirum contra temperantiam, & contra Virtutem Religionis, quia talis Deo illudere convincitur. Unde ille graviter etiam peccat, qui conditionem voti per vim vel dolum impedit, ne votò teneatur. Ita communis apud Suarez, Laymann, Sporer &c. Si tamen quis per dolum, vel vim impediat, ne conditio voti ponatur, probabiliter non amplius votò tenetur. Ita Suarez, Laymann, la Croix, Diana, Tamburinus, Sporer cit. c. 2. n. 148. & alii. Ratio est: quia licet talis graviter peccaverit contra Deum, & ideo teneatur ad poenitentiam, & satisfactionem pro suo peccato, tamen conditio reverà non fuit adimpleta, adeoque vo-

S

tum

tum non transiit in absolutum, consequenter nullam obligationem induxit.

253 RESOLUTIO III. *Vovere inconsideratè est peccatum plerùmque veniale: vovere absque intentione se obligandi ad rem promissam, esse peccatum tantùm veniale, docent Sanchez, & Cajetanus, excipitur votum solemne Professionis Religiosæ, & sacri Ordinis, item votum simplex, si fiat publicè coram aliis; quia tunc esset mendacium pernitiosum, & periculosum ratione gravis irreverentiæ erga Deum, & gravis scandali. Vovere aliquid sinè intentione illud adimplendi in re gravi, est peccatum mortale juxta omnes, ob gravissimam irreverentiam, & virtuales irrisionem DEI, quasi Deus omniscius, ac corda intuens, falli posset; in re verò levi est peccatum tantùm veniale, excusante parvitate materiæ, nec adeò gravem irreverentiam erga Deum inducente, juxta communem cum Sanchez, & Sporer. Vovere rem mortaliter malam, est duplex peccatum mortale, unum contra præceptum aliquod particulare, alterum contra Virtutem Religionis & formale Sacrilegium, fidelitatem suam velle ipsi Deo obligare ad ejus offensam. At verò vovere rem solùm venialiter malam est duplex peccatum veniale. Ratio est: quia cùm tale votum sumat totam suam malitiam à re mala promissa, tale peccatum erit votum, quale est res promissa, adeòq;*
si

si hæc mortalis, mortale, si venialis, veniale. *Vovere rem impossibilem* est peccatum mortale; *vovere verò rem indifferentem, quatenus indifferens est*, est peccatum veniale, quia ibi gravis, hìc levis intervenit irreverentia, & injuria DEI. Denique *transgredi votum in re gravi*, peccatum mortale est, in re levi, veniale. In Confessione tamen sufficit enumerare transgressionem votorum, v. g. *fregi tria vota in re gravi*; neque necesse est explicare materias votorum aliunde non præceptas, vel prohibitas. Ita cum aliis *Lugo de Pœnitentia, disp. 16. n. 115.* Ratio est: quia omnia vota edita de rebus ex se non præceptis, vel prohibitis sunt ejusdem speciei, consequenter etiam transgressionem ejusdem speciei erunt. At verò, si materia votorum aliunde præcepta, vel prohibita sit, utiq; explicanda erit, ut si vovisti non fornicari, & fornicatus es, non sufficit confiteri: *Votum in re gravi transgressus sum*, sed tenebris dicere: *fornicatus sum contra meum votum*; quia per fornicationem non solum contra votum, sed etiam contra castitatem deliquisti. Hoc adhuc addo: si Pœniten-tes moniti à Confessariis, ne amplius peccent, respondent: *Promitto, me hoc, aut illud peccatum non amplius perpetraturum*, communiter non edere votum, sed tantum velle significare suum firmum propositum; Nisi quis verè vellet promittere, & novi-

ter se obligare Deo ad emendandum tale, vel tale peccatum; tunc enim esset verum votum.

254. RESOLUTIO IV. Carolina dum vovit, si hoc annò per Dei gratiam à peccato fornicationis præservetur, se Religionem ingressuram, emisit votum conditum; cùm autem studiò fornicata est, ne hoc votum transiret in absolutum, peccavit mortaliter, & quidem dupliciter, semel contra castitatem per fornicationem, & semel contra virtutem Religionis & votum, violando aliquò modo pactum cum DEO initum; quia tali modò vovendi censetur tacitè promisisse, quòd saltem aliquem conatum vitandæ fornicationis, & divinæ gratiæ cooperandi adhibere, & sincerè sine dolo cum Deo agere velit. Ex communi *Suarez apud Laymann l. 4. tr. 4. c. 6. n. 2.* Nihilominus non tenetur ingredi Religionem; quia voti conditio non fuit verificata, ut diximus Resolutione 2. præced. Quantum ad secundum Carolinæ votum, quò ad vitandam fornicationem vovit singulis Sabbathis jejunare, & se flagellis cædere per mediam horam, licèt hujus voti ipsam sæpissime pœnituerit, non peccavit, modò illud adimpleat; quia sicut ab initio Carolina poterat sine peccato hoc votum non emittere, ita etiam postea optare potest sine peccato, quod votum tale non emisisset.

CON.

CONFERENCE CXIII.

De Votorum, ac Juramentorum extinctione.

Emerentiana virgo emisit votum Religionis ingrediendæ, postea tamen etsi valde remurmurante conscientia iniit matrimonium, in quo plures suscepit proles & usque ad annum ætatis quinquagesimum perduravit, & tunc mortuô marito, omnibusque prolibus vel statum religiosum Professis, vel in matrimonio collocatis, quærit, an etiam ipsa teneatur adhuc implere suum votum, & Religionem ingredi? siquidem moniales certæ alicujus Religionis ipsam libenter reciperent ad ordinem.

RESOLUTIO I. Obligatio voto- 255.
rum ac juramentorum extinguitur, quando materia voti vel notabiliter mutatur, v. g. si ex possibili fiat impossibilis, ex licita illicita, ex bona, & meliori indifferens, minus bona, vel majoris boni impeditiva; vel principalis finis voti cesset (*idem est de juramento*) non verò, si finis secundarius tantum cesset, v. g. si vovisti Eleemosynam dare pauperi, Petro, principaliter, ad ejus sublevandam inopiam, & Petrus vel moriatur, vel fiat dives, votum tuum extinguitur; vel si circumstantia per se principaliter intenta mutetur, v. g. si mater voveat peregrinationem, ut suo filio infirmo sanitatem impetret, mortuô filio cessat obligatio voti; vel si novum

impedimentum aut accidens ex parte materiae promissae per votum aut juramentum, superveniat, quod, si ab initio fuisset, voti valorem & obligationem impedivisset, aut certe voventis intentio ad talia se non extendisset. Ita communissima DD. cum Sanchez l. 4. c. 2. Suarez l. 4. de voto c. 19. Laymann cit. c. 8. n. 3. Ratio est: tum quia lex positiva ejusmodi benignam interpretationem, & Epikiam suscipit: ergo etiam lex privata, qualis est votum. Tum quia etiam promissio liberalis homini facta ob supervenientem mutationem notabilem, & non praeviam obligare desinit; atqui DEUS non est rigidior debitorum exactor, quam homo: Ergo. Tum quia actus agentium non extenduntur ultra intentionem eorum, sed in praedictis casibus rationabiliter praesumitur, voventem non voluisse suum votum, ejusque obligationem extendere ad illos: Ergo. Hinc si vovisti singulis Feriis sextis perpetuò jejunare, nihil cogitans de Natali Domini, interdum in Feriam sextam incidente, non teneris jejunare illâ die occurrente Festo Nativitatis Domini; quia sic etiam permittit Lex Ecclesiae, secus esset si voventis de eo cogitasset, & tamen absolutè singulis Feriis sextis jejunare vovisses, tunc enim etiam illum diem tuò votò comprehendisses, uti contingit apud Fratres Minores. Ubi tamen tria notanda sunt:

1. Muta-

1. Mutationem illam, vel impedimentum occurrens debere esse quid notabile tenens se ex parte materiæ, vel executionis voti in ordine ad ipsam facultatem vel vires voventis, & non tantum in ordine ad voluntatem voventis; manente enim ipsâ materiâ voti moraliter possibili, regulariter semper manet obligatio voti, etiamsi voluntas mutata vel pœnitens totaliter ab illa avertatur. 2. Nul- lum grave incommodum vel periculum etiam mortis liberat ab obligatione voti, si tale periculum, vel incommodum prævisum fuit; quia tunc est virtualiter intentum & volitum. 3. Si mutatio, vel impedimentum, de quibus supra diximus, circa materiam vel circumstantiam voti sit perpetuum, extinguitur omninò obligatio voti; Si verò sit tantum temporale, non extinguitur omninò obligatio voti, sed tantum suspenditur, & cessat pro eo tempore, quò durat impedimentum, quò cessante reviviscit obligatio. *Ex Cap. Quo super. De Voto.*

RESOLUTIO II. Qui vovit indeter- 256.
minatè se aliquam Religionem ingressu-
rum, tenetur adhibere moralem diligen-
tiam, ut in aliqua recipiatur, adeoque re-
pulsus ab una Religione debet aliam Reli-
gionem, & interdum unius Religionis
plura Monasteria adire, & receptionem
seriò petere, quamdiu spes probabilis su-

perest, se alicubi receptum iri, dummodò exinde non oriatur magna & improvisa difficultas. Non tamen teneretur ingredi strictissimam, si in nulla moderata reciperetur, si affirmet, non fuisse mentem ad strictas valde Religiones sese obligare; & si talis vovens in sua Civitate, vel Provincia non recipiatur, non tenebitur adire Provincias extraneas cum gravi incommodo, si affirmet, suam intentionem eò-usque se non extendisse. Denique si talis vovens idoneus ad Clericatum non reciperetur, nisi ad statum Laicalem, non tenetur ingredi, si id se non intendisse affirmet, vel ex qualitate personæ colligatur, utpote si nobilis, delicatus, ingenio vel doctrinâ præditus sit. *Laymann lib. 4. tract. 4. de statu Religionis. c. 6. n. 1.*

257.

RESOLUTIO III. Emerentiana imprimis peccavit mortaliter contra suum votum ingrediendi Religionem, dum matrimonium contraxit; at post matrimonium contractum licitè reddidit, ac etiam petiit debitum conjugale consummatò semel matrimoniò; quia castitatem non voverat. At mortuò suò marito, cum Moniales certæ Religionis eam libenter velint recipere ad ordinem, ipsaque adhuc sit sana ac benè valens, uti ex dictis colligitur, tenetur ingredi Religionem; cum impedimentum, videlicet matrimonium, non fuerit perpetuum, sed tantum temporale.

porale, & pro nunc sublatum; Aliud foret si non amplius esset idonea pro Religione, utpote infirma, vel senicula vel adhuc haberet proles sub sua cura educandas, vel nulla Religio Monialium eam vellet recipere.

CONFERENTIA CXIV.

De Votorum, & Juramentorum Irritatione.

Sabina puella decem annorum vovet 258.
Domino Deo integram & perpetuam castitatem, quod votum deinde usque ad annum decimum octavum sæpius repetiit, & renovavit. Tunc autem se insinuat occasio matrimonium valde utile contrahendi; quod etiam Sabina libenter amplecteretur, atque ejusdem Parentes enixè desiderarent; sed obstat & impedimentô est votum castitatis. Itaque quaeritur, quis in hoc casu remedium afferre possit?

RESOLUTIO I. *Irritatio voti vel ju-* 259.
ramenti est ablatio obligationis ejus per potestatem alterius dominativam, vel quasi dominativam in personam voventem, vel jurantem, aut in rem, de qua fit votum vel juramentum. Hinc omnis, qui habet potestatem dominativam, vel quasi dominativam in personam voventem, vel jurantem, aut in ipsam rem votô, vel juramentô promissam, potest irritare omnia alterius vota, vel juramenta promissoria.

missoria. *Communis DD.* Ratio est, quia vota, & juramenta eorum, qui alteri quoad personam suam, vel saltem quoad materiam votô vel juramentô promissam perfectè subjecti sunt, sunt velut conditionata, & tum ex natura rei, tum etiam ex dispositione juris communis hanc habent annexam conditionem: *Voveo, vel juro hoc vel illud præstare, si superior, vel is, cujus interest, non contradixerit*; Eô proin contradicente, irrita, & nulla erunt omnia ejusmodi vota ac juramenta promissoria. Ex quo sequitur.

260. **RESOLUTIO II.** Religiosorum vota simplicia illa tantùm sunt ipsô facto irrita, quæ constitutionibus regulæ, præceptis Superiorum, & Monasticæ disciplinæ repugnant; quia non sunt de meliori bono; Alia tamen omnia Religiosorum vota, quæ prædictis non repugnant, sunt valida, cùm sint de meliori bono; nec ipsis quoad valorem aliquid desit; possunt tamen per se directè irritari à Prælato, seu Superiore generali, provinciali, locali, imò etiam à Monialium Abbatissa, seu matre spirituali. Ita *Sporer tract. 3. in 2. Præcept. Decalog. c. 3. n. 13. & seqq.* & alii. Ratio est: quia Religiosus in persona sua propter votum obedientiæ quoad omnes actiones perfectè subicitur Superiori, ita ut ex communi sensu Ecclesiæ, ac interpretatione juris omnibus ejus votis, hæc censetur

featur annexa conditio: *nisi Superior contradixerit.* Excipiuntur ab hac regula universalis. 1. *Vota essentialia* constituentia statum regularem, illique annexa; Hæc enim superior irritare nequit, cum nequeat evertere statum regularem. Aliud est de summo Pontifice. 2. Excipitur *votum strictiorem Religionem ingrediendi*; nam quoad hoc subditus Religiosus ex *c. licet de Regularibus*, est sui juris, nec à superioribus impediri potest.

RESOLUTIO III. Omnia vota impuberum (*impuberes dicuntur masculi usque ad annum 14. & foemellæ usque ad 12. ætatis annum completum*) per se directè irritari possunt à Patre, in defectu huius à Tutore, in defectu huius à Curatore, deinde ab Avo & Ascendentibus in linea recta in sexu virili, & in horum defectu à Matre, deinde ab Avia. Ratio est: quia jure Gentium, & positivò impuberes ob iudicii imbecillitatem subjiciuntur prædictorum potestati, idq; verum est, etiamsi vota impuberum modò forent adimplenda post pubertatem, & etiamsi impuberes contradixerint irritationi; aut non crediderint, sua vota posse irritari quia per hoc non adimitur potestas irritativa potentibus irritare. Insuper supradicti possunt vota impuberum, non solum durante impubertate, sed etiam postea quocunque tempore pubertatis irritare juxta communem

nem DD. cùm semper mancant vota impuberum; Excipe tamen: Nisi impuberes, facti puberes ea postmodum ratificaverint, ad quam tamen ratificationem duo requiruntur. 1. Ut vovens sit conscius debilitatis prioris voti. 2. Ut velit de novo se obligare firmiter perinde, ac si nunquam obligatus fuisset, atque ita actualiter se obliget. Unde quamvis aliquis factus pubes aliquod votum in impubertate editum sæpissimè renovârit, non ideo illud ratificavit, nisi duo suprâdicta requisita accesserint. Denique vota filiorum Puberum post pubertatem emissâ, illa solùm à Patre indirectè, per accidens, & ratione materiæ irritari possunt, quæ & quatenus præjudicant liberæ Patris potestati in libera, & expedita familiæ, rerumque suarum administratione; non autem alia, quæ huic patriæ potestati non præjudicant; quia non in his, sed in istis filii etiam puberes Patris potestati subiecti sunt.

262. **RESOLUTIO IV.** *Vota Uxorum solùm indirectè, per accidens, ac ratione materiæ irritari possunt à maritis, quæ, & quatenus ipsis in conjugii usu, familiæ gubernatione, & rei familiaris administratione præjudicare possunt; non verò alia; Sic econtra uxor indirectè potest irritare vota mariti, quæ suo juri matrimoniali vel suæ doti, aut aliis suis bonis præjudicant, excepto votò peregrinationis Jerosolymi-*

folymitanæ in subsidium Terræ Sanctæ, ex c. *Quod super his. De voto & voti Redemptione.* Similiter vota servorum solum per accidens, & indirectè à Dominis irritari possunt, quæ, & quatenus obligationi servitutis præjudicant pro tempore, quò iis subduntur. Ratio omnium est; quia in prædictis tantum, non verò in aliis uxores subjiciuntur maritis, & mariti uxoribus, & servi Dominis.

RESOLUTIO V. Probabile est, vota 263.
irritare sinè ulla causa, nullum esse peccatum. Ita, *Paludanus, S. Antoninus, Sylvester, Navarrus, Angles, Azorius apud Laymann lib. 4. tr. 4. cap. 7. n. 18.* Ratio est: quia superior irritandò utitur Jure suò. Insuper obligatio votorum semel *irritatorum per se directè*, non reviviscit amplius postquam vovens à potestate irritantis liberatus est: At verò obligatio votorum indirectè & per accidens tantum irritatorum, manente re integrâ, omninò reviviscit, postquam vovens à potestate irritantis liberatus est. Denique quicumque, & quâcunque ratione habet potestatem irritandi vota alterius per se, vel per accidens, is etiam habet potestatem eâdem ratione irritandi omnia alterius juramenta promissoria, non tantum absoluta & per se stantia, in honorem DEI, vel utilitatem hominis facta; nec solum confirmatoria promissionis factæ ipsi DEO, quæ dicuntur *Vota Jurata*, sed etiam confirmatoriâ promissionis factæ homini, quan-

quantumvis acceptatæ, quæ dicuntur *Pacta Jurata*. Communis apud *Sporer cit. n. 36*. Ratio est: Quia qui potest irritare alterius vota DEO facta, à fortiori etiam poterit irritare omnes alias ejus promissiones, contractus, & pacta homini facta: ergo etiam Juramenta illis addita; quia *Juramentum sequitur naturam actûs*, & *ruente principali*, scilicet promissione, contractu, vel pacto, *ruit etiam Accessorium*, scilicet Juramentum eis superadditum.

264.

RESOLUTIO VI. *Sabinæ puellæ* (de qua procedit Conferentia) votum integræ, perpetuæ castitatis potest ipsius Pater irritare, & consequenter parare viam ad Matrimonium desideratum licitè contrahendum. Ratio est: quia Sabina adhuc impubes, nimirum decem annorum, hoc votum emisit; omnia autem vota impuberum potest Pater etiam sinè causa irritare, ut patet ex supradictis: & licèt Sabina post pubertatem adeptam sæpiùs hoc votum repetierit, & renovârit, per hoc illud non ratificavit; quia, ut supponitur, non fuit conscia debilitatis, seu irritabilitatis sui voti, nec unquam voluit se de novo ad illud obligare, ac si nunquam obligata fuisset.

CON-

CONFERENCE CXV.

De Votorum & Juramentorum Dispensatione,

Nympha virgo sedecim annorum emi- 265.
sit votum integræ & perpétuæ castitatis;
attamen sollicitata sæpiùs    Nymphodoro,
consentit in peccatum carnale, & impr  -
gnatur. Nymphodorus ad evitandam
suam, & Nymphæ infamiam vult Nym-
pham ducere in uxorem; At h  c memor
sui voti accedit Confessarium regularem
mendicantem, qu  rens ab eo consilium
& remedium. Quale hic impendet?

RESOLUTIO I. *Dispensatio voti ac* 266.
relaxatio juramenti est remissio obligationis
totalis eorum, ob justam & rationabilem
causam, facta ab habente potestatem spiri-
tualem Jurisdictionis in personam voven-
tis, vel jurantis; siquidem tam ad vali-
dam, quàm ad licitam dispensationem
voti vel juramenti relaxationem requiri-
tur justa & rationabilis causa, juxta omnes.
Ratio, & differentia dispensationis ab irri-
tatione est 1. Quia irritatio fit propri  
nomine, & propri   potestate dominativ  
in personam voventis, vel jurantis, aut
ipsam materiam vot  , vel jurament   pro-
missam tanquam de re sua, & ideò irrita-
tio absque omni causa facta semper va-
lida est, & probabiliter etiam licita. At
verò dispensatio fit per potestatem spiritu-
alem    Deo collatam Ministris Ecclesiæ,
&

& nomine DEI ; Atqui Deus non confert talem potestatem Prælati Ecclesiæ, ad dissolvendas obligationes sibi factas per vota, vel juramenta, absque iusta causa ; siquidem non confert potestatem, *in destructionem, sed in ædificationem*: Ergo dispensatio voti, vel relaxatio juramenti, facta absque iusta causa, non tantum illicita, sed etiam invalida est. Porro causæ legitimæ dispensandi præcipue numerantur sequentes, nimirum *imperfecta deliberatio, notabilis difficultas exequendi; damnum spirituale, vel corporale voventis; & majus bonum ex dispensatione proventurum*: Denique in dispensatione tria præcipue attendenda sunt (*ait Innocentius III. c. magnæ. De voto & voti redemptione*) nimirum *quid liceat secundum æquitatem quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum utilitatem.*

267.

RESOLUTIO II. Summus Pontifex potest dispensare in omnibus omnium fidelium votis, Ex illo *Matth. 16. Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cælis.* Episcopi quoque possunt potestate ordinariâ dispensare in omnibus summo Pontifici non reservatis votis omnium suorum subditorum Diæcesanorum ex illo *Matth. 16. Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis.* Prælati etiam Regulares Religiosorum Exemptorum, utpote Generales & Provinciales Ordinum, Abbates, & Præpositi Absoluti, ac etiam superiores

periores Locales, possunt dispensare in omnibus votis Papæ non reservatis suorum subditorum; Non tamen Prælati Religionum non Exemptarum id possunt, nisi quatenus ex consuetudine, vel Episcopi Commissionem eis concessum est.

RESOLUTIO. III. Regulares mendicantes Confessarii ab Episcopis approbati habent potestatem dispensandi cum Sæcularibus, in omnibus votis, in quibus possunt dispensare Episcopi jure ordinariò, quæ nimirum Papæ non sunt reservata. Ita *Herincx*, *Sannig*, *Sporer*, *Sanchez*, *Reiffenstuel* in *Decret. tit. 34 n. 39*. Et communis Theologorum, patetque clarè ex pluribus Privilegiis summorum Pontificum, signanter ex Bulla Pauli III. *Cum inter cunctas*. 3. Julii. 1545. Idq; verum est, etsi quorundam votorum reservationem specialiter sibi reservârit loci Ordinarius, uti expressè sonant Privilegia; licet enim Regulares nequeant absolvere à casibus Episcopo reservatis, possunt tamen dispensare in votis eidem reservatis, cum longè aliud sit, dispensare in votis, quàm absolvere à peccatis. Ita *Reiffenstuel* cit. Qui ibidem n. 40. cum *Herincx*, *Croufers*, *Bassæo*, & aliis docet, Confessarios regulares mendicantes etiam posse dispensare in quinque votis Papæ reservatis, quando in eisdem Episcopus urgente necessitate dispensat, sicuti potest. Ratio est: quia Confessarii

T men-

mendicantes possunt dispensare in omnibus votis, in quibus potest dispensare Episcopus *jure ordinariò*, uti concedunt etiam adversarii; Atqui Episcopus urgente necessitate dispensat in votis Papæ reservatis *jure ordinariò*, quia hoc facit *vi universalis consuetudinis*, per quam constat, Episcopos urgente necessitate posse dispensare, consuetudo autem dat Jurisdictionem ordinariam, prout pluribus demonstrat Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 12. Ergo Regulares mendicantes possunt etiam dispensare in votis Papæ reservatis, quando in eisdem urgente necessitate potest dispensare Episcopus; sed intellige *pro foro interno*, quia nec Episcopus in voto castitatis ad contrahendum matrimonium dispensare valet pro foro externo, seu quando votum tanquam impedimentum est publicum. Ex quo infertur, Confessarios mendicantes posse dispensare etiam in quinque votis Papæ reservatis, quando in eisdem extra casum necessitatis potest dispensare Episcopus, videlicet 1. Quando non sunt *vota propriè dicta*, v. g. quando promissio servandæ castitatis integræ, & perpetuæ fit Beatissimæ Virgini, vel alicui Sancto, non verò Deo; tunc enim licet talis promissio etiam obliget sub mortali ex virtute Hyperdulix, vel Dulix, tamen est dispensabilis à Confessario medicante; quia

quia non est votum propriè dictum. 2. Quando non sunt vota perfecta, v. g. quando est dubium juris, vel facti de valore voti emissi, vel quando sunt extorta metu injusto, etsi levi. 3. Quando non sunt vota determinata, sed alternativa, quorum altera pars non est reservata, v. g. *voveo aut Religionem ingredi, aut Sacerdotem futurum.* Aut quando Papa votum aliquod determinatum ex quinque sibi reservatis in aliam materiam non reservatam commutavit, v. g. *votum castitatis in perpetuum jejunium*, tunc Episcopus & Confessarius mendicans in hoc ultimo dispensare possunt, vel commutare. *Gobat de Jubil. cap. 41. n. n. 322.* 4. Quando non sunt vota absoluta, sed vel pœnalia v. g. *si fornicatus fuero, voveo Religionem ingredi*; vel quævis conditionata de futuro v. g. *si morbum evaserò, voveo Religionem ingredi*; etiamsi postea conditio impleatur, tunc non sunt reservata. 5. Quando non est votum castitatis integræ & perpetuæ, sed partialis tantum, vel temporalis ad certum tempus, aut non est votum ingrediendæ Religionis ab Ecclesia approbatæ, sed Religionis aut instituti nondum approbati. *Ratio horum omnium est,* quia reservatio Prædictorum quinque votorum est odiosa, adeoque strictè interpretanda, ut solummodo comprehendat illa quinque vota, cum sunt strictè talia, videlicet vota propria dicta, perfecta, de-

terminata, absoluta, quoad substantiam
& integritatem eorum. Ita Gobat de Ju-
bilæo cap. 40. & 41. Sporer de votis cap. 3.
n. 57. Reiffenstuel in 3. Decret. tit. 34. n. 39.
& communis

269.

RESOLUTIO IV. Episcopi, ac eti-
am Confessarii Regulares mendicantes
possunt vota dispensare, vel commutare,
etiam extra Sacramentum Confessionis,
imò etiam absentibus; quia pro neutris
ullò jure vel clausula istud exercitium ad
solum forum sacramentale restringitur, ut
videre est apud Sanchez l. 4. Moral. c. 43. &
alios passim. Item possunt ex dictis præc. Re-
sol. dispensare in voto castitatis integræ,
& perpetuæ, siue fuerit emissum ante siue
post matrimonium, siue matrimonium
fuerit consummatum siue non, modò ad-
sit urgens necessitas, v. g. periculum in-
continentiæ &c. Sed tantum ad petendum,
& reddendum debitum conjugale, remanente fir-
mò votò, quoad alia, utpote ad se non polluen-
dum, non fornicandum, & servandum castita-
tem Conjuge mortua. Ratio est 1. Quia
summus Pontifex ipse per S. Pœnitentia-
riam Romanam non aliter dispensat in
voto castitatis integræ & perpetuæ, nisi
præcisè ad petendum & reddendum debi-
tum conjugale. 2. Quia tota ratio istius
facultatis dispensandi est *urgens necessitas*:
Ergo dispensatio in voto castitatis con-
cessa non potest se ampliùs extendere quàm
ipsa

ipsa necessitas postulet: Atqui hæc solum postulat, ut dispensetur in petendo, & reddendo debito conjugali: ergo etiam præcisè dispensatur ad hoc petendum & reddendum, & consequenter si conjux taliter in voto castitatis dispensatus se polluat, vel adulteretur, vel morosè delectetur in aliis, vel mortuâ suâ conjuge sine nova dispensatione aliam ducat, &c. semper mortaliter peccat etiam contra suum votum castitatis, adeoque hanc circumstantiam utpote speciem mutantem in Confessione explicare tenetur. Idem dicendum de illo, cum quo S. Pœnitentiaria Romana in voto castitatis dispensavit, uti patet ex similibus litteris dispensatoriis S. Pœnitentiariæ. Ita *Cardinalis Lugo Respons. Moral. lib. 6. dubio 1. Sporer cit. n. 78.*

RESOLUTIO V. Nec Episcopus, 270.
nec regularis mendicans potest dispensare in votis, quorum dispensatio cederet in præjudicium tertii, nimirum quando sunt facta in utilitatem hominis, & ab eodem acceptata. Communissima, Ratio est: quia summus Pontifex nec vult, nec potest talem dispensandi facultatem concedere aut Episcopis, aut regularibus mendicantibus; siquidem Papa nec vult, nec potest lædere jus tertii. Idem dicendum de juramentis secus: dicendum, si nondum sint acceptata. Ut autem censeantur acceptata, requiritur, ut præter promissio-

sionem DEO factam, etiam facta sit promissio alicui tertio, quæ vel ab illo, vel ab alio, ejus nomine sit acceptata. Denique quod diximus de potestate dispensandi concessa Confessariis regularibus mendicantibus quoad vota, eadem potestas & eodem modo extenditur etiam ad juramenta. Ita *Communis DD.* quod etiam *Rodriquez, Diana p. 5. tr. 12. Resol. 56. Tamburinus l. 3. Dec. c. 7. §. 2. n. 10.* & alii extendunt ad juramenta præcisè & principaliter in utilitatem hominis edita, nondum tamen acceptata. Ratio est: quia quamvis diversum sit vinculum voti, per quod aliquid Deo promittimus, & juramenti, per quod Deum in testem vocamus; attamen cum idem jus acquiratur à Deo per votum, ac per juramentum, & Papa nomine Dei, jus à Deo acquisitum relaxare concedat, idem de juramentis dicendum erit; Eadem enim est voti, ac juramenti obligatio passiva, quamvis non sit eadem obligatio activa. An verò Confessarii regulares mendicantes possint dispensare in juramentis castitatis & Religionis, suppositò, quod non habeant annexam rationem voti (idem est de juramentis triplicis peregrinationis) affirmant *Ledesma, Navarrus, Tabiena, & alii cum Sanchez, item Tamburinus, Viva de Jubilæo q. 12. n. 12, citans Pellizarium, Trullenchum &c.* Ratio est: quia reservatio Papalis vo-

votorum utpote odiosa, strictè est interpretanda, adeoque non extendenda ad juramenta, cum in odiosis nomine voti non veniat juramentum, utpote diversæ rationis, & minoris obligationis. Jam ad casum in conferentia ab initio propositum sequitur

RESOLUTIO. IV. Episcopus, ac etiam Confessarius regularis mendicans possunt pro foro interno dispensare, ut Nympha, quæ emisit votum integræ, & perpetuæ castitatis, & tamen fuit à Nymphodoro imprægnata, ad evitandam suam & Nymphodori gravem infamiam (quæ sequeretur, si deberet expectari dispensatio Papalis) possit matrimonium inire cum Nymphodoro, ac in eodem petere ac reddere debitum conjugale. Patet ex dictis supra Resolutione 3. & 4. quæ huc applicanda sunt, & revidenda. 271.

CONFERENTIA CXVI.

De Votorum ac juramentorum Commutatione. 272.

Henricus constitutus in gravi infirmitate, & proximo mortis periculo, vovet Deo, & Beatissimæ Virgini Mariæ, singulis septimanis recitare Rosarium, & singulis annis certo hospitali pro Eleemosyna elargiri aureum, si à morte præservetur. Henricus à morte præservatur, & consequenter tenetur hisce duobus votis. Jam verò Henricus utpote aliàs solitus singulis

septimanis confiteri, & celebrare, (est enim Sacerdos Altissimi) libenter propriâ authoritate Rosarium ex voto debitum commutaret in Confessionem & Communionem septimanalem, ac etiam aureum ex voto suo debitum certò hospitali libenter erogaret alicui consanguineo suo, qui propter infortunium subito factus est pauperior atque egentior, quàm prædictum hospitale, ac ejus incolæ. Quæritur an Henricus propriâ authoritate possit præfata vota in prædicta opera commutare?

273. **RESOLUTIO I.** *Vota commutare est transferre obligationem à materia voti priùs facti in aliam materiam priori subrogandam, hinc patet differentia commutationis à dispensatione, siquidem per dispensationem totaliter remittitur obligatio votorum; per commutationem verò obligatio voti transfertur in aliam materiam; Ad quam ut valida sit, & licita, requiruntur tres conditiones, nimirum potestas commutandi vota, causa rationabilis commutandi, & modus competens*

274. **RESOLUTIO II.** Quisquis habet potestatem ordinariam, vel delegatam dispensandi vota, etiam habet potestatem commutandi juxta communem DD. apud Suarez l. 6. de voto c. 12. n. 10. Rationem dat Regula Juris 53. in 6. cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus; atqui minus

minus est commutare, quàm dispensare: Ergo. Idem dicendum de potestate commutandi juramenta. Quare quibus est reservata aliquorum votorum vel juramentorum dispensatio juxta dicta conferentia præcedenti, iisdem etiam est reservata eorundem commutatio; atque adeò, quæ vota ac juramenta in præjudicium tertii dispensari non possunt, etiam commutari nequibunt. *Unum tamen speciale* habet votorum commutatio, nimirum, quòd ipse vovens suum votum in opus manifestè Deo gratius propriâ auctoritate, validè, licitè, ac sanctè commutare possit juxta certam DD. sententiam apud Sanchez l. 4. Moral. cap. 48. n. 4. & sumitur ex cap. 1. de voto, & ex cap. 2. de jurejurando, ubi dicitur: *Propositum, sive promissum, non infringit, qui illud in melius commutat.* Ratio est: quia Deo magis placet opus melius, quàm minus bonum. Imò probabilis est sententia affirmans, quemlibet propriò arbitriò commutare posse votum suum in aliud opus manifestè æquale. Ita Henriquez, Rodriquez, Medina, aliisque citatis Diana p. 3. tr. 11. Resol. 48. Tamburinus, Sporer, & Suarez. Ratio est: quia si materia est evidenter æqualis, non potest non esse Deo æqualiter grata, nobisque proficua, adeòque præsumere possumus ob DEI benignitatem, eundem non esse invitum, si vovens etiam propriâ auctori-

ritate votum commutet in opus manifestè æquale. Secùs dicendum ob oppositam rationem, si opus non foret manifestè æquale, & multò magis si opus esset minùs bonum. Excipienda etiam hìc sunt *vota reservata, & præjudicantia Tértio*, quæ à vovente, propriâ authoritate in opus etiam melius commutari nequeunt, nisi quòd in votum solemne Religionis, omnia alia vota etiam reservata, propriâ voventis auctoritate commutari valeant, *exceptis tamen votis realibus acceptatis à Tértio*. Ita Sanchez in *Præcepta Decalogi*, Tòrn. 2. lib. 4. cap. 5. n. 45. & seqq.

275. RESOLUTIO III. Ad commutationem voti in opus manifestè melius, non requiritur alia causa, nisi bona voluntas voventis; siquidem opus ipsum DEO gratiùs esse, sufficientem præbet causam commutationi. Ad commutationem verò voti in aliud non manifestè melius, sed quomodolibet etiam æquale, vel quasi æquale, sive fiat ab habente potestatem, sive in probabili sententia, ab ipso vovente, requiritur aliqua causa rationabilis; & quidem ad commutationem voti in aliud evidenter æquale sufficit quæcunque rationabilis causa, etiam levis ad Dei honorem, vel utilitatem & consolationem voventis spectans. Ita communis cum Suarez, Sanchez, Laymann, Sporer &c. Ratio est; quia si adsit talis causa, Deus rationabiliter

nabiliter præsumitur esse contentus; secus foret, si non adesset talis causa. Denique ad commutationem voti in aliud opus aliquantò notabiliter minus, requiritur, & sufficit causa gravior aut impediens aut notabiliter aggravans executionem voti, quales sunt quatuor in præcedenti conference ad dispensationem requisitæ, videlicet *imperfecta deliberatio, difficultas exequendi, damnum spirituale. vel corporale voventis, majus bonum ex commutatione speratum.* Hoc tamen advertendum, non tam gravem causam requiri ad commutationem voti, sicuti ad dispensationem; siquidem dispensatio sit totalis remissio obligationis voti; Commutatio verò sit tantum partialis dispensatio, nec remissio totalis obligationis voti.

RESOLUTIO IV. Modus competens vota commutandi est 1. Ut commutatio regulariter fiat in rem æqualem, vel quasi æqualem, aut saltem non notabiliter minorem, *Communis DD.* Ratio est: quia *commutatio* vi vocis significat æqualitatem inter commutata; quia verò etiam est actus benevolentiae in favorem voventis: ideò commutatio debet fieri in rem quasi æqualem non *æqualitate physica* (quis enim hanc attinget?) sed *moralis*, aut saltem non notabiliter minorem. 2. in commutatione voti non est spectanda sola excellentia virtutis in materia subroganda, sed

sed tantum id spectari debet, quod ad honorem Dei, & salutem animæ est melius ipsi voventi, hic & nunc, seu in his circumstantiis personæ, loci, temporis, &c. 3. In commutatione voti attendenda est materia voti non tantum secundum se, sed etiam secundum difficultatem implendi. 4. Convenientius plerumque est, vota personalia commutari in personalia, realia in realia, & mixta in mixta; hoc tamen non est necessarium; quin sæpè expedit, ut vota commutentur in res, quas vovens solebat ex devotione facere; proderit etiam relinquere libertatem, ne determinatò tempore, vel die obligetur, sed in alium diem differre, vel supplere possit, aut plura opera proponere pœnitenti, ut locò sui voti, modò hoc, modò illud faciat, modò illò, modò aliò die &c. ut sic facilius, & promptius vota sua exequantur homines infirmi, uti observant communiter DD. *Sanchez, Laymann, Gobat, Sporer, & alii.* Jam sit ad ad casum in conferentia propositum.

277. RESOLUTIO V. Henricus propriâ auctoritate potest suum votum de recitando singulis septimanis Rosario, commutare in Confessionem, & Communionem hebdomadalem; quia certè melius, Deo gratius, & salutem animæ Henrici conducibilis est, singulis septimanis confiteri &

& communicare, quàm Rosarium recitare. Quanrùm ad alterum Henrici votum de elargiendo aureo pro Eleemosyna certo hospitali, potest etiam Henricus propriâ auctoritate illud commutate, & illum aureum elargiri suo consanguineo pauperiori, & egentiori. Ita post *Rodriquez*, & *alios docet Fagundez Tom. 1. in Decal. l. 2. c. 49.* Ratio est 1. quia Henricus nihil promisit illi certo hospitali, nec hoc, ut supponitur, acceptavit Henrici promissionem, aut votum; adeoque Henricus commutando suum votum in Eleemosynam egentiori elargiendam non facit contra jus Tertii. 2. Quia licet Henricus Deo, & B. V. Mariæ promiserit & voverit, illi certo Hospitali pro Eleemosyna dare aureum, nihilominus, cum Deo & B. V. Mariæ gratius & acceptius sit, eundem elargiri pauperiori, & egentiori, præsertim consanguineo, cui Henricus specialiter etiam ex virtute pietatis tenetur succurrere, ideo rationabiliter præsumitur, Deum, & B. V. Mariam contentari, si prædictum aureum Henricus elargiatur singulis annis suo consanguineo egentiori, quam sit Hospitale, & ejus incolæ; Nam juxta *c. 1. de voto* & *c. 2. de iurejurando. propositum, seu promissum, non infringit, qui illud in melius commutat.*

TITULUS V.

De Observantia Feste- rum.

CONFERENCE CXVII.

*De obligatione audiendi Missam in diebus Do-
minicis, & Festivis.*

278. **O**ttilia foemina coeca non vult di-
ebus Dominicis audire Missam,
quia non potest Presbyterum sa-
crificantem videre. Quæritur, an excusa-
tio Ottiliæ valeat? sit

279. **RESOLUTIO I.** Omnis homo fide-
lis rationis compos, cessante legitimô im-
pedimentô, obligatur sub mortali audire
Missam diebus Dominicis, & Festis exhi-
bendô præsentiam moralem Religiosam.
Ita *DD. Catholici*. Ratio est: quia Inno-
centius XI. damnavit sequentem, nume-
rô 52. propositionem, *Præceptum servandi
Festa non obligat sub mortali, sepositô scandalô,
si absit contemptus*. Ad satisfaciendum au-
tem huic præcepto, requiritur imprimis
præsentia *moralis*, nimirum, ut quis sit vel
intra Ecclesiam, vel saltem in proximo
tali loco, ut ex signis quibusdam colligere
possit,

possit, quid in Sacrificio agatur. Unde non requiritur, ut quis sacrificantem audiat, vel videat juxta communem DD. apud *Laymann l. 4. tr. 7. c. 3.* Deinde debet esse *præsentia religiosa*, id est, cum intentione colendi Deum, & attentione ad ad Missam, seu actiones Sacerdotis sacrificantis, quæ attentio certò debet esse *externa*, atque etiam *interna* secundum communio-rem sententiam, sicuti diximus supra conferentiâ 86. *de horis canonicis*; attamen adhuc probabilis est sententia, cum qui voluntariè distractus est etiam per notabilem Missæ partem, non peccare mortaliter (*quod enim peccet venialiter, certum est*) sicut etiam *de horis canonicis conferentiâ citatâ dictum fuit*, & docent *S. Antonius, Medina, Coninck, Diana, Lugo*, & alii apud *Sporer tract. 3, in 3. Præcept. Decal. cap. 4. n. 18. & La Croix l. 3. p. 1. n. 658.* Ex his sequitur

RESOLUTIO II. Ille adhuc audit 280.
Missam 1. Qui v. g. est in Choro post Altare, aut in loco per murum separato, ex quo fenestra, vel foramen est in Ecclesiam, aut qui est extra templum, junctus tamen multitudini audienti Missam in templo, aut qui etiam per interjectam parvam plateam è domo sua in templum, vel ad altare potest respicere; quia talis adhuc censetur moraliter præsens, uti docent *Lugo, Dicastillo, Tamburinus, Gobat*, & alii

alii apud *la Croix l. 3. p. 1. n. 643.* 2. Ille adhuc audit Missam, qui sub Missa cantat, pulsat Organum, vel Tympana, vel ludit cheli, &c. dummodò simul attendat ad Missam. Similiter, qui sub Missa conscientiam examinat pro Confessione, aut se præparat ad Confessionem, aut recitat preces privatas voluntarias, imò etiam obligatorias, v. g. horas canonicas, Rosarium ex voto, vel pœnitentia debitum, item qui confitetur, vel audit Confessiones, potest audire Missam, modò attendat ad principales actiones in Missa. Ita plures Auctores apud *la Croix cit. n. 655. & seqq.* siquidem audiens Missam non tenetur preces proprias formare, sed solum devotè assistere Sacerdoti celebranti, quod facere adhuc possunt præfati. 3. Ille verò non audit Missam, qui sub Missa scribit, pingit, legit novalia, vel librum profanum; vel confabulatur per notabilem Missæ partem; quia similes actiones impediunt attentionem externam sub mortali requisitam. *la Croix cit. n. 653. & seqq.*

281. RESOLUTIO III. Ottilia, de qua procedit conferentia, non excusatur ab audienda Missa ob cœcitatem oculorum; quia hâc non obstante adhuc satis ex aliis signis, quæ audire potest, colligere valet, quid in Sacrificio agatur, & consequenter ad Missam potest habere sufficientem præsen-

sentiam moralem & religiosam. Idem dicendum de homine surdo; non tamen, si esset surdus simul, & cœcus. Ita *Castropalao, apud la Croix cit. n. 616,*

CONFERENTIA CXVIII.

Lentulus primò die Paschatis ad Missam audiendam modò advenerat post *Credo* ad *Offertorium*. 282. Secundò die Paschatis venit ad Missam præcisè *ante elevationem*, quâ & reliquâ Missæ parte auditâ, audit immediate sequentem Missam usque *ad elevationem exclusivè*. Tertiò die Paschatis venit ad *primum Evangelium*, sed habet propositum in sequenti Missa permanendi etiam usque ad *primum Evangelium*. Quæritur, qualiter peccaverit noster Lentulus?

RESOLUTIO Lentulus primò die 283. Paschatis peccavit tantùm venialiter, non verò mortaliter; quia terminus Missæ *sub mortali* audiendæ est ab *Offertorio* *inclusivè*, usque ad *Communionem Sacerdotis* *inclusivè*. Ita *Laymann, l. 4. tr. 7. c. 4. n. 3. Diana, Sporer cit. n. 20. Illsung*; siquidem Missa Christianorum modo incipit ab *Offertorio*; quæ enim hoc antecedunt, olim etiam à *Cathechumenis* audiri poterant. Quia tamen Ecclesia præcepit Missam integram audire, ideo Lentulus peccatum veniale, & quidem *crassum* commisit. *Secundò die Paschatis* Lentulus noster audiens mediam Missam nimirum ab ele-

U

vatione

vatione usque ad finem ab uno sacrificante, & aliam mediam Missam ab introitu usque ad elevationem ab altero celebrante, iterum non peccavit mortaliter. Ita Cardenas, Marchant, Gobat, Suarez, & 32. Auctores apud Pasqualigum de Sacrific. q. 1290. Ratio est: quia non pecco mortaliter, si recitem primam Canonicam ante matutinum; siquidem adhuc mortaliter est unum Officium canonicum: ergo nec peccavit mortaliter noster Lentulus; quia etiam prædictæ duæ medietates Missæ moraliter integrant unam Missam. Aliud foret, si quis duas medietates Missæ simul audiret, talis enim non satisfaceret præcepto audiendi Missam, sicuti patet ex propositione 53. damnata ab Innocentio XI. quæ sic sonat: *satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.* Ratio autem est: quia Missa est totum successivum: Totius autem successivi partes non possunt esse simul, consequenter etiam Sacrificii Missæ partes nequeunt esse simul, adeoque simul nequeunt audiri. Nihilominus si noster Lentulus audivit duas medietates duarum Missarum *sinè justa causa*, peccavit venialiter, sicuti qui in horis canonicis, unam orat ante alteram. Ratio est: quia talis auditio duarum medietatum est contra decentiam, ac etiam contra communem praxin Fidelium. Ita

la Croix l. 3. p. 1. n. 612. In tertio die Paschatis, si Lentulus ex causa saltem aliququaliter rationabili, modò venit ad primum Evangelium, & habuit propositum in sequenti Missa etiam permanendi usque ad primum Evangelium, nullò modò peccavit, cum illa causa saltem aliququaliter rationabilis ipsum excusaverit à peccato etiam veniali; Si autem sine ulla causa rationabili modò venit ad primum Evangelium, peccavit venialiter, & tenetur sub veniali sequentem Missam audire usque ad primum Evangelium; quia tenetur totam Missam audire.

CONFERENTIA CXIX.

Capistranus Comes illustrissimus habet ^{284.} in sua Arce Oratorium privatum, cum Privilegio Pontificio, vel Episcopali, ut possit ibi celebrari Missa, exceptis Festis solemnioribus, ac etiam ipse Capistranus cum sua familia, & hospitibus nobilibus audire Missam, & sic satisfacere præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro diebus festis. Jam verò eandem Missam diebus festivis etiam audiunt extranei, qui non sunt de familia, nec sunt hospites nobiles. Quæritur, an etiam hi satisfaciant præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro? sit

RESOLUTIO I. Præceptum audiendi Missam adimplet, qui audit Missam sive in Ecclesia Parochiali, sive in Regula-

rium Ecclesiis, Capellis, Oratoriis &c. ita communissima apud *Sporer, la Croix l. 3. p. 1. n. 672. & 626.* Constat ex privilegiis Regularium concessis à Leone X. Paulo III. Clemente VIII. apud *la Croix cit. n. 672.*

286. RESOLUTIO II. Ad casum in conferentia propositum, quod extranei, qui non sunt de familia Capistrani, nec ejusdem hospites nobiles non satisfaciant præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro. Ita *Reiffenstuel in 3. Decret. tit. 41. n. 18. Pasqualigus, Gobat, tract. 5. n. 356. Illsung & alii apud la Croix cit. n. 628.* Ratio est: quia Privilegium concedens Oratorium privatum in domibus sæcularium expressè addit: *Volumus autem, ut alii, qui non sunt de familia, non censeantur liberi ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia; & hoc à Cardinalibus declaratum, & certum esse post Decretum Clementis XI. dicunt Auctores citati.* Nihilominus *Azorius, Henriquez, Castropalaus, Pellizarius, Burghaber, & Marchant,* docuerunt antehac, à quòvis, etiam extraneò, audiente Missam in tali Oratorio privato, satisfieri præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, modò per hoc *Juribus Parochialibus non derogetur, id est, modo per hoc Parochia magnâ populi parte non destituatur, nec oblationes tam Parocho, quàm pauperibus fieri solitæ ideò deficient.* Ratio est: quia mens Pontificis non est proponere novam, vel augere obligationem audiendi Missam præcepti alioquin

quin indeterminati ad quemlibet locum, sed solum providere, ne per hoc Juribus Parochialibus aliquid derogetur. Hæc sententia citato Patri *la Croix* videtur esse probabilis; hinc noster *P. Sporer tr. 3. in 3. Præcept. Decal. cap. 4. n. 24.* Sapienter in praxi suadebat, ut illi qui de familia non erant, alibi audirent Missam, nolentes tamen non urgebat, ait *la Croix cit.*

CONFERENCE CXX.

Christophorus Sacerdos & Canonicus Cathedralis Ecclesiæ itinerans pervenerat in 287. Festo S. Michaelis ad Pagum, volens ibidem satisfacere præcepto Ecclesiæ per auditionem Missæ, at Parochus loci Sacrificium Missæ jam peregerat; hinc Christophorus anxietur, an ut ipse audiat Sacrum die Festo S. Michaelis, teneatur ipsemet celebrare Missam?

RESOLUTIO I. Omnis Fidelis non excommunicatus, qui potest habere 288. assistentiam moralem, & religiosam ad Missam, tenetur audire Missam & consequenter etiam adhibere media ad Missam audiendam; quia, qui tenetur ad finem, tenetur quoque ad media. Unde hæretici non obligantur audire Missam, nec infantes, nec amentes, nec simul surdus, cæcus, & mutus, aut simul cæcus & surdus. Pueri ordinariè obligantur ad auditionem Sacri intra no-

num, & decimum ætatis annum; puellæ verò intra 8. & 9. annum, quò tempore consequuntur plerùmque plenam discretionem. Ita *Gobat Theol. experiment. tr. 5.*

n. 311..

289. RESOLUTIO II. Christophorus, de quo est conferentia, tenetur ipsemet in Festo S. Michaelis celebrare, ut audiat Missam. Ita cum aliis *Gobat & la Croix l. 3. p. 1. n. 614.* Ratio est: quia qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria; atqui Christophorus tenetur ad Missam audiendam die Festò: Ergo etiam tenetur ad celebrationem Missæ, quæ est medium ordinarium, ut audiat Missam, cum, ut supponitur, Missam ab alio Sacerdote audire non possit; ipsemet verò celebrans Missam, utique audit suam Missam.

CONFERENTIA CXXI.

290. Georgius Studiosus in Universitate Herbipolenti, die Jovis sanctò non audit Missam; in die verò Nativitatis Domini unico tantum assistit Sacro. Quæritur an peccaverit Georgius?

291. RESOLUTIO est negativa, communis DD. apud *Azorium, Henriquez, Suarez, Busenbaum.* Ratio est: quia non est obligatio ad audiendam Missam, nisi in die Dominico, vel Festo; Atqui dies Jovis sanctus, parasceves, & Sabbathum sanctum, sicut etiam dies Rogationum, Cinerum, Ani-

Animarum, S. Marci non sunt dies festi: ergo non est in eis obligatio audiendi Missam. In die quoque Nativitatis Domini non est præceptum tres Missas audire, sed unam; siquidem etiam non sit præceptum Sacerdotibus tres Missas celebrare. Quando verò subinde aliquis dies habetur dimidiatè festus, seu horis antemeridianis solum festus, tunc est obligatio audiendi Missam, & abstinendi à laboribus servilibus horis antemeridianis. Ita docet usus, ac communis DD. cum *Suarez, Henriquez, Azorio, Gobat in Alphabeto audientium Sacrum, casu 3. n. 121.* Quia sicut totus dies festus obligat ad sanctificandum totum diem, ita dies dimidiatè festus obligat ad mediam diem sanctificandum per auditionem Missæ, & abstinentiam ab operibus servilibus.

CONFERENTIA CXXII.

Isidorus Rusticus confitetur sic: omnibus 292.
diebus Dominicis & Festis, Deo sint laudes, audio sacrum; sed Concionem non audiui tribus vicibus, & vespers non interfui quatuor vicibus. Quæritur, qualiter peccasse censendus sit à Confessario Isidorus?

RESOLUTIO. Isidorus *per se loquendo* 293.
(nisi aliud ex erronea confitentis conscientia colligatur) non peccavit, omittendò auditionem Concionis, & Vesperarum.

Quia nullum de audienda Concione, & Vesperis præceptum ostendi potest, ut notat *Communis DD.* unde Isidorus à Confessario admonendus est, ne sibi peccatum faciat, seu pro peccato reputet, dum non audit concionem, vel non interest vespers. Dictum est: *per se loquendo*; siquidem per accidens, ratione præcepti divini naturalis ex virtute Fidei, comparandi sibi scientiam necessariam credendorum, sperandorum, & agendorum, conscius aliquis ruditatis suæ in rebus necessariis ad salutem, utique sub mortali obligatur ad acquirendam sibi notitiam necessariorum fidei, & salutis suæ, consequenter tenetur interdum audire Conciones, quando potest, dum scilicet verbum Dei prædicatur in diebus Dominicis, & Festis, quod prudentis Confessarii iudicio relinquitur.

CONFERENTIA CXXIII.

De causis excusantibus ab auditione Sacri.

294. Bibiana famula alicujus Heri Catholici confitetur: Ego per annum rarissimè audio Sacrum, quia meus Herus & mea Hera diebus festis & dominicis frequentant Ecclesiam, & me domi relinquunt ad custodiendam domum. Quæritur 1. Quænam sint causæ excusantes ab auditione Sacri? 2. An Bibiana fuerit excusata ab audiendo Sacro, vel annon teneatur relinquere talem famulatum?

RESO.

RESOLUTIO I. Causæ excusantes 295.
ab auditione Sacri sunt *quatuor*. Prima
est *impotentia*, vel *spiritualis*, qualem ha-
bent excommunicati, & interdicti, vel
naturalis & physica, qualem habent ægroti,
incarcerati (ubi notandum, quod ex ratio-
nabili causa v. g. in pœnam justam delicti
etiam Pater possit filio negare vestes, vel
Dominus servo prohibere egressum, de-
tinendo domi velut clausos, licet per ac-
cidens non sint audituri Missam, ut docet
*Fagundez & Tamburinus apud la Croix l. 3.
p. 1. n. 688.*) vel qui habitant in locis, ubi
nullus est Sacerdos, &c. vel *impotentia mo-
ralis*, quæ tunc adesse censetur, cum quis
Missam audire non potest, nisi cum ma-
gna difficultate, & labore, sive, ut *Ma-
strius, Reiffenstuel & alii cum Gobat Tract. 5. n.
441. & 467.* ajunt, quæ involvit notabi-
lem & saltem mediocrem incommodita-
tem in bonis animi, corporis, honoris,
aut fortunarum, propriis, vel proximi.
Hinc à Missa excusantur custodientes ur-
bem, gregem, domum, infantes, item
nimis longè distantes à loco, ubi Missa
audiri potest, habitâ ratione personarum
sexûs, ætatis, tempestatis, itineris, ubi
Gobat cit. n. 487. monet, ut prudens Con-
fessarius non moveat scrupulum iis, qui
ob distantiam duarum horarum crebrò
non audiunt Missam. Imò quòd si quis
horâ distet, & sit pluvia, vel auræ intem-

peries, *Gobat. cit. n. 488.* excusat talem. Item excusantur, qui timent recidivam in morbum, hostem in via, damnum famæ, honoris, vel fortunæ &c. saltem mediocre. Secunda causa excusans ab auditione Missæ est *charitas proximi*, quâ excusantur fervientes infirmis, qui soli sinè periculo relinqui non possunt, aut quibus tali tempore medicina aliqua est ministranda; item fœminæ, quæ ad vitandum alienum peccatum, aut viri zelotypiam domi se continent. Ratio est: quia præceptum charitatis utpote juris naturalis prævalet Præcepto Ecclesiastico de audiendâ Missâ. Tertia causa excusans est *Officium*, quod nequit debitè exerceri, si Missa audiatur. Sic excusantur milites stationarii, vigiles, custodes oppidorum, pagorum, Pastores gregum, cursores veredarii &c. Quarta causa excusans est *consuetudo rationabilis*, quâ juxta morem Patriæ certæ personæ se domi continent, ut in aliquibus locis viduæ tempore luctûs, puellæ nubiles tempore sponsaliorum, Puerperæ post partum &c.

296. RESOLUTIO II. Bibiana famula manens domi diebus Dominicis & Festis ad custodiendam domum & rarissimè audiens sacrum, non peccavit; quia habuit causam satis excusantem, nimirum impotentiam moralem, & Officium custodiendi domum, nec tenetur relinquere talem

talem famulatum; quia debet aliquis custodire domum, & si illa hoc non vellet peragere, Herus de alio famulo, vel famula sibi prospicere deberet, qui vel quæ domum custodiret. Monenda tamen est, ut saltem à prandio frequentet Ecclesiam, & discretio Heri, vel Heræ exigere videtur, ut ipse, vel ipsa subinde maneat domi, & locò sui Bibianam mittant ad Ecclesiam ad audiendum Sacrum. Deniq; dicendum est Bibianæ, ut quando diebus Dominicis non potest audire Missam, aliquò aliò cultu externò, vel internò colat Deum, v. g. recitando aliquas preces; quia ad hunc cultum excusatos ab audienda Missa teneri diebus Dominicis, docet *Marchant*, & *Sporer cit. n. 36.*

CONFERENTIA CXXIV.

De obligatione diebus Dominicis & Festis feriandi ab operibus servilibus.

Venantius opificiò sartor habet sex famulos hæreticos, quibus præcipit, ut in die Dominico quilibet per horam laboret in conficienda aliqua veste non necessaria. Pro resolutione hujus casûs quæritur 1. an sit obligatio diebus Dominicis abstinendi ab operibus servilibus? 2. Quid dicendum de Venantio, an videlicet peccaverit mortaliter vel venialiter, imperando sex famulis hæreticis, ut quilibet laboret per horam?

RESO-

298.

RESOLUTIO I. Omnes fideles obligantur sub mortali diebus Dominicis, & festivis, abstinere ab operibus servilibus. Est certa *ex c. omnes de Feriis*. Ratio est: quia Ecclesia feriacionem ab operibus servilibus præcepit diebus Dominicis & Festis ex virtute Religionis ad debitum Dei cultum; atqui virtus Religionis ex genere suo obligat sub mortali: Ergo. Datur tamen parvitas materiæ, adeò ut secundum communem jam sententiam apud *Dianam, Tamburinum*, & alios, laborare duabus horis, sit tantum veniale peccatum; quia duæ horæ comparatione totius diei non videntur esse pars notabilis. Opera autem servilia à quibus abstinere obligamur, sunt imprimis omnia opera artium illiberalium ut lignariæ, ferrariæ, sartoriæ &c. Item omnia opera ruralia; & impertinens est, siue fiant ex lucro, siue ex recreatione, siue ex pia intentione, siue cum defatigatione & labore, siue non; quia similia accidentia non mutant intrinsecam rationem operis servilis. *Excipiuntur* tamen opera servilia, quæ ad quotidianum usum, & necessitatem vitæ humanæ necessaria sunt, quæque vel commodè non possunt, vel non solent differri, vel anticipari, qualia sunt cibos coquere, mundare domos, lectos sternere, vestimenta purgare, corpori aptare &c. Ulterius diebus Dominicis & Festis prohibita sunt IV.

opera

opera de se non servilia *ex c. omnes de Feriis*; primum est *mercatus publicus*; Ex Privilegio tamen excusantur nundinæ solennes; sicut etiam ex consuetudine licitus est *mercatus privatus*, five quidvis vendere, vel emere clausâ officinâ, sicut & privati contractus emptionum & venditionum, etiamsi fiant solenniter coram Notariis; quia necessitas illos excusat; cùm aliis diebus homines plebei aliis operibus intenti, tam facilè convenire non possint, maxime rustici. 2. Prohibentur *Actiones forenses*, v. g. citatio partium, formatio processûs, five cognitio causæ & sententia. 3. *Judicium ad mortem*. 4. *Juramenta* in iudicio præstanda.

RESOLUTIO II. Quòd Venantius 299^a
sartor præceperit laborare die Dominicò
suis famulis *hæreticis*, per hoc non excusatur à peccato; quia etiam hæretici obligantur præceptis Ecclesiæ; cùm per baptismum Ecclesiam ingressi sint, ut docetur *in materia de legibus*, & habet *la Croix l. 3. p. 1. n. 579*. Aliud fuisset, si famuli Venantii non fuissent baptizati, v. g. Turcæ, Judæi; vel etiamsi fuissent baptizati, tamen fuissent perpetuò amentes; quia hi non tenentur legibus Ecclesiasticis, ut constat ex tractatu *de legibus*. Ita *Laymann l. 1. tr. 4. c. 9. n. 3. Diana, Granado, Illsung apud la Croix cit.* Deinde quòd Venantius præceperit suis sex famulis, ut die Dominicò

nicô quilibet laboraret in conficienda veste non necessaria per horam, certum est, quod peccaverit ad minimum venialiter, transgrediendô per suum mandatum Ecclesiæ præceptum, & quidem tot peccata venialia commisit, quod famulis imperavit nimirum sex; quia sex peccatorum venialium causa fuit, & quidem si Venantius mandaverit, ut sex famuli *simul* laborarent per horam, & abfuerit scandalum, commisit, ut dictum, sex venialia tantum peccata; quia non videtur esse gravis inhonoratio diei Dominicæ; Si vero mandaverit, ut laborarent *successivè*, quamvis *la Croix cit. n. 581.* probabilius judicet, illum peccasse mortaliter, quia fuit in causa, ut per notabilem partem in die Dominico laboraretur, tamen *Sanchez, Bonacina, Diana, Tamburinus, Illsung, Herincx* & alii excusant ipsum à mortali. Ratio est: quia singuli laborantes famuli tantum peccarunt venialiter: Ergo & mandans Venantius. Deinde, qui in die jejunii sex hominibus suadet, ut parum comedant, non peccat graviter, Ergo nec hic.

CONFERENTIA CXXV.

300. Damascenus pictor diebus Dominicis, & festis, postquam interfuit rei divinæ, post sumptum prandium incipit pingere pulchras sanè imagines, & hoc continuat usque ad noctem, & quidem cum intentione

tione eas vendendi. Pro Resolutione hujus casus quæritur 1. Quænam opera non sint servilia, adeoque diebus festis licita?

2. Qualiter Damascenus peccaverit?

RESOLUTIO I. Opus servile de-301.
scribitur ab *Illsung T. s. n. 166.* quod sit *Actio*, quæ, quia vel immediate in utilitatem corporis, vel corporis potius quam animi viribus efficitur, vulgari-
bus communiter hominibus committi solet; est tamen maxime habenda ratio usûs, & consuetudinis, nam servilitas operis maxime pendet ab æstimatione hominum. Quare juxta *commuem DD.* opera servilia non sunt opera spiritualia, vel artium liberalium, uti sunt studere, docere, concionari, cantare, Organa pulsare, ludere, choreas ducere, scribere, transcribere, item iter facere pedibus, equo, curru, navi, item venari, piscari, aucupari si fiant sine gravi tumultu & labore; item ordinare characteres typô imprimendos, non vero imprimere; item licet diebus festis militares exercitationes, lustrationes, & similia instituere.

RESOLUTIO II. Damascenus pi-302.
etor, de quo procedit conferentia, non peccavit. Ita *Medina, Lopez, Laymann, Busenbaum, Tamburinus, Sporer cit. n. 45.* modò sine apparatu, & magnò labore, quò teruntur, & miscentur colores, parantur, & extenduntur tabulæ, & sine scandalo, pinxit imagines. Ratio est: quia pingere con-

consistit in ducendis lineis, & figuris, sicuti scribere: ergo sicuti scribete die festo non est illicitum, ita & pingere. Deinde æquè pingentes, ac studentes animi voluptate in opere detinentur, quod signum est artem pingendi esse liberalem. Tingere verò, ut v. g. colorare asseres, vel pannos, dealbare parietes, utique illiberale est, adeoque diebus festivis prohibitum. Similiter illiberale est sculpere, Horologia conficere, aurò cælare, nili in materia modica valde subtilia sculpantur, sicut etiam quidam excusant puellas ad otium vitandum acu pingentes in tela.

CONFERENTIA CXXVI.

De causis excusantibus à Feriatione Dierum Festorum.

303. Christina famula confitetur, se diebus festis suas vestes refecisse; quia diebus ferialibus sit occupata servitiò Heri sui. Quæritur, an peccaverit?

304. RESOLUTIO est negativa. Ratio est: quia causæ excusantes à Feriis sunt IV. videlicet *Necessitas*, *Charitas*, *Officium*, & *Consuetudo*; Atqui Christina famula habuit necessitatem refarciendi suas vestes; cum aliis diebus debuerit laborare suo Hero; Ergo. Per hanc causam, scilicet necessitatem, excusantur à feriatione dierum Festorum omnes illi, qui sine gravi incommodo, aut detrimento feriari non pos-

possunt; siquidem Ecclesia tanquam pia mater non vult in talibus circumstantiis obligare ad feriandum; unde pauperes, qui se, suosq; alere non possunt, possunt ad procurandam sustentationem necessariam laborare diebus festis privatim, sine scandalo; Similiter ad præparandam medicinam necessariam infirmo possunt laborare Pharmacopolæ, Medici, Chirurgi; item sartores, qui bonâ fide appromiserunt vestem, quam reipsâ putaverant ante diem festum perficiendam, excusantur, si, ut stent promissis, laborent post mediam noctem usque in Festum. *Laymann lib 4. tr. 7. c. 4. n. 2. Diana, la Croix.* Intellige, si ideo passuri essent incommodum; nam si excusare se possint, tenentur abstinere à labore. Item famuli, & famulæ laborare possunt, si recusandô, Dominos suos ad gravem indignationem commoverent, ex qua prudenter timerent incommoda. Si autem frequenter, & per consuetudinem jubeantur perficere laborem aliàs non necessarium, tenebuntur deserere talem Herum, si alium Herum acquirere possunt; Secus, si secus.

CONFERENTIA CXXVII.

Elisæus Sacristanus Ecclesiæ regularis 305.
præsepe pro Festo Nativitatis Domini, jam incipit extruere in Festo S. Thomæ Apostoli, sepulchrum Christi pro hebdomada

sacra jam inchoat erigere in Dominica Palmarum. Quæritur, an pietas & charitas ipsum excusent à peccato?

306. RESOLUTIO est affirmativa. Ratio est: quia *charitas seu pietas triplex* est causa excusans à feriatiōe dierum Festorum, videlicet 1. *Charitas seu Pietas erga Deum, & cultum divinum*, qualem habuit noster Elisæus Sacristanus, modò fuerit necessarium tam tempestivè inchoare exstructionem Præsepis & sepulchri, aliàs peccasset, sed tantum venialiter, ut cum aliis observat *Diana p. 2. tr. 5. Resol. 8.* 2. *Charitas erga proximum*; sic licet laborare ad extinguendum incendium in domo proximi, ad subveniendum proximo indigenti &c. 3. *Charitas erga se ipsum*, sic licet laborare ad vitandam tentationem, quæ aliter vinci non potest; ad vitandum tamen otium, per se loquendò laborare non licet; quia per alias actiones pias vitari potest otium; Nihilominus *Sa, Burghaber*, & alii taliter laborantes excusant saltem à mortali.

CONFERENTIA CXXVIII.

- Laurentius Barbitonsor solet diebus
307. Dominicis ac Festis radere barbam & venam secare, non uni tantum, sed pluribus. Quæritur, an contraveniat præcepto Ecclesiæ de feriatiōe dierum festorum?

RE-

RESOLUTIO est negativa. Com- 308.
munis DD. *Tamburinus, Diana, Sporer, la Croix l. 3. p. 1. n. 591.* Ratio est: quia Laurentium excusat tum officium suum, tum consuetudo, tum lucrum cessans, tum necessitas rusticorum, vel aliorum, qui per occupationes aliis diebus non habent tempus ad similia. Eadem ferè est ratio de coquis communibus, Pistoribus, cauponibus, lanionibus &c. ob easdem rationes, quando diebus festis exercent sua opera servilia.

CONFERENTIA CXXIX.

Severus textor die Dominicò ad ve- 309.
speram præparat sua fila, ut die sequenti statim possit incipere suam texturam: Severinus sartor die festo ad vesperam scindit pannum, ut alterâ die feriali mox possit consuere vestem: Severianus tempore messis die Dominica ad vesperam acuit falcem, ut altera die sit paratus ad fruges demetendas. Quis ex his tribus videtur esse transgressor Præcepti Ecclesiastici?

RESOLUTIO. Nullus videtur vio- 310.
lâsse præceptum Ecclesiæ obligans ad feri-
ationem dierum festorum. Ita *Escobar, Stoz, Laymann, Marchant, Sporer.* Ratio est: quia habuerunt causam excusantem, nimirum consuetudinem, quæ etiam *molere, rigare olera, digladiari &c.* facit licita; quia similia passim fieri videmus diebus festis, non reclamantibus Ecclesiæ Prælatis.

CONFIDENTIA CXXX.

311. Isidorus rusticus suas fruges jam demessas, adhuc in agro jacentes propter continuas pluvias nequit in horreum invehere. Quare requisivit suum Parochum, ut die Dominicâ valdè serenâ, easdem liceret in manipulos colligere, collectâsq; in suum horreum invehere, ne propter imminentes fortè pluvias notabiliter deteriorescentur. Quæritur, an Parochus possit gratificari petitioni Isidori?

312. RESOLUTIO est affirmativa, & communis DD. Ratio est: quia ex receptâ consuetudine Parochus potest in præcepto feriendi dies festos, existente rationabili causâ cum suis Parochianis dispensare, uti docet *la Croix l. 3. p. 1. n. 584.* Idem potest Superior regularis circa suos subditos regulares, non verò circa famulos sæculares. Confessarius autem solùm pro foro conscientie potest præcisè declarare (*non dispensare*) an causa justa, & sufficiens sit dispensandi, nec ne. Denique si causa excusans sit moraliter certa, non est opus dispensatione Superioris, nisi fortè ratione scandali, quod oriretur, si publicè laboraretur. *Tamburinus l. 4. c. 3. §. 2.*

TITULUS VI.

De Observantia Jejuniorum.

CONFIDENTIA CXXXI.

Qualem delectum ciborum requirat jejunium Ecclesiasticum ?

Emerentiana vidua in civitate Passaviensi confitetur, quòd in Quadragesima cibos esuriales præparaverit ex lardo porcino, ac etiam adipe anserum; quia non habebat butyrum. Pro resolutione hujus casûs, quæritur 1. an præceptum jejunii obliget sub mortali? 2. qualem ciborum delectum requirat jejunium Ecclesiasticum? 3. an Emerentiana peccaverit?

RESOLUTIO I. Jejunium Ecclesiasticum est religiosa observantia abstinentiæ à cibo, & certâ ciborum qualitate, designatò tempore ad Deum colendum, & carnem propter Deum mortificandam, ab Ecclesia ordinata. Præceptum jejunii ex se obligat graviter; nam Alexander VII. damnavit hanc 23. propositionem: *Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contem-*

ptu, vel inobedientia hoc fiat, puta, quia non vult se subicere præcepto.

314. **RESOLUTIO II.** Jejunium Ecclesiasticum requirit 1. Abſtinentiam à carnibus, & in quadrageſima ab ovis, & lactiniis, ſecluso privilegio, vel conſuetudine contrariâ (*quali de ſacto gaudemus Germani in omnibus Provinciis ſuperioribus, nimirum ob penuriam ciborum quadrageſimalium, præſertim olei, & piſcium*) idque ſub mortali toties, quoties quis ſine juſta cauſa carnes comedit in diebus jejuniorum. *Ita Communis.* Ratio eſt: quia præceptum abſtinentiæ à carnibus eſt negativum, obligans ad ſemper, & pro ſemper. 2. Jejunium Eccleſiaſticum requirit unam tantum reſectiōnem moraliter continuatam, excludendō reſectiōnes iteratas ſub mortali, ſed probabiliter primā tantum reſectiōne iteratā incurrendō. *Ita communis apud Sporer cit. in Appendice ad 3. præceptum Decalogi Sect. 1. n. 18.* 3. Hæc reſectiō debet ſumi horā undecimā meridianā, quæ tamen determinata hora non eſt de eſſentia jejunii, ſicuti eſt abſtinentia à carnibus, & unica reſectiō; Quare hanc horam etiam notabiliter, & ſine cauſa rationabili prævenire, eſt ſolum peccatum veniale. *Ita Toletus, Leſſius, Laymann, Diana cum communi.* Ratio eſt: quia ſic præveniendō non violatur jejunium quoad ſubſtantiam, ſed ſolum quoad accidentalem conditionem. Si autem ad-
ſit

fit causa rationabilis, v. g. iter inchoandum, vel negotium urgens, vel debilitas corporis, vel hospitalitas seu urbanitas, nullum erit peccatum.

RESOLUTIO III. Emerentiana vi-315.
dua, quia in Germania superiori, & ob causam paupertatis, & defectum butyri præparavit sibi, suisque cibos esuriales ex lardo porcino, adipeque anserum, non peccavit. Ita Sporer cit. n. 10. Diana, Azorius, & alii. Ratio est: quia etsi consuetudo in nostris Regionibus non ita permittat usum sagiminis, sicut usum ovorum, & lacticiniorum, est tamen etiam communis persuasio minorem esse prohibitionem sagiminis, quam ipsius carnis, ut proinde in his Regionibus, quibus esus ovorum, & lacticiniorum concessus est, propter magnam æquiparationem, esus sagiminis censi possit non ita gravis, & sufficiens ad peccatum mortale, uti etiam observavit Laymann apud Sporer cit. Cum autem Emerentiana habuerit rationabilem causam, videlicet paupertatem, etiam excusata fuit à peccato veniali. Idem dicendum de famulis, cum eis à Dominis cocta cum pinguedine animalium proponuntur. Aliud est de farciminibus ex sanguine, & lardo, vel intestinis animalium, quæ prohibita esse sub mortali, docet consuetudo etiam in nostris partibus recepta.

CONFERENTIA CXXXII.

De Collatione vespertina.

316. Amalia nobilis fœmina in die jejunii sine ulla causa sumit circa meridiem collationem vespertinam, & circa vesperum modò sumit totalem refectionem. Pro Resolutione hujus casûs, quæritur 1. An in diebus jejuniorum licita sit collatio vespertina, & in quali quantitate & qualitate ciborum? 2. An Amalia peccaverit in casu proposito?

317. RESOLUTIO I. Ex consuetudine legitimè præscripta licita est collatio vespertina, ut observat communis DD. quæ quoad *quantitatem* potest ascendere ad *ad quartam partem cœnæ ordinariæ*; Quia etiam in aliis Præceptis Ecclesiasticis v. g. auditione Missæ quarta pars censetur modica. Quoad *qualitatem* verò ciborum, omnes cibi, qui in cœna, die jejunii, possunt comedi, etiam possunt pro collatiuncula vespertina intervenire; quia in hac, spectatâ moderna consuetudine, præsertim in nostra Germania, attendenda solùm est quantitas, non qualitas ciborum, ut docet *Sporer cit. n. 32. Cajetanus, & alii citatis Bonacina, & novissimè noster Marchant.*

318. RESOLUTIO II. Amalia in casu proposito non peccavit. Ita Sanchez, Tamburinus, & alii apud Sanchez, Teste la Croix l. 3. p. 2. n. 1278. Item noster Mastrius, Reginal-

ginaldus, & Azorius. Ratio est: quia in meridie sumere collationem, & vesperi modò totalem refectionem est major mortificatio corporis, & consequenter magis inserviens ad finem jejunii, adeoque non peccaminosa. Nec dicas, obstare consuetudinem contrariam; repono enim hanc esse introductam ab Ecclesia, & permissam ad majorem jejunantium commoditatem, in qua licitè, & laudabiliter quis potest cedere suo juri.

CONFERENCE CXXXIII.

Agapitus die quâdam esuriali finiverat 319.
prandium seu potius cœnam, cum proposito nil ampliùs comedendi, proinde surrexit à mensa, debitasque Deo gratias egit. Post quadrantem verò horæ mittitur ipsi à bono amico delicatus quidam cibus esurialis, quem Agapitus adhuc libenter gustaret, & comederet. Quia verò est teneræ conscientiae, inquit, an non obstante die jejunii, & quòd jam prandium finierat, possit præfatum adhuc cibum comedere? Ante Resolutionem

Sciendum, quod in die jejunii sumi 320.
possit una tantùm refectio totalis moraliter continuata, quam per duas tantùm horas posse protrahi, docent *Fagundez, & Tamburinus* apud *la Croix* l. 3. p. 2. n. 1283. qui addit: Licet *Pasqualigus* cum *Gobat* excusent Germanos præcipuè, ex consuetudine

protrahendi ad 4. & 5. horas; attamen nescio, an ista consuetudo approbetur. Hoc tolerandum esset, si post duas circiter horas apponerentur sola bellaria, vel leviores cibi, maximè, si postea vesperi abstineretur à collatione, quæ sic censebitur, quasi anticipari. Jam sit

- 321. RESOLUTIO.** Agapitus potest adhuc prædictum ab amico transmissum cibum comedere. Ita *Filliucius*, & alii apud *Dianam* p. 1. t. 9. R. 32. Item *Tamburinus*, *Lessius*, & *Sanchez* apud *la Croix* cit. n. 1281. Ratio est: quia in hoc casu censebitur adhuc una moraliter comestio totalis. Quod etiam probabile fatetur *Laymann* l. 4. t. 8. c. 1. n. 6. licet contrarium teneat. Porro si adsit rationabilis causa, licet adhuc per longius tempus interrompere prandium in die jejunii; quales rationabiles causæ possunt esse *negotium* interveniens, vel *officium*, quomodo *Lectores*, & *Ministri mensæ* in *Monasteriis* possunt prius aliquid cibi accipere ad confirmandas vires; vel *paupertas*, quando quis non habet, quò unicâ refectione sufficienter reficiatur, utiq; debet suam refectionem interrompere, & si iterum aliquid acceperit, potest illam complere.

CONFERENTIA CXXXIV.

- 322.** *Bibianus* in die jejunii etiam post finitum diu prandium bibit subinde *Chocolatam*,

latam, subinde Kaffee, subinde Thè, subinde bibit Lac, subinde Mulsam, subinde Mustum, subinde Vinum, subinde Cerevisiam, sicut ipsi placet. Quæritur an frangat jejunium? Ante Resolutionem

Notandum, quòd jejunium non frangatur per quemcunque purum potum, juxta *communissimam DD.* quia tantum est in præcepto unica comestio, non verò una potatio. Ad purum autem potum, non est satis, quòd aliquid sit liquidum; Alioquin lac, & jusculum essent potus, sed requiritur, ut ex natura sua tantum adjuvet ad alterandum corpus, vel ad vehendum, & concoquendum alimentum, non autem nutriat solidas partes corporis. Hoc notatò sit

RESOLUTIO. Bibianus non fregit 323. jejunium, nisi solum per sumptionem lactis. Communis apud *Sporer cit. n. 15. & la Croix l. 3. p. 2. 1289. & seqq.* in specie loquentem de *Chocolata, Kaffee, & Thè.* Ratio est: quia omnia in conferentia specificata per se non tendunt ad nutritionem corporis; excipitur lac; mel, pultis amygdalina, jusculum & similia secundum omnes, quia per se & ex natura sua nutriunt. Porro *Vivaldus, & Pasquilus apud la Croix cit. n. 1296.* docent, posse ad sedandam sitim comedi recentem uvam, pomum, lymonium, succum citrini; quia non sumuntur, ut cibus, sed velut potus, maximè cum in ore

ore prius fermè resolvantur, quàm deglutiantur.

CONFERENTIA CXXXV.

324. Nasutius, ne videatur frangere jejunium, sæpius extra cœnam & collationem in die jejunii modicum aliquid comedit; quæ tamen modica, notabilem quantitatem efficiunt. Quæritur, an peccet mortaliter? quod enim venialiter peccaverit, non est dubium.

RESOLUTIO. Nasutius peccavit mortaliter. Ratio est: quia Alexander VII. damnavit hanc 29. propositionem: *In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium*; siquidem modica illa extra cœnam, & collationem sumpta uniuntur in effectû, qui est notabilis nutritio, & roboratio corporis; quiq; effectus manet simul post sumpta omnia illa modica; Hoc autem est graviter contra finem præcepti intendentis mortificationem carnis, uti pluribus deducunt *Mendo. d. 8. q. 5. & Du Bois*, ad hanc propositionem damnatam. Porro dari etiam parvitatem materiæ in carnibus in die jejunii, docet communis apud *la Croix & Sporer*, qui assignat mediam aviculam.

CONFERENTIA CXXXVI.

De Causis excusantibus à Jejunio.

325. Carnivorus petit dispensationem ab Episcopo, ut in Quadragesima liceret ei vesci carnibus, determinatis tamen diebus, quam

quam etiam absolute, & sine adjuncta conditione impetravit. Jam inquit Carnivorus, an etiam ad noctem possit secundam totalem refectionem ex carnibus accipere & sumere? Ante Resolutionem.

326.

Sciendum, quod causæ excusantes à Jejunio communiter assignentur *Quinque*, videlicet *Dispensatio Superioris, ætas, infirmitas, labor, & pietas*. Quantum ad primam, potest Episcopus cum suis Diocesanis (quod certum est) ac etiam Parochus in absentia Episcopi, imò etiam præsentem Episcopum cum suis Parochianis, in præcepto jejunii, existente causâ rationabili dispensare. Ita *Sylvester, & Sanchez apud la Croix l. 3. p. 2. n. 1307*. Item noster *Mastrius Theol. Moral. Diss. 12. q. 1. n. 26*. Ratio est, tum quia in minimis, & frequenter occurrentibus non recurritur ad Episcopos: tum quia sic habet consuetudo, & quotidiana praxis. Porro apud Religiosos possunt in jejunio cum subditis suis dispensare Provinciales, & Superiores locales. Ita *Azorius, Castropalaus, la Croix cit. n. 1310*. non tamen Abbatissa, nec medicus, cum careant Jurisdictione spirituali. Ita *Tamburinus cum communi*. Quivis tamen homo prudens, & præcipue medicus potest declarare, talem esse statum Infirmi, ut non compatiatur jejunium; quò positò per se desinit ejus obligatio: Quòd si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio. Jam sit

RESO;

327.

RESOLUTIO. Carnivorus absolute dispensatus ad comedendas carnes in die jejunii, potest etiam ad noctem, se alterâ vice totaliter carnibus reficere. Ita communior DD. apud *Sporer cit. n. 40. Mastrius cit. n. 6. Medina, Tamburinus, Azorius, Diana, Fillucius &c.* Ratio est: Quia abstinentia à carnibus est Principale in jejunio: ergo illâ sublatâ necessario aufertur ipsum jejunium, ut amplius servari secundum formam Ecclesiæ non possit, & consequenter non debeat. Dictum est: Carnivorus *Absolute* dispensatus &c. Quia hodie in aliquibus Dioecesibus, Episcopi, præsertim in Quadragesima, non dispensant amplius absolute, & simpliciter, sed vel tantum, ut in prandio possint comedi carnes; in coena verò debeat jejunari, seu sumi colatiuncula ex cibis Esurialibus, vel ut colatiuncula parva sumatur ex carnibus, & sic dispensatus sine dubio debebit se accommodare voluntati dispensantis.

CONFERENTIA CXXXVII.

328.

Simplicius senex 60. annorum adhuc valde vegetus quæsit nuper ex me, an adhuc teneatur jejunare diebus jejuniorum? quid debueram respondere? Pro Resolutione

Sciendum, omnem Christianum rationis compotem obligari ad servanda jejunia Ecclesiastica, & quidem post septennium

nium completum ad abſtinentiam à car-
nibus ſolùm; poſt completum verò an-
num vigefimum primum etiam quantùm
ad unicam reſectionem, *juxta omnes*. Di-
ctum eſt, *ad ſervanda jejunia Eccleſiaſtica*;
(idem eſt de jejniis particularibus diœce-
ſis, ex lege, conſuetudine, vel voto com-
munitatis inductis) *modo obligari poſt vigesi-
mum primum ætatis annum completum*; ſiqui-
dem ad jejunia ex proprio voto, aut ex
profeſſione regulæ obligantur etiam ado-
leſcentes, qui nondum attigerunt annum
21. ut obſervant omnes Doctores com-
muniter. Ratio eſt: quia Eccleſia tan-
quam pia mater connivens adoleſcenti-
bus, non intendit eos obligare ante an-
num 21. quoad unicam reſectionem &
hoc ex indulgentia, cui indulgentiæ liberè
cedit juvenis jejunium vovens, aut emit-
tens profeſſionem regulæ ad jejunia obli-
gantis, adeoque voto ſuo, & obligatione
regulæ profeſſæ obſtriſtus manet. Idem
dicendum, ſi adoleſcenti ante 21. ætatis
annum jejunium pro pœnitentia ſacra-
mentali à Confefſario injungatur. Jam ſit

RESOLUTIO. Reſpondendum fuit
Simplicio ſeniculo 60. annorum, quòd
non ſit ampliùs obligatus ad ſervanda je-
junia Eccleſiaſtica quantùm ad unam reſe-
ctionem, benè verò quoad abſtinentiam
à carnibus. Ita communis DD. apud *Spo-
rer cit. n. 50.* Ratio eſt: quia annò ſexa-
geſimo

gesimò ætatis incipit senectus; senectus autem ipsa est morbus: Ergo. Sed quid si simplicius vovisset jejunare per totam vitam omnibus diebus veneris, tenereturne adhuc jejunare post annum ætatis sexagesimum, si posset? Resp. Affirmative cum *Laymann, Sporer, & la Croix*. Ratio est: quia Simplicius per suum votum renuntiavit juri suo, adeoque tenetur jejunare etiam ultra sexagesimum ætatis annum, quamdiu commodè potest, sicut diximus suprà de juvenibus voventibus jejunare ante vigesimum primum ætatis annum.

331. Sed quid si Simplicius fuisset Franciscanus, qui non ex voto, sed ex præcepto regulæ obligantur sub mortali jejunare à Festo omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini, tenereturne etiam post sexagesimum ætatis annum jejunare? Resp. cum *Marchant, & Diana apud Sporer cit. n. 51.* negativè. Ratio est: quia cum senes sexagenarii non teneantur ad jejunia ab Ecclesia præcepta, ut dictum, etiam non tenebuntur ad jejunia ex regula præcepta; cum præcepta Regulæ Franciscanæ non sint vota, sed obligent ad modum præceptorum Ecclesiæ. Inter juvenes autem, & senes ea est disparitas, quòd juvenis manens in Sæculo excusetur à jejunio, non ratione infirmitatis, & deficientiæ, sicut senex, sed ex mera indulgentia Ecclesiæ indul-

indulgentis binas refectiões propter naturæ incrementum, & hinc voluntariè emittens professionem regulæ obligantis ad jejunia, spontè renuntiat suæ libertati, & indulgentiæ concessæ ad non jejunandum; maneat ergo obligatus. At senex Sexagenarius nequit ita renuntiare infirmitati, & deficientiæ imminenti naturæ suæ; maneat ergo excusatus. Denique concludo hîc *cum Sporer cit. Probabilis opinio, non tamen ita consulenda senibus satis valentibus, nec â viginti annis ab ullo vidi practicari, nisi aliunde excusentur ratione infirmitatis.*

CONFIDENTIA CXXXVIII.

Anna mulier prægnans seu gravida confitetur, se per quadragesimam sæpiùs comedisse ad plenam satietatem, etiam in collatione, imò Dominicâ Palmarum habuisse vehementem appetitum ad comedendam pernam, quam viderat pendentem in camino; ideòque eam sibi occultè coxisse, & comedisse. Quæritur, an peccaverit contra præceptum Ecclesiasticum jejunii?

RESOLUTIO. Cùm infirmitas sit una ex causis, per quam â jejuniò excusantur ægroti, & â morbo primùm reconvalescentes, idque pro modo infirmitatis, debilitatis naturæ, vel exigentiæ morbi, vel ad solam iteratam refectiõnem, vel
Y etiam

etiam ad comedendas carnes, etiam sub eadem comprehenduntur juxta *communem DD.* mulieres prægnantes, & lactantes parvulos suos; quia indigent duplici cibô, scilicet pro se simul, ac foetu vel prole sua, adeoque Anna non peccavit, in quadragesima se bis totaliter, & ad satietatem reficiendô; imò non peccavit comedendô pernam; siquidem mulieres gravidæ solent subinde appetere aliqua, quæ si negarentur, periculum proli in utero immineret, adeoque etiam vetiti cibi eisdem diebus esurialibus permittendi sunt.

CONFERENTIA CXXXIX.

Hieronimus civis finitis Bacchanalibus habuerat adhuc aliquas carniū reliquias, quas cū ipse cum suis comedere non poterat obstante jejunii lege, nec etiam ante porcos projicere volebat, dedit pauperibus absumendas. Quæritur, an hi potuerint illas comedere?

334. RESOLUTIO est affirmativa cum *Laymanno l. 4. t. 8. c. 3. n. 3.* dicente: Toleratur apud nos consuetudo, ut reliquiae carniū, quæ in Bacchanalibus non sunt absumptæ, dentur pauperibus absumendæ. Addo ego cum *Sporer cit. n. 56.* Utinam divites hanc consuetudinem servarent, & non ipsi carnes reliquas absumerent. Addit *la Croix l. 3. p. 2. n. 1323.* Qui pro sufficiente refectiōe non habet cibos esuriales, potest ova, aut his deficientibus car-

carnes comedere; Quia benigna Mater Ecclesia non censetur velle totâ die ad panem, aquam, & pauca legumina adstringere. *Sanchez, Diana, & alii.*

CONFERENTIA CXL.

Florimundus in die jejunii præcisè ideò se graviter defatigat per lusum pilæ, ut non teneatur jejunare. Quæritur, an Florimundum talis defatigatio excuset legitimè à jejunio? Ante resolutionem

Notandum, quòd juxta communem 335.

DD. Labor notabiliter defatigans corpus, siue corporalis, siue spiritualis excuset à jejunio, quia cum eodem est incompatibilis. Hinc à jejunio excusantur agricolæ, fabri ferrarii, lignarii, cœmentarii, fullo-nes, coriarii, pistorum, etiam sutores, dum suunt calceos, prælum typographicum prementes, (non tamen typorum compositores) & plerique alii Mechanici; quod *Bonacina* cum aliis extendit etiam ad alios dies, quibus non laborant, v. g. dies festos intermedios, quando juxta prudens judicium id exigit labor præcedens, vel secuturus. Nec refert, utrum divites sint, vel pauperes; quia hòc ipsò, quod laborant, excusantur à jejunio, ut declaravit Eugenius VII. *Teste Sylvestro apud la Croix l. 3. p. 2. n. 1335.* Aliqui tamen, quorum labor est levis, ut sartores, pictores, barbitonfores, & similes, communi

sentiâ non excusantur; quia eorum labor non est incompatibilis cum jejunio. Quare etiam damnata est ab Alexandro VII. hæc 30. propositio: *Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.* Quantum ad itinerantes, notanda est sequens propositio 31. damnata à præfato Alexandro VII. sic sonans: *Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.* Itaq; communis sententia docet, itinerantem tunc excusari à jejunio, quando cum labore itineris, quomodocunque tandem illud fiat, non potest consistere jejunium sine magna difficultate, & incommodo. Hoc notato sit

336. **RESOLUTIO.** Florimundus peccavit mortaliter, se graviter defatigando per lusum pilæ, ex hoc fine, ut non teneatur jejunare. Ita communissima. *D. Thomas, Sanchez, Castropalao, Diana; la Croix, Sporer, Felix Potestas, & alii.* Ratio est: quia præceptum jejunii obligat ad media observationi illius necessaria, & prohibet, ne sine iusta causa ponatur impedimentum observationi illius; Atqui non est iusta causa, ludere pilâ, præcisè ex hoc fine, ne quis teneatur jejunare, ut clarum est: Ergo Florimundus se graviter defatigans per
lusum

lusum pilæ, præcisè ex hoc fine, ne teneatur jejunare, peccavit mortaliter contra præceptum jejunii; Quamvis postquam tali pilæ lusu, verè graviter fatigatus, factus est moraliter impotens ad sufferendum jejunium, non amplius peccet non jejunando; quia tunc revera sufficiens causa à jejunio excusans adest, scilicet gravis defatigatio, quamvis ex mala causa processerit. Nihilominus justa causa excusat, ut in die jejunii possit fieri opus incompatible cum jejunio, & sic quis excusetur à jejunio; Sic juxta *Moyam apud la Croix cit. n. 1335.* justa causa excusans à jejunio possunt esse honestæ, & laboriosæ recreationes quandoque assumptæ ad necessariam animi distractionem post laboriosa studia, vel mentis occupationes.

CONFERENCE CXXI.

Nicetas studiosus in die Parasceves, sub 337. Processione ordinariè fieri solita, in honorem flagellationis Christi Domini, se ita cruentè flagellavit, ut præviderit, se adeò debilitandum, quòd illo die jejunare non poterit. Quæritur, an Nicetas benè fecerit? Pro resolutione

Sciendum, quòd ratione pietatis excu- 338. sentur à jejunio omnes, qui operibus præstantioribus, vel majoris momenti incumbunt, quæ unà cum jejunio, absque gravi incommodo perficere nequeunt; qualia

sunt opera misericordiae corporalis, vel spiritualis, item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacramenta administrare, & similia; Ecclesia enim ita praecipit jejunium, ut opera magis necessaria, & praestantiora non velit impedire, quando cum illis jejunium non consistit; Labor tamen iste gravis esse debet, ut totaliter excuset à jejunio, si enim levis fuerit, etiam leviter poterit excusare. Similiter Doctores passim excusant conjugem, si debitum reddere non possit; quia Ecclesia praecipiendo jejunium, non vult opera debita impedire; hinc etiam licet Peregrinationem debitam ex voto, vel poenitentiam à Confessario injunctam perficere die jejunii, si aliò die institui nequeat. Aliud foret de peregrinatione omninò liberâ, & non multum utili, quam non esse sufficientem causam solvendi jejunium, docet communis DD. Denique *Medina*, *Fagundes*, *Filliucius*, & alii docent, quòd quandoq; charitas, vel etiam urbanitas possit à veniali excusare eum, qui die jejunii rogatus ab amico, vel infirmo, modicum cibi sumit, v. g. non ultra duas uncias, ne videatur inurbanus; quia sumit non tam ex intentione comedendi, quàm urbanitatis, & amicitiae causâ, cui servire, pertinet ad specialem virtutem. Vide *la Croix cit. n. 1350*.
 Jam sit

RESO-

RESOLUTIO. Nicetas se in die Pa- 339.
rasceves flagellando in honorem Christi,
cum prævisione futuræ debilitationis, &
excusationis à jejunio, non peccavit. Ita
Bonacina, Sanchez, Moya, & alii cum Tambu-
rino apud la Croix cit. n. 1346. Ratio est:
quia talis flagellatio est honestissima fati-
gatio, quæ videtur etiam ipsò jejunio me-
lior.

TITULUS VII.

De Præcepto Annuæ Confessionis, & Com- munionis.

CONFERENTIA CXLII.

De Annua Confessione facienda.

DOminicus tempore Paschali suam 340.
conscientiam multis peccatis mor-
talibus sordidam expurgavit per
sacramentalem Confessionem, suamque
animam confortavit per cibum vitæ in sa-
cra communione contentum. Postea ve-
rò circa Mensem Octobris incidit in no-
vum peccatum mortale, ac circa Mensem
Novembris in periculum mortis. Quæri-
tur,

tur, an pro tunc iteratò confiteri, & communicare teneatur?

341. RESOLUTIO est affirmativa, & communissima. Ratio est: quia præceptum divinum confitendi omnia mortalia obligat per se in periculo mortis, sive hoc sit ex morbo, sive ex imminente navigatione, prælio, partu periculoso, extremo supplicio. Idem est de præcepto communicandi in periculo mortis, uti est certum ex Concilio Nicæno; ac etiam Tridentino Sess. 13. cap. 6. Ergo licet Dominicus confitendo & communicando in Paschate satisfecerit Præcepto Ecclesiastico annuæ Confessionis, & Communionis, nihilominus in periculo mortis tenebitur sub mortali iterum confiteri & communicare ad satisfaciendum præcepto divino Confessionis & Communionis per se obligantis in periculo mortis.

CONFERENTIA CXLIII.

342. Innocentius imminente tempore Paschali quærit ex moralis Theologiæ Professore, an teneatur confiteri pro tempore Paschali; quia (Deo sint laudes inquit) non recordor, me hoc annò peccasse mortaliter? Quid respondebit Professor? Ante Resolutionem

343. Sciendum, Ecclesiam Catholicam in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. sic statuisse: *Omnis utriusque sexûs fidelis, postquam*

quam ad annos Discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur Sacerdoti proprio, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de Consilio proprii Sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christianâ careat sepulturâ. Hucusque Concilium. Jam sit

RESOLUTIO. Innocentius per se lo- 344.
quendo non tenetur confiteri tempore Paschali. Ita Suarez, Lugo, Castropalao, Tamburinus, & alii plurimi apud la Croix l. 6. p. 2. n. 2038. Ratio est: quia Concilium Lateranense, & Tridentinum dicunt, esse præceptum confitendi omnia peccata: ergo non loquuntur de venialibus; siquidem Tridentinum Sess. 14. de Pœnit. cap. 5. dicit, non esse præceptum confitendi venialia, & idem est de mortalibus antehac ritè confessis, Nec Innocentius, eò quòd velit communicare tempore Paschali, tenetur confiteri venialia; cùm hæc non tollant in homine statum gratiæ, nec impediunt dignam Eucharistiæ susceptionem: Ergo. Dixi: per se loquendo; quia per accidens teneretur Innocentius tempore Paschali etiam sola venialia confiteri, vel ratione scandalii, vel ad evitandum peccatum præsumptionis, ne se ipsum decipiat, sibi ni-

mium blandiendô, putans se habere tantummodô venialia, cùm fortè mortalia quoque habeat, quorum non recordatur, quæ tamen, si venialia confiteretur, remitterentur ei indirectè simul cum venialibus confessis. Si tamen abesset scandalum, ac etiam præsumptio, teneretur Innocentius conscius solius peccati venialis adhuc se sistere coram Parocho, & dicere, se non habere materiam necessariam Confessionis, si non velit confiteri, ut Parochus sciat, cur Innocentius suus Parochianus præceptum hoc non adimpleat. Ita *Lugo, Castropalaus, Gormaz, la Croix cit.*

CONFERENTIA CXLIV.

345. Innocentia per annum singulis septimanis confessa est mera peccata venialia, & prò dolor! ultimâ die anni cadit in peccatum mortale. Quæritur, an istâ ultimâ die anni teneatur hoc mortale modô commissum confiteri ad satisfaciendum præcepto annuæ Confessionis?

346. RESOLUTIO est affirmativa. Ita *Vasquez, Reginaldus, Laymann, Bonacina. Lugo, & alii apud la Croix cit. n. 2040.* Ratio est: quia Innocentia pro illo anno nondum satisfecit præcepto annuæ Confessionis, cùm per totum annum confessa sit mera venialia, quæ non sunt materia præcepti Confessionis, siquidem hoc præcipit confiteri mortalia, ut suprâ dictum. Itaque
cùm

cùm ultimâ anni die habeat materiam præcepti annuæ Confessionis, & hoc adhuc obliget, tenebitur illud adimplere, ultimâ anni die confitendô peccatum mortale modò commissum. Idem dicendum, si postquam totô annô confessa fuisset venialia, & ultimâ anni die recordaretur peccati mortalis nunquam adhuc confessi, ob eandem rationem.

CONFERENTIA CXLV.

Verecundus dum confessus esset in Paschate pro hoc anno, ex verecundia omisit peccatum mortale, ideóque fecit confessionem invalidam, & sacrilegam. Hinc quæritur, an per hanc Confessionem satisfecerit præcepto annuæ Confessionis? 347.

RESOLUTIO est negativa, & certa 348. ex damnatione sequentis propositionis in ordine 14. factâ ab Alexandro VII. quæ sic sonat: *Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfecit præcepto Ecclesiæ.* Ratio est: quia Ecclesia potest præcipere actus internos requisitos ad valorem externorum; Atqui dolor, propositum, & integritas formalis requiruntur ad valorem Confessionis sacramentalis: ergo hæc etiam Ecclesia censetur præcepisse, adeóque Verecundus faciendô Confessionem invalidam & sacrilegam non satisfecit præcepto Confessionis annuæ; tenetur itaque adhuc semel confiteri.

CON-

CONFERENTIA CXLVI.

349. Francisca per totum annum confitetur Patribus Franciscanis, nec potest adduci, ut tempore Paschali confiteatur suo proprio Parocho, sed etiam illò tempore confitetur suis Franciscanis. Quæritur, an satisfaciat Præcepto annuæ Confessionis? Ante Resolutionem

350. Sciendum, quòd Concilium Lateranense suprâ adductum præcipiens, ut quis saltem semel in anno confiteatur Sacerdoti proprio, per Sacerdotem proprium intelligat Parochum proprium, qui in Ordine ad conferenda Sacramenta Baptismi, Eucharistiæ, Poenitentiae, extremæ unctionis, & matrimonii est ille, in cujus Parochia aliquis habet domicilium, vel quasi domicilium, hoc est, habitat per maiorem anni partem, vel saltem intendit habitare per maiorem anni partem. Ita Communis DD. *Sanchez, Bosco, Gobat, &c.* Jam sit

351. RESOLUTIO. Francisca tempore Paschali confitendo Patribus Franciscanis (idem est, si confiteatur aliis Regularibus mendicantibus) satisfecit præcepto annuæ Confessionis, modò prædicti Regulares sint approbati ab Episcopo; si enim non fuerint ab Episcopo approbati, sed reprobati, licèt injustè, Francisca eis confitens non satisfaceret Præcepto Confessionis annuæ, uti patet ex 13. Propositione damnata ab Alexandro VII. quæ sic sonat: *Satisfacit*

facit Præcepto Annua Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato. Jam probatur Resolutio ex Bulla Clementis X. quæ incipit: Supernâ Magni. Datâ Annô 1670. 21. Junii in qua de Regularibus §. 4. sic statuit Pontifex: semel autem simpliciter approbatus (intellige Regulares) posse in Diœcesi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcunque, etiam infirmorum Confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia; de qua tamen Confessione teneri dictos Religiosos Eorundem infirmorum Parochum illicò certiore reddere. Et §. 5. & eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore Confessi fuerint, Constitutioni, quæ incipit: Omnis utriusque sexûs, quoad Confessionem duntaxat satisfacisse censendos. Hoc idem jam diu antea decreverant Leo X. S. Pius V. Paulus V. Clemens VIII. & alii Summi Pontifices. Ratio est: Quia in Concilio Lateranensi, in cap. Omnis utriusque Sexûs, de Pœnit. & Remiss. dicitur: Si quis autem alieno sacerdoti voluerit confiteri, licentiam obtineat à proprio sacerdote; Atqui Summus Pontifex est proprius sacerdos, seu Parochus omnium fidelium, & ipse concessit licentiam omnibus fidelibus confitendi etiam tempore Paschali Regularibus mendicantibus: Ergo omnes fideles etiam tempore Paschali possunt confiteri Regularibus mendicantibus, & sic satisfacere Præcepto Annua Confessionis.

CON-

CONFERENTIA CXLVII.

352. Paulutius prævidet, se non habiturum oppornitatem confitendi reliquo tempore anni præsentis, in quo nondum est confessus, ideòque quaerit, an teneatur prævenire, & anticipare Confessionem? quid Paulutio respondendum?

353. RESOLUTIO. Paulutius tenetur prævenire, & anticipare Confessionem. Ita Suarez, Vasquez, Reginaldus, Bonacina, Laymann, Bosco, Herinx de Pœnit. disp. 3. q. 8. n. 106. & alii. Ratio est: quia sicut qui ferò non potest audire Missam in die Festo, tenetur audire manè, & qui à prandio non potest recitare horas canonicas, id prævidens tenetur manè easdem recitare; quia tunc adest præceptum & impleri potest: ergo etiam Paulutius non potens posteriori anni tempore implere præceptum annuæ Confessionis, id tenetur implere priori anni tempore.

CONFERENTIA CXXXVIII.

354. Nicasius ex mera pigritia per duos jam annos non est confessus sua peccata mortalia, quæ his annis frequenter commiserat; stimulante itaque conscientia accedit confessarium hóc annò in principio Mensis Januarii, inquirens, an statim teneatur confiteri, vel an possit suam Confessionem differre usque ad tempus Paschale?

RE-

RESOLUTIO. Quamvis sit probabile juxta *S. Antoninum, Sylvestrum, Tabienam, Dianam, Tamburinum, Herincx, Marchant, & alios*, Nicasium non obligari statim confiteri sub initium hujus anni; quia obligatio confitendi videtur alligata cuilibet anno, sicuti obligatio recitandi horas canonicas est alligata cuilibet diei, cum quo obligatio definit; Est tamen probabilius, Nicasium statim sub initium hujus anni obligari ad Confessionem peragendam. Ita *Suarez, Vasquez, Bosco, & plures alii apud la Croix lib. 6. p. 2. n. 2046.* Ratio est: quia quilibet annus est determinatus ad urgendam executionem, ne nimirum differatur, non ad finiendam obligationem; siquidem finitò annò non cessat finis præcepti, qui est reconciliatio cum DEO, uti econtra cessat finis præcepti, si quis heri non oraverit horas; nam finis præcepti erat, ut Clericus pro isto die Deum oret, laudet, & glorificet.

Sed quid si Nicasius statim in principio hujus anni confiteretur, satisfaceretne per unam Confessionem pro duobus annis præteritis? 355.

Resp. Affirmativè. Ratio est: quia per unam Confessionem obtinet finem præcepti, qui est reconciliatio cum Deo per Confessionem omnium mortalium, eorumq; commissorum. *La Croix l. 6. p. 2. n. 2047.*

Sed

357. *Sed quid si Nicasius post hujusmodi confessionem factam in anni principio, postea ante finem hujus anni relaberetur in mortale, tenereturne adhuc semel confiteri in hoc anno? Resp. Probabilius affirmative cum Suarez, Laymann, Bonacina, Sporer de Pœnit. n. 533. & aliis. Ratio est: quia prior Confessio facta sub initium anni censeretur fuisse pro anno præterito, cujus obligatio nondum erat sublata; jam autem adveniret nova obligatio confitendi propter novum peccatum mortale commissum: Ergo. Denique*

358. *Quæres: An præceptum annuæ Confessionis obliget pro determinata parte anni, & quomodo computandus sit annus?*

359. *Resp. Præceptum annuæ Confessionis non obligat pro determinata parte anni, quia juxta c. omnis utriusque. de Pœnitent. & Remiss. Pro Communionem determinatè assignatur tempus Paschale; Pro Confessione verò quodlibet anni tempus; quia ibi dicitur; saltem semel in anno confiteatur. Consuetudo autem confitendi tempore Paschali est introducta ratione Communionis Paschalis, ne fideles debeant bis in anno confiteri; Annum verò pro implendò hoc præcepto aliqui computant à Paschate ad Pascha; Alii à prima Januarii ad ultimam Decembris. Utriq; probabiliter.*

CON.

CONFERENTIA CXLIX.

De Præcepto Communionis Paschalis.

Leander satisfactorius præcepto Com- 360.
munionis Paschalis communicavit in Pa-
schate; post elapsum verò tempus Paschale
incidit in mortis periculum. Quæritur,
an teneatur iterum communicare? Ante
Resolutionem.

Sciendum, quòd ex Concilio Latera-
nensi *c. omnis utriusque de Pœnit. & Remiss.*
ac etiam ex Tridentino, fideles omnes
præcepti capaces teneantur sub mortali
communicare tempore Paschali; *Per tem-*
pus autem Paschale intelligitur tempus à Do-
minica Palmarum usque ad Dominicam
in Albis inclusive, ut patet ex praxi Eccle-
siæ, & declaratione *Eugenii IV. apud la Croix*
l. 6. p. 1. n. 641. quod tempus in certis
Ecclesiis longius extendit recepta consue-
tudo. Jam sit

RESOLUTIO. Leander etiam post- 361.
quam communicavit in Paschate, tene-
tur post elapsum tempus Paschale, dum
incidit in periculum mortis, iterum com-
municare pro viatico. Est certa ex Con-
cilio Nicæno, & Tridentino *Sess. 13. cap.*
6. ubi dicitur, quòd præceptum commu-
nicandi pro viatico in periculo mortis in-
veniatur in multis Conciliis; estque præ-
ceptum divinum ex illo *Joan. 6. Nisi man-*
ducaveritis carnem filii hominis, &c. quod nullò
tempore magis necessarium est, & confe-

Z

quen-

quenter magis obligat, quàm in periculo mortis, idq; sub mortali; cùm sit de re magni momenti. Porro hoc præceptum divinum communicandi in Paschate non obligat parvulos non habentes usum rationis, nec perpetuò amentes, uti constat ex Concilio Trident. *Sess. 21. cap. 4.* iis tamen, qui aliquando usum rationis habuerunt, sed postea per morbum, phrenesin, vel aliam similem causam, eundem amiserunt, administranda est Communio in periculo mortis, uti & extrema unctio, si non sciatur eos in peccato mortali existentes incidisse in amentiam, & non sit periculum vomitûs, aut alterius irreverentiæ. Ita Doctores communiter apud nostrum *Herincx de Eucharistia Disp. 6. q. 3.* Quia tales habuerunt intentionem saltem generalem, & habitualemente suscipiendi omnia Sacramenta in periculo mortis, quæ Christiani debent, & solent suscipere. Similiter semifatuis danda est Communio in periculo mortis, imò & in Paschate, si judicentur capaces Absolutionis, & absit periculum irreverentiæ. Ita communissima cum *Gobat tractatu 4. n. 138.* Item energumenis, si utantur ratione, & confessi sint sua peccata, & absit periculum irreverentiæ. *La Croix l. 6. p. 1. n. 662.* Item adultis à nativitate surdis & mutis; quia instrui possunt per signa, ut sciant hunc

hunc spiritualem cibum discernere à corporali; Secùs est, si sint simul à nativitate muti, surdi, & cæci, tunc enim non videntur esse capaces Eucharistiæ dignoscendæ, adeoque nec sumendæ. Denique pueris, & puellis, modò habeant plenam hujus cibi spiritualis discretionem, danda est Communio in periculo mortis, juxta gravissimos Auctores apud *la Croix cit. n. 649.* imò in dubio, an habeant plenum usum rationis, posse ipsis dari viaticum, quia eis certò proderit, docent *Lugo, Dicastillo, Diana, & Tamburinus apud la Croix cit. n. 648.* quamvis non adsit obligatio eis dandi.

CONFERENTIA CL.

De Communione danda pro viatico.

Maximilianus pro tempore Paschali 362.
Communione sacram percepit manè
die Jovis sanctò in Ecclesia Parochiali, integrâ perfruens sanitate. Sed ecce! post meridiem fatali tangitur Apoplexia, per quam in proximo mortis periculo constituitur. Quæritur jam, an adhuc semel eadem die, & quidem non jejunus pro viatico communicare debeat?

RESOLUTIO est affirmativa. Ita 363.
Vasquez, Diana, Quintanadvennas, & alii apud la Croix l. 6. p. 1. n. 617. Ratio est: quia præceptum viatici manè non obligabat: Ergo ei tunc non satisfecit Maximilianus,

& consequenter post meridiem ei satisfacere debet; quamvis sciam alios Doctores probabiliter docere, quòd non teneatur iterum communicare illâ die quamvis possit etiam non jejunus juxta *Gobat tract. 4. n. 174.* Ubi tamen Confessarius advertat, quòd ut infirmus non jejunus communice, faciliùs permittat Ecclesia; tum quia præceptum de sumendo viatico est Divinum; Præceptum verò de communicando jejunè est humanum, seu Ecclesiasticum: Ergo hoc illi cedere debet: tum quia defectus jejunii nimis sæpè contingit. Hinc notant *Tamburinus, & Dicastillo apud la Croix cit. n. 612.* Sacerdotem non debere hìc velle scrupulosè expectare, & satis esse, quòd infirmo incommodum sit, absque cibo expectare à media nocte usq; manè, notat *Aversa q. 9. sect. 8. §. 6.* quod etiam procedit, etsi graviter infirmus vellet quotidie non jejunus communicare. Ita *Armilla, Dicastillo, & Tamburinus.*

CONFERENTIA CLI.

364. Maximiliana periculosè infirma dolorosè confessa est, ac etiam libentissimè communicaret pro viatico; sed propter debilitatem stomachi, omnem cibum & potum, quem sumit, revomit; hinc sollicita inquit, an teneatur communicare pro viatico?

RESO-

RESOLUTIO. Nec potest, nec tene- 365.
tur viaticum accipere. *Gobat. tract. 4. n.*
167. Ratio est: quia stomachus Com-
municantis debet ita esse dispositus, ut po-
tens sit retinere, & consumere species Eu-
charisticas; unde si vel continuè revomat,
vel statim per secessum emittat omnes
reliquos cibos planè immutatos, gravis
foret irreverentia, Communionem per-
cipere. In dubio autem, an communi-
cans sit revomiturus, *Authores commu-*
niùs & probabiliùs negant, licitum esse
communicare; attamen licitum esse pu-
tant Tannerus, Reiffenstuel, & Gobat cit. n. 163.
quia videtur melius esse, ut Sacramentum
exponatur incerto periculo irreverentiæ
materialis, quàm hominem, in cujus bo-
num Sacramenta sunt instituta, privare
certò fructu Communionis.

CONFERENTIA CLII.

Pudentiana communicans pro tempore 366.
Paschali erat constituta in statu disgratiæ,
adeoque communicavit sacrilegè. Quæ-
ritur, an satisfecerit præcepto Commu-
nionis Paschalis?

RESOLUTIO est negativa: quia In-
nocentius XI. damnavit hanc 55. propo-
sitionem: *Præcepto Communionis annuæ satis-*
fit per sacrilegam Domini manducationem; ideoq;
tenetur adhuc semel communicare pro
Paschate. Idem dicendum, si quis sacri-

legè communicâset pro viatico in periculo mortis.

CONFERENCE CLIII.

367. Paula vel ex malitia, vel ex impotentia non communicavit in Paschate, seu tempore Paschali; ideo quæritur, an post elapsam tempus Paschale teneatur communicare ad satisfaciendum præcepto annuæ Communionis?

RESOLUTIO est affirmativa. Ita *D. Thomas, Navarrus, Suarez, Vasquez, & plures alii* contra alios non paucos. Ratio est: quia tempus Paschale est determinatum non ad finiendam, sed ad urgendam obligationem, quod colligitur ex verbis præcepti; nam dicit: *Ad minus in Pascha.*

CONFERENCE CLIV.

368. Ludmilla virgo piissima per totum annum consuevit sæpissimè communicare in Ecclesiis regularium, & ideo etiam tempore Paschali ibidem communicavit. Quæritur, an satisfecerit præcepto Communionis Paschalis?

369. RESOLUTIO est negativa, & communis; patetque ex praxi Ecclesiæ, requirentis, ut Communio Paschalis fiat in propria Parochia, nisi accedat consensus summi Pontificis, vel Episcopi, vel Vicarii generalis, vel proprii Parochi, expressus, vel præsumptus. Excipiuntur tamen ex consuetudine Sacerdotes etiam sæcu-

ſæculares, qui ſatisfaciunt præcepto Communionis Paſchalis, ubicunque celebrent uti & Religioſi. Denique famulis, ſeu familiariaribus & continuis Commenſalibus Religioſorum mendicantium poſſunt iidem libere adminiſtrare Communionem Paſchalem, ſicut etiam viaticum, & extremam unctiõnem, quando degunt intra ſepta Monafterii, ex privilegio Societati Jeſu conceſſo à Paulo III. & aliis, conceſſis Fratribus Minoribus. Ita *Herincx de Euchariftia diſp 6. q. 4. n. 39. & 41.* Notat tamen *Tamburinus apud la Croix l. 6. p. 1. n. 632.* quòd, ſi quis abſque contemptu, & ſcandalo, communicet unò vel alterò Paſchate extra Parochiam, ſine licentia Parochi, non peccet mortaliter; quia impletur ſubſtantia præcepti, & videtur dari paritas in hac materia. Porro per proprium Sacerdotem, ex cujus Conſilio juxta Concilium Lateranenſe ſuprà Conferentia CXLIII. citatum, poteſt differri Communiono Paſchalis, intelligitur non ſolùm Parochus, ſed etiam quilibet Confeſſarius, qui eò tempore poteſt Confeſſiones excipere. Communiffima apud *la Croix cit. n. 650.* Denique Vagi, & Peregrini ſatisfaciunt præcepto Communionis paſchalis communicando, ubi volunt. *Sanchez, Lugo,* & certum eſſe dicit *Tamburinus apud la Croix cit. n. 638.* quia cùm in propria Parochia non poſſint communicare, cen-

sentur proprii Parochi consentire, ut communificent, ubi volunt.

CONFERENCE CLV.

De Communionem quotidianam.

370. Theophila virgo DEO devota libenter communicaret per septimanam tribus, vel quatuor vicibus, & ideo hoc sibi concedi instanter postulat à Confessario. Quæritur, an Confessarius possit annuere petitioni Theophilæ?

371. RESOLUTIO. Quamvis unicuique expediat, nec sit prohibita communio quotidiana, si adsit status gratiæ, actualis devotio, & debita reverentia; tamen quia difficile est, ut omnes sæculares, ista requisita quotidie habeant, hinc quotidiana Communio absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, sed hoc relinquendum est iudicio prudentis Confessarii; Ideoque etiam prudenti iudicio Confessarii Theophilæ relinquendum erit, quid circa hoc Theophilæ concedendum sit. Absolute tamen omnibus adultis convenit frequens Communio, uti declaravit Innocentius XI, in suo Decreto: *Cum ad aures. datò 12. Febr. 1679. circa Communionem quotidianam, videndò in nostro Supplemento sacramentali P. Sporer, in appendice alphabetica, verbò: Communio quotidiana.* In quo etiam Pontifex dixit: *Non permittant Episcopi, ut venialium Confessio fiat simplici Sacer-*

Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Ex quo infert *la Croix* l. 6. p. 2. n. 1489. quòd talis Absolutio sit saltem illicita. An autem sit valida, est incertum. Negant aliqui cum *Platelio*; sed probabiliùs affirmant *Cardenas* dissert. 2. c. 6. art. 9. & 10. & *Sporer de Pœnit. cap. 6. 667.* Quia ex hoc, quòd Pontifex velit eam tantum prohiberi, & non permitti, non sequitur, etiam esse invalidam Absolutionem; quia non omne prohibitum est quoque invalidum, etiam in Sacramentis, ut patet de eo, qui cum voto simplici castitatis contrahit matrimonium quidem prohibitum, non tamen invalidum.

CONFERENTIA CLVI.

De Dispositione requisita ex parte corporis ad Communionem.

Angelinus dubitat, an sit jejunus, & 372.
quidem ex duplici capite, tum quia scit, se aliquid cibi, vel potûs deglutivisse, sed nescit, an ante vel post duodecimam noctis; tum quia manè, dum os elueret, dubitat, annon aliquid de aqua deglutiverit; ideòque inquit ex Confessario, an possit communicare? Ante Resolutionem

Sciendum, ex parte corporis ad recipi- 373.
endam Communionem requiri jejunium naturale à media nocte; ut patet tum ex vetustissima Ecclesiæ consuetudine, tum ex

Concilio Constantiensi Sess. 13. tum ex hac ratione congruentiæ; quia in Eucharistia accipitur cibus omnium præstantissimus, videlicet Corpus Christi; adeoque ante omnem alium cibum sumendus erit. Dictum est: *Jejunium naturale*, quod consistit in abstinence omnis cibi, & potûs, & quod solvitur per quamcunque minimam sumptionem cibi, aut potûs ab extrinseco; quamvis enim in jejunio Ecclesiastico parvitas materiæ excuset à mortali, non tamen in hoc jejunio naturali, ob reverentiam tanti Sacramenti, ut tenet Communis DD. Dictum etiam est: *à media nocte*, hoc est, *ab hora duodecima noctis*; unde si paulò ante mediam noctem quis aliquid sumpserit, posset statim post mediam noctem communicare, quamvis non dormierit, nec cibum diggesserit; Nihilominus reverentia Sacramento debita exigit, ut sacer ille cibus profano non misceatur, ideoque etiam convenit, ut post sacram escam non statim sumatur profana, sed ut pietati vacetur, & species prius consumantur. Similiter congruum est, ut aliquantisper abstineatur à sputis, quamquam mox, posteaquam fati constiterit, nullum in ore fragmentum remansisse, non sit illicitum spuerere; Species namque sacramentales etsi adhuc indigestæ, in stomacho resident; sputum autem,

tem, seu saliva ex capite in os defluit, aut certè ex pulmonibus ascendit, non ex ventriculo, in quo cibus coquitur. Ita *Herincx de Eucharistia disp. 6. q. 5. n. 52. & 53.* qui *n. 54.* addit, nonnullos Doctores probabile putare, horam duodecimam noctis durare moraliter usque ad ultimum sonum horologii, adeoque interim comedentem, vel bibentem posse postridiè communicare.

Ulteriùs, ut aliquid frangat jejunium, requiruntur hæc tria; ut hoc, quod sumitur, habeat rationem cibi, vel potûs. 2. ut sumatur per modum comestionis, vel potationis. 3. ut sumatur ab extrinseco. Et de his tribus judicandum est secundùm communem æstimationem Ecclesiæ. Quare quidquid se habet per modum salivæ, etiamsi ab extrinseco salivæ advenerit, non frangit jejunium. Hoc autem se habet per modum salivæ, quod, cùm sit quid minimum, & à saliva inseparabile, esto nondum in illam sit conversum, tamen cum saliva trajicitur, ut, si quis os eluerit aquâ, cujus stillula mixta salivæ postea deglutitur; requirunt autem communiter Doctores, ut hoc trajiciatur præter directam intentionem; sed *Henriquez, Coninck, Tabiena,* & alii apud *Aversa S. Quintò*, dicunt non obstare, etiamsi advertenter trajiciatur.

374.

Porro tabacus tam masticatus, quàm fumatus non frangit jejunium, dummodò

375.

de

de folio nihil deglutiatur. Ita pluribus citatis *Diana, & Burghaber apud la Croix l. 6. p. 1. n. 569.* & etiamsi fumus deglutiretur, non frangeret jejunium, sicut nec ille qui nebulam deglutit, vel odorem; quia hæc non censentur comestibilia, vel potabilia, sed tantum respirabilia. Ulterius sumptio tabaci per nares sive in folio, sive in pulvere, sive in fumo, imò secundum aliquos etiam guttulæ humoris attractæ per nares non solvunt jejunium; quia hæc omnia non sunt comestio, vel potatio. Denique quando aliquis communicat, & prius defluit vinum, quàm deglutiatur hostia, nihil obstat jejunio; quia sumptio illa vini & hostiæ faciunt unam moraliter sumptionem. Jam sit ad casum

376. RESOLUTIO. Angelinus non obstante duplici dubiò, an adhuc sit jejunus, potest communicare. Communis DD. apud *la Croix l. 6. p. 1. n. 576. & 577.* Ratio est: quia in dubio melior est conditio possidentis; Ergo etiam Angelinus, cum habeat jus & libertatem communicandi, nec probari possit supervenisse impedimentum, poterit communicare; siquidem nullus à certo jure, & possessione debet dejici per dubium impedimentum, præsertim cum fractio jejunii, quæ est res facti, præsumi non debeat in dubio, sed probari.

CONFIDENTIA CLVII.

*De Dispositione requisita ex parte animæ
ad dignam Communionem.*

Canutus ab ultima Confessione, præ- 378.
ter peccata venialia, quæ commisit, binâ
vice sensit delectationem veneream, & qui-
dem pro prima vice, est ipsi probabilius,
quòd non peccaverit mortaliter per habi-
tam delectationem veneream; licet etiam
ei sit probabile, quòd peccaverit mortaliter;
pro secundâ vice est omninò dubius, an
peccaverit mortaliter, vel an non mortali-
ter peccaverit. Itaque quærit Canutus, an
ante Sacram Communionem, quam liben-
ter vellet peragere, teneatur confiteri, vel
an teneatur solum elicere contritionem
perfectam, vel an ad neutrum horum te-
neatur? Ante Resolutionem

Sciendum, ad dignam sacramenti Eu- 379.
charistiæ susceptionem requiri, ut commu-
nicans sit in statu gratiæ, &, si conscius
sibi sit peccati mortalis, illud prius per Sa-
cramentalem Confessionem deleat, quan-
tumvis contritus sibi videatur. Ita decer-
nit Concilium Tridentinum Sess. 13. cap. 7.
dicens: *Communicare volenti revocandum est
in memoriam ejus præceptum: probet autem se-
ipsum homo; Ecclesiastica autem consuetudo de-
clarat, eam probationem necessariam esse, ut
nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis
sibi contritus videatur, absque præmissa sacra-
mentali*

mentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus observandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessarii. Si tamen aliquis Laicus, vel etiam Sacerdos extra celebrationem Missæ, communicasset absque prævia Confessione, non teneretur quamprimùm post Communionem confiteri, si acquireret copiam Confessarii, sicuti tamen Sacerdos sic celebrans deberet quamprimùm post celebrationem confiteri; quia Concilium Trid. cit. de Sacerdotibus celebrantibus tantùm subdit: Quòd si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. Quæ verba præceptum continent, ut patet ex hac propositione 38. damnata ab Alexandro VII. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, est Consilium, non præceptum. Tenentur itaque solùm Sacerdotes ex necessitate cum peccato mortali sacrificantes, post Sacrificium, vi hujus præcepti Ecclesiastici, sub peccato mortali, utpote in re gravi obligantis, quamprimùm confiteri, hoc est, tertiò saltem die, uti apud la Croix l. 6. p. 1. n. 545. declaravit S. Congregatio. & docent DD. communiter, & colligitur ex propositione 39. damnata ab Alexandro VII. quæ sic sonat: Illa particula, quamprimùm, intelligitur,

tur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur; addit recte Lugo, fieri posse, ut talis Sacerdos eadem adhuc die obligetur confiteri, si nempe praevideat, se intra triduum debere celebrare, & post hanc diem non habiturum copiam Confessarii. Ubi etiam advertendum, talem Sacerdotem teneri tertio saltem die confiteri, etsi modo post Mensem esset iterum celebraturus; quia obligatio, quod debeat confiteri, quando iterum est celebraturus, jam erat antecedenter, & Concilium Tridentinum per hoc praeceptum imposuit novam, quae non erat.

Insuper, qui ante Communionem fecit sacramentalem Confessionem, sed inculpabiliter omisit peccatum mortale nondum rite confessum, tenetur hoc confiteri, antequam communice, uti habet communissima DD. adeo, ut *la Croix cit. n. 539.* dicat, oppositam non videri tutam in praxi; quamvis illam aliqui teneant, alii probabilem judicent, alii practice improbabilem censeant; Noster *Herincx* vero de *Eucharist. Disp. 6. n. 75.* de hac sententia dicit: *Ego non censeo censurandum, quod non censurat sancta Mater Ecclesia.* Ratio autem nostrae sententiae, nimirum, quod talis teneatur confiteri adhuc ante Communionem, est: tum quia talis est praxis, & sensus Fidelium: tum etiam, quia non tantum est praeceptum confitendi mortalia
ante

ante Communionem, sed etiam confitendi *omnia* mortalia. Si tamen quis jam existens in scamno Communicantium recordaretur peccati mortalis obliti, nec sine gravi scandalo posset recedere, non teneretur confiteri ante Communionem, uti habet *Navarrus, Filliucius, Reginaldus, Lugo, & alii*; quia tunc excusaret gravis necessitas; imò talis non teneretur novum dolorem de hoc peccato oblito elicere; quia supponitur habuisse in priori Confessione dolorem universalem, & consequenter à tali peccato indirectè absolutus & esse in gratia, quamvis adhuc teneatur suò tempore peccatum illud directè subicere clavibus Ecclesiæ. Ita *Lugo, Dicastillo, & Gobât* apud *la Croix cit. n. 542*. Jam sit ad casum in Conferentia propositum.

381. RESOLUTIO I. Canutus optimè facit, si ante Communionem confiteatur duas delectationes venereas, per quarum primam judicat probabiliter se peccasse mortaliter, & quantum ad secundam dubitat se peccasse mortaliter; Quia sic adhibet medium securissimum ad adipiscendum statum gratiæ sanctificantis requisitum ad dignam Communionem. Nihilominus sit

381. RESOLUTIO II. Canutus in casu proposito non tenetur confiteri sacramentaliter. Ratio est: quia est sententia probabilis

babilis, quòd, si quis in utramque partem positivè dubitet de mortali Commisso, hoc est, si habeat rationes probabiles pro, & contra, nimirum quòd peccaverit, & quòd non peccaverit mortaliter, non teneatur confiteri; siquidem ita docent *Suarez, Sanchez, Laymann*, & plures alii apud *la Croix l. 6. p. 2. n. 600.* Item quia est sententia probabilis, negans esse obligationem confitendi mortalia negativè dubia, ut novissimè docet cum aliis pluribus *la Croix cit. n. 606. & 609.* Atamen Canutus, si in casu proposito nolit confiteri, tenetur elicere contritionem perfectam. Ratio est: quia alias se committeret periculo proximo formalis Sacrilegii, scilicet ponendi obicem gratiæ sanctificantis; cum in casu proposito sit periculum, ne à parte rei Canutus commiserit peccatum mortale, & si desuper non eliceret contritionem perfectam, manebit hoc in ipsius anima, & sic impediet suspensionem gratiæ sanctificantis per Communionem conferri solitæ; quod scienter facere utique est mortale. Sic etiam, qui in articulo mortis haberet peccatum mortale probabile vel dubium, & non confiteretur, nec desuper eliceret contritionem perfectam, peccaret mortaliter; quia se committeret periculo æternæ damnationis.

CONFERENTIA CLVIII.

Qualiter moriturus ad beatam mortem à Confessario disponi debeat?

383. Carolus nuper in civitate quadam constitutus est Capellanus, & ideò sæpius vocatur ad providendos moribundos; hinc libenter disceret in compendio, quid apud infirmos agere debeat?

384. RESOLUTIO. Parochus, Capellanus, vel quivis Confessarius ad infirmum vocatus, statim eum accedere debet, ne dum ipse moras trahit, infirmus vel incadat in impatientiam, vel sensibus, & ratione destituatur, vel omnino moriatur. Itaque post tempestivum accessum infirmus à Confessario præmonendus est suaviter, & prudenter de periculo mortis, & excitandus ad seriam præparationem ad beatam mortem. Hæc autem præparatio consistit in quatuor sequentibus, videlicet 1. *In dolorosa & valida confessione peccatorum.* 2. *In fructuosa Communionem.* 3. *In receptione extremæ unctionis.* 4. *In Confectione legitimi Testamenti;* (si infirmus Testamentum facere possit, & debeat) his expletis Confessarius moribundum exerceat in actibus fidei, spei, charitatis, & contritionis perfectæ, resignationis in divinam voluntatem, & orationis. Nec obliviscatur infirmo applicare indulgentias, quascunque potest, eundem sæpius aspergere aquâ benedictâ

nedictâ, eidem porrigere sacrum cereum,
& crucifixi imaginem offerre deosculan-
dam, inspirare moderatè, ac interruptè
pias aspirationes ac invocationes SS. Tri-
nitatis, & Sanctorum, præsertim sanctis-
sima Nomina JESUS, MARIA, & JO-
SEPH, recitare commendationem animæ,
& agonizantem adhuc semel, datò dolo-
ris signò, absolutè, vel saltem conditio-
natè à peccatis omnibus sacramentaliter
absolvere. Post mortem verò infirmū
Confessarius mox in genua procidens,
preces positas in Breviario vel Diurnali
post commendationem animæ, devotè
recitet, & defunctum aquâ lustrali denuò
aspergat; domesticos ob defuncti mortem
contristatos consoletur, eosque ad oran-
dum pro ejus anima efficaciter exhortetur.

TITULUS VIII.

De Obligatione Pietatis, & Observantia erga Majores.

CONFIDENTIA CLIX.

De Obligatione Filiorum erga Parentes.

385. **J**oannes filius sæpiùs frequentat domum Joannæ puellæ non adeò bonæ famæ, manetque cum illa solus usq; ad horam noctis duodecimam, quod resciscens Matthæus Pater Joannis, vir honestissimus, imprimis seriò hortatur Joannem suum filium, ne domum Joannæ frequentet, præsertim de nocte; Sed cum nihil suâ proficeret admonitione, expressè, quantum potest, percipit Joanni suo filio, ne amplius accedat domum Joannæ, ut in peccatum foedæ luxuriæ non incidat, & suæ familiæ admodum honestæ infamiam & dedecus non conquirat. Sed quia animus libidinosus nec DEUM, nec homines curat, Joannes pergit frequentare domum Joannæ, & in turpissimum luxuriæ scelus prorumpit. Jam quæritur, qua-

qualiter Joannes, & quotupliciter peccaverit? Ante Resolutionem

Sciendum, filios ex virtute pietatis obligari honorare Parentes, exhibendô eis *amorem, obedientiam, & reverentiam*; *Amorem* quidem, eis benè volendô, benè faciendô. & omne malum injuriamque ab eis propulsandô; *obedientiam* verò, ut in omnibus licitis & honestis ad eorum curam pertinentibus filii obediant Parentibus; Siquidem ad hoc sub mortali obligantur, ut indicat S. Scriptura *Eccles. 4. & Deut. 21. Excipitur electio statûs*; siquidem in eligendo vitæ statu filius naturaliter liber est, & esse debet; ut proinde parentes cogentes filios ad quemvis statum mortaliter peccent, sicut etiam quando filios à statu religioso vel matrimoniali impediunt, & abstinere cogunt; quia per hoc fiunt causa omnium malorum consequentium, heu! sæpissimè gravissimorum, ut patet experientiâ, & Confessarii in confessionalibus non semel audire coguntur: Et *reverentiam*, contra quam quatuor modis, & juxta rationem materiæ mortaliter vel venialiter peccare possunt filii, videlicet *verbô* (duris, inurbanis, contumeliosis verbis, & maledictionibus Parentes afficiendô) *signô*, (eis simulatis eorum actibus, subsannationibusque illudendo, despiciendo, erubescendo) *facto*, (eos etiam levissimè verberando; hoc enim mortale est, etiamsi

tantum manus levaretur ad percutiendum, non secuta percussione) defectu, (eis non assurgendo, non salutando &c.) Jam sit

387. RESOLUTIO. Joannes peccavit duplici peccato mortali, uno luxuriae, & altero inobedientiae contra praeceptum Parentis in re gravi; siquidem contra expressum Patris, quantum potuit, praecipientis mandatum perrexit accedere domum Joannae, & sic ex uno peccato mortali inobedientiae, DEO juste permittente, lapsus est in alterum scelus luxuriae; solet equidem Deus permittere, ut qui non est ipsi; & qui ejus loco sunt, hoc est, Superioribus, & Parentibus obediens, etiam huic caro non obediat, cumque ignominiose debellet, ac in servitutem redigat.

CONFERENCE CLX.

De Obligatione Parentum erga filios.

388. Margaretha uxor cum lamentis confite-
tur: *Reverende Pater!* nuper genui filiolum primogenitum, quem, cum noctu lactaveram, penes me in lecto collocavi, & indormivi; mane vero evigilans, heu! me miseram, meum dilectissimum filiolum juxta me in lecto positum reperi mortuum; O si mihi tantum incidisset adesse periculum oppressionis mei filioli, nunquam certe penes me in lecto collocassem.
- Qua-

Qualiter peccâsse hanc mulierem judicabit Confessarius? Ante Resolutionem

Notandum, quòd Parentes jure naturali & divinò teneantur filiis exhibere *amorem, & educationem corporalem, ac spiritualem*: *Amorem* quidem, eis benè volendò, benè faciendò, & omne malum ab eis aver-tendò; *Educationem verò corporalem*, nimirum, ut parentes ab ipso conceptu eorum curam gerant, nec aliquid agant, quòd prolis vitæ, sanitati, & naturali perfectioni obesse possit, ubi præsertim matres gravidæ se observare debent. Item ut parentes provideant prolibus de victu, vestitu, & lecto, seu habitatione, ubi observare debent, ne duas proles disparis sexûs, maximè dum ratione uti incipiunt, in eodem lecto dormire permittant; rur-sus, ut parentes curent filios addiscere honestam artem, opificium, vel disciplinam eorum statui convenientem, & si talenta, facultatésque adsint, etiam ad studia promoveant, vel saltem non impediant. Denique Parentes etiam tenentur filiis exhibere *educationem spiritualem*, videlicet *doctrinam*, ut eos instruant, vel instrui curent in omnibus necessariis ad salutem, in honestate morum, & virtutum; aliàs gravissimè peccant; *Exemplum*, ut parentes præcant filiis bonò exemplò, & caveant omne scandalum filiorum, aliàs dupliciter contra charitatem nimirum & pietatem

peccabunt; & *correctionem*, ut nimirum parentes peccata filiorum & vitia, seriò charitativè & discretè corrigant. Hic gravissimè peccant parentes, dum permittunt filios & filias habere amasias, & amafios, frequentare suspecta consortia, &c. His notatis sit

390. **RESOLUTIO** Quamvis matres gravissimè peccent contra justitiam & pietatem, ac etiam sint homicidii reæ, quæ infantes in lecto incautè penès se collocant cum prævisò periculo oppressionis, ac mortis, quia hæc ipsis, in causa posita, censetur esse voluntaria, & ideo seriò admonendæ sint, ne hoc faciant; tamen Confessarius Margarethæ, de qua procedit Conferentia, non judicabit eam peccasse. Ratio est: quia Margaretha (ut ipsa testatur, cuique in confessionalis tanquam actrici, testi, & reæ tenetur credere Confessarius) non prævidit, nec ipsi incidit periculum oppressionis, ideòque hæc eidem nec directè, nec indirectè, nec interpretativè fuit voluntaria, adeòque nec formaliter peccaminosa; quòd ulterius patet ex eo, quia suum filiolum tanquam primogenitum summè amabat, nec hoc oppressionis periculum unquam fuerat experta, adeòque magis consolanda est, quàm objurganda; Seriò nihilominus est admonenda, ne imposterum unquam amplius infantem, si Deus plures dederit, pro-

propriò edocta damnò, penès se in lecto collocet.

CONFERENCE CLXI.

*De Obligatione erga Majores, & Superiores,
item Conjugum ad invicem.*

Lucas opificiò Sartor accepit Annam 391.
uxorem valde bibulam & rixosam, quæ,
dum vinò incaluit, sinè causa aggreditur
suum Lucam; nominandò eum adulter-
rum, furem, latronem. Lucas postquam
jam alterâ & tertiâ vice suam Annam, dum
erat sobria, seriò, sed absque secuta emen-
datione, admonuerat, ne ita vino esset de-
dita, nec talibus verbis se adoriretur, ac-
cipit suam ulnam sartoriam, & satis effi-
caciter pro correctione suam Annam per-
cutit, adeò, ut biduò, imo triduò adhuc
duraverit in Annæ corpore verberum sen-
sus, & in anima dolor exinde conceptus.
Ante Resolutionem quæritur: 1. Quæ sit
obligatio erga Majores, & Superiores?
2. Quæ sit obligatio Conjugum ad invi-
cem? 3. Quid dicendum ad casum?

RESOLUTIO I. Filii pupilli tenen- 392.
tur suis tutoribus exhibere amorem, reve-
rentiam, & obedientiam in iis, quæ con-
cernunt tutelam suam, eòdem modò,
quò hæc debebant Parentibus. Econtra tu-
tores tenentur pupillis amorem, & curam
in temporalibus, & spiritualibus, sicuti
obligantur parentes; Ratio est: quia tu-

tores parentibus in officio succedunt. Similiter filii obligantur avis, aliisque majoribus exhibere amorem, reverentiam & obsequium. Ad idem tenentur fratres, sorores, patruels, consobrini &c. ad invicem sibi præstandum; adeò, ut etiam hi in istis notabiliter contrafaciendò, v. g. gravi odiò, irreverentiâ, injuriâ, negatione subsidii in vera necessitate graviter peccent non tantùm contra charitatem, & justitiam communem, sed etiam contra pietatem; ideòque & ipsi in confessione eam circumstantiam personæ, utpote speciem mutantem explicare tenebuntur. Ita *Sporer tract. 3. in IV. Præcept. Decalogi. cap. 5. sect. 3. n. 65.*

393. RESOLUTIO II. Superioribus tam spiritualibus, quàm temporalibus tenentur subditi amorem, reverentiam, & obedientiam, in iis, quæ ad curam eorum spectant, item subsidium necessarium, & justa tributa, vel obsequia; in quibus omnibus contraveniendò peccant pro ratione materiæ mortaliter vel venialiter. Econtra Superiores spirituales tenentur suis subditis curam, doctrinam, & exemplum; Superiores verò temporales tenentur subditis amorem, administrationem justitiæ commutativæ, & vindicativæ, curam indemnitàtis & pacis, seu defensionem ab omni malo.

RESO.

RESOLUTIO III. Famuli & famulae, seu servi, & ancillae tenentur suis Dominis reverentiam, obedientiam, & obsequium fidele. Ita expresse S. Scriptura *ad Ephes. 6. Servi obedite Dominis carnalibus cum timore & simplicitate cordis vestri, sicut Christo.* Econtra Domini tenentur servis praestare amorem, beneficentiam, & mercedem, ex *cit cap. 6. ad Ephesios. Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes, quia & illorum, & vester Dominus est in Caelis.* Similiter discipuli tenentur suis Magistris, & Praeceptoribus amorem, reverentiam & obedientiam in iis, quae ad eorum curam pertinent. Econtra Magistri & Praeceptores tenentur suis discipulis amorem, doctrinam, correctionem, & exemplum, quae patent ex supradictis. 394.

RESOLUTIO IV. Conjuges ex gravi obligatione virtutis pietatis tenentur sibi invicem quatuor exhibere: I. *Amorem, & honorem; Eph. 5. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Hinc mortaliter peccant conjuges, & quidem dupliciter, scilicet contra charitatem & pietatem, se invicem graviter odiò habendo, contemnendo, mala imprecando &c. Huc spectat peccatum zelotypiae inordinatae sine sufficienti fundamento, quod est contra iustitiam, & pietatem. II. *Fidem & cohabitationem*, fidem scilicet in servando contractu matrimonii, & administratione bonorum 395.

rum dotalium, ac rei domesticæ; cohabitationem verò quoad torum & mensam. III. *Debitum conjugale*, 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat; similiter autem & uxor viro.* Hinc mortaliter peccat conjux conjugii debitum conjugale seriò petenti sinè iusta causa negans. IV. *Alimenta, & necessaria vitæ status*; siquidem uterque conjux sub mortali tenentur sibi invicem procurare alimenta, & mutua onera ferre; quod primariò concernit maritum, qui etiam obligatur gubernare uxorem in iis, quæ spectant ad observantiam mandatorum Dei & administrationem familiæ. Jam sit ad casum in Conferentia propositum.

206. **RESOLUTIO.** Lucas non peccavit verberandò Annam valdè bibulam & rixosam, postquam tertiâ vice eam seriò verbis correxerat, nec ulla emendatio fuerat subsequuta. Ita Gobat in *Experient. tract. 10. n. 773.* dicens: *Observo non videri objurgatione dignos maritos, qui plebeias (etenim inter has, & nobiles facio discrimen cum Castropalao) uxores, ebrias, aut sectantes consortia suspecta post gravem increpationem bis, terve frustra factans, ita castigant fuste, vel pugnibus, ut sensus doloris duret ad 4. aut 5. dies.* Ratio est: quia vir est superior mulieris: Ergo ad illum spectat etiam poenis exigere debitum. Observant tamen Doctores, percussionem uxoris debere esse moderatam & raram; alias plus mali, quàm boni efficiet, ut experien-

rientia testatur. Unde etiam communiter peccant mortaliter mariti, qui uxores valdè honestæ familiæ temerè vocant sagas, meretrices, adulteras; Aliud est, si plebejas; hæ enim communiter talia non curant, nisi reipsâ putarent seriò dici, tunc enim meritò graviter apprehenderent. Ratio est: quia uxor non cessit juri ad famam; quæ tamen similibus verbis graviter læditur. Ita *la Croix l. 3. p. 1. n. 734.*

CONFERENTIA CLXII.

De Obligatione Charitatis, & Misericordiæ erga proximum.

Gebhardus satis dives & habens substantiam hujus mundi, statuit in corde suo, nulli pauperi in communi necessitate constituto eleemosynam elargiri, idque per totum annum practicavit; de quo cum redargueretur à bono suo amico, se excusavit dicendò, quod non habeat bona superflua, ex eo fundamento; quia licèt haberet multas divitias, omnes tamen sint necessariæ tum ad suum statum præsentem conservandum, tum ad statum futurum scilicet nobilitatis obtinendum; vult enim fieri perillustri Eques, vel si Cæsar annuat, omninò illustrissimus Baro. Quæritur, an excusatio Gebhardi excuset eum à peccato? Ante responsionem

Notandum, quod ex præcepto charitatis teneatur homo amore supernaturali,

&

& amicitiae diligere quemcunque suum proximum, non tantum negativè, exclu-
dendo omne odium, & malevolentiam,
sed etiam positivè, actu internò, uti patet
ex propositionibus damnatis ab Innocen-
tio XI. 10. *Non tenemur proximum diligere
actu internò, & formali. & 11. Præcepto pro-
ximum diligendi satisfacere possumus per solos
actus externos; teneturque proximo bene-
facere corporaliter, & spiritualiter, quan-
do vera necessitas proximi ita exigit, &
moralis possibilitas adest, quando nimi-
rum concurrunt hæc, videlicet notitia ne-
cessitatis, facultas succurrendi, indemnitas succur-
rentis, & spes fructus.* Est certum apud o-
mnes. Ratio obligationis est: quia est
præceptum naturale & Divinum: *Diliges
proximum tuum sicut te ipsum;* Atqui hoc præ-
ceptò non solum præcipitur actus internus
charitatis, & benevolentiae, sed externus
maximè beneficentiae erga proximum in
necessitate, vel miseria constitutum: Ergo.
Ex quo sequitur, quòd homo sub mor-
tali ex virtute charitatis, misericordiae te-
neatur facere eleemosynam, non tantum
in necessitate proximi extrema, etiam de
necessariis statui, sed etiam in gravi, & eti-
am in communi necessitate de bonis su-
perfluis. Ita communissima DD apud
Sporer tr. 3. in 4. Præcept. Decal. cap. 6. n. 48.
Patet ex illo 1. Joan. 2. *Qui habet substan-*
tiam

tiam hujus sæculi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clausurit viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in illo? Hinc nescio, quomodo excusandi sint à mortali illi divites, qui frumenta, panes, vestimenta &c. potius corrumpi, & destrui sinunt, vel canibus inutilibus dant, quàm pauperibus amore DEI petentibus; qui superfluis conviviiis, luxu vestium, aliisque modis indignis magnas opes dilapidant, pauperi interim ordinariè nummulum, vel frustulum panis inhumanè negantes.

Jam sit

RESOLUTIO. Gebhardus in Con-399.
ferentia adductus peccavit mortaliter per totum annum nulli pauperi dans eleemosynam, ut sufficienter patet ex modò dictis. Nec eum sua excusatio potuit excusare à peccato mortali. Ita Cardenas in 2. Crisi dissert. 9. n. 19. Ratio est: quia Gebhardus satis dives, & quidem tantas habens divitias, quibuscum conatur, ascendere ad statum Equestrem, vel omninò ad Baronatum, certè bona statui superflua possidet, adeoque falsum est, quòd non habeat bona suo statui superflua; Equidem si illud tantum est statui superfluum, quod non requiritur ad statum præsentem conservandum, aut ad futurum obtinendum, quem quis licitè, & dignè potest quærere, sequeretur, quòd vix unquam ulli homini esset aliquid superfluum ad
sta-

statum; quia quisque licitè potest quærere statum meliorem, & eo etiam plerumque dignus esset; hinc vix unquam homo obligaretur ad ullam eleemosynam etiam in gravi necessitate proximi, quod videtur damnatum ab Innocentio XI. propositione 12. sic sonante: *Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui, & ideo vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tantum tenetur ex superfluis statui.*

CONFERENCE CLXIII.

De Obligatione Correctionis Fraternalis.

400. Joannes paterfamilias habens famulos & ancillas, advertit inter illos & illas intercedere nimiam familiaritatem, turpia colloquia, tactus inhonestos, & similia; Nilominùs tamen tacet, dissimulatque. Quæritur, quotupliciter peccet? Ante resolutionem.

401. Sciendum, quòd correctio fraterna sit admonitio conveniens, quâ ex charitate & misericordia proximum à malo, vel periculo peccati ad bonum honestatis convertere nitimur. Porrò quilibet homo tenetur sub mortali proximum peccantem, aut peccaturum corrigere, si nimirum adsit *materia sufficiens*, scilicet peccatum mortale non emendatum, aut non emendandum (nam venialia solum nemo nisi superior tenetur corrigere, nisi ad summum sub veniali, cùm facillimè potest) item *certa notitia peccati proximi, spes emendationis,*

& opportunitas corrigendi. Ita certa sententia, Ratio est: Tum quia urget præceptum naturale charitatis proximi, vi cuius sicut obligamur sublevare miseriam proximi corporalem per eleemosynam & quidem sub mortali, ita etiam obligamur sub mortali sublevare miseriam ejus spirituales, scilicet peccatum, aut ejus incidendi periculum, per correctionem fraternam: Tum quia urget præceptum divinum Christi Domini *Matth. 18.* dicentis: *si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum.* Ubi tamen in correctione fraterna peccati occulti, sub peccato ex genere suo mortali, observandus est ordo præscriptus à Christo Domino, citato *cap.* subjungente: *Si te audierit, lucratus es fratrem tuum; si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.* Ratio hujus præcepti & ordinis fundatur in jure naturali de non nocendo proximo, ut nimirum correctio fraterna fiat, quantum potest, cum minimo proximi damno in fama & honore; hoc autem fit servando hunc ordinem à Christo præscriptum: ergo est gravis obligatio eundem observandi, *exceptis tribus casibus*, videlicet 1. Quando peccatum est publicum, & scandalosum in aliqua communitate; tunc enim reus

est publicè corripendus. 2. Quando peccatum est perniciosum communitati, aut contagiosum, aut nocivum; tunc enim statim superiori denuntiandum est: quia commune bonum privato præferendum est. 3. Quando secreta admonitio, vel testium adhibitio judicatur frustranea, tunc etiam immediate denuntiandum est superiori tanquam *Patri spirituali*, in ordine ad correctionem paternam, & secretam; Quod si hæc etiam non proficiat, tunc eidem *ut Judici* in ordine ad pœnam judicialiter infligendam denuntiandum erit. Jam sequitur ad casum propositum

402.

RESOLUTIO. Joannes Paterfamilias permittendo, & dissimulando inter suos servos & ancillas nimiam familiaritatem, turpia colloquia, similes tactus &c. non tantum peccat mortaliter *contra charitatem* & præceptum correctionis fraternæ, ut patet ex modo antea dictis, cum adsit *materia sufficiens*, nimirum peccatum mortale suorum servorum, ancillarumq; non emendatum, *certa hujus notitia, spes emendationis, & opportunitas corrigendi*; sed etiam *contra justitiam*, cum ex officio Patrisfamilias sit obligatus ad suos servos, ancillasque corrigendas. Aliud foret, si similia turpia adverteret inter suos operarios diurnos, quos quia liberi sunt, non ex justitia, sed solum ex charitate corrigere teneretur, ut notat *Diana parte 7. tr. 3.*

Resol. 9.

Resol. 9. & 31. Ex quibus omnibus liquet, apud sæcularem privatum non adeò sæpè concurrere omnes conditiones, ut sub mortali obligetur corrigere proximos; At nimis sæpè apud Superiores sæculares, Ecclesiasticos, ac Religiosos, item apud Parentes respectu filiorum, Tutores respectu pupillorum, Dominos respectu servorum, qui ex duplici virtute, charitatis nimirum, & justitiæ ad correctionem suorum subditorum tenentur.

CONFERENTIA CLXIV.

De Ordine Charitatis.

Benedictus Parochus simul & eodem 403.
tempore vocatur à duobus suis Parochianis, ab uno quidem ad baptizandum infantem periculosè infirmum, & ad adultum similiter, periculosè infirmum, ita quidem, ut si unus alteri postponatur, alter certò morietur absque Sacramento vel Baptismi, vel poenitentiae. Quid agendum Benedicto? Ante Resolutionem

Notandum, ordinem charitatis essentialem esse, ut primò diligatur Deus, 404.
secundò nos ipsi, tertio proximus, & uterque prius quoad animam, postea quoad corpus, & tandem quoad temporalia. Ex quo sequitur, ob nullam prorsus causam, etiam salutis totius mundi, hominem posse velle aut facere peccatum non tantum mortale, sed etiam vel levissimum

veniale; quia Deus utpote summum bonum est super omnia diligendus. Item sequitur, quòd proximum quoad bona spiritalia ad salutem necessaria homo magis teneatur amare, quàm se ipsum quoad bona corporalia & temporalia, si sit spes illum juvandi, & aliunde majus incommodum non timeatur, ut docet communissima DD. apud *Sporer cit. cap. 6. n. 125.* Patet ex 1. Joann. 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit. Et nos debemus pro fratribus animas ponere, quòd sine dubio obligatoriè de extrema necessitate salutis proximi erit intelligendum.* Jam sit ad casum

405.

RESOLUTIO. Benedictus Parochus, si possit habere alium v. g. Laicum, qui baptizare possit, debet eum mittere ad infantem baptizandum, & ipse ire ad absolvendum adultum; Si verò nemo adsit qui baptizare possit, debet infantem præferre adulto; quia infans certò periret, si non baptizaretur, non item adultus, qui fortè non est in peccato mortali, vel per contritionem perfectam, ad quam eliciendam utique habet gratiam sufficientem, seipsum in statum gratiæ, si foret in peccato mortali, reponere potest: Hoc autem est arripiendum, quod minus habet de periculo; uti docet *D. Thomas 3. p. q. 83. art. 6. Gobat, la Croix l. 2. n. 181.*

TI.

TITULUS IX.

De Obligationibus Justitiæ legalis, distributivæ, & commutativæ.

CONFERENTIA CLXV.

De Justitia in genere.

Absalon degener filius in re gravi temerariè judicat suum parentem Davidem: item graviter per detractionem lædit famam ejus, & summam notabilem pecuniæ eidem clam surripit. Occasione hujus casûs, quæritur 1. Quid sit justitia, & quotuplex? 2. An Absalon peccaverit solum contra justitiam? 406.

RESOLUTIO I. *Justitia* est constans, & perpetua voluntas jus suum cuiq; tribuendi; estq; triplex, *legalis*, *distributiva*, & *commutativa*. *Justitia legalis* est virtus ordinans hominem in suis actibus ad bonum commune Reipublicæ seu Communitatis procurandum. *Distributiva* est, quæ distribuit bona Communitatis in singulas 407.

partes secundum debitam proportionem dignitatis, vel meriti cujusque, sicut etiam onera communitalis secundum proportionem facultatis cujusque. *Communitativa* est, quæ commutat bona particularia inter ipsas partes communitalis secundum æqualitatem debitam, sive ex contractu, sive ex delicto propter damnum alteri illatum. Huc reducitur *justitia vindicativa*, quâ Superior subdito suo infert debitam pœnam pro delicto commisso; & quidem si Superior in infligenda pœna intendat procurationem boni communis Reipublicæ, pertinet hæc justitia ad legalem; quatenus autem superior ex officio debito infligit pœnam, & hanc non majorem, quam delictum mereatur, pertinet ad justitiam commutativam. *Ad justitiam perfectam* requiruntur tres conditiones: 1. est, ut sit ad alterum. 2. ut interveniat debitum simpliciter alteri. 3. ut constituat æqualitatem simpliciter inter debitum, & jus alterius.

RESOLUTIO II. Absalon temerariè in re gravi judicando suum Parentem, item eidem in re gravi detrahendô, utiq; peccavit mortaliter *contra justitiam commutativam*; quia Parens habet jus strictum in suam famam contra filium, adeoque Absalon huic juri stricto sui Parentis contraveniendô, peccavit graviter contra justitiam, & tenetur judicium temerarium de-
po.

ponere; famam verò per detractionem ablatam restituere. Insuper Absalon graviter peccavit contra pietatem; quia hæc fecit in Parentem, cui ex pietate tenetur præstare reverentiam, honorem, & amorem. Idem dicendum, quando Conjuges sese invicem temerariè judicant, vel sibi detrahunt famam ob easdem rationes. Quòd autem Absalon clam Parenti suo surripuerit notabilem pecuniæ summam, etiam peccavit mortaliter contra justitiam, quia ipse non habet jus in bona paterna; tamen commisit peccatum minus, quàm si alicui extraneo abstulisset; quia propter arctissimam inter Patrem, & filium conjunctionem bona Patris aliquò modò spectant ad filium; tenetur tamen ad restitutionem, nisi possit præsumere, Patrem condonasse. Nihilominus non peccavit contra pietatem; quia furtum regulariter non opponitur graviter contra pietatem & reverentiam Parentibus debitam; nisi ex tali furto Pater prævideretur reducendus ad egestatem, vel gravissimè offendendus. Ita Laymann, & Molina apud Sporer tract. 4. Prælim. ad præcepta 2. Tab. cap. 1. n. 24. Idem dicendum, quando uxor surripit aliquid marito ex bonis communibus.

CONFERENTIA CLXVI.

De injustitia.

409. Barrabas latro confitetur, quod quinque enormia delicta perpetravit. 1. Occidit Clericum, qui ante mortem dixerat: *Si non possim effugere mortem, libenter morior.* 2. Commisit adulterium cum uxore alterius latronis, sed consentientis. 3. Coegit aliquem viatorem metu mortis ad hoc incussum, ut daret ipsi suum equum, vestes, & centum aureos. 4. Imposuit alteri innocenti grave crimen. 5. Suam propriam matrem atrocibus, duris, & inhumanis verbis horrendè inhonoravit. Pro resolutione hujus casus quaeritur 1. Quid sit injustitia, & quotuplex? 2. An volenti possit fieri injuria? 3. Quale judicium ferret Confessarius de peccatis Barrabæ latronis?

410. RESOLUTIO I. *Injustitia seu injuria* est læsio voluntaria juris alterius; estq; totuplex, quotuplex est bonum, seu jus, in quo alter lædi potest; Quia verò sex sunt bona specie diversa, in quibus homo lædi potest, videlicet 1. Bonum animæ, seu gratia sanctificans. 2. Bonum vitæ corporis, & membrorum. 3. Bonum pudiciæ. 4. Bonum famæ. 5. Bonum honoris, & 6. Bona fortuna; ideo sex sunt species injustitiæ, seu injuriæ specie distinctæ, nimirum 1. injustitia, quâ quis læditur in bonis animæ, quod fit per scandalum, v. g. dum quis per vim, metum,

metum, dolum, aut fraudem inducitur ad peccatum. 2. Injustitia, quâ quis læditur in bonis vitæ corporis & membrorum, quod fit *per homicidium, & mutilationem.* 3. Injustitia, quâ quis spoliatur virginitate, vel pudicitia, quod fit *per stuprum, raptum, vel adulterium.* 4. Injustitia, quâ quis læditur in fama, quod fit *per detractionem, & calumniam.* 5. Injustitia, quâ quis læditur in honore sibi debito, quod fit *per contumeliam.* 6. Injustitia, quâ quis læditur in bonis fortunæ, quod fit *per furtum, rapinam, damnificationem, injustos contractus &c.* Ratio est: quia hæc sex bonorum genera sunt specie distincta: Ergo etiam injustitiæ, seu injuriæ, quibus læduntur, erunt specie distinctæ. Sive autem fureris equum, sive pecuniam, sive vellem, non sunt specie morali distincta peccata, sicut etiam omnes detractiones sunt ejusdem speciei, uti & omnes contumeliæ, quia bonum ejusdem speciei, & eodem modo lædunt.

RESOLUTIO II. Scienti & volenti voluntate effectivè cessivâ juris, fieri non potest injuria; potest tamen fieri, si voluntas non sit efficaciter cessiva juris sui. Ita communis sententia, & habetur *Reg. 27. de Reg. Juris in 6. scienti & consentienti non fit injuria.* Ratio est: quia si quis plenè & efficaciter possit cedere juri suo, & reverà actualiter & effectivè cedat, nullum jus

resistet; Ergo non erit actio contra jus, adeoque nec injuria. Econtra si quis invalidè, & inefficaciter tantum cedat juri suo, tunc jus ipsius manet; ergo actio alterius erit contra jus ipsius, adeoque erit injuriosa. Hinc Usurarius facit injuriam Mutuatario solventi usuras; Item venditor emptori consentienti in pretium nimium pro merce; item Simoniacus danti pretium temporale pro re spirituali; quia hi omnes consensus sunt moraliter nulli; ista enim, quæ dant, volunt dare tanquam pretium; Sed impossibile est esse illorum pretium; nam imprimis mutuum est invendibile; deinde pretium mercis debet esse merci æquale: ergo pretium nimium quoad excessum non est pretium; Denique res spiritualis non est æstimabilis pretio temporali, & consequenter nullum temporale potest esse pretium rei spiritualis, adeoque omnes illi consensus sunt de re impossibili: ergo moraliter nulli. Si tamen hæc darentur gratis, dantes effectivè cederent juri suo, neque fieret injuria. *La Croix l. 3. p. 2. n. 5.*

412. RESOLUTIO III. Confessarius de peccatis Barrabæ latronis sequens feret Judicium. 1. Barrabas occidendò Clericum peccavit mortaliter contra justitiam, ac etiam contra Religionem; quia Clericum occidit, nec hic censetur consensisse in suam mortem; imò etiamsi consensisset,

set, consensus fuisset nullus; siquidem Clericus non est Dominus vitæ, & jus, quod habet ad usum vitæ, ex voluntate Dei non est abdicabile à Clerico: Ergo adhuc Barrabas peccâisset mortaliter contra Justitiam & Religionem, incurrissetque excommunicationem latæ sententiæ, sicut de facto illam incurrit ex *Can. si quis suadente. causâ 17.*

q. 4. 2. Barrabas committendô adulterium cum uxore alterius latronis, etsi consentientis iterum commisit duplex peccatum mortale, unum contra castitatem, alterum contra justitiam; tum quia fecit contra bonum Sacramenti, conjugii, & prolis: tum quia nec maritus, nec uxor possunt cedere suo juri, quod habent ad invicem in corpora; cùm sit merè personale, ipsis solis competens, cùm & ipsi soli inter se fiant una caro. 3. Barrabas metu mortis ad hoc incusô, cogendô viatorem ad dandum equum, vestes, & centum aureos commisit rapinam, inferendo viatori gravem injustitiam in bonis fortunæ, & simul gravem contumeliam contra bonum honoris; utpote quia non tantùm abstulit rem alienam, sed etiam Domino præsentem tantam intulit vim & violentiam; ut docet *Sporer tract. 5. in 7. & 10. Præcept. Decal. cap. 5. n. 13.* 4. Barrabas imponendô alteri Innocenti grave crimen utique graviter peccavit contra justitiam, auferendô alteri bonam famam per gravem

ven calumniam. 5. Denique Barrabas suam propriam matrem ita inhonorandò, peccavit tum contra pietatem; tum contra justitiam, quia læsit matrem in bono honoris, & quidem contra utrâmq; virtutem mortaliter. Ad qualem autem restitutionem ratione prædictorum peccatorum obligetur Barrabas, potest videri apud P. Sargar tit. 9. de Restitutione.

CONFERENTIA CLXVII.

De Obligatione Justitiæ legalis in dandis tributis, & vectigalibus.

413. Antonius confitetur, se aliquoties defraudasse tributa, & vectigalia. Quæritur ergò 1. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut impositio tributorum, vectigalium &c. sit justa? 2. An ea defraudantes teneantur ad restitutionem? 3. Qualiter Confessarius judicabit, Antonium confitentem peccasse, & obligari ad restitutionem?

414. RESOLUTIO I. Tributa, vectigalia &c. ut justa sint, quatuor conditiones requirunt: 1. est *authoritas legitima* imponendi tributa, & vectigalia, qualis est apud supremos Principes, & eos, qui ab his potestatem imponendi legitimè acceperunt. 2. *Iusta causa* exigendi tributa & vectigalia; qualis est sustentatio Principis, & necessitas vel utilitas Reipublicæ. 3. *Modus debitus* imponendi, ut nimirum secundum

cundum proportionem facultatum imponantur, & quidem moderatè, ac juxta mensuram causæ justæ. 4. *Persona subdita*; siquidem tributa & vectigalia tantum directè à subditis justè exigì possunt; indirectè verò etiam ab extraneis.

RESOLUTIO II. Defraudantes tri-⁴¹⁵buta, & vectigalia justè imposita peccant ex genere suo mortaliter, & per se loquendò tenentur ad restitutionem. Ita Communis DD. Ratio est 1. Quia *Matth. 22.* ait Christus: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari*; Et 13. *Ad Romanos* inquit S. Paulus: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* 2. Tum quia justitia legalis dictat, membra Communitatis debere concurrere ad sublevandas communes necessitates Reipublicæ: Tum quia ex justitia commutativa subditi debent Principi sustentationem, & redditus congruos propter onera, & curam boni publici; quod fit per dationem tributorum, & vectigalium: Ergo hæc defraudantes peccant mortaliter, non tantum contra justitiam legalem, sed etiam commutativam, adeoque *per se loquendò*, tenentur ad restitutionem. Dictum est: *per se loquendò*; nam cum de facto Principes gravissimas pœnas imponant fraudulentibus tributa, & vectigalia, adeò ut bona fraudantium confiscentur, hinc P. Paulo Mezger, & pluribus aliis videtur adhuc pra-

practicè probabilis sententia docens, leges tributorum & vectigalium etiam debitis conditionibus vestitas, esse merè poenales, si magnum exinde damnum non emergat communitati. Quare Molina apud *Sporer tract. 5. in 7. & 10. Præcept. Decal. cap. 5. n. 156.* Pro Praxi consulit Confessariis, ut, quando evidenter, vel satis probabiliter non constat de injustitia tributi, aut vectigalis, ante factum populus monendus, & poenitentibus consulendum sit, ut tributa solvant, post factum autem, & defraudatum jam tributum, si poenitens certò, vel probabiliter sibi persuadeat, in tanta nostri temporis tributorum multitudine, esse aliquid injustum, vel nimium, quod ipse solvat, & se reliquis suis tributis omninò sufficienter contribuere pro sua persona, quantum justitia exigit ad principis & Reipublicæ necessitates, non esse cogendum à Confessario ad restitutionem, sed omninò dissimulandum. Insuper *la Croix l. 3. p. 2. n. 274.* ait: Paupertas excusat à Gabellis; hinc si quis eas solvendo non posset alere se, & suos, vel quia multa debita contraxit, vel propter alias causas, non tenetur in conscientiaolvere; quia potest prius necessitati propriæ consulere; Principes enim sunt propter subditos, & non subditi propter Principes. Denique quando constat tributa, & vectigalia esse injusta, aut quando de
eorum

eorum justitia dubitatur, non est obligatio illa solvendi. Ita *Cajetanus, Molina, Sanchez, Lugo*, & plurimi alii apud *Sporer cit. n. 154.* Ratio est: quia in dubio debiti melior est conditio possidentis suam rem. Ex his sequitur ad casum

RESOLUTIO III. Confessarius judicabit Antonium non peccasse mortaliter, nec teneri ad restitutionem, si tantum aliquoties, ut supponitur, defraudavit vectigalia & tributa, nec ex hac defraudatione magnum communitati emerferit detrimentum. Patet hæc resolutio ex dictis Resolutione præcedenti. 416.

CONFERENTIA CLXVIII.

De Obligatione Justitiæ distributiæ in distribuendis Officiis.

Godefridus Episcopus simul & sacri Romani Imperii Princeps Beneficia Parochialia confert dignis, relictis dignioribus; Officia verò sæcularia & civilia vendit officialibus dignioribus. Quæritur, an peccet? 417.

RESOLUTIO I. Mortaliter peccant, qui nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promoveant. Ita *Concilium Trident. Sess. 24. de Reform. cap. 1.* quod confirmavit *Innocentius XI.* dum damnavit sequentem propositionem ordine 47. *Cum dicit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes* mor-

mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumptò comparativò propositivò, vel secundò locutione minùs proprià ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus. Quod verum est non tantùm de electione & promotione ad dignitatem & officium Cardinalis, Episcopi, Abbatis, ac Prælatorum Regularium; sed etiam de electione & promotione ad Ecclesias Parochiales, uti docet communissima; quia etiam his incumbit Regimen Ecclesiarum, & animarum, quod est onus humeris angelicis formidandum. Insuper etiam Patronum tam Ecclesiasticum, quàm Laicum graviter obligari præsentare digniorem ad Beneficium Ecclesiasticum curatum, colligitur ex Concilio Tridentino cit. expressè dicente: Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus quâcunque ratione à Sede Apostolica habent, aut alioquin operam præstant, alienis peccatis Communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, & Præfici diligenter curaverint; Atqui Patroni Laici, æquè ac Ecclesiastici, vel maximè operam præstant in præficiendis Parochis: Ergo. Ex his colligitur, Godefridum Episcopum
mor-

mortaliter peccâsse, dum Beneficia Paro-
chialia contulit dignis, relictis dignioribus.

RESOLUTIO II. Certum est, non 419.
posse ad officium sæculare eligi personam
indignam, hoc est, ineptam ad satisfacien-
dum obligationibus talis officii, & Prin-
cipem, & alios quoscunque, quibus electio
commissa est, teneri ad restitutionem pro
damno illo, quod Reipublicæ ex tali ele-
ctione obvenit; quia sunt injusta causa
damni illius. Nihilominus *Cajetanus, Vas-*
quez, & alii apud Mastrium Theol. Mor. disp.
6. quæst. 1. n. 4. contra Lessium, Valentiam,
Reginaldum, & plures alios docent, Electo-
res satisfacere suæ obligationi eligendo
dignos ad hujusmodi officia sæcularia, eti-
am dignioribus prætermisissis, excepto con-
cursu. Ratio ipforum est: quia non vide-
tur, Electores aliam habere obligationem
in his officiis distribuendis, quàm, ut suf-
ficienter provideant Reipublicæ, ne ex
electione damnum patiatur, quod fit, eti-
am si eligant dignum, prætermisissô digni-
ore; maxime cum officiis sæcularibus non
sit annexa cura animarum, uti est in Ec-
clesiasticis. Ulterius *Cajetanus, Navarrus, Vas-*
quez, Azorius, Corduba, & plures alii apud
Mastrium cit. n. 6. docent, officia sæcularia
licite vendi posse, si ex venditione non
sequatur Reipublicæ damnum, & hoc fiat
ob aliquam Reipublicæ necessitatem, nec
vendantur pretiô excessivô, ut inducatur

emptor officiô abuti, ad compensandum sibi pretium solutum; item ut non vendantur, nisi dignis. Ratio est: quia talia officia sæcularia sunt res temporales, & pretiô æstimabiles: ergo vendi possunt *servatis conditionibus, prædictis.* Aliud est in Ecclesiasticis ac regularibus, quæ quia sunt res spirituales, vel rei spirituali sunt annexa, vendi non possunt, sed gratis conferri debent, alias committeretur Simonia. Ex his colligitur, Godefridum sacri Romani Imperii Principem vendendô officia sæcularia dignis, non peccâsse, si adfuerunt conditiones suprà recensitæ & ad licitam venditionem horum officiorum requisitæ.

CONFERENTIA CLXIX.

De Acceptione Munerum.

420. Dioscorus paciscitur cum suo servo Malcho, quòd, si quamdiu fuerit in suis servitiis, nunquam adulteretur cum sua uxore, velit ipsi dare aureum, & adhuc unum aureum, si non fornicetur cum sua filia. Econtra, si fuerit adulteratus cum uxore Sempronii sui capitalis inimici, velit ipsi dare duos aureos, & si fuerit fornicatus cum ejus filia, etiam duos aureos. Quæritur, an Malchus hæc munera tutâ conscientiaâ recipere, & retinere valeat?

421. RESOLUTIO I. Munera gratuito oblata recipere propter opus quodcunq; de-

debitum ex justitia *per se* non est illicitum. Ita omnes. Ratio est: quia non adest caput ullius culpæ aut pœnæ. Dixi: *per se non est illicitum*; quia per accidens; nimirum ratione juramenti emissi de non acceptandis muneribus, vel ratione scandali, vel ratione periculi subvertendi judicium & justitiam; potest esse mortaliter illicitum; non tamen recipiens tenebitur in his casibus ad restitutionem; quia non peccavit contra justitiam. Insuper leges Ecclesiasticæ, & civiles severè prohibent acceptiones munerum; attamen DD. apud *Sporer cit. cap. 5. n. 126.* probabile censent, illas leges non obligare sub mortali, nec restitutionem munerum deberi ante sententiam Judicis. Excipitur autem ab omnibus: *Nisi ista munera acceptata sint ab Ecclesiasticis visitoribus ratione visitationis*; Hi enim sine dubio peccant mortaliter, & ad restitutionem acceptorum obligantur ex gravissima prohibitionem Concilii Trident: *Sess. 24. de Reform. cap. 3.* Exceptis necessariis pro uno, vel altero victu moderato.

RESOLUTIO II. Munera acceptare⁴²² ex pacto ob opus ex justitia debitum est peccatum mortale, & restitutioni obnoxium. Ita communissima. Ratio est: quia nullus potest alteri vendere rem alterius; Sed qui ex pacto accipit munus, vel pretium pro eo, quod ipse ex justitia debet facere, vel omittere, vendit id, quod non

est suum, sed alterius; res enim, quæ ex iustitia debetur v. g. Petro, perinde est, ac si esset ipsius: Ergo peccat contra iustitiam, nec munus retinere potest. Ex quo sequitur, quòd Malchus in casu proposito non potuerit bonâ conscientia recipere, & retinere Ducatum à Dioscoro promissum, ne adulteretur cum sua uxore; quia omissio hujus adulterii jam erat ex iustitia debita Dioscoro, adeoque eam à Malcho emere non poterat, nec hic eam vendere poterat Dioscoro.

423. RESOLUTIO III. Munera acceptare ob opus debitum, non ex iustitia, sed ex alia virtute, v. g. Religione, charitate, temperantia &c. licitum est, nec restitui debent. Ita cum aliis *Lugo, Tamburinus, Sporer cit. n. 131.* Ratio est: quia quamvis aliquis obligetur ex aliis virtutibus illa bona opera facere, vel illa mala non committere, non tamen ex iustitia mihi debita: Ergo si ea in gratiam mei sub nova hac obligatione agat, vel omittat, licitè & justè pretium, & quasi præmium recipiet & retinebit. Ex quo sequitur, quòd Malchus in casu proposito potuerit bonâ conscientia recipere, & retinere aureum datum à Dioscoro, ne cum sua filia fornicaretur; quia hoc non erat ei debitum ex iustitia, sed tantum ex virtute castitatis.

424. RESOLUTIO IV. Accepta ob opus turpe patrandum, ante impletionem operis

ris non possunt licite accipi & retineri, secundum omnes; quia nemo potest obligari ad peccandum, adeoque tale pactum, & talis acceptio est peccaminosa, & invalida, & consequenter acceptata sunt restituenda ante impletum opus turpe. Postquam autem opus turpe fuit impletum, tunc is, qui implevit, pretium, seu antea jam datum, seu postea primo dandum, jam licite recipit, & retinet, imò etiam alter, qui promisit alteri pretium pro turpi opere, hoc impletò jure naturali & in conscientia tenetur pactum pretium solvere; quæ etiam vera sunt, etiamsi illud opus turpe patratum sit contra justitiæ virtutem, manente tamen obligatione restitutionis respectu tertii injustè læsi. Communis DD. apud Sporer cit. n. 135. & seqq. Ratio est: quia illud pretium non datur, aut accipitur pro ipso peccato formaliter, sed pro actu materiali, quatenus danti utilis, aut delectabilis, accipienti autem aliquò modò periculosus, vel laboriosus, adeoque pretiò æstimabilis est: ergo licite recipitur, & retinetur. Et cum alter conditionatè promiserit, nimirum, si opus turpe fuerit patratum, quòd velit dare pretium, tenebitur hanc suam promissionem in foro conscientiae servare positâ conditione, cum non fuerit de objecto malo; siquidem post impletum opus turpe, dare pretium pro actu malo, non quâ tali, sed quâ utili delecta-

bili, vel laborioso non sit peccatum. Ex quo sequitur, quòd Malchus in casu proposito ante adulterium & fornicationem cum Sempronii uxore & filia perpetratam, non potuerit quatuor aureos à Discoro licite recipere, aut retinere; post commissum verò adulterium & fornicationem potuerit illos licite recipere, ac retinere, imò eos à Dioscoro exigere, si eos nondum dedisset; quia pro tunc Dioscorus in foro conscientiae tenebatur Malcho eos solvere.

CONFERENTIA CLXX.

De iudicio temerario, detractioe, & contumelia.

325. Ernestus habet iudicium temerarium de Clara honesta virgine, quod sit meretrix; item habet suspicionem temerariam de Religioso, quòd turpiter amet personas alterius sexus: item crimen grave & occultum Titii narrat & revelat Cajo. Quaeritur, an peccaverit?

426. RESOLUTIO I. *Iudicium temerarium* ex genere suo est peccatum mortale contra iustitiam commutativam. *Communissima.* Ratio est; quia per iudicium temerarium in re gravi, graviter laeditur alterius fama, seu bona existimatio. Ut tamen iudicium temerarium sit peccatum mortale, *requiruntur tres conditiones.* 1. Ut sit iudicium firmum, & plenè deliberatum.

2. Ut

2. ut sit in Materia gravi spectatis circumstantiis personæ, de qua temerè judicatur grave malum, 3. ut feratur propter insufficientia motiva. Hinc cùm Ernestus temerè judicaverit Claram in re gravi, scilicet esse meretricem, peccavit mortaliter.

RESOLUTIO. II. Suspicio temeraria 427.
de gravi etiam malo, vel crimine proximi ex genere suo est tantùm peccatum veniale. *Communis DD.* Ratio est: quia suspicio, cùm non sit assensus firmus, sed debilis, & cum formidine oppositi de vitio, vel crimine alterius, absque sufficientibus indiciis, non lædit simpliciter, & graviter famam proximi, sed tantùm secundùm quid, & leviter; idque verum est, etiamsi quis temerè suspicaretur enorme malum de persona valdè gravi, vel Religiosa, ut notat *Laymann & Tamburinus* apud *Sporer cit. cap. 4. n. 32.* Quia adhuc est suspicio; Ergo manebit ex genere suo levis ob rationem antea datam. Quare Ernestus temerè suspicans de Religioso, quod turpiter amet fæminas, peccavit tantùm venialiter.

RESOLUTIO III. Dubium temerarium positivum de crimine alterius, per se loquendò, solùm est veniale. Ita *Communis*. Ratio est eadem, quæ de suspicione; minùs enim lædit famam proximi temerè dubitans, quàm suspicans. Dubitare verò negativè de crimine proximi, hoc est, ipsum nec judicare bonum, nec malum, sed

suspendere iudicium, vel suspicionem, non est peccatum. Quia per hoc nulla prorsus injuria proximo infertur. *Communis.*

429. RESOLUTIO IV. *Detractio* est alienæ famæ ablatio, seu diminutio injusta, estque peccatum ex genere suo mortale contra Justitiam; quia proximum graviter lædit in fama; idque clarum est de *calumnia*, quâ crimen falsum alteri imponitur, ac etiam certum est de *Detractione purâ*, quâ proximi crimen verum sed occultum proditur, modo adsint *quatuor* sequentes *Conditiones*. 1. *ut fiat cum plenè deliberato, & voluntario consensu.* 2. *ut fiat in materiâ gravi,* 3. *& occultâ,* 4. *& quòd absque justâ causâ crimen reveletur;* si enim revelaretur propter bonum commune, vel audientium, vel ipsius referentis, vel ipsius delinquentis, non esset peccatum. Hinc cum Ernestus absque ulla justa causa crimen grave & occultum Titii revelaverit Cajo, peccavit mortaliter. Si tamen Cajus foret homo prudens, fidus, silentiosus, nec esset superior aut benefactor Titii, nec crimen revelatum esset evulgaturus, probabiliter Ernestus non peccasset mortaliter juxta *Cajetanum, Reginaldum, Lessium & alios apud Sporer cit. n. 63.* Ratio est: quia modicum damnum censetur, sic famam perdere apud unum talem hominem, apud quem nullum aliud damnum timeatur, imò moraliter perinde est, ac si crimen omninò taceatur. Qualis autem ob-
liga-

ligatio restituendi oriatur ex detractiōe, docet *P. Sargar tit. 9. de Restitutione.*

RESOLUTIO V. *Contumelia est inju-* 430.
sta ablatio, vel diminutio honoris alterius, facta in præsentia, vel quasi præsentia patientis illam; estque peccatum mortale ex genere suo contra justitiam; quia proximum lædit graviter in magno bono, videlicet honore; suntque omnes contumeliæ ejusdem speciei, quia lædunt bonum ejusdem speciei, scilicet honorem.

CONFERENTIA CLXXI.

De Furto, & Rapina.

Michael homo pauperculus patitur gravem necessitatem, ad quam sublevandam, a divite quodam aufert, quantum satis est ad eandem necessitatem sublevandam. Quæritur, an committat furtum, vel an peccet. 431.

RESOLUTIO I. *Furtum* est occulta acceptio rei externæ invitò rationabiliter Dominò. *Rapina* verò est violenta rei alienæ ablatio præsente ac invitò Dominò; utrumque est peccatum mortale ex genere suo contra justitiam, sed rapina est duplex peccatum mortale; quia præter injustitiam furti, quam continet, etiam continet aliam speciem injustitiæ contra honorem proximi, scilicet contumeliam; nam vim alicui inferre est species contumeliæ lædentiæ honorem proximi. Nihilominus

furtum ex genere suo mortale fit veniale, vel omnino nullum, si Dominus, cui sua res auferitur, sciatur, vel probabiliter putetur, parum, aut omnino non esse invitus, sibi talem rem auferri, juxta communem DD. quia tunc parva, vel omnino nulla Domino infertur injuria.

433. RESOLUTIO II. In extrema necessitate licitum est auferre rem alienam, quatenus ad eam necessitatem sublevandam necessarium est. *Ita omnes.* Ratio est: quia quando concurrunt duo praecepta impossibilia, majori cedit minus; atqui in proposito concurrunt duo ejusmodi praecepta impossibilia, scilicet conservandi vitam propriam, & non furandi, quorum primum tantò majus est secundo, quantò bonum vitae rationalis praefertur bono temporali fortunæ: Ergo praeceptum non furandi cedit praecepto conservandi vitam, & consequenter in extrema necessitate ad conservandam vitam licet auferre rem alienam, & furari quamvis pro tunc non sit *proprie furari*, quia res aliena non accipitur Dominiò *rationabiliter* invito.

434. RESOLUTIO III. In necessitate gravi non licet furari, seu auferre rem alienam, Ratio est: quia Innocentius XI. damnavit sequentem in ordine 36. propositionem: *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Hinc Michael

Michael in casu proposito auferendo à divite, quantum satis est ad sublevandam suam gravem necessitatem, peccavit. Addit tamen *Sporer cit. cap. 5. n. 106.* Sed neq; facile peccati mortalis condemnandus est, qui à divite, præsertim antea rogato, clam aufert, quantum ad gravem necessitatem suam sublevandam reverà necessarium est: quia certum est, circumstantiam necessitatis multum minuere de malitia furti, idque excusare, si non in toto, saltem in tanto, atque etiam ipse Dominus, cui aufertur, minus invitus esse potest & debet, ut cum aliis notat *Laymann lib. 3. tract. 3. parte 1. cap. 1. n. 8.*

RESOLUTIO IV. Furta minuta facta eidem ab eodem constituunt peccatum mortale. 435.
1. *Ex intentione principali per furta minuta congregandi materiam notabilem, cum taliter furans habeat propositum proximo graviter nocendi in bonis fortunæ.* 2. *Ex intentione continuandi minuta furta, animadversâ jam notabili materiâ concrecente; quia talis continuandô furta minuta censetur consentire in damnum grave proximi.* 3. *Ex sola detentione injustâ notabilis materiæ per furta minuta jam congregatæ; quia etsi committens successivè furta minuta, non adverterit ad gravem materiam concrecentem, & ideo nunquam peccaverit mortaliter auferendo, tamen postea advertens se detinere gravem per similia furta minuta congregatam*

gatam materiam, peccat mortaliter eam detinendo; quia velle detinere alienum in magna quantitate, semper est mortale, & patet ex propositione 38. damnata ab Innocentio XI. quæ sic sonat: *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per furta parva, quantumcunque sit magna summa totalis.*

426. **RESOLUTIO V.** Furta minuta constituunt etiam peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, cum fiunt ab eodem diversis Dominis, & quidem si fiant cum intentione congregandi notabilem summam, videtur esse extra controversiam; Quia talis intentio est peccatum mortale, ex qua singula sequentia furta minuta eandem malitiam mortalem participant. Si verò fiant talia furta minuta absque intentione congregandi summam notabilem, nihilominus continuentur usque ad notabilem summam con crescentem, etiam tandem constituent peccatum mortale; quia grave damnum infert omnibus collectivè sumptis seu communitati, & si hic furandi modus non esset graviter prohibitus, sequerentur maxima incommoda, ut consideranti patebit.

437. **RESOLUTIO VI.** Si plures eidem Domino modicum quid furentur, ita tamen, ut hæc furta simul sumpta magnam faciant quantitatem, & Domino grave da-

damnum inferant, certum est, si communi consiliô, vel cooperatione ita furentur, singulos peccare mortaliter, & obligari ad restitutionem in solidum, scilicet in defectu aliorum; quia singuli sunt causa moralis totius damni. Si autem non communi consensu, consiliô, vel cooperatione ita furentur, quilibet auferens quid modicum, etiamsi sciat, etiam alios modicum quid furari, non peccat mortaliter. Ita Lessius Sanchez, Tannerus, Lugo, Diana apud Sporer cit. cap. 5. n. 47. Ratio est: quia talis nec infert grave damnum ratione sui furti, quia modicum furatur; nec ratione aliorum furtorum, cum ad hæc nullô modô cooperetur.

RESOLUTIO VII. Furta Domestici. 438.
corum, uxorum, filiorum, Religiosorum, famulorum, facta invitô maritô, Patre, Prælatô, Dominô, sunt vera furta; ut tamen mortalia sint, regulariter requiritur major materiæ quantitas, quàm in furtis externorum. In hoc omnes consentiunt, & ratio est: quia ex una parte omnes illi verè usurpant rem alienam invitô Dominô, ideóque vera committunt furta: Ex alia autem parte Paterfamilias, Maritus, Prælatus, herus non sunt ita invitati saltem quoad substantiam, quòd res ipsorum à filiis, uxore, religiosis, famulis surripiantur, quàm si surriperentur ab extraneis; Ergo major quantitas in horum furtis requi-

quiritur, ut sint mortalia. Insuper id apud omnes in confesso est, filios familias; religiosos, & servos rarissimè peccare mortaliter, auferendo esculenta, seu poculenta, dummodò ipsimet absumant, & non aliis divendant, vel prodigant. Ita *Sporer cit. n. 58.*

CONFERENTIA CLXXII.

439.

De Occulta Compensatione.

Titius habet rationes verè probabiles, quòd Cajus ipsi debeat viginti florenos, & propter certam causam eosdem non potest repetere in judicio. Hinc quærit, an possit eos sibi occultè compensare?

440.

RESOLUTIO I. Justa & licita est occulta compensatio debiti certi. *Est certa.* Ratio est: quia eò casu servatis debitis conditionibus nulla infertur injuria ipsi debitori; nam solum auferitur ab eo, quod non suum, sed jure alterius est. Debent tamen adesse certæ conditiones. I. est, ut id, quod accipitur, sit debitum *ex justitia commutativa, & actu.* Ratio est: quia compensatio solum fieri potest ad recuperandum id, quod alter tibi tenetur restituere hic & nunc; sed alter solum id tibi tenetur restituere, quod tibi hic & nunc ex justitia debet, & non ex alia virtute v. g. charitate; siquidem restitutio est actus solius justitiæ commutativæ: ergo ad justam compensationem requiritur, ut id, quod accipitur, sit debitum *ex justitia commutativa*

& actu. 2. Ut debitum justitiæ sit omnino *certum*, & non tantum *probabile*, vel *dubium*; quia injustum est, pro debito incerto, probabili, vel dubio velle solutionem certam, & in dubio melior est conditio possidentis rem suam: Ergo qui habet debitum tantum *probabile*, vel *dubium*, non potest alteri auferre rem suam, cum hinc ratione possessionis habeat in illam jus certum, quod utique prævalet juri probabili, vel dubio. 3. Ut compensatio fiat *ad æqualitatem*, ut scilicet non plus accipiat, quàm debitum sit, aliàs patenter committeretur injustitia. 4. Ut debitum non possit commodè alià viâ recuperari intrà, vel extra judicium; si enim alia via posset commodè recuperari, occultè compensans peccaret quidem transgrediendò ordinem à jure constitutum, sed communiter non graviter, si ex eo non sequeretur grave scandalum, aut aliud malum; nec sic compensans teneretur ad restitutionem; quia non peccasset contra justitiam commutativam. 5. Ut occulta compensatio fiat ex bonis ipsius debitoris, & quantum fieri potest ex eadem re, vel specie functionem recipiente, v. g. pecunia pro pecunia &c. 6. Ut caveatur damnum spirituale & temporale debitoris, item compensantis creditoris, vel tertii, item scandalum; sed hæc cavenda sunt tantum ex charitate, non ex justitia. Ex his sequitur ad casum

RESQ-

441. **RESOLUTIO II.** Titius non potest viginti florenos, quos probabiliter ipsi debet Cajus, ab hoc sibi occultè compensare. Ratio est: quia non est debitum certum, & liquidum, sed tantum probabile; & melior est conditio Caji possidentis res suas bona fide, quæ possessio ipsi tribuit jus certum in sua bona, cui utique cedere debet jus Titii probabile, imò si esset etiam probabilissimum; quia hoc adhuc non est jus certum, quale habet Cajus. Hoc etiam advertere debent famuli & officiales volentes uti occultâ compensatione, nimirum, si certum sit, illos habere stipendium injustum, tunc posse occultâ compensatione uti, & non alias; Quod idem in multis aliis casibus observandum & applicandum venit.

CONFERENTIA CLXXIII.*De Crimine falsi.*

442. Cunegundis Mercatrix, pro pretio suæ mercis, quam vendidit, bonâ fide accepit florenum in specie, sed cupreum. Postea advertens se fuisse deceptam, cum prædictum florenum emptori, quem non noverat, reddere non posset, eundem alteri non advertenti mercatori pro aliqua merce emptâ expendit. Occasione hujus casûs, quæritur 1. Quid sit crimen falsi? 2. Quid dicendum ad casum, an nimirum Cunegundis peccaverit, & teneatur ad restitutionem?

RESO-

RESOLUTIO I. *Crimen falsi* est per-
versio veritatis cum dolo, & alterius ja-
ctura. Fit autem quatuor modis: 1. *Falsificandò res*; qualiter peccant venditores,
443. qui falsatis ponderibus & mensuris utun-
tur, aut materiam adulterinam minùs uti-
lem mercibus admiscent. 2. *Falsificandò instrumenta*, qualiter peccant, qui falsa
Testamenta scribunt, vel falsum Chyro-
graphum faciunt, vel scripturas immu-
tant &c. sicut etiam illi, qui amissâ verâ
Scripturâ v. g. Chyrographò, aliam ei simi-
ilem fabricant, ne damnum patiantur; qui
ultimi, licet non peccent contra justitiam,
nec ad restitutionem teneantur, tamen
peccant contra veritatem & justitiam le-
galem, quia committunt mendacium ex
se perniciosum Reipublicæ. Ita ex com-
muni Laymann lib. 3. tract. 3. cap. 4. n. 3.
3. *Falsificandò litteras*, & si fuerint Papales,
incurritur excommunicatio Bullæ Cœnæ;
& si in Religionibus sint litteræ à superio-
ribus ad subditos, aut vicissim, est casus re-
servatus in Decreto Clementis VIII. 4.
Falsificandò monetas, qualiter peccant, qui
cudunt monetas etsi sinceras, sine autho-
ritate Principis, vel qui falsam monetam
cudunt, vel qui adulterinæ monetæ num-
mos cupreos &c. tingunt, ut appareant
aureæ, vel argentæ, vel qui falsas mone-
tas expendunt. Prædictæ omnes falsifica-
tiones sunt peccata mortalia ex genere
suo contra justitiam, & secum trahunt
D d obligat-

obligationem restituendi damna inde proximo secuta.

444. RESOLUTIO II. Cunegundis scienter expendens florenum cupreum, etsi bonâ fide acceptum, pecavit contra justitiam mortaliter. *Ex communi* Navarrus apud *Laymann cit. n. 6.* Ratio est: quia nemo debet damnum proprium refarcire cum novo damno alterius innocentis. Quin etiam, si Cunegundis ignoranter, seu bonâ fide dedisset alteri mercatori florenum cupreum, teneretur tamen ei ad restitutionem, ut habet communis DD. apud *Sporer cit. c. 5. n. 163.*

TITULUS X.

De Dominio, & Modis
illud acquirendi.

CONFERENCE CLXXIV.

De Dominio, & ejus speciebus.

445. **G**Eorgius suum equum concedit Martino, sub onere 100. imperialium persolvendorum, ut eo per annum integrum utatur, & fruatur ejus commodis. Jam quæritur, quis in hoc casu habeat dominium in equum? Ante Resolutionem

No.

Notandum, quòd *jus* sit legitima facultas aliquid agendi vel disponendi, estque duplex, nimirum *jus in re*, & *jus ad rem*. *Jus in re* est, quò rem ipsam nobis obligatam habemus, ita, ut apud quemcunq; res illa existat, nostra tamen sit; unde hoc *jus* parit *actionem realem in judicio*. *Jus ad rem* est, quò non ipsam rem, sed aliam personam nobis obligatam habemus ad rem illam nobis dandam. Unde hoc *jus personale tantum in judicio parit actionem*. Hinc patet, quòd duo possint habere *jus* respectu unius, & ejusdem rei, unus scilicet *jus in re*, alter *jus ad rem*. Sic v. g. Petrus vendens domum Paulo, pretiò nondum solutò, habet adhuc *jus in domo*, Paulus tantum *jus ad domum*. Porro *jus* est rursus duplex, videlicet *jurisdictionis*, & *proprietas*; Primum est legitima facultas gubernandi subditos, ad eorum imprimis, totiusque communitatis utilitatem. Secundum, seu *jus & Dominium proprietatis* est legitima facultas de re tanquam sua, & in suum proprium commodum disponendi; & hoc dividitur 1. *In dominium plenum*, quod est *jus* perfectè disponendi de re aliqua, tam quoad substantiam, quàm quoad ejus usum & fructus in proprium suum commodum, ita quòd quis in dominio talis rei nullum consortem agnoscat; 2. *In usum fructus*, qui est *jus* utendi, & fruendi re alienâ salvâ ejus

substantia; 3. *In usum rei*, qui est jus utendi tantum re alienâ, salvâ ejus substantiâ; 4. *in habitationem*, quæ est jus habitandi domum, vel locum per se, vel per alium; 5. *In servitutem*, quæ est jus rei in rem, quò scilicet una res alteri est obligata. Jam ad quæstionem sit

147. RESOLUTIO. Georgius in casu proposito habet dominium directum in equum; Martinus verò dominium utile; nullus verò dominium plenum. *Est certa.* Ratio est: quia Dominium directum dicit solam rei proprietatem sinè ejus usu, fructu, & commodis; Dominium utile verò dicit jus utendi, vel fruendi aliquâ re, salvâ ejus substantiâ; Dominium plenum denique dicit simul & semel jus in substantiam, usum, & fructus rei; Atqui Georgius habuit solam equi proprietatem sinè ejus usu, & fructibus; Martinus habuit solum usum, & fructus equi sine ejus proprietate, & consequenter nullus ex eis habuit simul equi proprietatem, usum & fructus: Ergo Georgius habuit dominium directum in equum, Martinus Dominium utile, & nullus ex eis Dominium plenum.

CONFERENCE CLXXV.

De Dominio Clericorum.

448. Melchiades Clericus beneficiatus nuper in discursu narravit Corbiniano viro religioso, quòd ipsemet de redditibus suis bene-

beneficialibus superfluis summam notabilem in usus profanos expenderit; quem cum Corbinianus tanquam verus ejus amicus redargueret, quod sic faciendū mortaliter peccasset; Respondit Melchiades, se sibi propterea nullum fecisse scrupulum; cum sit valde probabilis sententia, quod Clerici beneficiati sint Domini reddituum beneficialium superfluatorum, & consequenter etiam sit probabile, quod eosdem in usus etiam profanos expendere possint. Quæritur, an Melchiadem hæc sua excusatio excuset à peccato? Ante Resolutionem

Nota, Clericos beneficiatos triplicia 449.
bona habere posse, nimirum *patrimonialia*, *quasi patrimonialia*, & *beneficialia*. Patrimonialia sunt, quæ Clerici possident secluso omni statu, vel beneficiō Ecclesiastico, utpote ex hæreditate, arte, donatione, contractu, vel aliā simili ratione. Horum bonorum Clerici beneficiati sunt veri Domini, atque ut tales de iis liberè disponere possunt & licitè, in usus etiam profanos, de quo nemo dubitat; cum nulla lex obstat. *Quasi Patrimonialia* bona sunt, quæ Clerici acquirunt non ratione beneficii Ecclesiastici, sed ratione Ministerii personalis Ecclesiastici, tanquam ejus mercedem, v. g. ob functiones Parochiales, Missas quotidianas, Administrationem Sa-

cramentorum, funeralia Obsequia, Officia defunctorum, pro Concionibus &c. Inter hæc bona quasi patrimonialia etiam juxta communem & receptam DD. sententiam apud *P. Sporer tract. 6. in Decalogum, cap. 1. n. 91.* numerantur etiam *Distributiones inter præsentem*, siue dentur ab homine de bonis propriis, uti fieri solet in exequiis solemnioribus, siue dentur de bonis seu redditibus Ecclesiæ, uti ordinariè fit; siquidem semper dantur, & acquiruntur propter Ministerium personale seu assistentiam personalem in divinis officiis. De his etiam *quasi patrimonialibus bonis Clericorum* docet communissima, eorum plenum dominium spectare ad Clericos, posseque de iisdem disponere ad usus etiam profanos, siue in vita siue in morte per Testamentum, sicut diximus de Patrimonialibus, quibus æquiparantur. Ratio est: quia hæc bona quasi patrimonialia dantur non intuitu beneficii, sed præcisè intuitu laboris spiritualis præstiti tanquam stipendium, absq; ullo etiam tacito pacto, superfluum erogandi in pauperes.

450. Deniq; *bona Clericorum beneficalia* sunt redditus seu fructus beneficii ex decimis, & aliis bonis Ecclesiæ beneficiato assignati. Ubi iterum certum est, Clericos beneficiatòs fieri Dominos horum *bonorum beneficalium*, ipsis *necessariorum ad congruam sustentationem* (sub qua etiam comprehenditur hospi-

hospilitas erga consanguineos & peregrinos, item moderatæ donationes remuneratoriæ, & gratuitæ; item competentes recreationes) item certum est, Clericos fieri Dominos bonorum beneficialium *parsimonialium*, quæ per suam industriam, moderationem, & parsimoniam comparant ex iis, quæ in congruam sustentationem liberè potuissent impendere, possuntque de his disponere ad libitum ad usus etiam profanos. Itaq; de solis bonis Clericorum beneficialibus superfluis restat quæstio, an Clerici fiant eorum Domini; & an eos teneantur applicare ad causas pias? Jam sit

RESOLUTIO. Est probabilis, & 451. tuta sententia, Clericos beneficiatòs fieri Dominos suorum bonorum beneficialium superfluatorum, uti colligitur tum *ex Concil. Trident. Sess. 24. de Reform. cap. 12.* Tum quia indistinctè percipiunt tam redditus necessarios, quàm superfluos, tum quia nec ex jure naturali, nec positivo constat, eis tantùm usum, non verò dominium, ejusmodi bonorum superfluatorum esse concessum.

Nihilominùs nullò modò probabilis 452. est opposita, sed *certa est sententia*, quòd, non obstante, quòd Clerici beneficiati sint Domini suorum bonorum beneficialium superfluatorum, teneantur eadem applicare ad causas pias, & quidem sub mortali.

Ita omnes; uti patet ex Concilio Tridentino Sess. 25. de Reform. cap. 1. dicente: S. Synodus omnino interdicit Episcopis, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiarésque suos augere studeant; cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ DEI sunt, consanguineis donent. Et paulò post: Quæ verba de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia Ecclesiastica tam secularia, quam regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione observari, sed & ad S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit. hucusque Concilium Tridentinum. Ex quo sequitur manifestè, Melchiadem, de quo procedit Conferentia, fuisse crassè deceptum, dum sibi non fecit scrupulum, expendendò summam notabilem de bonis suis beneficialibus superfluis in usus profanos; Siquidem, licet sit sententia probabilis & tuta, Melchiadem esse Dominum bonorum suorum beneficialium superfluatorum, & ideò non obligari ad restitutionem tam ipsum, quam alios illa accipientes ad usus profanos, tamen certum est, Melchiadem peccare mortaliter, illa expendendò in notabili quantitate ad usus profanos, ut patet ex supradictis. Causæ autem piæ, ad quas bona beneficialia superflua sunt applicanda, universim censentur illæ, quæ ad cultum DEI, ac misericordiam tam spiritualem, quam corporalem proximi ordinantur, ut docet P. Engel in 3. Decret. tit. 25. & Lugo apud ipsum.

CONFERENTIA CLXXVI.

De Dominio Religiosorum.

Hermannus Religiosus portionem vini 453.
 quæ singulis pro quotidiano potu datur,
 defraudatō geniō comparcit, vendit, &
 pecuniam inde redactam in suos usus pro
 libitu convertit. Idem Hermannus pe-
 tiit à suo superiore, ut quædam sacra mu-
 nuscula posset suis donare consanguineis;
 Sed Superior ex indignatione & passione,
 non verò ex rationabili causa negat ipsi
 licentiam donandi; ipse verò Herman-
 nus nihilominus donat præfata munuscula
 suis consanguineis. Pro Resolutione hu-
 jus casus, quæritur 1. Quale Dominium
 habeant Religiosi? 2. Qualis licentia re-
 quiratur apud Religiosos ad utendum re-
 bus temporalibus? 3. Quid dicendum ad
 casum?

RESOLUTIO I. Religiosi (*exceptis* 454.
Fratricus Minoribus de Observantia, & Capuci-
nis) habent in communi dominium bo-
 norum mobilium, & immobilium, ut pa-
 tet ex Concilio Tridentino, Sess. 25. cap. 3. de
Regularibus. Hoc tamen dominium non
 est omnino plenum, ita ut pro libitu suo
 de iis possint disponere in quoscunque
 usus etiam profanos, sed est restrictum &
 limitatum à summo Pontifice, ita ut non
 possint, nisi in causas pias, scilicet ad su-
 stentationem Religiosorum, conservatio-
 nem

nem Monasterii, & Ecclesiæ, & quod superest, in pauperes, expendere; ita ut si superiores Religionum bona Monasteriorum in usus vanos, & profanos expendant, gravissimè peccent contra pacta, foundationem & justitiam, ac teneantur ad restitutionem juxta omnes, teste *Sporer tract. 6. in Decal. cap. 1. n. 85.* Nullus tamen Religiosus cujuscunque Religionis ab Ecclesia approbatæ solemniter professus est capax domini, usus fructûs, possessionis, usûs juris, & usûs facti independentis à licentia Superioris, ut patet *ex cap. Cum ad Monasterium, de statu Monachorum, & ex Concilio Trident. Sess. 25. de Regularibus cap. 2.* Ratio est: quia Religiosus per votum solenne paupertatis in professione emissum abdicavit à se omne dominium, proprietatem, usum fructûs, usum juris, ac etiam usum facti independentem à Prælati regularis licentia, omnium bonorum fortunæ; siquidem jura præcitata clarè dicunt, Religiosum disponentem de re aliqua sine licentia superioris esse proprietarium, & peccare peccatò proprietatis contra paupertatem. Qualis autem licentia Superiorum in Religiosis requiratur, ut licitè rebus temporalibus utantur, dicet sequens

455. **RESOLUTIO II.** Præter licentiam expressam requiritur & sufficit licentia tacita, imò etiam rationabiliter præsumpta, quando superior commodè adiri nequit. Ita

Ita communis & certa apud P. Ininger
*Disput. Theol. De Dominio, Disp. 2. quest. 3.
art. 4.* Ratio primæ partis est: quia licen-
tia tacita, seu implicita est, quæ sufficien-
ter colligitur ex alio actu explicitè con-
cesso, in quo alter actus quodammodo con-
tinetur, vel tanquam particulare conten-
tum in licentia universalis, vel aliquid tan-
quam connexum cum eo, ad quod data
est licentia expressa, vel ex communi
consuetudine à Superioribus tolerata; At-
qui hæc licentia sufficit; quia juxta regu-
lam juris, *taciti & expressi eadem est efficacia,*
si scilicet tacitum virtute contineatur in
expresso: Ergo. Ratio secundæ partis est:
quia rationabilis præsumptio de voluntate
Domini sufficit, ut alienæ rei usurpatio
excusetur à furto, juxta *L. inter omnes. §.
rectè ff. de furtis.* Ergo etiam talis præsumptio
sufficit ad excusandam violationem pau-
pertatis; siquidem tunc subditus utitur re
temporali dependenter à voluntate supe-
rioris rationabiliter præsumpta, *si hic com-
mode adiri non possit;* quando enim supe-
rior commode adiri potest, tunc rationa-
biliter præsumi non potest, non esse invi-
tus, si non quoad *substantiam*, saltem quoad
modum, rem temporalem usurpandi se ir-
requiritò, eòquòd hoc cederet in detri-
mentum religiosæ disciplinæ, quam Su-
periores ex officio conservare tenentur.

Si

Si tamen in casu particulari, consideratis prudenter circumstantiis subditus rationaliter præsumere posset, superiorem non esse invitum quoad modum etiam, si non adiretur, etiamsi commodè adiri posset, sufficeret præsumpta licentia etiam tunc, quando Superior commodè adiri posset. Tunc autem superior censetur invitus *quoad substantiam*, quando communiter negat licentiam, quando petitur circa aliquam rem accipiendam, vel retinendam: *Quoad modum* verò censetur invitus, quando non solet quidem negare licentiam, cum petitur; Urget tamen, & desiderat subditum, uti debitò candore, & confidentiâ, petendò licentiam expressam, ubi commodè potest. Ex dictis in hac Resolutione plurimi casus resolvi possunt. Jam

456. RESOLUTIO III. Hermannus Religiosus comparcendò vinum, etiam per defraudationem sui genii, illudque vendendo, & pecuniam inde redactam in suos usus pro libitu convertendò, sine dubio peccavit contra paupertatem; quia similia non dantur Religiosis ad usum quemcunque promiscuè, sed ad determinatum, & consequenter omnis alius usus est Superiori involuntarius; aliàs posset Religiosus etiam vestes meliores vendere, contentus intereà vilioribus, quod utique foret absurdissimum. Idem Hermannus donandò sacra munuscula contra negatam, et si

etsi irrationabiliter à superiore licentiam rursus peccavit contra votum paupertatis; juxta communem DD, sententiam *Suarez, & Ininger citatum*. Ratio est: quia licentia solum debita, attamen irrationabiliter & peccaminosè etiam à superiore negata, non excusat Religiosum à peccato proprietatis. 1, Quia alias sequeretur maxima dissolutio disciplinæ religiosæ; facile enim & passim subditi sibi persuaderent, superiorem negare imprudenter licentiam. 2. Quia subditus ex vi voti obedientiæ tenetur obedire Superiori, etiam indiscretè imperanti, modò possit sine peccato: Ergo etiam ex voti paupertatis.

Petes, an acceptiones minutæ contra 457. paupertatem, coalescant etiam in materiam paulatim gravem, sicut in furto? Resp. salvò meliori judiciò, cum *P. Ininger cit. art. 5. quæres 8.* Quando peccata levia contra paupertatem continent etiam culpam contra justitiam, ut, quando quis accipit sine licentia ex bonis Religionis, tunc acceptiones minutæ paulatim coalescunt in materiam gravem, sicut in furto, quia tales acceptiones verè sunt furtum: Si verò non habent rationem furti, sed solum Sacrilegii contra votum paupertatis, non coalescunt in materiam gravem, nisi adesset intentio perveniendi ad materiam gravem. Ratio est: quia tunc solum sunt peccata Sacrilegii contra votum paupertatis, non autem furti, & propterea

pterea sicut peccata levia Sacrilegii in aliis materiis non concresecunt, sic nec hic. Vide etiam *la Croix lib. 4. n. 134.*

CONFERENTIA CLXXVII.

De Dominio Conjugum.

458. Victoria uxor Victorini Mariti (qui sua bona dilapidat per compotationes & donationes immoderatas, imò, quod pejus est; etiam per meretrices) prædicta omnia videns oculis, & manibus palpans, prævidet se subituram periculum allatæ suæ dotis amittendæ; ideò clam ex bonis Mariti surripit sumam doti æquivalentem, ut suæ consulat indemnitati? Quæritur, an justè? Ante Resolutionem

459. Nota: *dos* vocatur, quod datur, aut promittitur Marito, nomine uxoris ad sustinenda onera matrimonii, scilicet ad alendam uxorem, communes liberos, & familiam; germanicè vocatur *das Heurathgut*. *Contra dos* germanicè *die Widerlag* est, quod maritus, vel alius nomine Mariti dat uxori in compensationem, vel securitatem dotis. *Bona Paraphernalia* germanicè *das zugebrachte Gut* dicuntur illa, quæ ab uxore præter dotem inferuntur in domum Mariti, vel quæ ipsa ultra debitam familiæ gubernationem suâ industriâ sibi comparat, vel quæ defraudandò suum genium ex concessis sibi à Marito sumptibus pro victu, vestitu, honestis donationibus

tionibus, recreationibus, & similibus sibi comparcit. *Bona communia Conjugum* sunt, quæ conjuges negotiatione, aut donatione utrique communi lucrantur. Jam Dominium directum dotis est penès uxorem; utile verò penès matitum: item dominium contradotis directum, & utile est penès Maritum; Uxor tamen contradotem potest vindicare adversùs quemcunque extraneum. Dominium bonorum Paraphernalium quoad proprietatem, usumfructum, & administrationem est plenè apud uxorem. Denique quisnam habeat dominium bonorum Communium, desumi debet ex pactis nuptialibus Conjugum; Quòd si in his foret etiam conventum, ut maritus haberet eorundem mediam partem, & uxor etiam mediam partem; Nilominùs uxor nihil posset de his bonis disponere sine consensu mariti; quia vir haberet administrationem illorum. Jam sit

RESOLUTIO. Victoria clam sur- 460.
ripiendò summam doti æquivalentem in casu in Conferentia propositò, justè fecit, nec peccavit. *Communis.* Ratio est: quia, cùm uxor habeat dotis dominium directum, eique post mortem mariti, dos restitui debeat, habeatque tacitam Hypothecam in omnibus bonis mariti, donec sibi dos restituatur, ut |videre est apud *Sporer tract. 6.*

tract. 6. in Decal. cap. 3. n. 49. Ergo, si prævideat periculum allatæ dotis amittendæ, utique poterit uti occultâ compensatione, doti allatæ proportionatâ, tantummodò caveat, ne tibi postea iteratò solvatur. Ita ex communi *Lessius*.

CONFERENTIA CLXXVIII.

De Dominio Uxorum.

461. Pulcheria uxor valdè liberalis, & pia Gebhardi mariti rerum valdè tenacis, facit eleemosynas, tamen pro suo statu moderatas, certis Religiosis, sed insciò, invitòque maritò, & quidem ex bonis non Paraphernalibus, quia talia non habet, sed ex bonis mariti. Quæritur, an hæc Pulcheriæ liberalitas sit pia, & ipsius misericordia apud DEUM misericordiam mereatur? Ante Resolutionem
462. Suppono 1. Uxòrem peccare, si ex fructibus dotis, aut ex aliis bonis mariti, eò insciò, vel rationabiliter invitò, aliquid sibi applicet; Surripit enim alienum, & ex alieno. 2. Suppono, quòd uxor, etiam reclamante maritò, possit facere donationes liberales, consuetas inter fœminas ejusdem statûs; Item quòd possit accipere necessaria pro sua honesta & proportionata recreatione. Ratio est: tum quia tales sumptus numerantur inter alimenta, ad quæ maritus ex justitia tenetur: tum quia uxor non est mancipium viri, sed
 consors

consors & focia, habens etiam partem administrationis, quamvis cum subordinatione, & dependentia à marito, ne quid inordinatè, & profusè faciat: Ergo maritus non potest tales donationes aut expensas rationabiliter, & jure prohibere.

3. Si uxor habeat Parentes, proles alterius matrimonii, fratres, aut sorores valdè indigentes, potest ordinarias eleemosynas ipsis applicare, item donationes liberales consuetas; Extraordinaria tamen subsidia in re notabili dare non potest. Quòd si tamen ex bonis & lucris communibus, aut ex fructibus dotis, insciò maritò aliqua largiatur, debet eam portionem postea adducere, & conferre in divisione hæreditatis, aut restitutione dotis. Jam sequitur

RESOLUTIO. Pulcheriæ eleemo- 463.
synæ misericordiam apud Deum merentur, & consequentur. *Communis cum Navarro, Lessio, Molina, Laymann, & aliis.* Ratio est: quia, ut jam dictum; uxor non est mariti ancilla, sed focia, & domesticæ administrationis particeps, ut proinde in re tam æqua maritus meritò invitus esse non possit, certè non debeat, & si sit, irrationabiliter & injustè invitus esse censendus sit. Ulteriùs easdem eleemosynas potest Pulcheria sibi ipsi applicare, si verè indigeat, aut servare pro necessitate futura in statu viduitatis. Multò magis potest

E c

test uxor, insciô maritô, facere expensas ad avertendum aliquod malum mariti, dandô v. g. eleemosynas, ne Deus maritum ob vitam sceleratam puniat, vel faciendô donationes officialibus Principis, ne ab officio amoveatur, vel ut ad aliquod officium promoveatur.

CONFERENTIA CLXXIX.

De Dominio Filiorum familias.

464. Maximiliana filia familias confitetur, dicens: *Reverende Pater!* Ego jam per viginti annos administravi rem domesticam meo Patri, locô meæ in Domino piè defunctæ matris, & quidem satis feliciter, & fructuosè, adhibitâ satis magnâ curâ, & diligentîâ, dum interim mei fratres domum paternam deferentes, rem militarem sequebantur, nihil omninò meo Patri fructificantes; meæ verò sorores adhuc partim parvulæ, partim infirmæ nihil rei domesticæ prodesse potuerunt. Quia verò ex metu reverentiali â meo Patre, qui fuit vir mirabilis, & avarus, pro meo labore extraordinario & diuturno nihil petere ausa fueram, hinc clam mihi segregavi florenos ducentos, computandô pro quolibet anno ex viginti antedictis annis, decem florenos pro meo extraordinario labore, cùm meus Pater sit satis dives, & ego insuper abstinuerim â nuptiis intuitu ipsius, & vilioribus vestimentis contenta fu-
erim.

erim. Quare libenter scirem, an præfatos ducentos florenos clam mihi segregatos, bonâ conscientia retinere valeam? Quid respondebit Confessarius? Pro Resolutione hujus casûs

Notandum, quòd usque ad annum 465. septimum, utriusque sexûs liberi dicantur *infantes*, post septimum verò annum dicantur *impuberes*, masculi quidem usque ad annum decimum quartum completum, fœmellæ verò usque ad annum duodecimum completum. Ab annis pubertatis usque ad vigesimum quintum completum omnes dicuntur *minorennnes*, & si sint sub potestate Patris, vocantur *fili familias*; si verò sint sub tutore, vocantur *pupilli*, quamdiu sunt impuberes; Si autem fuerint puberes, & sint sub curatore, vocantur *clientes*, usque dum vigesimo quinto ætatis annò expleto fiant *maiorennnes*. Porro peculia seu bona filiorumfamilias sunt quadruplicia, videlicet *bona castrensia*, quasi *castrensia*, *adventitia*, & *profectitia*. *Bona castrensia* sunt, quæ filius acquirit ex officio militari, stipendiò, prædâ, donatione ratione militiæ, & omnia lucra, quæ ex talibus bonis, mediante fructu, vel contractu procedunt. Item, quæ acquirit in Palatio Regis propter aulicum obsequium, suâ industriâ, parsimoniâ, aut Principis liberalitate. *Bona quasi castrensia* sunt, quæ filius acquirit ex officio, non quidem mi-

litari, vel aulico, sed alio publicum stipendium habente, ut Judicis, Consilarii, Professoris, Advocati, aut ex dono Regis, vel Reginae, non intuitu obsequii aulici. Item quæ acquirit post Clericatum, non tantum ex officio clericali, sed etiam, quæ alias adventitia forent. *Auth. Presbyteros. C. de Episc. & Cler.* Horum duorum bonorum, nimirum castrensium & quasi castrensium filiusfamilias plenum habet dominium quoad proprietatem, & usumfructum, cum plenissima administratione, & libera dispositione, tam ex Testamento, quàm quovis aliò modò, si tamen sit pubes, ut habetur *L. Pater. qui dat. FF. de Castrens. Pecul. & L. cum oportet C. de bonis, quæ lib.* Si verò sit impubes, dominium quidem habet eorum bonorum, non tamen liberam dispositionem; Quamvis filius impubes sine consensu Patris, & pupillus sine consensu tutoris aliquid mobile de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus donans (si tamen sint pubertati proximi, utpote masculus ab anno decimo cum dimidio, usque ad decimum quartum completum, & foemella ab anno nono cum dimidio usque ad duodecimum completum: ante hos annos enim sunt infantiæ proximi) validè & licitè donet, & donatarius validè & licitè accipiat; Attamen filius impubes & pupillus id repetere potest; quod etiam dicendum de quovis alio

alio illorum contractu. *Sporer cit. cap. 2. n. 131.*

Bona *adventitia* sunt, quæ filio adveniunt 466. aliunde, quam à Patre, aut intuitu Patris, uti sunt illa, quæ acquirit hæreditate ex linea materna, donatione, industria, fortunâ, v.g. inventione thesauri. Horum bonorum dominium spectat ad filium familias; usufructus tamen & administratio eorundem pertinet ad Patrem, quamdiu vivit. Denique *bona profectitia* sunt, quæ filius acquirit vel ab ipso patre, vel ex ejus bonis, vel aliunde quidem, sed primario & principaliter intuitu Patris. Horum bonorum dominium plenô jure pertinet ad Patrem. Jam sit

RESOLUTIO. Maximiliana filia familias in Conferentia proposita potest du- 467. centos illos florenos clam sibi segregatos pro suo extraordinario labore viginti annorum bonâ conscientia retinere. Ita *Navarrus, Lessius, Sanchez, Laymann, Diana, & alii.* Ratio est 1. Quia Maximiliana extraordinariè laboravit in domo paterna, ubi alii fratres, & sorores nihil fecerunt: Ergo etiam extraordinariô favore, & stipendiô digna fuit. 2. Quia Maximiliana interim abstinuit à nuptiis, & quidem per 20 annos; contenta insuper fuit vilioribus vestimentis, ac benè domesticavit, quasi mater familias, ad quæ omnia non tenebatur: Ergo saltem decem florenos

pro quolibet anno sibi pro sua mercede segregare licite potuit. Nec obstat, quod nihil pro suo labore extraordinario à Patre petiit; hoc enim commodè facere non poterat; Sciebat enim, Patrem esse hominem austerum, avarum & mirabilem, per quod tamen illa suum jus non amisit. Quare *Laymann l. 3. tract. 4. cap. 8. n. 12.* loquens de filiofamilias in simili casu ait: *Sin autem ob metum reverentialem petere non audeat, vel probè sciat, si petat, se repulsam laturum esse, consequenter ajunt, filium clam à Patre accipere posse.* Quæ sententia ad id saltem Confessario inservire poterit, ut cum ejusmodi filiofamilias mitiùs agat, & non facile ad restitutionem obliget, nisi ultra æstimationem laboris, ac industriae suæ acceperit. Scio equidem, docere *la Croix l. 3. p. 1. n. 1035.* quod & ego teneo, filium in domo paterna laborantem, non posse sibi occultè compensare salarium, si negetur vel pudeat petere, etsi sit sententia probabilis, ipsi deberi salarium; quia ut aliquis occultâ compensatione uti possit, debet esse debitum certum, & non tantum probabile, uti etiam nos supra *Conferentia 172.* docuimus; sed in casu proposito de Maximiliana accedunt aliæ rationes, quæ debitum faciunt moraliter certum, ut consideranti patebit.

De Dominio servorum.

Nulla hîc ponitur Conferentia, quia 468.
 nullus ferè illius est usus in Germania;
 nam illi, qui alicubi *mancipia* dicuntur, non
 sunt propriè servi, nisi cum additô limi-
 tante: *Adscriptitii, vel originarii*; Reipsâ au-
 tem sunt homines liberi, & non sunt in
 bonis, vel dominio suorum Dominorum,
 neq; id, quod acquirunt, acquirunt Do-
 minis suis, sed solùm habent arctius quod-
 dam genus obligationis, & subjectionis ad
 Dominum territorii in ordine ad certa ob-
 sequia realia, vel personalia, quàm com-
 munitè habent subditi alterius territorii.
 Prætereà annexam habent maculam ali-
 quam civilem; Unde nec ad ordines sa-
 cros, nec ad gradus litterarios admittun-
 tur, antequam à Dominis suis, gratis, vel
 pro pretio legitimè manumittantur. De
 reliquo maximè discrepant à servis pro-
 priè dictis, & nihil ferè, nisi nomen cum
 illis commune habent.

CONFERENTIA CLXXX.

*De modo acquirendi Dominium per Vena-
tionem.*

Venantius in sylva Principis, ubi vena- 469.
 tio severè extat prohibita, nihilominus fur-
 tivè insequitur feras, & capit unam, vel
 alteram, easque pro decem florenis ven-
 didit. Aliâ vice, cùm sylvam obambu-
 laret,

laret, apprehendit aviculas jam captas & hærentes in laqueo à venatore posito, easque exemit, & abstulit. Pro Resolutione hujus casûs, quæritur, 1. Qualiter animalia fiant primò occupantis per venationem? 2. Quid dicendum ad casum?

407. RESOLUTIO I. Animalia naturâ suâ domestica non fiunt primò occupantis; benè verò, quæ naturâ suâ sunt fera, & in sua naturali libertate constituta. Ita omnes. Ratio est: quia animalia naturâ suâ domestica, jam justò aliquò titulò, nimirum occupationis, educationis &c. aliqujus certo Dominio subiecta sunt: Ergo à nullo alio sunt justè occupabilia: Econtra animalia naturâ suâ fera, & in sua naturali libertate constituta, nullius adhuc dominio subiecta sunt: Ergo fiunt primò occupantis, juxta illam regulam universalem, quòd *bona, quæ in nullius dominio sunt, fiant primò occupantis. §. penult. Instit. de rerum divisione.* Nihilominus certis personis, & ex certis causis potest venatio similium animalium prohiberi; ut docet *communis sententia DD.* ita, ut venantes, piscantes &c. in locis publicis, & communibus, contra prohibitionem Principis, peccent non solum contra obedientiam, sed etiam contra justitiam, quatenus contraveniunt juri Principis acquisito, ut supponimus; atamen regulariter loquendò, & seclusò notabili damnò, non plus quàm venialiter. ita

ita *Sporer cit. cap. 1. n. 157.* Ratio est: quia, cum venatio ejusmodi ferarum jure naturali sit licita, nequit cenferi gravis injuria contra jus acquiritum Principis, nec præceptum Principis potest gravem obligationem inducere, nisi quatenus ei grave & notabile damnum infertur, quod regulariter non fit, si quis tantum aliquas capiat, nec alias reddat fugitivas; Et licet venantes ejusmodi feras, non teneantur restituere ipsas feras captas; cum Princeps non habeat *jus in re*, ad illa animalia, sed fiant primò occupantis, utpote in nullius adhuc dominio existentia; tenentur tamen restituere pro amissa spe illa capiendi contra jus Principis; hoc enim damnum injustum est contra jus Principis, & non tantum contra obedientiam Principis, ut supponitur; Attamen *Molina Disp. 51.* dicit: Si quis in vasto saltu Principis venetur, vel lacu piscetur &c. ordinariè, seclusò aliò damno modicam, vel nullam restitutionem esse injungendam pro una aut altera fera, vel pisce etiam grandiore; quia modicum vel nullum damnum infertur; cum sufficientes feræ remaneant, ut quotquot velit, capere possit.

RESOLUTIO II. Ex modò dictis 471.
infertur, quòd Venantius in saltu Principis
capiens unam, vel alteram feram contra
ejusdem prohibitionem, easque vendens

E e s pro

pro decem florenis, non teneatur ad restitutionem; quia nullum censetur damnum causasse; cum Princeps adhuc sufficientes feras capere possit; nec potest judicari peccasse, nisi venialiter; cum damnum, ut supponitur, non causaverit. Insuper (ait P. Ininger supra citatus de Dominio disp. 3. quest. 1. art. 4.) ex communi subditorum persuasione, & praxi, quæ est optima legum interpres, videntur hæ leges (intellige venationem prohibentes) vel ex intentione legislatorum, vel saltem ex acceptatione subditorum, solum esse poenales, id est, non obligare sub culpa, sed solum sub poena transgressoribus statuta. Notant quoque communiter DD. transgressores solum posse puniri mulctâ pecuniariâ, privatione instrumenti venatorii, aut simili; ad poenam corporalem autem procedi non posse, nisi quis sæpius deprehensus, ac monitus, contumaciter venari pergat cum manifesto contemptu legis, aut legislatoris. Quantum verò ad alteram Conferentiz partem quòd Venantius aviculas ab altero venatore jam captas exemerit e suo laqueo & abstulerit, non est dubium, quòd contra justitiam peccaverit, & quidem mortaliter, si avicularum pretium fuit grave, ac etiam sub gravi culpa teneatur ad restitutionem. Ratio est: quia alter venator per capturam avicularum jam acquisiverat *jus in re* in aviculas, adeoque Venantius

nantius eas auferens fecit ipsi injuriam damnosam: Ergo peccavit contra justitiam, graviter vel leviter pro quantitate pretii avicularum, & consequenter eodem modo tenetur ad restitutionem.

Sed quid si Venantius esset à Principe constitutus venator, & mercede, seu salariò annuò conductus, ut in sylva Principis feras caperet, jacularetur, & venaretur; quod etiam facit; Subinde tamen unum cervum retinet pro se, illumque vendit pro octo florenis, hosque florenos in suum usum applicat. Peccabitne venantius, vel tenebitur ad restitutionem Principi? 472.

Respondeo. Venantius peccabit mortaliter contra justitiam, & tenebitur ad restitutionem. Ratio est; quia vi contractûs cum Principe initi, & accepti salarii tenetur feras omnes, quas capit, tradere Principi, adeoque ex justitia commutativa: Ergo non tradendo peccat contra eandem, & consequenter tenebitur ad restitutionem sub mortali, quia octo floreni etiam respectu Principis sunt materia gravis.

CONFERENTIA CLXXXI.

De modo acquirendi Dominium per inventionem.

Fortunatus pro sua habitatione alienam domum conduxerat, quam cum annis aliquot incoluisset, fortuito in eadem reperit thesaurum mille ducatorum. Fortunatus 473.

natus exultans | de tam bona fortuna thesaurum inventum in omni silentio reponit in suam cistam, eúmque totum pro se retinere volens, adit Confessarium interrogans, an hoc licitè possit facere, vel partem thesauri teneatur in conscientia reddere Domino proprietario domûs à se conductæ? Ratione hujus casûs, quæritur
 1. An bona inventa possint retineri ab inventore? 2. Quid dicendum ad casum?

474. RESOLUTIO 1. *Bona vacantia*, quæ videlicet nunquam habuerunt Dominum, sicut & *bona derelicta*, quorum dominium aliquis à se abdicavit, sine animo ea ultrò possidendi, fiunt primò occupantis; *ut est certum*, nisi leges civiles, & locorum consuetudines aliud constituent. Ratio est: quia bona, quæ in nullius dominio sunt, fiunt primò occupantis; §. *feræ*, 12. *Instit. de rerum divisione*. Porro bona inventa, & simpliciter incerta sine delicto, ad causas pias applicare consultissimum est; Si tamen post seriam inquisitionem, eorum Dominus inveniri nequeat, possunt ab inventore licitè retineri, & in proprios usus converti; juxta communem sententiam plurium DD. *apud la Croix lib. 3. parte 2. n. 89*. Ratio est 1. quia nequit ostendi lex obligans ad similia bona ad pias causas applicanda. 2. Quia si inventor sciat, se nihil inde habere posse, nisi molestiam in inquirendo, vel restituendo, facile fiet, ut
 rem

rem relinquat, ubi jacet, quod cederet in
damnum dominorum. Dictum est 1.
Bona simpliciter incerta, quia si tantum secun-
dum quid sint incerta, sive sint ex deli-
cto, sive sine delicto, ut si sciatur, rem
esse unius ex duobus, vel pluribus, sed
nescitur, cujus determinatè sit, debet in-
ter illos dividi, nec potest applicari ad cau-
sas pias juxta claram doctrinam P. Sporer
de restitutione in communi, cap. 3. Sect. 2. n. 115.
Dictum est 2. *Bona simpliciter incerta sine de-
licto*; siquidem bona simpliciter incerta ex
delicto, non posse retineri, sed applicanda
esse ad pias causas, patet tum ex *cap. Cum
tu. De usuris*; tum quia ratio naturalis di-
ctat, quod nemo ex sua iniquitate debeat
commodum reportare; atqui si bona
simpliciter incerta possent retineri à malæ
fidei possessore, hic ex sua iniquitate lu-
crum reportaret: Ergo. Dictum est 3.
post seriam inquisitionem; siquidem inventor
tenetur adhibere diligentiam moraliter
sufficientem veniendi in notitiam Domini
rei deperditæ; alias non est tutus in con-
scientia. Quod si tamen post diligen-
tem inquisitionem Dominus rei, notabili
tempore non compareat, tunc modò po-
terit res ab inventore possideri, in tan-
tum, ut tempore legitimò præscribere
possit contra Dominum rei, si debitò
tempore non appareat; Si autem durante
præscriptionis tempore Dominus rei com-
pareat,

pareat, & res adhuc extet in se, vel in æquivalenti, reddenda est illi, ut habet communis DD. sententia, & approbata praxis. Specialis tamen exceptio est in bonis Ecclesiasticis inventis, v. g. calice, paramentis &c. quæ, etsi non constet, cujus Ecclesiæ sint, non sunt inventoris, sed tradenda sunt Prælato Ecclesiastico, vel in alios usus Ecclesiæ sunt convertenda; *Quia semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum. cap. 51. de Regulis Juris, in 6.*

475. RESOLUTIO II. Jure naturæ, & Gentium, *abstrahendo à Constitutione Juris positivi*, thesaurus sive in fundo proprio, sive in alieno, sive publico, sive privato, sive profano, sive sacro, casu vel industriâ, licitis vel illicitis artibus inventus, totus spectat ad inventorem; cum enim in nullius Dominio sit, fit primò occupantis; spectatò autem de facto Jure Civili *L. nn. C. de Theauris*, Thesaurus inventus in proprio fundo, vel in publico, qui non est in speciali alicujus Dominio, totus est inventoris; si autem casu sit inventus in fundo alieno, dimidia pars spectat ad Dominum fundi, & dimidia ad inventorem, etiam (*juxta probabiliorem & communem sententiam*) in foro conscientiæ ante sententiam judicis, cum hæc constitutio utpote æquitati naturali admodum conformis non sit merè poenalis. Attamen *P. Fridericus Ingner Soc. Jesu Professor Dilinganus* in suis
Thesi.

Thesibus impressis 1680. *de Dominio, disp. 3. q. 1. art. 3. conclusione 2.* de hac constitutione ait: *Credo tamen, hoc statutum non obligare in conscientia ante sententiam; & hinc si operarius E. g. dum fodit fundamenta domus, casu inveniat thesaurum, retinere eum integrè potest, nisi per sententiam medietas Domino adjudicetur.* Idem docet *P. Corbinianus Khamm Ordinis S. Benedicti, in sua Epitome Canonico-Morali de legibus, jure & justitia cap. 3. §. 19. n. XCVII.* Stante autem constitutione prædictâ, quòd si thesaurus casu inventus sit in fundo alieno, dimidia pars spectet ad Dominum fundi, & dimidia ad inventorem, & fundus habeat duos Dominos, unum proprietarium, & alterum feudatarium, vel emphyteutam, illa pars thesauri, quæ Domino fundi debetur, est dividenda inter utrumque Dominum. Excipitur *Merus usufructuarius*; quia thesaurus non est fructus fundi, sed in fundo reconditus, & multò magis excipitur ille, qui fundum in *Locationem, commodatum, vel pignus* accepit, qui proinde nihil participabunt de thesauro invento, ut colligitur ex *L. fructus 8. §. si fundum. FF. solutō matrimoniō*, ubi marito fundi dotalis usufructuario pars inventi thesauri in fundo dotali denegatur. Ita *Paulus Mezger Theol. Scholast. tr. 11. disp. 27. art. 2. §. 2. Conclus. 4. Lugo, Illfung, la Croix l. 3. p. 2. n. 108.* Denique si thesaurus in alieno fundo ex industria,

ductria, & absque consensu Domini fuerit inventus, totus spectat ad Dominum fundi, non ante, sed post sententiam Judicis, detractis tamen expensis; quia hæc constitutio est pœnalis. Similiter si magicis artibus inventus sit thesaurus, totus est Fisci in pœnam delicti; quæ constitutio, cum etiam sit pœnalis, non ligat ante sententiam Judicis. Si verò thesaurus in alieno fundo de Consensu Domini fuerit inventus, totus est Domini. Si denique thesaurus reperitur in loco sacro, v. g. monumento, Ecclesiâ, monasterio, judicandum est de eo, sicut de thesauro invento in loco proprio statutum est; quia hodie non datur locus sacer, vel Religiosus, qui non existat in speciali alicujus Ecclesiæ, Prælati, aut communitatis Religiosæ Dominio. Ita *Haunoldustract. 5. c. 1. Controv. 1. §. 2. n. 17.* Denique sciens in agro alieno latere thesaurum, potest agrum alienum licitè à Domino emere communi pretiò absque ulla obligatione restituendi partem thesauri: Quia thesaurus latens in communi hominum æstimatione non auget pretium agri, ut patet de herbis valdè utilibus à Pharmacopola emptis vili pretio.

Ex his abundè patet, quid sit dicendum ad casum in Conferentia propositum.

CON.

CONFERENTIA CLXXXII.

De modo acquirendi dominium præscriptum. 476.

Isidorus rusticus optimâ fide, ac titulô rationabiliter præsumptô possedit equum per sex annos, quibus elapsis comparet Dominus equi, & legitimè probat, equum esse suum; quare Isidorus ipsi equum etiam restituit, putans se debere restituere; quia nesciebat Privilegium præscriptionis; hâc autem cognitô vult iterum repetere equum. Ideoque quæritur, an ipsi Isidoro iterum debeat restitui equus? Ante Resolutionem

Notandum, *præscriptionem* esse acquisi- 477.
tionem juris, vel Dominii per possessionem in bona fide, cum titulo, & tempore debito continuatam; atque per eam etiam in foro conscientiae acquiri dominium, juxta comunissimam Theologorum & Juristarum, cum à jure canonico, *titulô de Præscriptionibus*; sit approbata. Ut autem sit legitima, & in foro conscientiae valeat, requirit V. conditiones: I. Conditio est *capacitas tam activa, quam passiva*, hoc est, ut præscribens non sit à jure prohibitus præscribere, & ut res à jure non sit prohibita præscribi. Hinc, qui non sunt dominii capaces, aut possessionis, præscribere non possunt. Item sunt multæ res, quæ præscribi non possunt, quia à lege Præscriptionis sunt exceptæ. Hujusmodi
F f sunt

sunt res Ecclesiæ, jus conferendi beneficia Ecclesiastica, jus decimarum fundatum in titulo spirituali &c. quæ à Laicis haberi non possunt, uti dicitur *Instit. de usucapione*. Item viæ publicæ, homo liber, servus fugitivus, res furtivæ mobiles nec à fure, nec à quocunque alio possessore bonæ fidei præscribi possunt tempore ordinariò, nisi vitium purgetur, hoc est, nisi res furtiva redeat ad suum legitimum Dominum. Dictum est: *tempore ordinariò*; quia à bonæ fidei possessore, utputa, qui eas res furtivas bonâ fide emit, præscribuntur tempore longissimo, hoc est, triginta annis. *L. sicut in rem. C. de præscriptionibus 30. vel 40. annorum.* II. *Conditio* est *possessio*, quæ ad legitimam præscriptionem necessariò requiritur juxta *Reg. 3. Juris in 6. sine possessione præscriptio non procedit*. Unde qui est incapax possidendi, est incapax præscribendi, & qui rem non possidet propriò nomine, non præscribit. III. *Conditio* est *tempus legitimum*; siquidem ad præscribendas res mobiles cum titulo requiritur tempus trium annorum inter personas privatas, imò etiam contra Ecclesias Romanâ inferiores, juxta *authenticam: quas actiones. C. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Sine titulo verò bonâ tamen fide possessæ res mobiles nonnisi post 30. annos præscribuntur. Quantum ad res immobiles, requiritur ad eas præscribendas *inter personas*
privatas

privatas decennium inter præsentes; inter absentes verò viginti anni, modò cum aliquo titulo possideantur. Quòd si titulus desit, requiritur possessio 30. annorum bonâ fide continuata. L. sicut in rem. de præscriptionibus. Dictum est: inter personas privatas; nam in præscriptione contra Ecclesiam, Monasteria, Hospitalia, vel alia loca pia requiruntur anni 40. si sint res immobiles; contra Ecclesiam verò Romanam requiruntur centum anni juxta c. ad aures 6. & c. ad audientiam 13. de præscriptionibus. Hæc autem præscriptio non extenditur ad bona privata, & patrimonialia Clericorum; quia hoc privilegium est concessum Ecclesiis, non autem privatis Clericorum bonis. IV. Còditio est bona fides juxta Reg. 2. Juris in 6. Possessor malæ fidei ullò tempore non præscribit. Per bonam fidem autem hic intelligitur judicium practicum saltem probabile, quod res, quam incipis possidere, sit tua, vel quòd hic & nunc alteri non facias injuriam, rem talem tenendò. Hæc bona fides, etsi sit orta ex invincibili ignorantia facti, vel juris non manifesti, sufficit ad præscribendum; imò etsi sit orta ex ignorantia invincibili juris manifesti. Ita docent Lugo, Lessius, Castropalaus, Haunoldus, Medina apud la Croix lib 3. p. 2. n. 484. saltem pro foro interno. Ratio est: quia ideò tantum videntur jura dicere, non præscribi cum ignorantia ju-

ris; quia præsument malam fidem: ergo si constet, non adfuisse malam fidem, videtur præscribi posse. Ubi notandum, quod mala fides Auctoris noceat successori universali immediato, non verò mediato, nec etiam successori singulari immediato. V. Conditio est *titulus*, v. g. emptionis, donationis, successionis &c. quia sine titulo non posset in possessore stare bona fides. Talis autem titulus non necessario debet esse verus; alias per ipsum transferretur dominium, nec opus esset præscriptione; quare sufficit titulus probabiliter & prudenter præsumptus. Jam fit ad casum propositum

478. RESOLUTIO. Isidorus potest justè repetere equum, ipsique est restituendus. Ratio est: quia equus est Isidori, cùm ipsum bonâ fide, ac titulò prudenter præsumptò per tempus legitimum ad res mobiles præscribendas definitum possederit, adeoque per præscriptionem dominium in illum comparaverit; neque Isidorus abdicavit à se illius dominium, dum eum alteri restituit; siquidem hoc fecit ex errore, putans nimirum esse alienum, nec sciens adhuc præscriptionis privilegium: Ergo cùm non fuerit alienus, errorq; dederit causam redditionis, reipsâ noluit à se abdicare dominium equi: ergo mansit ipse, adeoque repetere potest eundem, hîcq;

hicque ipsi restituendus est. Vide *la Croix*
l. 3. p. 2. n. 474.

CONFIDENTIA CLXXXIII.

*De modo acquirendi Dominium per Commix-
tionem.*

Simplicius bonâ fide accepit Fraudulento 479.
pecuniam furtivam, videlicet 50. flore-
nos pro equo vendito, & 50. florenos gra-
tis pro Honorario, dictamque pecuniam
cum sua ejusdem fortis ducentorum circi-
ter florenorum commiscuit, ita ut amplius
cognosci, & discerni nequeat. Nunc au-
tem comparet Dominus pecuniæ furtivæ,
eamque repetit à Simplicio. Quæritur,
an hic teneatur eandem restituere? Pro
Resolutione casûs

Sciendum, quòd commixtio, ut distin- 480.
cta à confusione, sit, quando plures res cor-
porales solidæ permiscuntur; Confusio
verò dicatur, quando permiscuntur res li-
quidæ, vel liquefactæ, five sint ejusdem
five diversæ speciei, uti si ex duobus oleis
fiat unum, ex vino & melle mulsum.
Debent tamen talia mixta post confusio-
nem & commixtionem esse ab invicem
indiscernibilia. Pro his serviunt duæ se-
quentes regulæ. I. Si res duorum Domi-
norum inter se confundantur, vel misce-
antur, casu, vel utriusque Domini con-
sensu, vel ab uno Domino nolente ta-
men acquirere Dominium totius mixti,

vel confusi, vel in minori, aut æquali quantitate, dominium totius rei est commune utrique Domino. *Instit. de rerum divis. §. quod si.* II. Regula est: si corpora rerum mixtarum, vel confusarum sint ab invicem discernibilia, & separabilia, tunc dominium manet penès priores Dominos; Si verò rem alienam cum tua ita confundas, vel misceas, sive bonâ, sive malâ fide, ita ut miscibilia vel partes confusæ discerni, & separari nequeant, efficieris Dominus totius rei (si tamen tua res fuerit majoris quantitatis, quàm res alterius, & tu habueris intentionem acquirendi dominium totius rei) cum obligatione tamen personali refundendi alteri pretium æquivalens pro sua re. Ratio est: quia talis commixtio, vel confusio censetur moralis consumptio, & consequenter tunc non eadem res in individuo, sed in æquivalenti tantùm restituenda erit. Et quoad pecuniam hæc regula est certa ex jure *L. si alieni nummi, 20. FF. de solutionibus.* Quoad alias res permixtas vel confusas præter pecuniam, etiam valet secundum *Lugo, Dicastillo, Sporer cit. cap. 1. n. 247.* quamvis *Haunoldus, Ininger*, & alii velint, totum mixtum, vel confusum esse adhuc utriusq; Domini; quia contrarium est de pecunia specialiter statutum in *FF. supra*, cujus ratio potuit esse, quia pecuniæ sunt in quotidianis commerciis; Unde multæ difficultates

cultates oriri possent, si earum dominium, quando miscentur, maneret ita incertum. Jam sit casus.

RESOLUTIO. Simplicius per com- 48r.
mixtionem factus est Dominus centum florenorum à Fraudulento acceptorum, etsi fuerit pecunia furtiva, cum hac tamen distinctione pro 50. florenis pro equo à se vendito acceptis nihil teneatur restituere Domino pecuniæ furtivæ; pro reliquis verò. 50. florenis pro Honorario acceptis à Fraudulento tenetur alios 50. florenos restituere Domino pecuniæ furtivæ. Ratio est: quia qui pecuniam, vel rem alienam furtivam bonâ fide acceptam & possessam commiscuit cum sua, ut discerni amplius non possit, dominium totius cumuli acquirit, & consequenter nil tenetur restituere Domino, nisi in quantum factus est ditior, sicut quilibet possessor bonæ fidei; Atqui Simplicius ratione 50. florenorum pro equo à se vendito acceptorum non est factus ditior, cum hos acceperit pro suo equo; ratione autem aliorum 50. florenorum gratis pro Honorario acceptorum factus est ditior: Ergo nihil pro illis, bene tamen pro his 50. florenos Domino pecuniæ furtivæ restituere tenetur. Econtra verò, qui pecuniam, vel quamvis rem alienam aut ipse furatus, aut ab alio fure malâ fide acceptam, ita cum propria commiscuit, ut discerni am-

plius nequeat, ejus quidem cumuli domi-
nium acquirit secundum dicta supra re-
gula 2. attamen obligatus manet totum
damnum Domino restituere, scilicet ip-
sam quantitatem pecuniæ alienæ, & to-
tum interesse lucri cessantis, & damni in-
de Domino emergentis. Ratio est: quia
est possessor malæ fidei; atqui hic omnia
prædicta tenetur restituere; Ergo. *Ita Spo-
rer cit. cap. 1. n. 251.*

TITULUS XI.

De Contractibus in Ge- nere, & de gratuitis in specie.

CONFERENTIA CLXXXIV.

De requisitis ad contractum validum.

482. **V**enerius Juvenis promittit Lucretiæ
puellæ dare Ducatum, si conce-
dat usum corporis: hæc amore
pecuniæ inescata facit, quod Venerius pe-
tiverat; Econtra & ipsa repetit à Venerio
ducatum, quem ipse promiserat, & cu-
jus intuitu de concedendo usu corporis ipsa
contraxerat. Quæritur, jam, an Vene-
rius

rius sit obligatus in conscientia ad solvendum Lucretiæ ducatum? Pro Resolutione hujus casûs

Notandum, quòd *contractus* sit conventio 483.
duorum inter se, ex quo utrinque, vel ex altera tantum parte nascitur obligatio dividitur in *in gratuitum*, & *onerofum*; Gratuitus est, quò ex una tantum nascitur obligatio, ut *donatio*, *Testamentum*, &c. Onerofus est, quò ex utraque parte inducitur obligatio, uti sunt *emptio*, *venditio*, *conductio* &c. Ad hoc autem ut *contractus* sit validus, quator conditiones requiruntur. I. est. ut *contractus* includat *consensum verum promissorium*, hoc est, ut adsit promissio vera plenè deliberata, interna cum intentione promittendi, & se obligandi, ac simul externa, nimirum per verba, vel alia signa insinuata, alteri, & ab hoc, vel ab alio ejus nomine acceptata; siquidem omnis *contractus* validus est obligatorius ex propria voluntate contrahentium; sed ex propria voluntate contrahentium non potest erga alterum hominem oriri obligatio, nisi per promissionem veram plenè deliberatam internam simul & externam alteri insinuatam, & ab eo acceptatam: Ergo. II. Conditio est, ut modò dictus *consensus promissorius* sit liber ab errore, & metu; ab errore quidem vel deceptione, vel dolo versante circa ipsam substantiam rei, de qua fit *contractus*, aut circa qualitates, quæ sunt per se in-

tentæ & sub conditione positæ à contrahente, aut sunt causa finalis principalis contrahendi. Ratio est: quia contractus essentialiter dicit consensum voluntarium; sed nihil volitum, quin præcognitum, & errantis nullus est consensus, maxime circa substantiam rei, & qualitates principaliter, vel sub conditione intentas, cum & hæ ingrediantur moralem substantiam rei, de qua fit contractus: Ergo ut contractus sit validus, debet esse liber ab errore, deceptione, vel dolo circa substantiam rei, vel qualitates principaliter, aut sub conditione intentas; nam error, vel deceptio circa alias qualitates non invalidat contractum, siquidem non tollit consensum simpliciter, & quoad substantiam voluntarium; quamvis faciat, ut contractus sit rescindibilis, si deceptio provenit ab altera parte contrahente, vel à tertio cum contrahentis consensu. Deinde consensus contrahentis debet esse liber à metu gravi, injustè incusso ad extorquendum actum; alias contractus est invalidus; quia videtur esse contra rationem naturalem, ut ex gravi injuria illatâ contrahenti per similem metum, oriatur in incutiente metum jus justitiæ adversus alterum, qui metum talem passus est. Et de matrimonio, sponsalibus, professione religiosa, ac omnibus votis, certum est ex jure canonicò, ipsa esse invalida per talem metum extorta;

extorta; de reliquis contractibus simili metu extortis etsi etiam probabile sit, quòd valeant, certum tamen est, à metu passo rescindi posse, ut patet *ex c. 2. de bis, quæ vi.* III. Conditio ad valorem contractûs requisita est, ut fiat à persona habente dominium non impeditum, seu plenam administrationem rerum suarum. Quænam verò sint hæ personæ, diximus titulo præcedenti de dominio. IV. Conditio ad valorem contractûs requisita est, ut materia contractus sit possibilis; quia impossibile nulla est obligatio, nec efficax voluntas; Item ut sit licita; quia non potest dari obligatio ad peccandum; Contractus enim non potest esse vinculum iniquitatis, uti nec votum, nec juramentum. Item ut sit propria illius, qui per contractum transferre debet aliquod jus in alterum; quia nemo plus juris in alterum transferre potest, quàm ipse habeat *Reg. 79. de Reg. Juris in 6.* Item ut à lege non sit prohibita alienari, sicut alienationes bonorum Ecclesiasticorum sunt prohibitæ nisi cum certis conditionibus, aliàs sunt invalidæ. *Extrav. Ambrosiana. inter communes.* Jam sit casus

RESOLUTIO. Contractus Venerii cum Lucretia de concedendo corporis usu pro ducato est nullus & invalidus; quia est de re illicita & peccaminosa; nemo autem ad peccatum etiam minimum obligari potest; cùm omnis obligatio ultimatè

timatè sit à Deo; implicat autem DE-
 UM obligare ad peccatum; quia aliàs
 non foret infinitè sanctus. Nihilominùs
 postquam Lucretia usum corporis con-
 cessit, Venerius jure naturali obligatur
 ad dandum Ducatum, Ita *Communis DD.*
 Ratio est: quia in hóc, & similibus casi-
 bus iniervenit duplex contractus, *unus abso-*
lutus faciendi rem illicitam, & hic nun-
 quam valet, nec obligat, neque ex hoc
 oritur obligatio postea dandi pretium, imò
 est obligatio reddendi pretium, ante-
 quam res condicta sit posita: *Alter contra-*
ctus est conditionalis, & dicit, si sic suam par-
 tem impleverit, alter etiam tenebitur im-
 plere suam, sicuti possum vovere, aut
 etiam per contractum promittere: *Sì ite-*
rum peccavero, dabo tibi eleemosynam: talis au-
 tem contractus priùs perficitur positâ con-
 ditione turpi, & hâc suppositâ *licitum est*
 dare pretium pro actû peccaminoso, non
 quâ tali, sed quia alteri commodus, vel
 delectabilis, & ideò pretio æstimabilis
 est. Adeoque etiam *obligatorium* jure
 naturæ, & in foro conscientiæ, nam in
 foro externo [honestâ] fœmina pro con-
 cesso illicito corporis usu per Judicis sen-
 tentiam privatur pretiò acceptò. Sicut
 autem locuti fuimus de hoc casu, ita eti-
 am in similibus discurrendum, præsertim
 de illo, ubi fœminæ pro usu corporis pro-
 mittitur matrimonium.

CON-

CONFIDENTIA CLXXXV.

De Promissione.

Bibianus in convivio cum plena delibe-
ratione promittit liberaliter Bibianæ vir- 485.
gini donare monile aureum; Postea dum
erat semiebrius, promittit eidem etiam
matrimonium suum tempore contrahen-
dum: Bibiana utramque promissionem
cum magna gratiarum actione acceptat.
Jam anxietur Bibianus, qualiter obligetur
Bibianæ, quæ altera die statim eundem
suarum promissionum heri factarum
commonefecerat. Occasione hujus ca-
sus, quaeritur 1. Qualis promissio obliga-
tionem, & qualem inducat? 2. Quid di-
cendum ad casum?

RESOLUTIO I. *Promissio* est deli- 486.
berata & libera fidei obligatio de aliqua re
possibili & licita, facienda. Ita communis.
dicitur 1. *deliberata*, & quidem plenam de-
liberatione, qualis requiritur ad peccatum
mortale, adeo, ut promissio facta in motu
primo primo vel secundo primo, seu cum
semiplena deliberatione, nequidem ob-
liget sub veniali, juxta communem DD.
apud Sporer tr. 6. in Decalog. cap. 2. n. 23.
& la Croix lib. 3. p. 2. n. 650. Ratio est:
quia obligatio contractus est à voluntate
hominis; quisque autem censetur esse in
ea voluntate, ut obligari nolit, nisi totus
homo consentiat; sicuti enim est plenus
Domi-

Dominus rei suæ, ita non vult eam à se abdicare, nisi agat, ut plenus Dominus suæ libertatis. Nec obstat, quòd aliquis cum semiplena deliberatione possit venialiter peccare. Ergo etiam cum semiplena deliberatione potest se sub veniali obligare. Negatur enim consequentia. Disparitas est: quia malum seu peccatum ex quolibet defectu; bonum verò, quale etiam est contractus seu obligatio ex integra causa, præsertim cum obligatio contractus pendeat à voluntate hominis primario; peccatum verò supposita lege, & ejus semiplena advertentiâ, nequeat à voluntate contrafaciente in totum impediri.

2. dicitur *libera*, id est, ab errore & metu, ut Conferentiâ præcedenti jam diximus.

3. dicitur: *Fidei obligatio*; ut nimirum quis velit se obligare, saltem ex virtute fidelitatis; per hoc enim promissio differt à proposito, quòd propositum sit simplex intentio interna, vel etiam externè expressa aliquid faciendi sine ulla obligatione; Promissio verò ultra propositum inducat etiam obligationem faciendi aliquid in futurum. Dicitur deniq;: *de re possibili & licita facienda*; quia ad impossibile, sicut &

487. ad peccatum nequit dari obligatio.

RESOLUTIO II. Promissio, ut sit obligatoria, requirit 1. Ut sit *interna*, cum intentione videlicet promittendi, & se obligandi; quia talis intentio est anima, seu

seu essentia promissionis ; 2. *Ut sit externa alteri insinuata* ; quia aliàs alter non posset eam acceptare ; aliud est de promissione facta Deo, seu voto ; quæ non necessario debet esse externa ; cùm DEUS etiam inspiciat corda hominum. 3. *Ut sit ab altero acceptata* ; quia si alter cui fit promissio, non velit eam acceptare, nec velit promittentem esse sibi obligatum eòipso etiam non erit obligatus ; cùm per solam meam voluntatem nequeam transferre jus aliquod in alium, nisi hic illud acceptet, quia nemo invitus fit Dominus alicujus rei.

RESOLUTIO III. Si promittens li- 488.
beraliter rem etiam gravem, se voluit obligare tantùm ex fidelitate, vel gratitudine, aliâve simili virtute, non autem ex justitia, non obligatur, per se loquendô, sub mortali, sed tantùm sub veniali. Ita Molina, Navarrus, Reginaldus, Lugo, Dicastillo, Sporer & alii. Ratio est: quia si non servet promissum, tantùm peccat contra hoc, quod facta non conformet verbis, in quo non videtur esse gravis inhonestas, uti nec in eo est, quòd quis mentiendô, verba non conformet menti ; adeòque etiam taliter promittens & non servans non tenetur ad restitutionem ; quia non peccavit contra justitiam. Idem per omnia dicendum de eo, qui liberaliter promittens rem etiam gravem, voluit se simpliciter obligare, non tamen cogitavit,
ex

ex qua virtute, aut an graviter, vel leviter. Quia talis censetur voluisse se obligare ad id præcisè, ad quod obligat promissio liberalis ex genere suo; atqui hæc obligat tantum venialiter ex virtute fidelitatis, etsi res promissa sit gravis: Ergo. Si verò promittens etiam liberaliter, voluit se expressè obligare ex virtute justitiæ, obligatur sub mortali ex genere suo, scilicet in re gravi, & cum onere restitutionis, si non servetur promissum, & generaliter omnem promissionem, vel contractum obligantem ex justitia, obligare sub mortali cum onere restitutionis, certum est. Ratio est: quia se obligans ex justitia alteri, ad aliquid dandum vel faciendum, transtulit in alterum jus strictum ad talem dationem, vel actionem exigendam; atqui lædere alterius strictum jus ad rem in materia gravi, est mortale: Ergo. Idem etiam dicendum de eo, qui promittens liberaliter rem gravem, voluit se graviter obligare, etsi non cogitaverit, ex qua virtute; quia talis non potest se graviter obligare ex virtute fidelitatis; cum hæc per se tantum obliget leviter, sicuti veracitas: Ergo certè obligabitur graviter ex virtute justitiæ, adeoque cum onere restitutionis, si taliter promissum non servetur. Ex dictis sequitur

489. **RESOLUTIO IV.** Bibianus cum plena deliberatione promittens liberaliter
Bibianæ

Bibianæ donare monile aureum, non obligatur sub mortali ad hanc promissionem servandam, sed tantum sub veniali; quia nec se obligavit ex iustitia, nec graviter sed solum ex fidelitate; adeoque tantum sub veniali tenetur stare suæ promissioni; &, etiamsi non stet, non tenebitur ad restitutionem. Quantum ad alteram promissionem matrimonii contrahendi, quam Bibianus semiebrius etiam fecerat Bibianæ, nec sub veniali obligatur ad eam servandam; quia non fuit facta cum plena deliberatione: Promissio autem sine plena deliberatione facta nec sub veniali obligat, ut diximus Resolutione primâ præcedente, etiamsi sit acceptata ab eo, cui facta est

CONFERENCE CLXXXVI.

De Donatione.

Nicolaus Prælati regularis Ordinis non mendicantium, plurima de frumento, 490.
vino, cerevisia &c. & sæpissimè, ex redditibus sui Monasterii donat pro eleemosyna regularibus mendicantibus, quin tamen suo Monasterio, suisque regularibus subditis patiatur aliquid necessarium, aut conveniens deesse. Ne verò gravet suam conscientiam inquit, an bonâ conscientia possit continuare similes donationes?
Ante Resolutionem

491.

Sciendum, quod *donatio* sit contractus, quò plenum rei donatæ dominium gratis statim transfertur in alium. Dividitur in *liberalem*, & *remuneratorem*; *Donatio* *merè liberalis est*, quæ fit seclusâ omni prorsus obligatione tam justitiæ, quàm gratitudinis ex parte donantis. *Remuneratoria est*, quæ fit ex aliqua obligatione, non quidem justitiæ, sed gratitudinis ex parte donantis. Rursus dividitur donatio in *donationem inter vivos*, & *mortis causâ*. *Donatio inter vivos est*, quâ quis se vivente, absolutè transfert rei dominium gratis in alium. *Donatio mortis causâ est*, quâ quis transfert gratis dominium rei in alium sub conditione suæ mortis secuturæ. Porro donare potest omnis ratione utens, lege non prohibitus, habens plenum dominium, seu liberalem administrationem rei suæ. Ratio est: quia donatio est libera translatio domini rei à donante ad donatarium. Atqui hæc libera translatio supponit in Donante, rei donandæ dominium & liberam administrationem: Ergo. Hinc Monachus nihil donare potest sinè sui Prælati licentia, nec filiusfamilias nisi de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, nec pupillus sub tutore constitutus, nec furiosus, aut prodigus sub curatore constitutus, nec uxor de bonis dotalibus, quamdiu est sub potestate viri. Ulteriùs, quantum est de jure naturæ, & in foro conscientiæ, quilibet

bet validè donare potest, quantum habet, & vult; cùm quilibet de rebus suis dispo- nere, prout libet, possit. At jure positivo civili prohibita est donatio excedens 500. solidos, (*id est, mille imperiales; solidus enim apud nos est Ducatus*) & donatio omnium bonorum, exceptò illò casu, quò fuissent factæ Ecclesiæ, vel causæ piæ; quia jus ci- vile nequit impedire opera pietatis. Jam sit

RESOLUTIO. Nicolaus Prælatus re- 492.
gularis Ordinis non mendicantium, do- nans regularibus mendicantibus frumen- tum, vinum, cerevisiam &c. quin tamen suo Monasterio, suisque subditis patiatur aliquid necessarium, vel conveniens deesse, *bene facit, & continuandò similes donatio- nes melius facit.* Ratio est 1. quia sic bona Monasterii applicantur, sicuti applicari de- bent, nempe ad causas pias. 2. Quia tales eleemosynarum largitiones non sunt pro- priè donationes; siquidem eleemosynæ non veniunt nomine munerum, & ideo nec sunt prohibitæ Superioribus Religio- num à Clemente VIII. in Bulla, *de largi- tione munerum*, ut testatur *la Croix lib. 3. p. 2. n. 808.*

CONFERENTIA CLXXXVII.

De Testamentis.

Wolfgangus infirmus in Testamento 493.
non solenni instituit Rupertum extrane-

um in hæredem, cui transcribit suam totam hæreditatem, exceptis quibusdam legatis, quas fecit ad causas pias. Mortuò Wolfgango Rupertus adit hæreditatem, legata exsolvit, nihilque dicit hæredibus, qui ab intestato deberent Wolfgango succedere, quòd testamentum fuerit non solenne. Quæritur, an tutâ conscientiâ possit retinere hæreditatem, & quamdiu? Ante Resolutionem

494. Notandum, quòd *ultima voluntas* sit iusta voluntatis nostræ sententia de eo, quod quis post mortem fieri vult. Hujus ultimæ voluntatis sunt quinque species, scilicet *Testamentum*, *Codicillus*, *Legatum*, *Fideicommissum*, *donatio mortis causâ*. *Testamentum* est iusta nostræ voluntatis sententia, de eo, quod quis vult fieri post mortem cum institutione hæredis. *Codicillus* est ultima voluntatis dispositio, quâ circa testamentum aliquid additur, vel mutatur, vel explicatur sine directâ hæredis institutione. *Fideicommissum* est dispositio, quâ hæres gravatur, ut vel totam hæreditatem, vel certam ejus partem alicui alteri restituere cogatur. *Legatum* est ultima voluntas, quâ jubetur hæres, rem aliquam certam, & particularem alicui tertio præstare. *Donatio mortis causâ* jam in præced. Conferentia fuit definita. *Testamentum* aliud est *publicum*, quod testimoniò & auctoritate publicâ nititur, v. g. quòd ipsi Principi

cipi offertur, vel Judici coram assessoribus traditur ad acta; aliud est *privatum*, quod testimonio & auctoritate personarum privatarum firmatur. Aliud est *solemne*, quod debitas à jure solemnitates habet. Aliud est *privilegiatum*, quod solemnitates à jure præscriptas non requirit; quale est testamentum factum ad pias causas, testamentum Parentum inter liberos, testamentum militum actu militantium, testamentum factum tempore pestis, item testamenta rusticorum. Rursus testamentum aliud est *scriptum*, quod scriptio fit per testatorem cum obsignatione septem testium, diciturque *clausum*, quia testator latere vult, quod in eo continetur. Aliud est *nuncupativum*, quod testator sine scriptura coram 7. testibus declarat, quid de bonis suis post mortem fieri velit, propter quod etiam testamentum *apertum* dicitur. Hoc notat

Suppono, testamentum uti & legatum, 495.
ad causas pias valere pro foro interno, & externo, etiam si careat solemnitatibus aliis à jure civili ad testamentum requisitis, dummodo aliunde sufficienter constet de ultima testatoris voluntate. Ita hodie ferè Theologi, Canonistæ, & Civilistæ, teste Reiffenstuel in lib. 3. Decret. tit. 26. n. 138. Ratio est; quia Alexander III. cap. Relatum 11. de testamentis, statuit expressè, ultimam voluntatem ad pias causas coram duobus aut tribus testibus valere; qui tamen testes non requirun-

tur ad valorem, si aliunde certò constat voluntas testatoris, v. g. si reperiatur manu testatoris scriptum testamentum, vel saltem subscriptum, ut *Fagnanus, Pirrhing, & alii plures apud Reiffenstuel cit. n. 143.* Ratio est: quia in jure canonico nullibi reperitur decretum irritans testamenta ad causas pias sine testibus facta, prout tamen circa alios contractus reperitur, quando testes requiruntur ad substantiam actûs, ut patet de matrimonio ex *Concilio Trid. Sess. 24. de Reform. cap. 1.* Quæ doctrina valde servit in casu, quò v. g. herus, vel Domina cuidam fideli & pauperculæ famulæ, vel famulo, tanquam pauperi, in secreto, absentibus aliis aliquid legat, v. g. dicendò: *Post mortem meam accipe in hoc, vel illo loco, has vel illas pecunias, vel aliam rem, quam tibi tanquam pauperi lego.* Talis enim famulus, vel famula potest deinde familia clam accipere, & in conscientia retinere, si nemo se opponat in foro externo. Ratio est: quia de jure naturæ sufficit ad transferendum dominium, ut ille, in quem transfertur, sciat voluntatem transferentis, eamque acceptet, quamvis in foro externo conventus, per duos Testes probare deberet. Num verò testamenta ad causas profanas facta valeant, si destituta sint solemnitatibus juris civilis, aperiet sequens

496. RESOLUTIO I. Testamenta & legata ad causas profanas facta sine solemnitatibus

tatibus juris civilis, ante sententiam Judicis, & quando nemo se opponit, valent pro foro interno in tantum, ut hæredes & legatarii in eisdem instituti, tutâ conscientiâ accipere, & retinere valeant hæreditatem, vel legata sibi in tali testamento relicta. Ita *Laymann lib. 1. tract. 4. cap. 17. Bannes, Victor. Sa, Sotus, Reiffenstuel cit. n. 106. & alii.* Ratio est: quia non potest ex jure sufficienter probari, quòd leges irritantes testamenta sine solemnitatibus juris civilis condita voluerint ea irritare tam civiliter seu pro foro externo, quàm naturaliter, seu pro foro conscientiæ, cum plures alii contractus in jure tantum irritentur civiliter; Maximè, cum jus civile *L. etsi 2. C. de Fideicommissis.* prohibeat repetitionem fideicommissi ex minùs solemni testamento soluti; Ergo hoc ipsò agnoscit obligationem saltem naturalem ex tali testamento oriri. Dictum est suprâ: *Ante sententiam Judicis, & quando nemo se opponit*; Si enim in foro externo hæreditas, vel legatum ex testamento minùs solemni debitum per sententiam Judicis adjudicetur hæredi ab intestato, arbitror cum *Laymann cit. n. 7. & la Croix lib. 3. p. 2. n. 1118. circa finem,* non esse probabilem sententiam, quòd hæres in minùs solemni testamento institutus, item Legatarius ac Fideicommissarius in eo institutus possint uti occultâ

compensatione. Ratio est: quia juxta communissimam DD. sententia Judicis justa in foro externo, nisi fundetur in falsa præsumptione, est etiam servanda in foro interno; Atqui sententia annullans testamentum minùs solemne est justa, hoc ipsò, quòd sit juxta leges *L. Hæc consultissima. C. de testamentis*, & judex juxta leges judicare debeat? nec fundatur in deceptione, vel falsâ præsumptione, cùm Judex illam pronuntiare debeat, etiamsi non subsit fraus: Ergo etiam est servanda in foro interno. Ex dictis sequitur

497.

RESOLUTIO II. Rupertus in testamento non solemniâ Wolfgango institutus hæres, adiënsque hæreditatem potest eam tutâ conscientiâ retinere tamdiu, quamdiu per sententiam Judicis non adjudicatur hæredibus ab intestato; nec tenebatur hæredibus ab intestato manifestare Rupertus, quòd testamentum careat solemnitatibus juris civilis; etsi ipsi id invincibiliter ignorent, uti cum aliis observat *Menochius de Præsumpt. lib. Præsumpt. 80. apud Reiffenstuel. cit. n. 132.* Quia hæredum ab intestato officium fuit, inquirere de testamento, an fuerit destitutum solemnitatibus juris civilis, quod statim rescire potuissent, si hæreditatem acquirere voluissent. Deinde *jura vigilantibus*, ait illud antiquum Juristarum proverbium. Si autem hæredes ab intestato, Wolfgangi testamen-

testamentum impugnarent, atque per sententiam Judicis illud pronuntiaretur invalidum, Rupertus in conscientia foret obligatus, hæreditatem etsi jam aditam, restituere, nec poterit uti occultâ compensatione. Horum omnium rationes jam dedimus Resolutione præced. Quantum verò ad legata pia in testamento minùs solemni Wolfgangi contenta, & à Ruperto jam soluta, dicimus, ea fuisse valida in foro interno & externo, & consequenter non fuisse restituenda hæredibus ab intestato, cujus ratio etiam *in supposito* ante Resolutionem præced. jam fuit data. De cætero testamentum, sicut etiam legatum, fideicommissum, donatio mortis causâ, & codicillus possunt pro libitu revocari usq; ad mortem, & propterea voluntas testatoris dicitur à Juristis *perambulatoria* usque ad supremum vitæ exitum, *L. Quodsi. FF. de adimplendis. legatis.* Imò si testator jurâisset, se non revocaturum testamentum, legatum &c. posset tamen adhuc validè, etsi non licitè revocare juxta *Lessum, Molinam, Engel &c.* Quia juramentum non aufert à jurante dominium suarum rerum, & suæ voluntatis: Ergo.

CONFERENTIA CLXXXVIII.

De Mutuo.

Demetrius mutuavit centum florenos Ludmillæ viduæ infirmæ, nihil habenti 498.

G g 5 am.

amplius, nisi parvam domunculam, in qua ipsa sola habitat cum sua famula, quæ domuncula æstimatur pro centum florenis, & ideo etiam, si Ludmilla fortè non restitueret mutuatos centum florenos, pro iisdem Demetrio est oppignorata. Nihilominus Demetrius exigit à Ludmilla pro mutuatis centum florenis, quinque annuos florenos, cum tamen ipsi nullum ex præfato mutuo damnum emergat, aut lucrum cesset, utpote, quia aliàs prædictos centum florenos domi in sua cista retineret. Quærit igitur Demetrius, an bonâ & tutâ conscientiâ possit prædictos quinque annuos florenos *pro interesse* accipere? Ante Resolutionem

499. Sciendum, quod *mutuum* fit traditio rei in suo genere functionem recipientis, ut statim accipientis fiat, & postea tantundem ejusdem generis, & qualitatis restituatur. Hic contractus mutui est quidem onerosus quoad ipsam sortem mutuatam à mutuatario integrè restituentam, est tamen etiam gratuitus, quatenus vi ipsius mutui, ultra sortem mutuò datam nihil exigi, nec accipi potest sine peccato usuræ, etiamsi solum tanquam ex gratitudine debitum exigatur, ut patet ex propositione 42. damnata ab Innocentio XI. quæ sic sonat: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; sed solum, si exigatur tanquam*

tanquam ex justitia debitum. Quod intelligendum est, nisi justus titulus seu justa causa aliquid ultrà sortem accipiendi accedat; quales tituli sunt, 1. Obligatio mutuandi imposterum, quoties volueris, vel pecuniâ, aliâve re indigueris; quia talis obligatio est onus grave, & pretiô æstimabile. 2. Justus titulus accipiendi aliquid ultrà sortem in mutuo, est notabilis labor, vel expensæ in mutuando, quæ utique sunt pretiô æstimabilia. 3. Justus titulus est, quando ipse mutuans, v. g. pecuniam, suscipit in se periculum pecuniæ per pactum superadditum affecurationis, à mutuatario liberè initum; quia subire hoc periculum, est pretio æstimabile. 4. Justus titulus est lucrum verè, & à parte rei, & actualiter cessans ratione rei mutuò datæ; quia utique etiam hoc est pretiô æstimabile. 5. Justus titulus est damnum verè, à parte rei, & actualiter emergens ratione rei mutuò datæ, ob eandem rationem. 6. Justus titulus est periculum fortis, ac difficultas eandem recuperandi, cum etiam hæc sint pretiô æstimabilia: Ergo in mutuo, ratione prædictorum titulorum pretio æstimabilium, potest aliquid exigere, & accipere ultrà mutuum; non quidem vi mutui, sed, ut dictum, ratione modò dictorum titulorum. Jam sit

RESOLUTIO. Demetrius non potest bonâ conscientiâ, ratione centum mutuatorum 504.

tuatorum florenorum à Ludmilla exigere, & accipere quinque annuos florenos pro interesse, ut vocant. Ita communissima apud *Reiffenstuel in lib. 5, Decret. tit. 19. n. 63.* Ratio est: quia Demetrius nullum habet justum titulum, exigendi, & accipiendi quinque annuos florenos à Ludmilla ratione centum mutuatorum florenorum; siquidem Demetrius mutuans eosdem, imprimis non suscipit in se obligationem mutuandi imposterum, nec habet notabilem laborem, aut expensas in mutando, nec suscipit in se periculum pecuniæ mutuatae, ut supponitur in casu. Deinde non habet damnum emergens, aut lucrum cessans, ut iterum patet ex casu; Nec adest periculum sortis, cum pro sorte recuperanda sit ipsi oppignorata Ludmillæ domuncula; nec potest habere intentionem emendi censum annum à Ludmilla, vel ineundi cum ea contractum societatis; Cum census annuus, & contractus societatis necessario supponant, vel personam fructiferam, vel bona fructifera; jam autem Ludmilla per suam industriam nihil lucrari potest, cum sit infirma, nec habet bona fructifera, cum nihil habeat, nisi domunculam, quam ipsa sola cum sua famula inhabitat: Ergo Demetrius nullum habet justum titulum exigendi & accipiendi à Ludmilla quinque florenos annuos pro

pro interesse centum mutuatorum florenorum, & consequenter, si accipiat, peccat mortaliter contra iustitiam, committit usuram, & tenetur ad restitutionem. Nec contraria nostræ Resolutioni sententia est in praxi verè probabilis, nec licet eam sequi; quia nullam habet solidam rationem, aut fundamentum, ait *Reiffenstuel cit. n. 64.*

CONFERENTIA CLXXXIX.

De Usura.

Januarius mutuat Augusto centum florenos per annum retinendos, seque obligat quòd intra annum non velit eos repetere, pro qua obligatione petit tres florenos; insuper facit pactum cum Augusto, si post annum non reddiderit centum mutuatos etiam sine sua culpa, debeat adhuc duos florenos superaddere. Occasione hujus casus quæritur. 1. Quid sit usura? 2. An Januarius commiserit usuram?

RESOLUTIO I. Usura est *lucrum* 502. *quæsitum ex mutuo vi mutui.* Ita Canonistæ in *Rubrica de Usuris c. 3.* dicitur 1. *lucrum*, intellige temporale, & pretiò æstimabile; si enim quæreretur *lucrum spirituale* ex mutuo, foret simonia & contra iustitiam, ac Religionem simul. 2. *Quæsitum*, vel solâ intentione internâ, & tunc est *usura mentalis*, vel pacto externo, & tunc erit *usura realis*. 3. *Ex mutuo.* vel expresse, vel tacito, vel palliato. 4. *Vi mutui*, intellige, *per se, & præcisè*

præcisè, & seclusò aliò accidentali, & iustò titulò aliquid accipiendi supra sortem mutuatam; item *tanquam obligatoriè debitum*; Si enim mutuatarius ex benevolentia aliquid det propter concessum mutuum, mutuator sine peccato usuræ potest illud accipere. Perrò usura mentalis, & realis aperta, & *palliata* (quæ nimirum committitur in mutuo non formali & explicito, sed virtuali & implicito, quippe sub alterius contractûs specie & nomine occultato, & palliato) est prohibita jure naturali, Divinò, & Canonicò. Ratio est: quia per mutuum transfertur totum dominium rei mutuatæ in mutuatarium, pro quâ dominii translatione non potest mutuator plus petere, quàm aliam rem rei mutuatæ æqualem, seu æquivalentem: Ergo si plus petat, facit injustitiam; quia plus petit, quam res sua valebat; nec pro usu rei mutuatæ potest aliquid exigere, quia exigeret ex re aliena, siquidem dominium plenum rei mutuatæ, scilicet tam directum, quàm utile, per mutuum transfertur in mutuatarium; adeòque mutuans accipiens vi mutui aliquid ultrà sortem, peccat contra justitiam commutativam, & pro gravitate rei acceptæ, vel levitate, peccabit graviter, vel leviter, & tenebitur ad ejus restitutionem.

503. RESOLUTIO II. Januarius in casu proposito, petendò tres florenos, pro obligatione

ligatione per annum non repetendi centum florenos mutuò datos Augusto, commisit usuram. Ratio est: quia Alexander VII. damnavit hanc 42. propositionem: *Licetum est mutuanti, aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Ratio ulterior est: quia pro ipso mutuo in se nihil potest accipi sine peccato usuræ; atqui illa obligatio non repetendi mutuum ad tale certum tempus longius est imbibita in ipsa natura mutui longioris: Ergo pro hac obligatione nihil potest accipi sine peccato usuræ. Deinde Januarius faciendò pactum cum Augusto, ut si hic post annum non reddiderit centum florenos mutuatos etiam sine sua culpa, debeat adhuc duos florenos superaddere, iterum commisit usuram. Ratio est: quia licet justè mutuo communi consensu apponatur pœna conventionalis à mutuatario solvenda etiam ante Judicis sententiam, *nisi mutuum restituat ad terminum præfixum*, etiamsi nullum interim damnum emerferit, vel lucrum cessaverit, aliudve periculum subsit mutuanti, siquidem pœna justè imponitur pro culpa; tamen, ut ejusmodi pœna justè imponatur, juxta Doctores requiruntur tres conditiones; prima est, ut non ponatur ad palliandam usuram. 2. Ut intercesserit culpa mutuatarii, isq; culpabiliter pactum, ac præfixum terminum transgrediatur

diatur; ubi enim nulla culpa, nulla debetur poena. 3. Ut mora solvendi sit notabilis. 4. Ut poena sit moderata, & culpæ proportionata: Jam verò Januarius vult ab Augusto habere solutionem talis poenæ, etiamsi Augustus sine sua culpa post annum non restituerit centum mutuatos florenos, quod est injustum, adeoque usurarium, & restitutioni obnoxium: Ergo Januarius sic paciscendô commisit usuram.

TITULUS XII.

De Contractibus onerosis.

CONFERENTIA CXC.

De Emptione, & Venditione.

504. **V**alerianus Dominus committit Valerio suo famulo duas frumenti scaphas ad publicum forum transferendas, & quamlibet frumenti scapham pro octo florenis vendendam; Atque ut pro acceptis sedecim pro utraque frumenti scapha florenis emat duas vini amphoras, quamlibet pro octo florenis. Valerius autem famulus duas frumenti scaphas vendit

vendit pro viginti florenis; duas verò vini amphoras emit pro duodecim florenis. Jam quæritur, an Valerius sibi ex frumento carius vendito, & ex vino leviori pretiò empto possit retinere octo superfluos florenos, quos suprâ taxatum à Domino pretium frumenti, & vini comparavit? Ante Resolutionem

Notandum, quòd *venditio* sit con- 505.
tractus onerosus, mutuò consensu absolutò constitutus dandi mercem pro pretio determinato, & statim debito; *Emptio* est contractus onerosus, mutuò consensu absolutò constitutus dandi pretium determinatum, & statim debitum pro merce. Porro *Pretium* rerum venalium duplex est, *legitimum* & *naturale*. *Legitimum* seu legale est, quod publicâ lege, seu decretò Principis vel Magistratûs considerata rei qualitate, ac circumstantiis taxatur. Hoc pretium ex justitia sub onere restitutionis est observandum, nisi vel Princeps consentiat non observari suam taxam, vel nisi taxa Principis, esset vel fieret injusta, vel nisi tua res esset notabiliter melior, quàm aliæ res, quæ communiter in foro venduntur pretiò taxatò; tunc enim vendere poteris aliquantò plurius suprâ taxam; sicuti econtra, si res tua sit notabiliter pejor, minorris proportionaliter vendere debebis; quia alias committeretur injustitia. *Pretium naturale, seu*

vulgare est, quod seclusâ definitione legis, mutuô paciscentium consensu constituitur ex ipsa bonitate usuali mercium. Hoc pretium rursus est triplex, *summum, medium, & infimum*, quôrum quolibet res vendi, & emi justè potest, quia non consistit in indivisibili; nec homines determinatè scire possunt, quantô pretiô res â parte rei condigna sit, & ideò variè de pretio rei judicant; si tamen aliquis rem vendat ultrâ pretium summum, vel emat infra pretium infimum, injusta est venditio, & emptio; quia non servatur æqualitas inter mercem & pretium, adeoque per restitutionem ad æqualitatem erit reducenda. Hôc notatô sit ad casum sequens

506. RESOLUTIO. Valerius nequit sibi retinere octo superfluos florenos, quos suprâ taxatum à Domino pretium frumenti & vini comparavit. Ratio est: quia tota res vendenda, quantum justè valet, suo Domino valet: cùm ergo Valerius non suô, sed Valeriani sui Domini nomine duas frumenti scaphas pro viginti florenis vendiderit, isti viginti floreni erunt sui Domini Valeriani, & consequenter, cùm ex his viginti florenis, duodecim tantum impenderit pro emendis duâbus vini amphoris, reliquos octo non sibi retinere poterit, sed Domino suo restituere debebit. Nec obstat, quod Valerianus Valerio determinaverit pretium fru-

frumenti vendendi sedecim tantum florenis ; siquidem tantum determinavit, ne minoris vendat, non autem, ne pluris vendat, & quando pro vino emendo determinavit pretium sedecim florenorum, censetur determinasse, ne majori pretio emat, non autem, ne minori. Nihilominus si quispiam vendens, vel emens alieno nomine, ultra intentum Domini, specialem & extraordinariam diligentiam ac laborem adhibuit in vendendo rem Domini majori pretio, aut ipsi emendo viliori pretio, tunc poterit excessum pretii, dummodo diligentiae & labori extraordinario proportionatum, sibi retinere. Ita communis apud *Sporer tract. 6. in Decalog. cap. 5. n. 38.* Ratio est: quia Dominus non censetur velle a te exigere in re sua vendenda, aut aliena sibi emenda, nisi diligentiam moralem ordinariam. Ergo quod accipis ratione diligentiae extraordinariae, censetur tibi condonare. Hoc multo certius est, quando Dominus determinavit pretium rei vendendae pro se, ut praecise tanti vendas, expresse tibi remittens, si pluris vendere possis, tunc utique totum excessum tibi retinere poteris, quippe de expressa voluntate Domini; Atque idem eadem ratione dicendum, quando Dominus traditio sibi in manus pretio vult sibi emi rem pretio determinato, ita ut si minoris emas, reliquum tuum sit.

CONFERENTIA CXCI.

De merce, seu re vendita.

507. Andreas Caupo Cerevisarius confitetur, quòd subinde amphoræ cerevisiæ duas vel tres mensuras aquæ superinfuderit, & talem cerevisiam aquâ mixtam, taxatò à Magistratu pretiò vendiderit. Cùm autem hujus rei causâ à Confessario objurgaretur, & ad restitutionem obligaretur, incepit lamentari Andreas, & in conscientia attestari, quòd, si suam cerevisiam, (quæ etiam admixtâ prædicta modicâ aquâ adhuc satis benè sapit emptoribus) taxatò à Magistratu pretiò deberet vendere, & nullam aquam admiscere, careret omni honestò lucrò, quod tamen est unicum ipsius sustentationis medium. Quid jam faciet Confessarius? Ante Resolutionem

508. Suppono, quòd justè & licitè possimus vendere omnia, quæ sunt nostra in re, in spe, & in jure; quia sunt pretiò æstimbilia, & nostræ liberæ dispositioni subiecta; vendi ergo non possunt, quæ nostra non sunt, nec quæ sunt juris humani, uti sunt omnes res sacrae spirituales, & corporales, item quæ speciali legi vendi prohibentur. Item vendi non possunt merces vitiatæ pro bonis, adeò, ut si vitium sit in mercis substantia moraliter spectata, hoc est, si mercx non sit ea, quam emptor sibi vult comparare, & vitium non detegatur,

gatur, contractus sit nullus juxta superius dicta de contractibus in genere, *Conferentiâ 184. titulô præcedenti.* Si verò vitium notabile & occultum sit in quantitate, vel qualitate, licet contractus valeat, fit tamen gravis emptori injuria, quæ aliquando rescissione contractûs, si petat emptor, vel saltem restitutione excessûs pretii resarcienda erit. Ulterius si quispiam sciat mercem brevî minùs valituram, potest eam licitè vendere pretiò corrente, sicut & sciens privatim, pretium mercis esse augendum in proximo, potest eam emere pretiò corrente. Ratio est: quia taliter vendens, aut emens contrahit pretiò pro tunc justò, siquidem scientia privata venditoris, vel emptoris nec auget nec minuit pretium in communi æstimatione hominum. Denique *Instit. de emptione, & venditione §. cum autem,* statutum est, quòd, etiamsi venditor mercis suæ dominium retineat, donec illam emptori tradat, & ab illo, vel pretium, vel fidem ejusdem certò solvendi recipiat, tamen statim ab inito contractu venditionis absolutæ, res determinata emptori sit debita, ita ut etiam ante traditionem pereat emptori, aut fructus ejus ei accrescant. His suppositis sit casus

RESOLUTIO. Confessarius | Andre- 509.
am non obligabit ad restitutionem. Ita
Laymann lib. 3. tract. 4. cap. 17. §. 2. n. 15.
& apud ipsum *Molina, Angelus, Sylvester, Ga-*

briel, Lessius, & alii, docentes, mercatores injustitiæ statim damnari non posse, si merci alienam substantiam, puta optimo tritico mediocre, vino aquam, ceræ picem &c. admisceant, modò in modica quantitate, & ita fiat, ut exinde emptoribus nullum damnum inferatur, satisque adhuc merx sit idonea ad usum vel finem, cujus gratiâ emitur. Ratio est: quia per hoc emptoribus non fit injuria, cùm adhuc, uti supponitur, inter mercem & pretium servetur æqualitas, ac justitia commutativa. Idem docet *Reiffenstuel lib. 3. Decret. tit. 17. n. 138. qui loc. cit. n. 135. etiam docet, quòd si manifestè constet, pretium alicujus rei à Magistratu irrationabiliter & injustè esse taxatum, nemo illud in foro interno observare teneatur; quia lex injusta non obligat in conscientia, adeoque emptores & venditores taxam transgredi possunt, ac etiam per diminutionem ponderis, ulnæ, vel mensuræ sibi tantum comparare, quantum justo pretio deest*

CONFERENTIA CXCI.

De Censu Germanico.

510. Fridericus dives & avarus Dominus habet subditum rusticum, nomine Isidorum, qui ex suis bonis, ac labore per annum vix potest acquirere necessaria sustentationi suæ, & uxoris, proliumque suorum.

rum. Hic Isidorus ad sublevandas suas necessitates indiget centum florenis, quos petit mutuos à suo Domino Friderico. Hic verò, ne committat usuram, dicit ad Isidorum, quòd velit ipsi tradere desideratos centum florenos, & per eosdem ab eodem emere censum Germanicum annuum quinque florenorum; jam quaeritur, an hoc justè, & licitè fieri possit? Ante Resolutionem

Notandum, quòd *census* sit jus contra- 511.
ctu aliquò constitutum, percipiendi annuam pensionem ex re, vel alterius personâ fructiferâ. Estque duplex, nimirum *realis*, & *personalis*; *Realis* est, qui fundatur super aliqua re fructifera; v. g. fundò, domò &c. ita ut pensio ex fructibus illius fundi sit solvenda. *Personalis* est, qui fundatur super aliqua persona fructifera propter suam industriam, negotiationem, artem &c. Iterum census alius est *perpetuus*, qui constituitur ad solvendos redditus in perpetuum, & appellatur *irredimibilis*; quia à *Censuario* (qui nimirum eundem debet solvere) redimi non potest, etiam quòvis oblatò pretiò, si *Censualista* (nimirum ille, cui solvi debet) ipsum redimi nolit. Alius est *temporalis*, qui redditò pretiò accepto potest à *Censuario* redimi, etiamsi *Censualista* contradicat, & propterea vocatur *redimibilis*. Hòc notatò sit

§ 12.

RESOLUTIO I. Census realis & personalis redimibilis & irredimibilis, etiam adjuncto pacto assecurationis est licitus saltem in Germania, *Ita Sporer tract. 6. in Decal. cap. 6. n. 7. & 16. cum aliis à se citatis.* Ratio est: quia licite & juste potest quis vendere jus percipiendi fructus, vel redditus, vel lucrum ex re sua fructifera, vel persona sua fructifera, & quidem irrevocabiliter, vel revocabiliter: Ergo etiam alter potest licite, & juste emere tale jus; sed hoc fit in contractu censuali, dum censuarius vendit pro certo pretio v. g. pro centum florenis, censualistæ jus percipiendi fructus, seu redditus, seu lucrum v. g. quinque florenos in singulos annos ex re, vel persona sua fructifera; & censualista illo pretio tale jus emit: Ergo talis contractus est licitus, nec erit usurarius; siquidem in hoc contractu illud pretium, nempe centum florenos, non mutuatur censuario, ut hic singulis annis reddat quinque, sed per illud pretium emit censualista à censuario jus percipiendi annuos ex ipsius re, vel persona oriundos fructus, & consequenter si per annum res, vel persona censuarii nullos fructus, vel lucrum producat, ad annuam pensionem, non tenebitur censuarius, nisi cum censualista insuper iniisset pactum assecurationis de pensione solvenda, ita ut; quamvis censuarius quacunque de causa nihil lucretur, nihilo-

hilominus annuam pensionemolvere, vel restituto pretiô censum redimere cogatur; quod pactum justè contractui censuali adjici posse, docet communis DD. Germanorum apud *Laymann, Sporer, &c.* Cùm etiam aliis contractibus, v. g. contractui societatis justè adjici possit. Et quamvis summi Pontifices censum personalem prohibuerint, ipsa prohibitio vel fundatur in præsumptione fraudis & usuræ, quam nos supponimus abesse, vel non est in Germania recepta, ut testantur *Sporer cit. Illsung, Tannerus; Pirrhing, Platelius apud la Croix lib. 3. p. 2. n. 1010.* Jam sit ad casum

RESOLUTIO II. Fridericus Domi- 513.
nus à suo subdito Isidoro nequit, datis eidem centum florenis emere censum Germanicum quinque florenorum. Ratio est: quia census necessariô debet fundari super re fructiferâ, vel super personâ fructiferâ, quorum fructuum percipiendorum jus possit vendi; aliàs non est contractus censualis sed mutui; Atqui Isidorus rusticus subditus Friderici non habet fructus, nec ex suis bonis, nec ex sua persona, quorum percipiendorum jus possit vendere; cùm, uti dicitur in casu, Isidorus ex suis bonis, & labore per annum vix possit acquirere necessaria sustentationi suæ, & uxoris, proliûmque suarum: Ergo nec Fridericus poterit emere tale jus ab eo, adeoque nec Censum Germanicum.

Quare per omnia benè notandum, quòd si contrahatur *census quinque pro centum cum censuario paupere, vel indigente*, qui tantum mutuas pecunias accipit ad sublevandas suas necessitates, & si ex rebus suis, vel laboribus, redditus, vel fructus provenientes, vel partem eorum mutuatario vendere debeat, defectum necessariæ sustentationis pati, & paulatim ad inopiam delabi cogatur, talis census est illicitus, & ipsissima usura; quia cum tali paupere & indigente non habetur fundamentum, scilicet vel *res fructifera, vel personalis industria fructus*, iuxta omnes apud Laymann lib. 3. tract. 4. cap. 18. n. 14.

CONFERENTIA CXCI.

De Cambio.

§ 14. Rupertus Dominus committit suo famulo Huberto centum aureos, ut his debitum solvat creditori. Hubertus retinet centum aureos pro se, & solvit creditorem per Denarios tot, quot æquivalent centum aureis, & per talem permutationem, lucrum non modicum acquirit. Ratione hujus casûs, quæritur 1. Quid sit cambium, & an licitum? 2. An Rupertus peccaverit.

§ 15. RESOLUTIO I. *Cambium* est permutatio pecuniæ pro pecunia; est duplex, videlicet *manuale*, & *locale*. *Cambium manuale seu minutum* est, quò pecunia unius spe-

speciei, vel materiæ permutatur cum pecunia alterius formæ, vel materiæ, utpote aurea cum argentea, major cum minori, patria cum extera &c. *Locale* est, seu *per litteras* dicitur, quando commutatur pecunia præsens cum absente, & distante in alio loco, idque duobus modis institui potest, 1. Sic, ut *Campsor* (is nimirum, à quo petitur permutatio pecuniæ) pecuniam præsentem prius accipiat hic Passavii, ut postea in loco distante v. g. Romæ, per seipsum, vel per suum correspondentem recipiat eam *Campsarius* (is nimirum, qui petit permutationem pecuniæ) 2. Sic, ut *Campsor* pecuniam præsentem prius numeret hic Passavii, ut postea in loco distante, ipse per se, vel per suum correspondentem eandem recipiat. Additur etiam *cambium siccum*, seu *fictitium*, quod est mutuum *palliatum*, ac verè & propriè usurarium, & committitur tunc, quando pecunia pro pecunia datur absque ulla alteratione rei, loci, vel circumstantiarum, adeò ut absit omnis justus titulus lucri, vel auctarii inde capiendi; quod utique illicitum & injustum est.

RESOLUTIO II. In cambio reali § 16.
manuali & locali *Campsor* justè & licitè recipit lucrum aliquod rationabile ultra sortem. *Communissima Theologorum.* Ratio est: quia in vero reali cambio (& non tantum fictitio) tam manuali, quàm locali semper

per adfunt iusti tituli, unde Campfor exigere possit ejusmodi lucrum moderatum; quales sunt 1. Officium cambiendi. 2. damnum emergens. 3. Lucrum cessans. 4. specialis titulus pro cambio locali est contractus operæ locatæ ad formaliter, vel virtualiter transferendam pecuniam ad locum, quem Campfarius vult. 5. Rursus specialis titulus in cambio locali est pactum affecurationis, quò Campfor pecuniæ transferendæ securitatem promittit, & periculum in se suscipit.

517. **RESOLUTIO III.** Hubertus retinendò centum aureos pro se, & creditorem Domini sui solvendò per Denarios tot, quot æquivalent centum aureis, & per hoc lucrum sibi acquirendò, non peccavit, nec tenetur ad restitutionem lucri, si adfuerint tres conditiones. Prima est, quòd Rupertus Dominus non tenebatur creditori suo ex pacto solvere debitum monetâ aureâ. 2. Quòd Hubertus famulus non plus à creditore in utilitatem Domini consequi potuerit, solvendò illum monetâ aureâ, seu centum aureis in specie, ut vocant. 3. Quòd Hubertus famulus nec expressum, nec præsumptum Domini sui mandatum habeat, ut easdem monetas aureas in specie tradat, aut fortè iisdem cambiendò Domino lucretur. *La Croix l. 3. p. 2 n. 1036.* addit; talem famulum

lum saltem non graviter peccaturum, etiam si hæc tertia conditio quoad aliquid non servaretur, videlicet, quamvis famulus sine præsumpto consensu Domini sic faceret; peccaturum tamen venialiter contra fidelitatem & observantiam Domino debitam. Si tamen Dominus expressè mandaret, tradi creditori centum aureos in specie, tunc famulus eos commutandò in viliorē monetam, peccaret graviter, & creditori gravem injuriam inferret, tenereturque ei compensare lucrum cessans & damnum emergens. Ita *omnes apud Sporer cit. n. 48.* Ratio est: quia in hoc casu creditor ex voluntate Domini haberet jus ad rem, ad *centum aureos in specie*: Ergo famulus eos in specie non tradendò peccaret contra justitiam; & si exinde creditor pateretur etiam damnum, teneretur ad ejusdem compensationem. Sic etiam, si famulus Hubertus à Ruperto Domino destinatus fuisset, ut reciperet pecunias aliquas nomine Ruperti, famulus non posset eas permutare; quia hōc ipsō, quòd traderentur famulo, Rupertus acquireret jus ad illas; quale tamen jus non acquisivetat creditor, cui solvendum erat à famulo. *Laymann apud la Croix cit.*

CONFERENTIA CXCIV.

De Locatione, & Conductione.

§18. Celerinus nuntius mercede conducitur à Lentulo, ut eat Augustam; Celerinus hoc dissimulans, etiam conducitur à Donulo, ut eat ad eundem locum, accipitq; à Lentulo & Donulo integram & sic duplicatam mercedem. Occasione hujus casûs, quæritur 1. Quid sit locatio, & conductio? 2. Quid dicendum ad casum, an nimirum Celerinus justè possit recipere duplicem mercedem, & quidem integram pro uno itinere perficiendo?

§19. RESOLUTIO I. *Locatio* est contractus onerosus, quò quis rem aliquam vel personam alteri utendam, vel fruendam certò pretio, mercede, vel pensione constitutâ concedit. *Conductio* vicissim est contractus onerosus, quò quis rem aliquam, vel personam utendam, vel fruendam certò pretiò, vel mercede, aut pensione constitutâ ab altero sulcipit. Porro *locator* tres obligationes contrahit ad *conductorem*: prima est, tradere rem minimè vitatam, damnosam, vel inutilem ad usum locationis. 2. Facere expensas necessarias ad ipsam substantiam rei locatæ, ejusque partes permanentes conservandas. 3. Non expellere conductorem à re locata, nisi adsit justa causa, v. g. nisi conductor non solveret pretium vel pensionem, vel si rei locatæ

locatae damnum inferret, aut eam male uteretur. *Conductor e contra à locatore etiam triplicem obligationem contrahit: Prima est solvere pensionem, seu mercedem debitam. 2. In re conducta facere expensas ordinarias ad solum usum vel fructum rei locatae capiendum requisitas, item facere modicas & ordinarias expensas pro rei locatae conservatione faciendas. 3. Finito tempore locationis reddere eandem rem integram, salvamque, sicut accepit. Cujus rei locatae dominium sicut & damnum, si fortuito eveniat, utique ad locatorem spectat; quia res, quae casu perit, suo Domino perit; Si verò res locata culpa Theologicae conductoris pereat, utique hic pro qualitate cul-pae gravis, vel levis tenebitur ad restitutionem damni graviter, vel leviter, ut docetur in materia de restitutione in communi.*

RESOLUTIO II. Celerinus pro uno § 20. itinere Augustano perficiendo, potest à Lentulo & Donulo conductus, duplicatam, & quidem integram mercedem justè & licitè recipere. Ita Lessius, Molina, Sporer cit. cap. 6. n. 38. La Croix lib. 3. p. 2. n. 1045. Ratio est: quia opera illa, quam Celerinus spondet, & praestabit Donulo, est digna ista mercede, per accidens autem est, etiam praestandam fuisse Lentulo; nam Celerinus ita se obligat singulis in solidum, ut quamvis Lentulus deficeret, tamen Donulo eam totam esset praestiturus, & ex eo, quòd

quòd eam præstet pluribus, non minùs eandem præstat singulis: Ergo etiam ex eo non debet minui æstimatio illius operæ, seu itineris. Hinc etiam auriga Passaviò conductus Augustam, quamvis mercedem petierit tanquam rediturus vacuus, tamen si ibi, vel in via inveniat revehendos, potest cum priori mercede, etiam hæc lucra acceptare ob dictam rationem, maximè cùm esset periculum redeundi vacuò curru; Casui autem, vel fortunæ, vel ejus industriæ assignandum est hoc alterum lucrum.

CONFERENTIA CXCV.

De Conductione Famulorum, & Famularum.

521. Conradus nobilis conduxit viginti florenis Petrum pro anno ad suum servitium. Post elapsam anni medietatem absque ulla culpa ipsius Petri, eum è servitio dimisit Conradus. Quæritur jam, an Conradus ad integram mercedem totius anni Petro solvendam teneatur in conscientia?

522. RESOLUTIO est affirmativa. Ita Lessius Naaarrns, Sylvester, Reiffenstuel l. 3. Decret. tit. 18. n. 94. Ratio est 1. quia L. Qui operatur 38. ff. de Locato & Conducto. Statuitur: Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non stetit, quò minùs operas suas præstet. 2. Quia neque conductor, neque locator alterò invitò potest absque iusta causa ante tempus à contractu recedere; nam ex eo, si-

cut

cut ex quovis alio legitimo contractu, nascitur obligatio ex justitia in utroque foro conscientiae scilicet, & civili: Ergo cum Conradus à contractu pro suo libitu recesserit, debebit Petro solvere mercedem integram à principio conventam; *si tamen interea Petrus alteri per reliquum medium annum suam operam pro aequali mercede non locaverit.* Ita citati DD. cum communi aliorum patet ex *L. sed ad des. 19. §. 9. ff. de locato, & conducto*, ubi Imperator statuit, servo conducto solvendam esse integram totius anni mercedem, non obstante, quòd sub anno Dominus sit mortuus, & operam servi amplius uti non potuerit; dummodo talis servus (ut lex expresse limitat) eodem annò mercedem ab alio non acceperit; Quia tunc servus non damnificatur, cum adhuc totam mercedem recipiat.

Hoc benè notent matresfamilias, dum subinde sinè sufficienti causa famulas è servitio ante conventum terminum dimittunt; Aliud foret, si haberent justam causam praesertim illam suspecti consortii, dum advertunt inter filium & famulam, vel inter filiam & famulum, vel inter famulum & famulam intercedere nimiam familiaritatem praesertim de nocte, turpes tactus &c. Ubi sub gravi peccato tenentur similes famulos, & famulas dimittere, ne & ipsae alienorum peccatorum participes fiant;

fiant; Et tunc famulus, vel famula ex tali iusta causa ante tempus locationis finitum dimissi, vel si absque legitima causa ipsimet ex malitia discedant, tenentur ad damna Dominis inde secutura compensanda; quia reverà talium damnorum sunt causa, nisi post eorum dimissionem, vel discessum Domini & heri statim alium, vel aliam ad manum habeant.

CONFERENTIA CXCVI.

524. Cunegundis Materfamilias conduxit Christinam famulam ad suæ familiæ servitium per medium annum; vix autem per aliquot septimanas Christina famulari inceperat, incidit in gravem morbum, quò per quatuor septimanas detenta à servitio exhibendo impedita fuit. Hinc oritur quæstio, an Cunegundis Materfamilias teneatur Christinæ famulæ mercedem dare etiam pro tempore infirmitatis, quò servitium non præstitit?

525. RESOLUTIO est negativa. Ita *Reifsenstuel cit. n. 99. Navarrus, Bonacina, Lessius, & alii.* Ratio est: quia merces debetur tantum & datur propter servitia conducta: Ergo si hæc non præstentur, merces non debetur, casu, quò impedimentum ratione ipsius personæ conductæ (uti est infirmitas) proveniat. Excipitur tamen 1. *Nisi aliter sit conventum, vel consuetudo sit in contrarium;* Contractus enim à con-

ven-

ventionem legem accipiunt; *Reg. 85. Juris in 6.* quæ omnino servari debet, Pariter etiam consuetudo observari debet, tum quia hæc legitimè introducta vim legis habet, tum quia juxta consuetudinem locorum locatio & conductio fieri præsumitur, nisi aliud exprimatur. Hinc colligitur, officialibus Principum deberi integram mercedem, etiamsi per notabile tempus ob infirmitatem operas conductas non præstent, v. g. consilia non frequentent, eòquod passim vigens locorum consuetudo hoc habeat; quæ quia in privatorum Dominorum famulis & famulabus non ita viget, pro tempore infirmitatis mercedem prætereendere non possunt. Nec obstat, quod aliqui Domini famulis suis etiam pro tempore infirmitatis diuturnæ mercedem præbeant; Quia hi cæteris præjudicium afferre non possunt, prout statuitur *L. circa locationes. 19. C. de Locato & Conducto.* Excipitur 2. Si famulus ad annum conductus per breve tempus, v. g. per aliquot tantum dies ægrotet; tunc enim ei nihil subtrahi debet de mercede. *L. Cum Hæres. 4. §. 5. ff. de statu lib.* Ratio est: quia cum omnes simus imbecilles homines, & subiecti infirmitatibus, censetur tacitè in locatione inclusum, ne ob quamvis brevem infirmitatem impedito famulo merces detrahatur, quod etiam consuetudo passim

recepta confirmat. Aliud est in operariis diurnis; ad unum vel alterum diem conductis; His enim merces justè detrahitur pro rata temporis, etsi unò aut alterò tantum die ægrotent, teste praxi ubique receptâ.

CONFERENTIA CXCVII.

526. Laurentius famulus conductus fuit à Laurentino Domino conventa inter utrumque mercede; Sed postea hæc merces videtur Laurentio valdè parva & minor justâ, ideòque occultè surripit aliqua suo Domino Laurentino ad compensationem suæ mercedis. Quæritur, an justè?

527. RESOLUTIO. Si evidenter & certò constet Laurentio, suam mercedem esse minorem justâ, licuit ei justè uti occultâ compensatione. *Cardenas in propositiones damnatas Dissert. 23. cap. 2. art. 1. n. 38. Molina, Navarrus cum communi.* Ratio est: tum quia in hoc casu Laurentius famulus accepit, quod ipsi certò debebatur: tum quia juxta dicta suprâ Conferentia 172. licitum est uti occultâ compensatione, quando debitum moraliter est certum, & aliâ ratione absque molestiâ, expensis &c. acquiri nequit, uti se res habet in casu nostro; quia famuli in judicio contra Dominos suos pro justa sua mercede agentes regulariter succumbunt, vel multas expensas facere debent. Si verò Laurentius famulus

lus habuit tantum rationes probabiliore,
quod sua merces esset minor iustâ, pecca-
vit contra iustitiam surripiendô aliqua à
suo Domino. Patet ex propositione da-
mnata ab Innocentio XI. ordine 37. *Fa-
muli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris
suis surripere ad recompensandam operam suam,
quam maiorem judicant salario suo.* Ratio est:
quia ut occulta compensatio sit licita, de-
bitum debet esse certum & liquidum, & non
tantum probabile, uti suprâ *Conferentia 172.*
diximus. Prædicta omnia etiam intelli-
genda sunt de aliis quibuscunque pro sa-
lario fervientibus, quales sunt officiales
quicunque, consilarii, iudices, administra-
tores &c. Ita *Cardenas, Sbogar & Reiffenstuel*
cit. 106.

CONFERENTIA CXCVIII.

Joannes Consiliarius Principis sic confite- 528.
*tur: Reverende Pater! salarium mihi assignatum
non sufficit ad meam & meorum sustentationem;
si occultè mihi nihil surripio, debeo mendicare,
præsertim, quia aliis mediis careo, nec aliud of-
ficiū habeo, neque acquirere valeo; ideo quæro,
an liceat mihi aliquid occultè surripere? Quid
respondebit Confessarius? Sit*

RESOLUTIO *cum P. Reiffenstuel cit. n. 529.*
114, Confessarius interroget ex pœni-
tente, annon alii pro tali salario fervire
sint parati; Hoc si deprehenderit, restitu-
tionem

tionem occultè surreptorum imperare, & surreptionem in futurum graviter prohibere debet, non obstante, quòd dicat, se mendicare debere. *Molina, Cardenas, Sbo-gar, Reginaldus, Filliucius, Bonacina, & communis aliorum teste Reiffenstuel cit.* Ratio est: quia quamvis ad evitandam mendicationem utpote gravis necessitatis casum liceat differre, (non omittere) restitutionem malè acceptorum, juxta communem; tamen non licet aliena positivè furripere, seu furari, prout certò constat ex Decreto Innocentii XI. damnantis hanc ordine 36. propositionem: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.*

CONFERENTIA CXCIX.

De Sponsione.

§ 30. Matthias concurrentibus tribus, nempe Benedictò, Bernardo, & Dominico ad beneficium parochiale obtinendum (quod tamen uni tantum concedi potest, & debet) cum unoquoque horum trium seorsim spondet tres Ducatos, quòd ex ipsis nullus eligetur ad illud. Deinde modò Matthias consulit Confessarium, an tutà conscientia possit accipere, & retinere sex Ducatos, quos certò lucrabitur à duobus concurrentibus, qui certè non eligentur; cum unus tantum ex tribus eligi possit. Quid respondebit Confessarius? Ante resolutionem

No-

Notandum, quòd sponsio sit contra-
ctus, in quo duo de veritate, vel eventu 531.
alicujus rei contendentes sibi invicem ali-
quid spondent, ut ejus sit, qui veritatem
rei fuerit assecutus. Præter alias omnibus
contractibus communes conditiones re-
quiruntur ad justitiam hujus contractûs, ut
qui spondet, de rei veritate non sit certus;
alias enim deficeret æqualitas, si in uno
spondentium foret periculum, in altero
verò nullum; nisi fortè alter pertinaciter
contradicens, etiam te invitum pertrahe-
ret ad spondendum; tunc enim nulla
fraus interveniret, & alter, qui perdit, suæ
temeritati damnum imputare deberet.
Jam sit

RESOLUTIO. Matthias nequit in 532.
casu proposito sex Ducatos retinere, sed
tantum tres. *Ita Matthæucci in cautela Confes-*
sarii lib. 2. cap. 23. §. 13. n. 75. Ledesma, &
Villalobos. Ratio est: quia in hac sponsi-
one non servatur æqualitas periculi amit-
tendi; nam Matthias est certus, quòd in-
fallibiliter lucrabitur sex Ducatos ab aliis
duobus, qui non eligentur, quamvis de-
beat perdere tres cum eo, qui beneficium
obtinebit. Nihilominus *Sanchez & Lugo*
apud - & cum la Croix l. 3. p. 2. n. 1070. pro-
babiliter docent, Mathiam posse sex præ-
fatos Ducatos retinere. Ratio est: quia
Matthias cum singulis concurrentibus est

dubius de futuro eventu: Ergo sicut potest cum quolibet perdere, etiam poterit à quolibet lucrari. Deinde singulæ spon-
siones seorsim essent licitæ: Ergo etiam simul; quia una non impedit æquitatem alterius; neque ostendi potest, cujus è tribus jus læderetur.

CONFERENTIA CC.

De Ludo.

533. Ludovicus in lusu chartarum, habens meliores & potiores chartas, & securus de victoria auget sponsonem ipse; aliâ vice simulat metum, ut adversarius augeat; aliâ vice inspicit chartas sui collusoris, ex sola hujus negligentia; Quæritur, an in his casibus Ludovicus teneatur ad restitutionem? Ante Resolutionem

534. Sciendum, quòd *ludus* sit contractus, quò ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat, quod uterque deposuit; Estq; *juxta communem DD.* per se loquendò licitus, quem etiam virtus *Eutrapeliæ* commendat ad honestam animi relaxationem, & ad vitandum otium, aliâque multa ex otio sequentia mala animæ & corporis utilis esse potest. Ratio est: quia cùm in cujuslibet potestate sit rem suam absolutè donare, etiam est in ejus potestate transferre in alterum rem suam sub conditione, *si in lusu victor evaserit*, sive illa victoria & conditio

conditio pendeat ab arte & industria, live à casu & fortuna. Ut tamen ludus validè & licitè fiat, requiritur 1. In ludente potestas disponendi de rebus ad lufum expofitis, ita quidem, ut qui non habet liberam fuarum rerum administrationem, vel licentiam à superiore de rebus aliquibus exponendis, ludere nequeat, nec lucrum à lucrante acquiri poffit. 2. Ne ludentes utantur fraude contra leges ludi, v. g. chartas notandò, permutandò, &c. 3. Ne quis alterum per injuriam ad ludum cogat; aliàs talis contractus eft nullus. 4. Et hæc eft lex ludi, quòd *error noceat erranti*. Porro jure civili lufus alearum & alii, qui magis fortunâ & casu, quàm arte reguntur, prohibentur, adeò, ut lucrans in fimili lufu non gaudeat aétione in foro externo, ita ut etiam in confcientia & obligatione naturali non teneaturolvere, qui perdit, *fi fe tueatur tali exceptione*; Secùs eft, fi jamolverit, vel illam exceptionem non fecerit, tunc enim perdens in confcientiaolvere tenetùr, & lucrans in confcientia lucrum retinere poteft. Ita *communis DD. apud Sporer cit. cap. 6. n. 83.* Ratio eft: quia ille contractus ludi jure naturali validus eft, nec legibus humanis irritatur: ergo inducit obligationem in confcientia, nifi ante folutionem, vel poft folutionem utatur exceptione legis civilis; quâ fi utatur, etiam

in conscientia solvere non tenetur, ac solutum repetere potest: Si verò eâ non utatur, non poterit uti occultâ compensatione, quia ante iudicis sententiam victor habet verum jus ad lucrum, si illud jam accepit. Nunc sequitur casûs.

535. RESOLUTIO. Ludovicus in casu proposito non tenetur ad restitutionem. Ita *Lugo, Azorius, Bonacina, Sanchez, Lessius cum communi*. Ratio est: quia non tenetur restituere, qui in ludo utitur astutiis illis, quas regulæ lusûs, & consuetudo recepta patiuntur; cùm ludentes sciant tales astutias esse solitas, & sic tacitè in illas liberè consentiant. Aliud foret, si Ludovicus fuisset usus fraudibus, & astutiis non adhiberi solitis, v. g. suffurandò chartas meliores, illas signis à tergo notando, &c. tunc enim non tantùm lucrum teneretur restituere, sed etiam quantùm colludentibus valebat spes lucrandi; quia illis per tales fraudes intulit injuriam, adeoque totum damnum obligatur compensare. Denique licet etiam jure canonicò lusus alearum sit prohibitus Clericis, attamen privatim sine scandalo, & pro quantitate modica, causâ recreationis, aut ex alia honesta causa ludere aleis, non erit peccatum in Clericis, ait *Sa, 7. Ludus n. 1.* quia tunc cessat ratio legis prohibentis. Idem docet *Sporer cit. n. 80.*

CON-

CONFERENTIA CCI.

De reliquis contractibus, videlicet contractu Societatis, commodato & precario, Emphyteusi, & Feudo, Fidejussione, & Assecuratione, Pignore, Hypotheca, ac deposito.

Basilii Presbyter nuper in Examine pro 536.
cura animarum, inter alia fuit etiam examinatus, & interrogatus: an contractus societatis sit licitus? Quid sit commodatum, Precarium, Emphyteusis &c.? Quid respondebit Basilius?

Resp. Basilius examinatori sequentes dabit Resolutiones:

RESOLUTIO I. *Contractus societatis* 537.
est conventio duorum vel plurium contribuendi aliquid ad commune lucrum; estque licitus & justus; quia quod justè fieri potest ab unoquoque seorsim, justè quoque fieri potest ab omnibus simul; sed unusquisque potest seorsim justè lucrari ex sua propria re, ad lucrandum idonea: ergo etiam plures simul ex suis rebus conjunctis, & ad lucrandum idoneis possunt justè lucrari, modò servant debitas conditiones: 1. est, ut singuli aliquid conferant in commune pro negotiatione exercenda, sive deinde pecuniam, sive industriam conferant. 2. Ut pecunia exposita maneat sub periculo exponentis, uti statuitur
a

à Sixto V. Bullâ: *Detestabilis avaritiæ*, in qua dicitur, sortem finitâ societate esse reddendam ei, quicam in commune detulit, & periculum ejus apud eum remanere. Ratio est: quia periculum rei manet apud Dominum rei. *Excipe*, nisi contractui societatis apponatur pactum affecurationis capitalis, quod, sicut contractui censuali potest apponi, ita etiam contractui societatis; uti docet communior DD. sententia apud *Sporer cit. cap. 6. n. 58.* Tertia conditio est, ut divisio lucri inter socios fiat secundum æquitatem, servandô Proportionem Geometricam, prout scilicet focii fuere æquales, vel inæquales in contribuenda pecunia, vel industria. 4. est: Ut damna & expensæ eodem modô mox dicto sint sociis communia.

538. RESOLUTIO II. *Commodatum* est contractus, quò ad certum usum pro aliquo certo tempore res alteri gratis conceditur. Dicitur: *ad certum usum*, quia commodatarius non potest uti re commodatâ, nisi ad usum concessum, adeò, ut peccet contra justitiam is, qui re ad alium usum non concessum uteretur. Dicitur: *pro aliquo certo tempore*; ad differentiam à *Precario*, quod semper revocari potest; *Commodatum* autem ante tempus determinatum & conventum revocari non potest, nisi nova, & à principio non prævisa causa super-

superveniat, ad quam intentio commodantis se non præsumitur extendisse cum tanto suo detrimento. Cæterum juxta communem DD. durante tempore contractûs commodati expensæ ordinariæ debent fieri à Commodatario; cujus enim est commodum, ejus etiam est onus; Extraordinariæ verò & graves expensæ fieri debent à commodante; quia hæ cedunt in utilitatem commodantis, *L. 1. in rebus.*

S. possunt. FF. commodati. Precarium L. 1. FF. Precario. definitur, quod precibus petenti utendum conceditur, quamdiu is, qui concessit, non revocaverit, seu est contractus, quò quis alteri petenti concedit aliquid ad utendum, cum potestate revocandi, quandocunque voluerit. Finitur autem precarium. 1. Voluntate concedentis vel expressâ, vel tacitâ. 2. Per mortem ejus, cui concessum fuit precarium, & non transit ad ejus hæredes, cum sit gratia velut personalis; non autem finitur precarium absolutè concessum morte concedentis; quia privilegium personale non expirat morte concedentis, nisi ab ejus successore revocetur.

RESOLUTIO III. *Emphyteusis* est contractus onerosus, quò conceditur alteri res immobilis, & meliorabilis quoad dominium utile sub certa pensione reali annua solvenda Domino proprietario, vel ejus
legi-

legitimo hæredi. Ad Emphyteusin requiritur 1. *Scriptura*, per quam constet de Contractu Emphyteutico, quæ, si desit, debent adesse testes, qui testentur de facto Contractu Emphyteutico. 2. Emphyteuta præter pensionem annuam solvendam debet fundum sibi concessum proprio sumptu & industriâ colere, & cavere, ne deterior efficiatur, sed potius melioretur. 3. Emphyteuta, si à tribus annis continuis in Emphyteusi Laica, & duobus in Emphyteusi Ecclesiastica integram pensionem non solvat, ipsò jure cadit in pœnam commissi, resque caduca fit, ut inde Dominus eum expellere possit. 4. Emphyteuta non potest rem Emphyteuticam alienare per venditionem, nisi præmonitò Domino proprietario, ejusque consensu requisitò, aliàs ipso jure cadit in pœnam commissi, & Jure Emphyteuseos, unà cum meliorationibus spoliatur, si alienatio traditione perfecta sit. *L. 3. de Jure Emphyt.* 5. Si Emphyteusis alienetur extraneo, novus Emphyteuta à Domino investiri, & pro investitura debet solvere *Laudemium*, quod de jure communi *L. 3. Cod. de Jure Emphyt.* non debet excedere quinquagesimam partem pretii, nisi consuetudo loci aliud determinet. Vide plura apud *Sporer cit. cap. 7. n. 65. Feudum ex lib. 2. Feud. tit. 23.* est concessio, vel donatio rei immobilis
sc-

secundum dominium utile pro fidelitate, & obsequio personali, quod Vasallus Domino exhibere debet. Is ergo, qui accipit, dicitur *Feudatarius*, & vulgo *Vasallus*. Feudum aliud est *Hæreditarium*, germanicè *Erblehen* / quod alicui simpliciter concessum est pro se, & quibusvis suis hæredibus quomodolibet ipsi succedentibus; Aliud est *Gentilitium*, germanicè *Stamm-erben* / quod alicui concessum est pro se & liberis vel descendentibus suis masculis; Aliud est *Francum* seu *Grenherben* / vi cuius ad nulla servitia obligatur Vasallus. Aliud est *non Francum*, vi cuius Vasallus obligatur ad servitia. Aliud est *Masculinum*, seu *Manns-erben* / quod ad solos masculos extenditur. Aliud est *Fæmininum*, seu *Weiber* / oder *Cunckel-erben* / quod etiam ad fœminas extenditur.

RESOLUTIO IV. *Fidejussio* est con- 540.
tractus, quò quis suscipit in se obligationem debiti, alteri obligans seipsum ad solvendum, vel satisfaciendum, si debitor non solverit, vel satisfecerit. Potest Fidejussor pro ipsa fidejussione, seu obligatione in se susceptâ accipere mercedem à debitorum majorem vel minorem, prout adest majus vel minus periculum solvendi pro debitorum, quia hæc obligatio est pretio æstimabilis; & si fidejussor pro debitorumolvere debuit, potest uti occultâ compensatione, si non habeat aliud remedium

dium recuperandi à debitore, quod pro ipso solvit; quia debitum est certum. Porro mulier à fidejubendo repellitur, ita ut invalidè fidejubeat pro viro, & si fidejubeat, opponere possit *Senatûs Consultum Vellejanum*, quô minùs solvere cogatur, ut habetur *totò titulò, Cod. de Senatûs Consulto Vellejano*, idque etiam locum habet in foro conscientiae, utpote, quod ob sexûs fragilitatem boni publici causâ introductum est, ut habet communis DD. *Assecuratio* est contractus, quô quis constitutô pretiô suscipit in se periculum rei alienae, obligandô se ad illius rei compensationem, vel in totum, si tota pereat, vel in partem, si pars pereat. Talis contractus est licitus *juxta communem DD.* quia quaecunq; res pretiô aestimabilis, est etiam vendibilis; sed constituere rem in tuto, quæ aliàs est exposita amissionis periculo, est res pretiô aestimabilis, & hoc fit per asssecurationem: Ergo est pretiô vendibilis, modò servetur æqualitas inter pretium & periculi susceptionem.

541. RESOLUTIO V. Pignus, & Hypotheca subinde accipiuntur pro ipsa re, quæ in securitatem solutionis faciendæ datur; hîc *pignus* sumitur pro contractu, quo res mobilis alicui traditur in securitatem debiti; *Hypotheca* verò accipitur pro contractu, quô res immobilis alicui obligatur
in

in securitatem debiti. Pro his contractibus notandum, quod creditor non possit uti pignore, vel Hypothecâ cum damno debitoris, nisi adsit hujus consensus expressus, vel tacitus; Item creditor debet in sortem computare omnes fructus ex pignore, vel Hypotheca perceptos, detractis expensis, & laboribus à se factis; item tenetur statim pignus reddere factâ solutione sine ulla pignoris deterioratione. Econtra debitor obligatur, ne rem uni creditori hypothecatam alteri hypothecet, nisi esset sufficiens pro solutione plurium debitorum. Item ne repetat pignus, quousque totum debitum solverit; nec sufficit, quod major pars sit soluta; cum creditor etiam pro qualibet minima parte debiti pignus retinere possit. *L. Quamdiu. C. de distractione pignoris.*

RESOLUTIO VI. *Depositum* subinde § 42.
sumitur pro ipsa re, quæ deponitur, sub-
inde pro ipso contractu, & sic sumptum
describitur *L. 1. FF. depositi*, quòd sit con-
tractus, quò sola rei custodia alterius fidei
committitur; siquidem in deposito nec
dominium, nec usufructus, nec usus
rei in depositarium transfertur. Obliga-
tiones depositarii ex officio (quales sunt
nautæ, caupones, aurigæ stabularii &c. quo-
rum officio per se annexa est rerum cu-
stodia) sive ex privata conventionione, sunt
I. Ut si res deposita culpâ depositarii pe-
reat

reat, hic teneatur ad restitutionem. 2. Ut statim ac depositum petitur, teneatur illud reddere deponenti, nisi deponens in suum, vel aliorum damnum repeteret depositum. Denique depositarii possunt esse tam viri, quàm foeminae rationis capaces, & judiciò pollentes, ac etiam Clerici, & Religiosi; quia quilibet judiciò pollens potest eam custodiam adhibere, quam depositum requirit. Ubi tamen circa Religiosos depositarios sciendum, quòd, quando depositum fieret apud Abbatem vel Religiosum de consensu Abbatis, si illud ex eorum culpa periret, non deberet propterea illorum Monasterium aliquod incommodum pati; quia delictum personae non est in Ecclesiae damnum convertendum, ut dicitur *Can. si Episcopum* 16. Q. 6.

F I N I S.

IN-

I N D E X

Materiarum in his Con- ferentiis contentarum.

Litera n. significat Numerum Mar-
ginalem.

TITULUS I.

*De Fide, Spe, Charitate, atque pecca-
tis oppositis.*

EXplicatur, quid sit fides divina actualis.

Casus de Philosopho. n. 1.

Qualiter fides actualis sit actus supernatu-
ralis, ac meritorius. n. 2.

An hæreticus possit elicere actum fidei su-
pernaturalem? n. 3.

An fides elicitæ ex testimonio creaturarum
sufficiat ad justificationem? n. 4.

An fides in voto sufficiat ad justificatio-
nem? n. 5.

An Fides DEI, ut Remuneratoris sit neces-
saria ad salutem? n. 6.

INDEX

- An fides SSS. Trinitatis & Incarnationis sit necessaria in poenitente, ut sit capax Absolutionis? n. 7.
- An quis sub peccato teneatur memoriter scire Symbolum Apostolorum, Præcepta Dei, & Ecclesiæ? n. 8.
- Quando quis teneatur elicere actum fidei? n. 9.
- Quid faciendum hæretico incipienti dubitare de veritate suæ Sectæ? n. 10.
- Quid faciendum hæretico, cui sua secta videtur probabilis? n. 11.
- Quoties teneamur elicere actum fidei. n. 12.
- An ante attritionem debeat prius elici actus fidei, & spei? n. 13.
- Quomodo poenitens moribundus, & ignarus Articulorum fidei sit instruendus à Confessario? n. 14.
- Quando sit obligatio confitendi exterius suam fidem? n. 15.
- Qualiter respondendum, dum quis interrogatur de sua fide? n. 16.
- Quid respondendum, dum quis ab hæreticis interrogatur, an sit Sacerdos, an sit Religiosus, an sit Papista, an Catholicus? n. 17.
- An Catholici teneantur se manifestare, quando Princeps hæreticus id præcipit? n. 18.
- An Mercator Catholicus teneatur claudere suam officinam mercatoriam, quando

Rerum Notabilium.

- quando Lutherana civitas agit diem festum? n. 19.
- An Catholicus possit fugere, ne hæretici ipsum persequantur & occidant? n. 20.
- Qualiter peccet Catholicus, se exterius mentiens esse hæreticum? n. 21.
- An Catholicus ad occultandam suam fidem possit uti vestibus Turcarum? n. 22.
- An metu mortis incusso, possit quis negare Benedictum XIII. esse verum Christi Vicarium, esse infallibilem extra Concilium, & esse suprà Concilium? n. 23.
- An possit absolvi Catholicus habitans inter hæreticos quasi unus ex illis, nec observans Ecclesiæ præcepta? n. 24.
- Quid sit infidelitas in genere, quid Paganismus, Judaismus, & Hæresis? n. 25.
- An liceat cum Paganis habere commercium, conversationem, matrimonium &c.? n. 26.
- An, & in quibus Christiani possint communicare cum Judæis? n. 27.
- An dubitans de Fide Catholica sit hæreticus? n. 28.
- An ex ignorantia crassa, vel affectata credens aliquid Fidei Catholicæ contrarium sit hæreticus? n. 29.
- An dentur hæretici materiales? n. 30.
- Qualis pertinacia requiratur ad hæresin formalem? n. 31.

INDEX

- Qualem malitiam contineat, & qualem poenam secum trahat hæresis?** n. 32.
- Quomodo sit instruendus hæreticus volens converti ad Fidem Catholicam? & qualiter ab excommunicatione absolvendus?** n. 33.
- An incurrat excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui in somnio, vel ebrietate hæresin profert?** n. 34.
- An laudans, approbans, vel defendens doctrinam hæreticam sit excommunicatus in Bulla Cœna Domini?** n. 35.
- An peccet Catholicus frequentans templa hæreticorum, cum iisdem canens Psalmos Davidicos, pulsans Organum ad eorum cantilenas, agens patrinum in Baptismo eorum, ac Paranympum in nuptiis eorundem, & comitans funera hæreticorum?** n. 36.
- An contrahens matrimonium cum hæretica, validè & licitè contrahat?** n. 37.
- An licita sit conversatio politica cum hæreticis?** n. 38.
- An aliquis possit famulari hæretico, apud quem non potest observare præcepta Ecclesiæ?** n. 39.
- An Catholicus possit licitè in universitate Lutherana promoveri ad gradum juris civilis, administrare officium politicum apud hæreticos, præsentare ad Parochiam aliquem Prædicantem, consentire,**
ut

Rerum Notabilium.

- ut hæretici sepeliantur in loco sacro, & observare Calendarium vetus? n. 40.
- An legens librum hæretici de Religione tractantem, in quo nulla est hæresis contenta, incurrat excommunicationem Bullæ Cœnæ? n. 41.
- An legens Jus Canonicum ab hæreticis interpretatum, Concionem hæreticam, librum hæretici de Philosophia, medicina, vel jure civili tractantem, vel historias continentem, sit excommunicatus in Bulla Cœnæ Domini? n. 42.
- An legens librum hæretici cum ignorantia crassa vel affectata sit excommunicatus? n. 43.
- An legens librum hæreticum, quem non intelligit, vel si intelligat, solô visu & mente percurrit, vel alteri mandat, ut eum sibi prælegat, vel ipsemet unam tantum vel alteram lineam in eo legit, sit excommunicatus? n. 44.
- An hæreditate accipiens libros hæreticos possit illos retinere, vel vendere mercatoribus Catholicis, aut hæreticis? n. 45.
- An libri hæreticorum in Monasteriis possint asservari, & retineri? n. 46.
- An in retentione librorum hæreticorum detur parvitas materiæ? n. 47.
- An imprimens librum hæreticum sit excommunicatus? An etiam mandans imprimi? n. 48.

INDEX

- An defendens vel laudans librum hæretici
sit excommunicatus? n. 49.
- An liceat in Germania legere librum Ca-
tholici Authoris Romæ prohibitum?
n. 50. & 54.
- Tres classes librorum prohibitorum expli-
cantur. n. 51.
- Assignantur regulæ pro lectione librorum
prohibitorum. n. 52.
- An fideles Laici possint legere Biblia in lin-
gua vernacula? n. 53.
- An legens libros famosos, vel Pasquillos
peccet? n. 55.
- Quando alicui Româ conceditur licentia
legendi libros prohibitos, quinam ex-
cipiantur, & quas clausulas annexas ha-
beat? n. 56.
- De præcepto spei, & quid sit spes, & ejus
objectum? n. 57.
- Quando obliget spei præceptum? n. 59.
- An volens semper manere in terra, & non
desiderans venire in cœlum, peccet
mortaliter? n. 60.
- De peccato desperationis. n. 61. & 63.
- Quid sit desperatio & quale peccatum?
n. 62.
- Quid sit præsumptio, & quale peccatum?
n. 65.
- Differens suam emendationem ac pœni-
tentiam usque ad mortem qualiter pec-
cet? n. 66.
- Pec -

Rerum Notabilium.

- Peccans audaciùs, quia Deus est misericors, vel iterans peccata, quia unâ confessione possunt omnia deleri, an peccet peccatò præsumptionis. n. 67. & 68.
- Quid sit charitas divina? n. 70.
- Qualiter obliget præceptum amandi Deum? n. 71.
- Quoties teneamur elicere actus amoris Dei. n. 72.
- Peccat, qui per quinque annos non elicit actum amoris DEI. n. 73.
- An, ut nostri actus boni sint meritorii, debeant imperari à charitate? n. 75.
- Quid sit odium DEI, & quotuplex? n. 78.
- Quale peccatum sit inordinatus amor creaturarum? n. 79. & 80.
- Murmurare contra DEUM quale peccatum? n. 78.
- De præcepto amandì proximum. n. 81.
- An teneamur amare proximum actu internò, & formali? n. 81.
- De Odio & inimicitia proximi. n. 83.
- Quale peccatum sit odium proximi? n. 84.
- Maledicere proximo quale sit peccatum? n. 86.
- Optans mortem alteri quando peccet? n. 87.
- De Dilectione inimicorum. n. 88.
- Ad quid homo obligetur suo inimico? n. 89.
- Quinam peccent contra charitatem proximi? n. 90.

INDEX

- Parentes nolentes filiam admittere ad domum vel alloquium quando peccent? n. 91.
- De reconciliatione cum inimicis. n. 92.
- Qualiter quis debeat reconciliari cum inimico à se offenso? n. 93.
- Qualiter quis teneatur reconciliari inimico, à quo est quis offensus? n. 94. & 95.
- An absolvi possit poenitens nolens exhibere inimico signa charitatis communia? n. 96.
- Gaudens de alterius malo quomodo peccet? n. 97.
- Dolens de alterius bono an peccet? n. 98. & 99.
- Quid sit scandalum? n. 101. & quale peccatum? n. 102.
- Turpia loquens coram aliis quomodo peccet? n. 103.
- An liceat alium inebriare; ne committat gravius peccatum? n. 105.
- An liceat inebriare stultum? n. 106.
- An liceat inebriare pueros? n. 106.
- An liceat alterum invitare ad ebibendum poculum vini, ex quo prævidetur inebriandus? n. 109.
- Se jactans, quòd alium inebriaverit, qualiter peccet? n. 111.
- An liceat propinare, & bibere in aliorum sanitatem? n. 112.
- An

Rerum Notabilium.

- An alteri volenti occidere Paulum, possim
suadere, ut intermissô homicidiô ei fu-
retur? n. 113.
- An volenti furari mille aureos Titio pos-
sim consulere, ut centum furetur
Cajo? n. 115.
- An pecent, qui exhibent, vel spectant tur-
pes Comœdias? n. 117.
- Qualiter peccent mulieres in suo ornatu
superfluo, ac turpi? n. 119.
- An liceat in quadregesima vendere carnes;
vel suis famulis apponere carnes? n. 122.
- An caupo possit in sua caupona permittere
meretrices, item an iudex possit indu-
cere Magum, ut in sua præsencia faciat
v. g. mures, vel ostendat in speculo fu-
rem? n. 125.
- An auriga possit ad aliquem locum vehere
herulam seu foeminam, quam scit eò
proficisci ad peccandum, item an fa-
mulus possit scribere, vel deferre litte-
ras suæ Dominæ provocatorias ad for-
nicationem? n. 126.
- Capitaneus an suorum militum defuncto-
rum stipendia, credita possit sibi reti-
nere? n. 128.
- An possit aliquis militare sub Principe, de
quo dubitat, an habeat justum bellum?
n. 131.
- An Catholicus miles possit militare sub
Principe Acatholico? n. 134.
- An

INDEX

An Bellidux possit pecuniam accipere à rusticis, ut cum suis militibus aliam viam capiat, item an possit recipere pecuniam pro militibus, quos tantum habet in charta? n. 136.

Qualiter peccent milites pecuniam à rusticis extorquentes, item aufugientes? n. 138. & 139.

Ad quem spectent bona in bello capta? n. 140.

TITULUS II.

De Religione, & vitiis oppositis.

Religionis virtus quid sit? n. 141.

Quid requiratur ad actum Religionis? n. 143.

Quid sit oratio, & quotuplex? n. 145.

An oratio sit adultis necessaria n. 146.

An Moniales non intelligentes Linguam Latinam verè orent, dum recitant Bre-
viarium? n. 147.

De Horis Canonicis. n. 148.

Quinam teneantur recitare Horas Cano-
nicas? n. 149.

An Subdiaconandus recitans manè Vesperas ante susceptionem Subdiaconatûs, teneatur easdem adhuc semel illa die recitare? n. 150.

De

Rerum Notabilium.

- De restitutione fructuum ob horas omif-
fas. n. 151. & seqq.
- An omittens mediam partem alicujus horæ
minoris Canonicae, peccet morta-
liter? n. 156.
- An per totum officium omittens, quan-
tū est integra hora minor, peccet
mortaliter? n. 157.
- An omittens Vesperas in Sabbatho fan-
cto, peccet mortaliter? n. 158.
- An omittens Litanias majores, Officium
defunctorum, Officium B. V. Psalmos
graduales &c. peccet mortaliter? n. 159.
- An recitans unum Officium pro alio, pec-
cet? n. 160.
- Qualis requiratur intentio in Horis Cano-
nicis? n. 161.
- Qualis requiratur attentio? n. 164.
- An & quomodo liceat Breviarium recitare
cum socio? n. 165.
- Quando liceat recitare matutinum pridie
vesperi? n. 167.
- Tabella indicans horam, quā pridie in-
choari possit matutinum. n. 168.
- Quā horā incipiat, & finiatur obligatio re-
citandi Horas Canonicas? n. 169.
- Afferuntur causæ excusantes à recitatione
Horarum Canonicarum. n. 171.
- Quid sit Idololatria, quotuplex, & quale
peccatum? n. 173.
- Quid sit Divinatio superstitiosa, quotuplex
& quale peccatum? n. 174.
- Con-

INDEX

- Consulens mulierem Ægyptiacam seu Ziginam, an peccet? n. 175.
De vana observantia. n. 177.
Enumerantur multæ vanæ observantiæ. n. 178.
De maleficio, & quid sit Magia, & quotuplex? n. 180.
Qualiter liceat maleficium solvere? n. 181.
An omnes Divinationes, observationes vanæ, & Magiæ sint ejusdem speciei? n. 182.
De Cultu divino indebito. n. 184.
Quale peccatum sit cultus DEI falsus? n. 186.
Tentatio Dei quid sit, & quale peccatum? n. 188.
Blasphemia quid sit, & quotuplex? n. 191.
Quale sit peccatum, & an specie differant? n. 193.
Formulæ blasphemandi proferuntur & explicantur. n. 194.
Sacrilegium personale quid sit, & qualiter committatur? n. 198. & seqq.
Sacrilegium reale quid sit, & qualiter committatur? n. 202. & seqq.
Quid sit Simonia? n. 206.
Quotuplex sit Simonia? n. 207.
Quales pœnas inducat? Ibidem.
An sit Simonia si quis dicat: *Sua Dominatio intercedat pro me, ut accipiam Parochiam, & ego ero gratus?* n. 208.
De

Rerum Notabilium.

De simoniace acceptorum restitutione.

n. 209.

Offerens Collatori vel Patrono beneficii Honorarium, eò fine, ut per hoc moveatur ad beneficium sibi conferendum, an sit simoniacus? n. 210. Vel an sub spe consequendi beneficium offerens Honorarium, sit simoniacus? n. 211. An, & cui Honorarium debeat restitui?

n. 212.

An ignorantia excuset à peccato simoniæ, & ejus poenis?

n. 212.

TITULUS III.

De Juramentis.

Quid & quotuplex sit Juramentum?

n. 215.

Formulae jurandi an & quando contineant juramentum?

n. 216.

Quid sit juramentum promissorium, & quid ad illud requiratur?

n. 219.

Jurans non velle alteri loqui, aut ejus domum invisere, an teneatur juramentò?

n. 220.

Qualiter obliget juramentum promissorium?

n. 222.

An faciens sponsalia jurata cum aliqua virgine, teneatur eam ducere, si postea hæc ab alio imprægnetur?

n. 223.

De Conditionibus ad licitum juramentum requisitis.

n. 225.

An

INDEX

- An in perjurio assertorio, & promissorio
detur parvitas materiæ? n. 227.
De Juramentô Amphibologico. n. 228.
Amphibologia est triplex. n. 230.
Quænam Amphibologia sit licita? n. 231.
An aliquis possit jurare, se non contraxisse
sponsalia, quæ tamen validè contraxit,
sed habet justam causam ea dissolvendi?
n. 232.
Tres propositiones damnatæ circà jura-
mentum amphibologicum. n. 233.
De consuetudine jurandi, an, quando, &
quale sit peccatum? n. 234.

TITULUS IV.

De Votis.

- Q**uid sit votum, & quæ conditiones ad
ejus valorem requirantur? n. 237.
An dubitans de voto emissio, teneatur ad
ejus impletionem? n. 238.
Promittens aliquid B. V. Mariæ, vel San-
ctis, an teneatur ad ejusdem executio-
nem? n. 240.
Qualis debeat esse materia voti validi?
n. 242.
Puella vovens jejunare, ut accipiat spon-
sum, item vovens audire Missam, ne
ex fornicatione imprægnetur, item vo-
vens Religionem ingredi ex ira erga pa-
rentes, an teneatur suis votis? n. 243.
Qua-

Rerum Notabilium.

Qualem obligationem inducat votum?

n. 245.

An materia levis possit voveri sub mortali?

Ibidem.

Quomodo votum sit interpretandum?

n. 246.

Pro quo tempore obliget votum?

n. 447.

An voti obligatio sit personalis?

n. 248.

Quotuplex sit votum?

n. 251.

Qualem obligationem pariat votum conditionatum?

n. 252.

Qualiter peccetur in vovendo?

n. 253.

Vovens ingredi Religionem, si per annum non fornicetur, & tamen studiò fornicationem committens, an teneatur Religionem ingredi? Item an poenitens voti emissi peccet?

n. 254.

Quando votorum obligatio extinguatur?

n. 225.

Ad quid obligetur vovens ingredi Religionem?

n. 256.

Vovens ingredi Religionem, & tamen contrahens matrimonium qualiter peccet, & an possit petere, vel reddere debitum conjugale, & an conjugē alterò mortuò adhuc teneatur ingredi Religionem?

n. 257.

Quid sit voti vel juramenti irritatio?

n. 259.

Quis possit vota Religiosorum irritare?

n. 260.

INDEX

Quis vota impuberum possit irritare? n. 261.

Quis vota uxorum possit irritare? n. 262.

An omnia vota, & sine causa possint irritari? n. 263.

Quid sit dispensatio voti, ac relaxatio iuramenti, & qualis ad eam causa requiratur? n. 266.

Quis in votis possit dispensare? n. 267.

In quibus votis regulares mendicantes possint dispensare? n. 268.

An Episcopus, & regulares mendicantes etiam cum absentibus possint in votis dispensare? n. 269.

Qualiter dispensari debeat cum habente votum castitatis. & tamen contrahente matrimonium? n. 269.

An Episcopus, vel regulares mendicantes possint dispensare in votis, quæ cedunt in præjudicium tertii? n. 270.

An regularis mendicans possit dispensare, ut habens votum castitatis integræ, & perpetuæ possit urgente necessitate contrahere matrimonium? n. 271.

Quid sit commutatio voti? n. 273.

Quinam possint commutare vota? n. 274.

Qualis causa requiratur ad commutationem votorum? n. 275.

Assignatur modus competens commutandi vota? n. 276.

An quis propriâ autoritate possit commutare sua vota? n. 277.

TI.

TITULUS V.

De Observatione Festorum.

An, & sub qua obligatione quilibet fidelis teneatur audire Missam diebus dominicis, & festivis? n. 279.

Quinam censeantur audire Missam, & qui non? n. 280.

An homo cæcus teneatur audire Missam? n. 281.

Audiens Missam ab Offertorio, vel duas medietates duarum Missarum an satisfaciatur præcepto Ecclesiæ? n. 283.

An audientes Missam in Ecclesiis Regularium satisfaciant præcepto Ecclesiæ? n. 285.

An audientes Missam in Oratorio privato satisfaciant præcepto Ecclesiæ? n. 286.

Quinam teneantur audire Missam? n. 288.

An Sacerdos, ut die festo audiat Missam, teneatur ipsemet celebrare? n. 289.

An sit obligatio audiendi Missam die Jovis sancto, in Parasceve & Sabbatho sancto, item diebus Rogationum, Cinerum, Animarum, S. Marci, item in diebus dimidiatè festivis? n. 291.

An diebus dominicis & festivis aliquis obligetur interesse Concioni, & Vesperis? n. 293.

Quænam sint causæ excusantes ab auditione Sacri? n. 295.

INDEX

- An famula diebus dominicis & festis non potens audire Missam, teneatur relinquere talem famulatum?** n. 296.
- De obligatione diebus dominicis & festis feriandi ab operibus servilibus.** n. 297.
- Quænam opera sint prohibita diebus dominicis & festis?** n. 298.
- Herus præcipiens suis sex famulis, ut die dominicò quilibet laboret per horam, an peccet mortaliter?** n. 299.
- Quænam opera non sint servilia, & diebus festivis licita?** n. 301.
- An pingere, tingere, sculpere sint opera servilia?** n. 302.
- Causæ excusantes à feriatiōe dierum festorum recensentur.** n. 304.
- An famula diebus festis reficiens suas vestes peccet?** n. 304.
- An Sacristanus diebus festis erigens Præseppe, vel Sepulchrum Christi peccet?** n. 306.
- An Barbitonsor diebus festis radens barbam, vel incidens venam peccet?** n. 308.
- An Textor, Sartor, Messor præparans die dominicò ad vesperam materiam, quâ opus habet die sequenti feriali peccet?** n. 309.
- An Parochus possit dispensare, ut suus Parochianus laboret die festò?** n. 312.

TITULUS VI.

De Observatione Jejuniorum.

- Q**uid sit Jejunium Ecclesiasticum, & an
graviter obliget? n. 313.
- Quales condiciones requirantur ad Jeju-
nium Ecclesiasticum? n. 314.
- Præparans cibos cum lardo porcino, vel
adipe anserum an peccet? n. 115.
- An in die jejunii liceat collatio vespertina?
& in quali quantitate, ac qualitate cibo-
rum? n. 317.
- An in die jejunii liceat sine causa à pran-
dio sumere collationem, & nocte cœ-
nam? n. 318.
- In die jejunii potest sumi una tantum re-
fectio totalis moraliter continuata.
n. 320.
- Finiens in die jejunii refectionem totalem,
an post quadrantem iterum possit ali-
quid comedere? n. 321.
- Bibens Chocolatam, Kaffe, Theè, Lac,
Mulsam, Mustum, Vinum, Cerevisi-
am, an frangat jejunium? n. 323.
- Sæpius in die jejunii comedens quid mo-
dicum an frangat graviter jejunium?
n. 324.
- Causæ excusantes à jejuniis recensentur,
n. 326.
- Dispensatus ad comedendas carnes, an sit
etiam dispensatus ad secundam totalem
refectionem? n. 327.
- Quinam teneantur jejunare? n. 328.

INDEX

An senes 60. annorum teneantur jejūnare?

n. 330.

Sed quid si vovissent jejūnare per totam vitam?

Ibidem.

Mulier gravida in die jejunii, binā vice se totaliter reficiens, vel etiam comedens carnes an peccet?

n. 333.

An pauperes die jejunii possint comedere carnes?

n. 334.

An per lūsum se defatigans ideo, ut jejūnare non teneatur, peccet?

n. 336.

Qualis labor excuset à jejunio?

n. 335.

Flagellans se adeò graviter in die Parasceves, ut jejūnare nequeat, an peccet?

n. 337.

Qualia opera pietatis excusent à jejunio?

n. 338.

TITULUS VII.

De Præcepto annuæ Confessionis, & Communionis,

AN teneatur quis in periculo mortis confiteri, & communicare, qui in Paschate pro illo anno jam fuit confessus & communicavit?

n. 341.

An teneatur confiteri tempore Paschali, qui non habet peccatum mortale?

344.

Qui ultimò die anni modò incidit in peccatum mortale, an teneatur confiteri?

n. 346.

Faciens Confessionem sacrilegam an satisfaciat præcepto annuæ Confessionis?

n. 348

Confitens Regularibus, an satisfaciat præcepto-

- cepto annuæ Confessionis. n. 351.
An prævidens se reliquò anni tempore
non posse confiteri, teneatur anticipare
Confessionem? n. 353.
Qui annò præcedenti non est confessus, an
teneatur statim in principio hujus anni
confiteri, ut satisfaciat præcepto annuæ
Confessionis? n. 355.
An per unam Confessionem possit satisfi-
eri pro pluribus annis præcedentibus, qui-
bus est omissa Confessio Paschalis? 356.
An præceptum annuæ Confessionis obli-
get pro determinata parte anni, & quo-
modo computandus sit annus? n. 359.
De præcepto Communionis Paschalis.
n. 360.
An præceptum communicandi etiam ob-
liget in periculo mortis? & quos? n. 361.
De Communione danda pro viatico.
n. 362.
An qui manè sanus communicavit, & ve-
speri periculosè infirmatur, teneatur ite-
rum communicare? n. 363.
An teneatur communicare, qui omnem
cibum, quem sumit, revomit? n. 365.
An per Communionem sacrilegam satis-
fiat Præcepto Divino, & Ecclesiastico?
n. 366.
Qui non communicavit in Paschate, an te-
neatur adhuc postea communicare?
n. 367.
In qua Ecclesia fieri debeat Communio
Paschalis? n. 369.

INDEX

- An liceat quotidie communicare? n. 371.
Quale jejunium requiratur ad Communionem? n. 373.
An Tabacus frangat jejunium? n. 375.
An dubitans, num sit jejunus, possit communicare? n. 376.
An ante Communionem debeat quis confiteri peccatum mortale, de quo est contritus? n. 379.
Sacerdos si celebravit in peccato mortali, an statim post Missam teneatur confiteri? n. 379.
Qui in Confessione inculpabiliter fuit oblitus peccati mortalis, & hujus postea recordatur, an illud adhuc ante Communionem teneatur confiteri? n. 380.
An ille, qui probabiliter putat, vel dubitat se peccasse mortaliter, teneatur confiteri ante Communionem? n. 381.
Qualiter Confessarius moribundum debeat disponere ad beatam mortem? n. 384.

TITULUS VIII.

De Obligatione Pietatis, & Observantiæ erga Majores.

- D**E obligatione filiorum erga Parentes, n. 385.
An filius transgrediens præceptum Patris peccet mortaliter? n. 387.
De obligatione Parentum erga filios, n. 388.
An

Rerum Notabilium.

An Mater ponens penès se in lecto suum
infantem & eum in somno opprimens,
peccet mortaliter? n. 390.

De obligatione erga Majores, n. 392.

De obligatione subditorum erga Superio-
res. n. 393.

De obligatione famulorum & famularum
erga suos heros, & heras. n. 394.

De obligationibus conjugum ad invicem.
n. 395.

An maritus peccet verberandò suam uxo-
rem. n. 396.

De obligatione charitatis erga proximum.
n. 397.

An & quando sit obligatio dandi eleemo-
synam? n. 398.

An peccet mortaliter, qui per totum an-
num non dat eleemosynam? n. 399.

De obligatione correctionis fraternæ.
n. 401.

An peccet Paterfamilias dissimulando ni-
miam familiaritatem inter suos famulos
& famulas? n. 402.

De ordine charitatis. n. 403. & seqq.

Si Parochus vocetur ad baptizandum in-
fantem periculose infirmum, & ad ab-
solvendum infirmum similiter periculose
infirmum, & quidem eodem tempore,
quid faciet? n. 405.

INDEX

TITULUS IX.

*De Obligationibus Justitiæ legalis, distributivæ,
& commutativæ.*

DE justitia in genere, quid sit, & quotu-
plex? n. 407.

Filius temerè judicans Parentem, ei detra-
hens, & furans quotupliciter peccet? n. 408.

De injustitia, quid sit, & quotuplex? n. 410.
Quando scienti & volenti non fiat injuria? n. 411.

Confessarius audiens confessionem latro-
nis varias injustitias confitentis, quid a-
gere debeat? n. 412.

De obligatione justitiæ legalis in imponen-
dis tributis, & vectigalibus. n. 414.

Quot conditiones requirantur, ut tributa,
& vectigalia sint justa? ibid.

Defraudantes tributa, & vectigalia an, &
quomodo peccent, & teneatur ad re-
stitutionem? n. 415.

De obligatione justitiæ distributivæ in dis-
tribuendis officiis. n. 417.

An mortaliter peccent, qui beneficia Ec-
clesiastica curata non conferunt dignio-
ribus, aut qui ad ea non præsentant dig-
niores? n. 418.

An officia sæcularia debeant conferri dig-
nioribus, & an possint vendi. n. 419.

De acceptione munerm. n. 420.
Munera

Rerum Notabilium.

- Munera gratuito oblata recipere, an sit licitum? n. 421.
- Munera acceptare ex pacto ob opus ex iustitia debitum, an licitum sit? n. 422.
- Munera acceptare ob opus non ex iustitia debitum, an liceat? n. 423.
- An possit aliquid accipi & retineri ob opus turpe patratum vel patrandum? n. 424.
- De iudicio temerario, quale sit peccatum? n. 426.
- Suspicio temeraria quale sit peccatum? n. 427.
- Dubium temerarium an sit peccatum? n. 428.
- Quale peccatum sit detractio? n. 429.
- Quale peccatum sit contumelia? n. 430.
- Quid sit furtum & rapina? n. 432.
- An liceat furari in extrema necessitate? n. 433.
- An liceat furari in gravi necessitate? n. 434.
- An furta minuta constituent peccatum mortale, si fiant eidem ab eodem? n. 435.
- Vel si fiant ab eodem diversis Dominis? n. 436. vel si fiant uni Domino à diversis furibus? n. 437.
- De furtis domesticorum, uxorum, filiorum, Religiosorum, famulorum. n. 438.
- Quando sit licita occulta compensatio? n. 440.

Quid

INDEX

- Quid sit crimen falsi, & quomodo committatur, & quale sit peccatum? n. 443.
An scienter expendens florenum cupreum bonâ fide acceptum pro vero, peccet & teneatur ad restitutionem? n. 444.

TITULUS X.

De Dominio, & modis illud acquirendi.

- Quid sit jus in re & jus ad rem? n. 446.
Quis habet dominium plenum, vel directum, vel utile? n. 447.
De Dominio Clericorum. n. 448.
Quotuplicia sint bona Clericorum? n. 450.
An Clerici sint Domini bonorum beneficiorum superfluatorum? n. 451.
An Clerici teneantur bona beneficia superflua erogare ad pias causas? n. 452.
De dominio religiosorum. n. 453.
Quale dominium habeant religiosi in communi, & particulari? n. 454.
Qualis licentia superiorum requiratur in religiosis ad licitè utendum rebus temporalibus? n. 455.
An acceptiones minutæ contra paupertatem coalescant in materiam gravem? n. 457.
De dominio conjugum. n. 458.
Bona conjugum sunt varia, & quis eorum habeat dominium? n. 459.
De dominio uxorum? n. 461.
An uxor possit facere donationes, dare aliquid

Rerum Notabilium.

quid parentibus pauperibus, vel consanguineis? n. 462. vel dare eleemosynas?

n. 463.

De dominio filiorum familias. n. 464.

Bona filiorum familias quotuplicia sint, & quis eorum habeat dominium? n. 465.

An filius, vel filia familias possit sibi aliquid pro suo labore extraordinario subtrahere? n. 467.

De dominio servorum. n. 468.

De modo acquirendi dominium per venationem. n. 469.

Quænam animalia fiant primò occupantis. n. 470.

An illi, qui venantur in sylva Principis, peccent, & teneantur ad restitutionem? n. 471.

An venator à Principe conductus stipendiò, seu mercede, & captas feras diveniens aliis, teneatur ad restitutionem? n. 472.

n. 472.

De modo acquirendi dominium per inventionem. n. 473.

n. 473.

Bona vacantia & derelicta cujus sint? n. 474.

n. 474.

Bona inventa cujus sint? ibidem.

Thesaurus inventus ad quem spectet? n. 475.

n. 475.

De modo acquirendi dominium per præscriptionem? n. 476.

n. 476.

Quid sit præscriptio, & quot ad eam conditiones requirantur? n. 477.

n. 477.

Casus

INDEX

- Casus de rustico nesciente Privilegium
præscriptionis. n. 478.
De modo acquirendi dominium per com-
mixtionem. n. 479.
Quid sit commixtio, & confusio, & qua-
les pro iisdem regulæ observandæ?
n. 480.
Casus de commiscente pecuniam furtivam
cum sua propria. n. 481.

TITULUS XI.

*De Contractibus in genere, & de gratuitis
in specie.*

- DE requisitis ad contractum validum.
n. 482.
Quid sit contractus, & quotuplex, & quæ
conditiones ad ejus valorem requiran-
tur? n. 483.
Contractus adolescentis cum puella de
concedendo usu corporis pro pretio.
n. 484.
De promissione. n. 485.
Quid sit promissio, & quæ conditiones ad
ejus valorem requirantur? n. 486.
& n. 488.
Promissio liberalis an obliget sub mortali
in re gravi? n. 488.
Casus de promittente monile aureum &
matrimonium fœminæ. n. 489.
Do.

Rerum Notabilium.

Donatio quid sit, & quotuplex? n. 491.

Quis donare possit, & quantum? Ibid.

Casus de Prælato donante mendicantibus res varias. n. 492.

De Testamentis. n. 493.

Quid, & quotuplex sit ultima voluntas, & testamentum? n. 494.

Testamentum & Legatum ad causas pias an valeat destitutum solemnitatibus juris civilis? n. 495.

An valeant testamenta & legata facta ad causas profanas, & destituta solemnitatibus juris civilis? n. 496.

Casus notabilis circa similia testamenta. n. 497.

De mutuo. n. 498.

Quid sit mutuum & ex quibus titulis aliquid ultra sortem mutuò datam exigi possit? n. 499.

Casus mutuantis centum florenos viduæ pauperi & infirmæ, n. 500.

Quid sit usura & quàm graviter sit prohibita? n. 502.

An possit aliquid sine vitio usuræ peti pro obligatione non repetendi mutuum? n. 503.

TITU.

TITULUS XII.

De Contractibus onerosis.

- Q**uid sit venditio, & emptio? n. 505.
Quotuplex sit pretium rerum venalium? Ibid.
 Casus frequens. n. 506.
 De merce, seu de re vendita. 507.
 Quænam vendi possint? n. 508.
 An admiscens aquam cerevisiæ peccet, & teneatur ad restitutionem? n. 509.
 De Censu Germanico. n. 510.
 Quid sit census, & quotuplex? n. 511.
 An census realis, & personalis sit licitus? n. 512.
 Casus de Domino volente emere censum à suo subdito. n. 513.
 Cambium quid & quotuplex sit? n. 515.
 An Cambium sit licitum? n. 516.
 Casus de famulo retinente pecuniam Domini, & pro ea aliam expendente. n. 517.
 Quid sit locatio & conductio? n. 519.
 An pro uno servitio possit quis duplicem mercedem accipere? n. 520.
 De Conductione famulorum & famularum. n. 521.
 Casus de Domino dimittente famulum ante conventum terminum. n. 522.
 Casus

Rerum Notabilium.

Casus de famulo relinquire servitium
Domini ante conventum terminum.

n. 523.

An Domini teneantur famulis dare mercedem, etiam pro tempore, quô famuli ægrotant?

n. 525.

An famuli possint occultè à Dominis aliqua furripere, quando judicant suam mercedem esse minorem justâ?

n. 526.

Quid si tales famuli dicant Confessario, se debere mendicare, nisi aliqua à Dominis furripiant, quid respondebit Confessarius?

n. 529.

Quid sit Sponsio, & an sit licita?

n. 531.

Casus unius spondentis tribus cum certitudine de lucro.

n. 530.

Quid sit Ludus & quando licitus?

n. 534.

Ludens cum fraudibus & astutiis quomodo peccet, & an teneatur ad restitutionem?

n. 535.

Quid sit contractus Societatis?

n. 537.

Quid sit Commodatum, & Precarium?

n. 538.

Quid sit Emphyteusis, & Feudum?

n. 539.

Quid sit Fidejussio, & Asscuratio?

n. 540.

Quid sit Pignus, & Hypotheca?

n. 541.

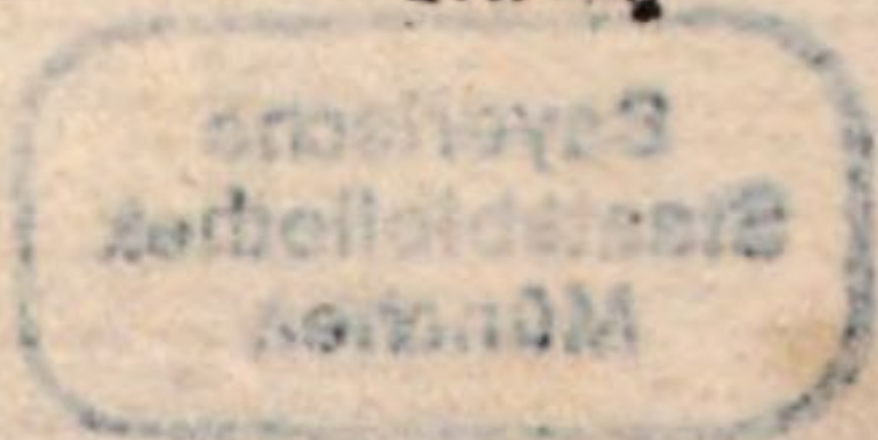
Quid sit Depositum;

n. 542.

M m

Omnia

Omnia

In hoc Supplemento Conferentiarum, ad maiorem DEI gloriam, B. V. Mariæ, & omnium Sanctorum Honorem, atque proximi Salutem à me conscripta, humillimè sub jicio Censuræ sanctæ Matris Ecclesiæ Romano-Catholicæ, cujus filius esse desidero in perpetuum.

Amen.

Kazenberger, Kilian, 1671-1750

Supplementum ... Conferentiarum Theologico-moralium Elisei Sargar

Bd.: 1. (1725).

Augusta Vindelicorum 1725

Mor. 533-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10596573-5

VD18 11999594-001